

Pécsi Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Interdiszciplináris Doktori Iskola

„Európa és a magyarság a 18-20. században” Doktori Program

Szuly Rita

**KATOLIKUS ALSÓPAPSÁG A GYŐRI EGYHÁZMEGYE VASVÁRI
FŐESPERESSÉGÉBEN A 18. SZÁZADBAN**

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Dr. habil. Forgó András PhD
egyetemi docens

Dr. habil. Gőzsy Zoltán PhD
tanszékvezető egyetemi docens

Pécs, 2021.

Tartalom

I.	BEVEZETÉS ÉS PROBLÉMAFELVETÉS	4
I.1.	A kutatási téma körvonalazása és a módszer bemutatása	4
I.2.	Köszönetnyilvánítás	6
I.3.	A dolgozat felépítése, cél és hipotézis.....	7
I.4.	Historiográfia és források.....	8
I.4.1.	Historiográfia	8
I.4.2.	Források.....	14
I.4.2.a	Egyházlátogatási jegyzőkönyvek és összeírások a győri egyházmegyéről	15
I.4.2.b	A források szerkezete, felépítése.....	19
	Visitatio Canonica Batthyana, 1754–1758	20
	A vizitátor: gróf Batthyány József.....	22
	Visitatio Canonica Sziliana, 1778–1781	25
	Conscriptiones 1733, 1748	27
II.	A GYŐRI EGYHÁZMEGYE A 18. SZÁZADBAN.....	31
II.1.	Az egyházmegye területi kiterjedése.....	31
II.2.	Az egyházmegye egyházszerkezete és plébániái	34
III.	A GYŐRI EGYHÁZMEGYE VASVÁRI FŐESPERESSÉGE A 18. SZÁZADBAN.....	39
III.1.	A főesperesség egyházszerkezete és plébániahálózata.....	39
	III.1.1.a Esperesi kerületek	39
	III.1.1.b Plébániahálózat	41
	Szerzetesi fenntartású plébániák	45
III.2.	A főesperesség lakossága, nyelvi és vallási viszonyai	48
IV.	AZ ALSÓPAPSÁGRA VONATKOZÓ EGYHÁZI ELVÁRÁSRENDSZER A 18. SZÁZADBAN	51
IV.1.	Ubi primum	51
IV.2.	Zichy Ferenc.....	53
IV.3.	Epistola pastoralis	60
IV.4.	Szily János.....	64
IV.5.	Instructio Venerabilis Cleri Dioecesis Sabariensis.....	67
V.	ALSÓPAPSÁG A VASVÁRI FŐESPERESSÉGBEN.....	69
V.1.	Az alsópapság személyi állományának vizsgálata	71
	V.1.1. Életkor, származás	71
	V.1.2. Tanulmányok.....	75
	V.1.2.a Győr, a képzési központ.....	82
	V.1.3. Nyelvtudás.....	84

V.1.4.	Könyvkultúra.....	85
V.2.	Paptartás és plébániai jövedelmek.....	93
V.2.1.	Szabályozás	93
V.2.2.	A javadalmazás.....	96
V.2.2.a	Domus parochialis	97
V.2.2.b	Terrae arabiles parochiales, prata parochialia, silvae parochialis	101
V.2.2.c	Stola parochi	103
V.2.2.d	De aliis beneficiis.....	109
V.2.2.e	Szentlőrinc és Csehimindszent.....	110
V.2.2.f	Összkép	114
V.2.3.	Káplántartás.....	122
V.2.4.	Végrendelkezés	124
V.3.	Papi életutak	125
V.3.1.	Horizontális mozgástér: az egyházmegye határain innen és túl.....	125
V.3.1.a	Áthelyezési statisztikák és stratégiák.....	128
V.3.2.	Vertikális mozgástér: az egyházmegye határain belül.....	131
V.3.2.a	A vasvári főesperes és a vasvár-szombathelyi káptalan.....	132
V.3.2.b	Kanonokok, esperesek	134
V.3.2.c	Apáti és préposti címek a győri egyházmegyében.....	138
V.4.	Plébános a források tükrében	138
V.4.1.	Az egyházlátogatási jegyzőkönyvek plébánosképe	138
V.4.2.	Az esperesi összeírások plébánosképe	141
V.5.	Konfliktusok és normaszegések	145
V.5.1.	Konfliktus: Nagynarda és az adminisztrátor	145
V.5.2.	Konfliktus: Belsőrákos és új plébánosa	147
V.5.3.	Normaszegések és kihágások	151
V.6.	A szerzetes mint plébános	152
V.6.1.	Szerzetesi pasztoráció	158
V.7.	A plébános segítői	160
V.7.1.	Familia parochi.....	161
V.7.2.	Servi ecclesiae	162
V.7.2.a	Ludi magistri.....	164
V.7.2.b	Obstetrices.....	169
VI.	ÖSSZEGZÉS.....	173
VII.	Névtár	177
VIII.	Helységnévtár	237
IX.	Bibliográfia.....	252

I. BEVEZETÉS ÉS PROBLÉMAFELVETÉS

I.1. A kutatási téma körvonalazása és a módszer bemutatása

Dolgozatomban a győri egyházmegye vasvári főesperességében működő alsópapság mint egyházi társadalmi réteg 18. századi történetét igyekszem bemutatni, elsősorban egyházlátogatási jegyzőkönyvek, esperesi kerületi összeírások és szentszéki jegyzőkönyvi adatok alapján.

A kutatás időbeli határvonalait a korszak és a terület sajátos forrásadottságai miatt, maguk a források jelölték ki: a plébániahálózatra vonatkozóan az 1733. évi Cassa parochorum összeírással veszem fel a fonalat. Mivel ez az összeírás személyi adatokat nem tartalmaz, az alsópapságra vonatkozóan, az eddig kutatás tárgyát nem képező, 1748-ban készült plébániai összeírás jelenti a kiindulópontot. Két nagy, a teljes vasvári főesperesség területét érintő egyházlátogatási jegyzőkönyv a dolgozat két fontos pillére: az 1754 és 1758 között készült Batthyány József-féle canonica visitatio jegyzőkönyve, valamint a Szombathelyi Egyházmegye felállítását (1777) követő első, Szily János püspök-féle egyházlátogatási jegyzőkönyv (1778–1781).

Fontos megjegyezni, hogy a Szily-féle egyházlátogatás még a győri püspök és a győri püspökség egyházkormányzati törekvéseit tükrözi, ezen döntések kifizetését, eredményeit érhetjük benne tetten. Ez a dokumentum valójában az utolsó és legteljesebb pillanatkép erről a vidékről a 18. században.

A területi határvonalak a győri egyházmegye vasvári főesperessége határai mentén húzódnak, mely Vas vármegye teljes területét, illetve a szomszédos vármegyék bizonyos településeit foglalta magában. Mivel ez az egyházkormányzati egység nem maradt intakt a vizsgált korszak egészében, még 1770-ben négy főesperességre osztották fel, a terület megnevezésekor alkalmazhatónak vélem a terület állami közigazgatási megnevezését, a „Vas vármegye” kifejezés használatát.

A vizsgált terület szűkítését, tehát a győri egyházmegye egyetlen, bár legnagyobb kiterjedésű egyházkormányzati egységének kiválasztását egyrészt a források tették szükségessé. Az egyházmegye teljes területére kiterjedően összehasonlítható, hosszú idősorok készítése források hiányában nem lehetséges, adott területre vonatkozóan azonban viszonylag teljes, időről időre megismételt adatfelvételek a vasvári főesperességről állnak rendelkezésünkre.

Meg kell jegyeznünk továbbá, hogy a vizsgált terület nagy plébániaszáma alapján, a korszakra vonatkozóan releváns megállapításokat tehetünk. 1748-ban 97 plébánia adatait tudtam felhasználni, 1754-58-ra vonatkozóan azonban már 107 plébániáét. A terület plébániáinak a száma 1771-re 117-re növekedett, egy évvel a szombathelyi egyházmegye felállítása előtt, 1776-ban pedig már 118 volt. A Szily János végezte egyházlátogatás jegyzőkönyveiben a korábbi egyházkormányzati egység(ek)hez tartozó plébániák adatait kerestem ki, az elemzésbe ezek kerültek bele, így az eredményeket nem torzítják a korábban a veszprémi vagy a zágrábi egyházmegyéhez tartozó plébániák adatai.

Ezen plébániaszám alapján megalapozottnak gondolom a területi határvonalak meghúzását, hiszen a magyarországi egyházmegyéken végigtekintve azt láthatjuk, hogy gyakran teljes egyházmegyék plébánia-adatai hasonlatosak a 18. század eleji-közepi vasvári főesperességéhez. Az 1738 és 1742 között, a pécsi egyházmegyéről készült egyházlátogatási jegyzőkönyv 43 plébániát jegyez föl,¹ a teljes Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye területén pedig több évtizedes újjáépítő munkát követően, 1784-ben összesen 72 plébánia működött.² A szomszédos veszprémi egyházmegye területén az 1730-as évek elején összesen 95 plébánia működött, itt is kitartó szervező munka folyt, melynek köszönhetően a plébániák száma az 1770-es évek végére elérte a 185-öt.³

Kutatásom fókuszában a győri egyházmegye vasvári főesperességének alsópapsága áll. Korábban a tudományos kutatásba be nem vont források (esperesi összeírások, illetve jelentések) segítségével összeállítottam az 1748 és 1781 között a vasvári, illetve később a szombathelyi, németújvári, sárvári és őrségi főesperesség területén lelkipásztori szolgálatot teljesítő klerikusok (adminisztrátorok, káplánok, plébánosok) névtárát (303 fő). Munkám ezen a ponton bekapcsolódik a Győri Egyházmegyei Levéltárban folyó kutatáshoz, mely a győri egyházmegye történeti névtárának összeállítását tűzte ki célul. A dolgozat mellékleteként olvasható névtár tehát e munka első lépésének tekinthető, további kutatások kiindulópontjaként szolgál.

---

¹ Vö.: Gözsy Zoltán–Varga Szabolcs: *Egyházlátogatási jegyzőkönyvek a pécsi egyházmegyében (1738–1742)*. Pécs, 2009.

² Tóth Tamás: *A Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye 18. századi megújulása Patachich Gábor és Patachich Ádám érsekségének idején (1733–1784)*. Bp. – Kalocsa, 2014. 324–345.

³ Hermann István: *A veszprémi egyházmegye igazgatása a 18. században (1700–1777)*. Veszprém, 2015. 65.

1.2. Köszönetnyilvánítás

Jelen munka elkészültéért hálás köszönettel tartozom témavezetőimnek, Forgó Andrásnak és Gözsy Zoltánnak, hogy bizalmat szavaztak hányatott sorsú kutatásomnak. Köszönöm Fazekas Istvánnak évek óta tartó segítő jóindulatát és fölmerülő kérdéseim türelmes megválaszolását.

Köszönetet szeretnék mondani továbbá a műhelyvita minden résztvevőjének, Bárth Dánielnek, Dénesi Tamásnak, Fazekas Istvánnak, Gárdonyi Máténak, Hermann Istvánnak és Mihalik Bélának, hogy jótanácsaikkal, kritikáikkal és szakmai iránymutatásukkal hozzásegítettek, hogy e munka elnyerhesse jelenlegi formáját.

Köszönöm a Győri Egyházmegyei Levéltár és a Szombathelyi Egyházmegyei Levéltár munkatársainak türelmét és kimeríthetetlen segítőkészségét, mellyel a kutatási folyamatot támogatták.

Köszönöm Petrás Évának, Tabajdi Gábornak és Vajk Ádámnak minden segítségét és előremutató ötletét.

Végül, de nem utolsósorban köszönettel tartozom munkahelyemnek, a NEB Hivatalának, különösen pedig Földváryné Kiss Rékának és Horváth Zsoltnak a támogató türelemért, mely lehetőséget biztosított dolgozatom befejezésére.

1.3. A dolgozat felépítése, cél és hipotézis

Dolgozatom három nagyobb egységből áll össze. Igyekszem bemutatni a 18. századi győri egyházmegyét mint tágabb vonatkoztatási rendszert, végigkövetve az egyházszervezet és a plébániahálózat 18. században végbement változásait. A vasvári főesperesség vonatkozásában részletesen végigveszem a plébániahálózat gyarapodásának folyamatát. Szükségszerűen nagyobb hangsúlyt kapott a vasvári főesperesség, ugyanakkor a dolgozat egészében igyekeztem szem előtt tartani a rész és az egész, tehát a főesperesség és az egyházmegye egymáshoz fűződő viszonyát.

A következő nagyobb egység az alsópapságra vonatkozó egyházi elvárásrend bemutatása. Itt három, a korszakra nagy hatást gyakorló munkát mutatok be olyan részletességgel, amelyet a dolgozat következő nagyobb egysége megkövetelt. Az első XIV. Benedek pápa *Ubi primum* kezdetű programadó enciklikája, melyet 1740. december 3-án adott ki. Másodikként Zichy Ferenc püspök 1755-ben megjelent, szintén programadónak tekinthető pásztorlevelét, az *Epistola pastoralis* mutatom be. Végül pedig az 1777-ben felállított Szombathelyi Egyházmegye első püspökének, Szily Jánosnak még ugyanebben az évben megjelent *Instructio venerabili cleri Sabariensis...* című pásztorlevele kerül sorra. A korszak egyházi és politikai diskurzusában is gyakori a XIV. Benedek pápa két enciklikájában is megjelenő gondolat, a példamutatás „lácszerű” leírása. Amely azt jelenti, hogy ahogy a pápa példát mutat püspökeinek, úgy a püspökök is példát mutatnak papjaiknak. Ezért röviden bemutatom a két püspök személyét, életútját is.

A következő, legnagyobb egység további hét alegységre bontható, ezek mindegyike a vasvári főesperesség alsópapságát közvetve vagy közvetlenül érintő kérdéseket járja körül. A feltárt életrajzi adatok alapján elvégeztem a főesperesség személyi állományának vizsgálatát, amelynek segítségével ismertetem mindazt, ami a klerikusok életkoráról, származásáról, tanulmányairól, nyelvtudásáról és könyvkultúrájáról a források alapján megismerhetővé vált. Fontos feltárni és megérteni azt a meglehetősen bonyolult rendszert, amely a plébánosok ellátására, megfizetésére kialakult. Igyekszem bemutatni a paptartás szabályozását, a lokális közösségek és plébánosuk között kötött contractusok világát, és amennyire a források engedik, körüljáróm a plébániai jövedelmek kérdéskörét, röviden kitérve a káplántartás és a végrendekezés néhány szempontjára is.

A következő alegységben egyfelől arra a kérdésre kerestem a választ, hogy egy átlagos alsópap számára milyen horizontális mozgástér állt rendelkezésre, volt-e valamiféle egyházmegyén belüli és azon kívüli átjárás, s ha igen, az ilyen irányú mozgásoknak mi lehetett

a motivációja, egy-egy plébániaváltás milyen előnyökkel járhatott? Itt nem elégedhettem meg azzal, ha csupán a vasvári főesperesség területén vizsgálom, mivel csupán kevés és önmagában nem értelmezhető adatot kaptam volna. A valódi kép megalkotásához a győri egyházmegye egészét igyekszem vizsgálat alá vonni. A téma forrásadottsága szűkös ugyan, azonban, ha nem is a dolgozat által vizsgált teljes időközre, egy szűkebb intervallumra (1733–1754) vonatkozóan sikerült megfelelő adatokhoz jutni.⁴

Másfelől arra a kérdésre is keresem a választ, hogy az alsópapság számára milyen egyházmegyén belüli előrelépési lehetőségek voltak nyitottak a 18. században. Itt is a győri egyházmegye intézményi lehetőségeit vázoltam fel, azonban csupán a vasvári főesperesség papságának előmenetelét vizsgáltam. A kapott eredményeket pedig a szomszédos veszprémi és pécsi egyházmegye adataival is összevettem, hogy a vasvári főesperesség helyi sajátosságai – amennyiben ilyenek feltárhatóak –, élesen megrajzolhatóvá váljanak.

A negyedik és az ötödik alegységben külön figyelmet szentelek annak a plébánosképnek, amely a forrásokból kibontakozik. Bár a Zichy Ferenc püspök számára írt esperesi beszámoló, melyek a klerikusok erkölcsi, tudásbeli jellemzését tartalmazták, elvesztek, apró mozaikkockák alapján mégis igyekszem rekonstruálni a képet. A 18. századi egyházlátogatási jegyzőkönyvek és conscriptiók alsópapságra vonatkozó információit összevetve az egyház által felállított elvárások keretrendszerével keresem azokat a pontokat, melyek a legtöbb konfliktust szülték, amelyeket betartani, melyekhez igazodni a legnehezebb feladatnak bizonyult az alsópapság legtöbb tagja számára. Feltételezésem szerint a 18. századi egyházi elvárásrendszert illetően megállapítható bizonyos mértékű „finomhangolás” az évszázad folyamán.

Végezetül, az utolsó előtti alegység azokat a szerzeteseket mutatja be, akik valamilyen plébániai szolgálatot teljesítettek a vasvári főesperességben, az utolsó alegység pedig a plébános segítőt, a *familia parochi* és a *servi ecclesiae* tagjait mutatja be.⁵

1.4. Historiográfia és források

1.4.1. Historiográfia

Az alsópapsággal kapcsolatos vizsgálatok mennyiségi és minőségi tekintetben is pozitívan hatottak a társadalom-, művelődés- és helytörténeti kutatásokra, az ezzel együtt járó perspektíva-

---

⁴ Győri püspöki levéltár, Vegyes egyházkormányzati iratok, GYEL, Protocollum vicariatus generalis 1733–1754.

⁵ A dolgozat mellékletének szánt térképek a tervezett monográfia részét fogják majd képezni.

váltás, az egyház szervezetésenk és működésének alulnézeti vizsgálata pedig az egyháztörténet-írás számára nyitott új, kiaknázandó lehetőségeket, kutatási irányokat.

Míg Magyarországon az alsópapságról sokáig legfeljebb plébániatörténetek, illetve egyházmegyéek történeti névtárai adhattak csupán számot, addig Franciaországban, illetve francia hatásra Németországban az egyháztörténet-írásban megjelenő szociológiai (statisztikai) megközelítések térnyerésével egy új perspektíva nyílt az 1960–70-es években: a hívek és az alsópapság felől közelítő egyházmegyetörténet-írás.⁶ Általában egyházmegyei statisztikai adatokat közöltek, vagy a plébániai közösség perspektívájából igyekeztek rekonstruálni egy-egy egyházkormányzati egység 16–18. századi történetét.⁷ Mintaadó előzményként szokták emlegetni Louis Perouas monográfiáját, melyben a la rochelle-i egyházmegye 17–18. századi általános helyzetét járta körül.⁸

Az 1980-as és 1990-es években a franciák által megkezdett utat a németországi *Alltagsgeschichte* kutatói, majd az olaszok és a skandinávok folytatták. Az ekkoriban született tanulmányok többsége a trienti zsinat (1545–63) következményeit, vagyis az alsópapság és a hagyományos népi kultúra viszonyának átalakulását, a papság szerepének, feladatkörének újrapozicionálását és annak hatásait igyekezett tetten érni. Werner Freitag nevét emelném ki, aki a kora újkori Mária zárandoklatok felől közelítve vizsgálta a hívek és az egyre képzetebb plébánosok konfliktusokkal terhelt viszonyát.⁹

Rainer Beck würzburgi kutató társadalomtörténeti szempontból elemezte a falusi lelkipásztorok és a hívek átalakuló viszonyát. Beck kutatótársa, Wolfgang Brückner ellenében hangsúlyozta, hogy a falu nem passzív befogadóközeg, mivel maga is kész elvárásrendszerrel és hagyományokkal várja új papját. Kritikáját lokális konfliktusok elemzésével, esettanulmányokba foglalva fogalmazta meg.¹⁰

---

⁶ Ferté, Jeanne: *La vie religieuse dans les campagnes parisiennes (1622–1695)*. Paris, 1962.; Dominique, Julia: *La clergé paroissial dans le diocèse de Reims à la fin du XVIIIe siècle*. *Revue d'histoire moderne et contemporaine* 13 (1966) 195–216.; Russo, Carla: *Studi recenti di storia sociale e religiosa in Francia: problemi e metodi*. *Rivista Storica Italiana* 84 (1972) 625–682.

⁷ Delumeau, Jean: *Le catholicisme entre Luther et Voltaire*. Paris, 1971.

⁸ Perouas, Louis: *Le diocèse de La Rochelle de 1648 à 1724. (Sociologie et pastorale)*. Paris, 1964.

⁹ Freitag, Werner: *Volks- und Elitenfrömmigkeit in der frühen Neuzeit. Marienwallfahrten im Fürstbistum. Münster-Paderborn, 1991.*; Uő: *Pfarrer, Kirche und ländliche Gemeinschaft. Das Dekanat Vechta 1400–1803. Studien zur Regionalgeschichte* 11. Bielefeld, 1998.; Uő.: *Tridentinische Pfarrer und die Kirche im Dorf. Ein Plädoyer für die Beibehaltung der etatischen Perspektive*. In: *Ländliche Frömmigkeit. Konfessionskulturen und Lebenswelten 1500–1850*. Hg.: Norbert Haag–Sabine Holtz–Wolfgang Zimmermann in Verbindung mit Dieter R. Bauer. Stuttgart, 2002. 83–114.

¹⁰ Beck, Rainer: *Der Pfarrer und das Dorf. Konformismus und Eigensinn im katholischen Bayern des 17/18. Jahrhunderts*. In: *Armut, Liebe, Ehre. Studien zur historischen Kulturforschung*. Hg.: Richard van Dülmen. Frankfurt am Main 1988. 107–143.; Uő.: *Népi vallásosság és társadalomtörténet (Megjegyzések egy kutatási koncepcióhoz kora újkori példán)*. In: *A német társadalomtörténet új útjai*. Szerk.: Vári András. Bp., 1990. 38–57.

Angolszász területeken az Annales iskola mintájára alakuló történeti antropológia égisze alatt születtek az első olyan elemzések, melyek a papság rendkívüli helyzetekben tanúsított magatartását mutatták be.¹¹ Donald A. Spaeth munkája esettanulmányokban vizsgálja a Salisbury egyházmegye alsópapságának konfliktusait 1660-tól 1740-ig.¹² A szerző célja a vallás társadalmi jelentőségének vizsgálata, melyhez a szélesebb néptömegek intézményes vallásgyakorlásban való részvétele felől (*involvement*) közelít: mennyire (és meddig) voltak elkötelezettek az Egyház (Established Church) felé, milyen volt a kapcsolatuk a klérussal. A társas kapcsolatokat a vallás szerepének fókuszán keresztül vizsgálta.¹³

A szociológiai, antropológiai és mikrotörténeti szemlélet sokáig szinte teljesen hiányzott a magyar egyháztörténet-írásból, hazánkban az egyházmegyék történetét általában püspökéletrajzokon keresztül igyekeztek bemutatni. Ez a megközelítés azonban igen problematikus, mivel egy-egy püspök halálával nem (feltétlenül) szakadnak meg hosszabb távú folyamatok az egyházban, annak kisebb területi egységeiben, a papság és a hívek életében, sem a szellemi áramlatokban, reformtörekvésekben vagy a vallásosság megnyilvánulási formáiban.

A két világháború közötti Magyarországon elsőként református lelkészek, valamint római katolikus szerzetes-lelkipásztorok egyháztörténeti írásai kiemelendők, különösen a pannonhalmi bencés iskola kutatói, Radó Polikárp és Csóka Lajos tanulmányai. A plébániatörténet-írás módszertanát kidolgozó Vanyó Tihamér¹⁴ tanulmányai a Pannonhalmi Szemlében, valamint a Regnumban jelentek meg. Ekkorra már napvilágot látott olyan magas színvonalú plébániatörténeti írás is, amelyen például Mohl Adolf munkája volt.¹⁵

A papság vizsgálatához több irányból is közelítettek a kutatók. Egyfelől a papság politikai szerepvállalása, a papok 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején tanúsított magatartása felé fordult a történészi érdeklődés.¹⁶ Másfelől a papság kultúráközvetítő szerepének, a papság és a helyi közösség kapcsolatának vizsgálata felé fordult a néprajzi érdeklődés. Bálint Sándor neve kiemelendő, aki a „falu és papja” problémakört konkrét példákon keresztül mutatja be. A

---

¹¹ Ed.: Zeldin, Theodore: *Conflicts in French Society: Anti-clericalism, Education, and Morals in the Nineteenth Century*. Oxford, 1970.; Macfarlane, Alan D. J.: *The Family Life of Ralph Josselin. A Seventeenth-Century Clergyman. An Essay in Historical Anthropology*. Cambridge, 1970.

¹² Spaeth, Donald A.: *The Church in an Age of Danger: Parsons and Parishioners, 1660–1740*. Cambridge, 2000.

¹³ Uo. 6.

¹⁴ Vanyó Tihamér: *Hogyan írjuk meg egy egyházmegye történetét?* Pannonhalma, 1937.; Vanyó Tihamér: *A falu papja*. Bp. 1941.

¹⁵ Mohl Adolf: *Tata plébánia története*. Győr, 1909.

¹⁶ Hermann Egyed: *A magyar katolikus papság az osztrák katonai diktatúra és az abszolutizmus idejében*. Gödöllő, 1932.; Meszlényi Antal: *A magyar katolikus egyház és állam 1848–49-ben*. Szent István könyvek 58. Bp., 1928.; Hermann István: *Plosszer Ferenc káplán feljegyzései 1848–1849-ről a pápai Szent István Római Katolikus Plébánia Historia Domusában*. Pápa, 1998.; Zakar Péter: *A magyarhad sereg tábori lelkészei 1848–1849-ben*. Bp., 1999.

szegedi nép papsággal, templommal és egyházzolgákkal kapcsolatos szólásairól, babonáiról, papjukhoz fűződő viszonyuk évszázados beidegződéseiről alapmunka született a tollából.¹⁷

Az alsópapság módszeres vizsgálata hazánkban egyházlátogatási jegyzőkönyvek és plébániai iratok alapján vette kezdetét, mivel vonatkozó *Personalia* dokumentumok csak igen ritkán és akkor is rendkívül hiányosan maradtak fenn, különösen a kora újkort illetően. Tomisa Ilona néprajzkutató, egyháztörténész vonatkozó írásaiban egyházlátogatási jegyzőkönyvek alapján körvonalazta az alsópapság, illetve a laikus templomszolgák helyzetét a 17–18. századi Magyarországon.¹⁸

A 2000-es években egyre több történész fordult az alsópapság kutatásának irányába. Ennek egyik mozgatórugója a konfesszionalizáció elmélet adaptációjának szándéka, kísérlete volt. A konfesszionalizáció (*Konfessionalisierung*) paradigmájának kidolgozása Heinz Schilling¹⁹ és Wolfgang Reinhard²⁰ történészek nevéhez fűződik. Az elmélet a korábbi progresszív reformáció – reakciós katolicizmus történetszemlélet helyett visszanyúlt a Hubert Jedin²¹ által megalapozott katolikus reform fogalmához, valamint Ernst Walter Zeeden²² *Konfessionsbildung*-modelljéhez. Schilling esettanulmányaiban arra a kérdésre kereste a választ, hogy mit is jelentett a felekezet megváltoztatása a kis német területek uralkodói számára a 16. század második felében. Arra a következtetésre jutott, hogy ebben a rendkívül

---

¹⁷ Bálint Sándor: *Népünk ünnepei. Az egyházi év néprajza*. Bp., 1938.; Uő: *A szegedi népélet szakrális gyökerei*. Regnum Egyháztörténeti Évkönyv 1942–43. V. kötet, Bp., 1943, 51–69.; Uő.: *Sacra Hungaria. Tanulmányok a magyar vallásos népélet köréből*. Bp., 1944.; Uő.: *A szegedi nemzet. A szegedi nagytáj népélete*. Harmadik rész. Szeged, 1980.; Uő.: *A népi hitvilág Tápé archaikus hagyományainak tükrében*. In: Bálint Sándor: *A hagyomány szolgálatában. Összegyűjtött dolgozatok*. Bp., 1981. 7–35.; Uő.: *Liturgia és néphagyomány*. In: Bálint Sándor: *A hagyomány szolgálatában. Összegyűjtött dolgozatok*. Bp., 1981. 80–89.; Uő.: *Szeged–Alsóváros. Templom és társadalom*. Bp., 1983.

¹⁸ Tomisa Ilona: *Visitatio Canonica. Az Esztergomi főegyházmegye Barsi főesperességének egyházlátogatási jegyzőkönyvei 1647–1674*. Bp., 1992.; Uő.: *Visitatio Canonica. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek Batthyány József esztergomi érsek idejéből 1776–1779*. Bp., 1997.; Uő.: *Katolikus egyház-látogatási jegyzőkönyvek, 16–17. század*. Bp., 2002.

¹⁹ Schilling, Heinz: *Konfessionskonflikt und Staatsbildung: Eine Fallstudie über das Verhältnis von religiösem und sozialem Wandel in der Frühneuzeit am Beispiel der Grafschaft Lippe*. (Quellen und Forschungen zur Reformationsgeschichte 48.) Gütersloh, 1981.; *Die reformierte Konfessionalisierung in Deutschland – Das Problem der „Zweiten Reformation“*. (Schriften des Vereins für Reformationsgeschichte 195.) Hg.: Schilling, Heinz. Gütersloh, 1986.; Uő.: *Das konfessionelle Europa: Die Konfessionalisierung der europäischen Länder seit Mitte des 16. Jahrhunderts und ihren Folgen für Kirche, Staat, Gesellschaft und Kultur*. In: *Konfessionalisierung in Ostmitteleuropa: Wirkungen des religiösen Wandels im 16. und 17. Jahrhundert in Staat, Gesellschaft und Kultur*. (Forschungen zur Geschichte und Kultur des östlichen Europa 7.) Hg.: Bahlcke, Joachim – Strohmeier, Arno. Stuttgart, 1999. 13–62.; Uő.: *Konfessionalisation and the Rise of Religious and Cultural Frontiers in Early Modern Europe*. In: *Frontiers of Faith: Religious Exchange and the Constitution of Religious Identities 1400–1750*. (Cultural Exchange in Europe, 1400–1750 I.) Eds.: Andor Eszter–Tóth István György. Bp., 2001. 21–35.

²⁰ Reinhard, Wolfgang 1983: *Zwang zur Konfessionalisierung? Prolegomena zu einer Theorie des konfessionellen Zeitalters*. *Zeitschrift für historische Forschung* (10.) 1983. 257–277.; *Reformation, Counter-Reformation, and the Early Modern State: A Reassessment*. *Catholic Historical Review* (75.) 1989. 383–405.

²¹ Jedin, Hubert: *Catholic Reformation or Counter-Reformation?* In: *The Counter-Reformation. The Essential Readings*. Ed. David M. Luebke. Malden, 1999. 21–45.

²² Zeeden, Ernst Walter: *Grundlagen und Wege der Konfessionsbildung im Zeitalter der Glaubenskämpfe*. *Historische Zeitschrift* 185. (1958) 249–299.

összetett konfliktushalmazban a felekezeti, társadalmi és politikai szempontok szorosan összefüggő egységet alkotnak.²³ A konfesszionalizáció igazi paradigmává válása Wolfgang Reinhardnak köszönhető, aki a terminust a katolikus reform terén végzett vizsgálataiban alkalmazta.²⁴ Tanulmányozta az egyes felekezeti hitvallások kialakulását, az új felekezeti normák kommunikációját, elterjesztését, azok ellenőrzését, az oktatás jelentőségét, a propaganda és a cenzúra szerepét, az állam és egyház együttműködését, etc. Bár az elmúlt évtizedekben számos kritika érte (*Modernisierung, Sozialdisziplinierung*), a konfesszionalizációs elmélet eredményessége, s általában a kora újkori egyháztörténet és államfejlődés kutatására gyakorolt jelentős hatása elvitathatatlan.

Ami az elmélet magyarországi recepcióját illeti, annak magyar nyelvű összefoglalása Tusor Péter,²⁵ felhasználásának első kísérletei pedig Fazekas István²⁶ és Molnár Antal²⁷ nevéhez fűződnek. A konfesszionalizációs elmélettel szembeni kritikus hangokat Kármán Gábor összegezte,²⁸ az alkalmazásával kapcsolatos dilemmákra Balázs Mihály mutatott rá.²⁹ A kései konfesszionalizáció magyarországi jelenségeit pedig Forgó András igyekezett bemutatni tanulmányában.³⁰

Varga Szabolcs és Gözsy Zoltán egyházlátogatási jegyzőkönyvek alapján vizsgálta a helyi közösségek szerepét a 18. század eleji egyházi újjászervezés időszakában.³¹ Megemlítendő továbbá a Pécsi Egyháztörténeti Műhely *Katolikus egyházi társadalom Magyarországon* című konferenciasorozata, mely szisztematikusan haladva, évről évre lehetőséget nyújt a kora újkori

---

²³ Schilling, H.: *Konfessionskonflikt und Staatsbildung*. I. m.

²⁴ Reinhard, W.: *Zwang zur Konfessionalisierung?* I. m. és Uő: *Reformation, Counter-Reformation*. I. m. Magyarul: Reinhard, W.: *Felekezet és felekezetszerveződés Európában. A tudományos diskurzus fejleményei*. Bp., 2017.

²⁵ Tusor Péter: *Felekezetszerveződés a kora újkorban*. Vigilia 73. (2008) 1. 12–18.

²⁶ Fazekas István: *Adalékok a fraknoi uradalom és a kismartoni grófság rekatolizációjához*. In: A Ráday Gyűjtemény Évkönyve VII. Budapest, 1994. 126–145.; Uő: *Falusi közösségek hitváltoztatása a 17. században*. Vigilia 64. (1999) 7. 521–527.

²⁷ Molnár Antal: *Mezőváros és katolicizmus. Katolikus egyház az egri püspökség hódoltsági területein a 17. században*. Bp., 2005.

²⁸ Kármán Gábor: *A konfesszionalizáció hasznáról és káráról. Egy paradigma margójára*. In: *Felekezeti társadalom – felekezeti műveltség: A Hajnal István Kör 2011. évi győri konferenciájának kötete*. Bp., 2013. 27–40.

²⁹ Balázs Mihály: *Az alkalmazás dilemmái. A német konfesszionalizációs modell és az erdélyi reformáció*. Korall – Társadalomtörténeti Folyóirat. 57. (2014) 5–26.

³⁰ Forgó András: *A kései konfesszionalizáció magyarországi jellegzetességeiről*. Korall – Társadalomtörténeti Folyóirat. 57. (2015) 92–109.

³¹ Gözsy Zoltán–Varga Szabolcs: *A pécsi egyházmegye plébániahálózatának újjászervezése a 18. század első felében*. In: *Katolikus megújulás és barokk Magyarországon. Különös tekintettel a Dél-Dunántúlra (1700–1740)*. Szerk.: Gözsy Zoltán–Varga Szabolcs–Vértesi Lázár. Pécs, 2009. 225–264.; Uők: *Kontinuitás és reorganizáció a pécsi egyházmegye plébániahálózatában a 18. század első évtizedeiben*. Századok 143. (2009) 5. 1123–1163.

alsópapságot (is) érintő tudományos diskurzusra.³² Több könyv, tanulmány és doktori disszertáció is készült az elmúlt évtizedekben, melynek fókuszában a kora újkori plébániahálózat újjászervezése állt. Dénesi Tamás doktori disszertációja a veszprémi egyházmegyéről,³³ Hermann István kutatása a veszprémi egyházmegyéről,³⁴ míg Mihalik Béla munkája az egri egyházmegyéről³⁵ szól.

Hasonló irányú kutatások jelenleg is folynak. A Bárh Dániel³⁶ vezetésével 2018 őszén megalakult MTA-ELTE Lendület Történeti Folklorisztikai Kutatócsoport pedig minden bizonnyal sok új eredményt tár majd a tudományos plénum elé a következő években a magyarországi és erdélyi 18–20. századi alsópapságról és annak lokális közösségekhez fűződő viszonyrendszeréről.

A győri egyházmegye 18. századi története viszonylag jól feldolgozott, a múlt század első harmadában több összefoglaló jellegű munka született a témában Bedy Vince,³⁷ Piszker Olivér,³⁸ Kelemen Atanáz,³⁹ Jánosi Gyula,⁴⁰ valamint Mohl Antal⁴¹ tollából. Az elmúlt évtizedekben pedig kisebb-nagyobb lélegzetvételű írások születtek az egyházmegye hitéleti viszonyainak bizonyos aspektusairól.⁴² A győri egyházmegye 16–17. századi katolikus megújulásának, valamint alsópapságának vizsgálatát Fazekas István egy kötetbe fűzött tanulmányainak sora mutatja be, mely munka számomra is módszertani vezérfonalat jelentett.⁴³ A téma kutatása szempontjából megkerülhetetlen a Győr Egyházmegyei Levéltár 2005-től

---

³² Varga Szabolcs–Vértési Lázár: *Egyházi társadalom a Magyar Királyságban a 16. században*. Pécs, 2017.; Varga Szabolcs–Vértési Lázár: *Katolikus egyházi társadalom a Magyar Királyságban a 17. században*. Pécs, 2018.; Forgó András–Gözszy Zoltán: *Katolikus egyházi társadalom Magyarországon a 18. században*. Pécs, 2019.

³³ Dénesi Tamás: *Alsópapság, pasztoráció és egyházi irányítás a 18. századi veszprémi egyházmegyében*. Doktori disszertáció. ELTE BTK. Bp., 2006. (<http://doktori.btk.elte.hu/hist/denesitamás/diss.pdf>, elérés: 2018. március 20.)

³⁴ Hermann István: *A veszprémi egyházmegye igazgatása a 18. században, 1700–1777*. Veszprém, 2015.

³⁵ Mihalik Béla Vilmos: *Papok, polgárok, konveriták. Katolikus megújulás az egri egyházmegyében (1670–1699)*. Bp., 2017.; Uő: *A kétszer megváltott nép. Katolikus egyház a Jászkunságban (1689–1746)*. Bp., 2020.

³⁶ Szerk.: Bárh Dániel: *Alsópapság, lokális társadalom és népi kultúra a 18–20. századi Magyarországon*. Budapest, 2013.

³⁷ Bedy Vince: *A győregyházmegyei papnevelés története*. (Győregyházmegye múltjából II.) Győr, 1937.; Uő: *A győri székeskáptalan története*. (Győregyházmegye múltjából III). Győr, 1938.

³⁸ Piszker Olivér: *Barokk világ Győregyházmegyében Zichy Ferenc gróf püspöksége idején*. Pannonhalma, 1933.

³⁹ Kelemen Atanáz: *Keresztély Ágost herceg katolikus restaurációs tevékenysége a győri egyházmegyében*. Pannonhalma, 1931.

⁴⁰ Jánosi Gyula: *Barokk hitélet Magyarországon a XVIII. század közepén a jezsuiták működése nyomán*. Pannonhalma, 1935.

⁴¹ Mohl Antal: *Győregyházmegyei jeles papok*. Győr, 1933.

⁴² Többek között: Horváth József: *Vallásos társulatok a Győri Egyházmegyében*. (Történeti Vázlat). In: *A győri egyházmegye ezer éve*. Szerk.: Kiss Tamás. Győr, 2000. 83–100.; *A Győri Egyházmegye ezer éve*. Szerk.: Kiss Tamás. Győr, 2000.; *Jezsuita jelenlét Győrben a 17–18. században*. Tanulmányok a 375 éves Szent Ignác-templom történetéhez. Szerk.: Fazekas István–Kádár Zsófia–Kökényesi Zsolt. Győr, 2017.

⁴³ Fazekas István: *A reform útján. A katolikus megújulás Nyugat-Magyarországon*. Győr, 2014. A kötet egyik pillérét jelentő tanulmány első megjelenése: Fazekas István: *A győri egyházmegye katolikus alsópapsága 1641–1714 között*. Történelmi Szemle XXXV. (1993) 1-2. sz. 101–131.

megjelenő tanulmánykötet-sorozata, mely jelentősen hozzájárul az egyházmegye történetének egyre alaposabb feltárásához.⁴⁴ Az 1777-ben felálló szombathelyi egyházmegye történetét Géfin Gyula három kötetes munkája dolgozza fel.⁴⁵

Míg a 18. század első felének a győri püspökeiről, és a szombathelyi püspöki széket elsőként betöltő Szily Jánosról olvasható hosszabb-rövidebb biográfia,⁴⁶ a szakirodalom épp egy Zichy Ferenc győri püspökről szóló átfogó életrajzzal adós.

I.4.2. Források

A téma kutatásához alapvetőek a plébániákra vonatkozó szeriális források (egyházlátogatási jegyzőkönyvek, plébánia összeírások). Az egyházlátogatás, vagyis az egyes plébániák kánoni, tehát egyházi törvények által előírt végigjárása és megtekintése már az 5. századtól a püspöki feladatkör része volt.⁴⁷ A püspöki szertartáskönyv külön szertartást írt elő a lefolytatásához, melynek során az egyházmegye vezetője, illetve annak küldötte személyesen ellenőrzi az egyes plébániákat és azok filiáit.⁴⁸ A szakirodalom három változatát különbözteti meg: a teljes egyházmegyére, egy-egy főesperességre, illetve egy esperesi kerületre kiterjedő egyházlátogatást.⁴⁹

Már az 553-ban megtartott II. konstantinápolyi zsinat elrendelte, hogy a püspök évente látogassa végig egyházmegyéjét, ellenőrizze papjait. A vizitáció kérdése általában összefüggött a klérus szerepének, feladatkörének átértékelésével, így hangsúlyt kapott már a Karoling-egyházreformban, illetve később a trienti zsinaton (1545–1563).⁵⁰

A trienti zsinat kanonizálta és gyakorlati szintre emelte a korábbi elvi alapvetéseket, egységesítette a püspöki felügyelet alá helyezte az egyházlátogatásokat: a püspökök kétévenként kötelesek végiglátogatni egyházmegyéjüket. Ezt a főpásztornak személyesen

---

⁴⁴ Különösen: In labore fructus. Jubileumi tanulmányok Győregyházmegye történetéből. Szerk. Nemes Gábor–Vajk Ádám. Győr, 2011.; Primus inter omnes. Tanulmányok Bedy Vince születésének 150. évfordulójára. Szerk.: Arató György–Nemes Gábor–Vajk Ádám. Győr, 2016.

⁴⁵ A szombathelyi egyházmegye története (1777–1935). I–III. Szerk. Géfin Gyula. Szombathely, 1929–1935.

⁴⁶ Géfin Gyula: *Felsőszopori Szily János*. In: A Szombathelyi Egyházmegye története I. Szerk.: Uő. Szombathely, 1929. 27–158.

⁴⁷ Tomisa Ilona: *Visitatio Canonica. Az Esztergomi Főegyházmegye Barsi Főesperességének egyházlátogatási jegyzőkönyvei*. Bp., 2002. 11.

⁴⁸ Magyar Katolikus Lexikon VI. Főszerk.: Diós István. Budapest, 2001. 128–129.

⁴⁹ Varga Imre: *A canonica visitatio (Fogalma, rövid története, jelentősége)*. Vigilia (1977) 2. 104–105.

⁵⁰ Visitatio canonica Dioecesis Quinqueecclesiensis 1738–1742. Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis V. A bevezető tanulmányt írta és a forrásokat közreadja: Gözsy Zoltán–Varga Szabolcs. Pécs, 2009. 6.

kellett végeznie, csak akadályoztatása vagy az egyházmegye nagy kiterjedése esetén végezhetette el helyette az általános helynök vagy megbízott vizitátor (főesperes vagy esperes).⁵¹

III. Károly 1733-ban, a Cassa Parochorum felállításáról szóló rendeletében írta elő, hogy az egyházlátogatásokon a püspökön és kíséretén kívül a megyei és városi tisztviselők is jelen legyenek. Mária Terézia 1747-ben pedig elrendelte, hogy az illetékes földesúr, a kegyúr (vagy képviselője) szintén vegyenek részt az egyes vizsgálatokon.⁵²

A vizitációknak ekkor több célja is volt. A plébánosok munkájának, a pasztoráció eredményességének ellenőrzésén túl felügyelték a protestánsok státuszát az egyes településeken, de ezek az látogatások komoly hatással voltak az egyházszerkezetre, helyi közösségekre is. Az egyházi élet kiemelkedő eseménye volt: ekkor béráltak, templomokat és harangokat szenteltek, sokszor ilyenkor született döntés egy új plébánia vagy új körzet megszervezéséről is.⁵³

I.4.2.a Egyházlátogatási jegyzőkönyvek és összeírások a győri egyházmegyéről

A győri egyházmegye egyházlátogatási jegyzőkönyvei a maguk 1641-es indulásával a viszonylag koraiak közé tartoznak Magyarországon.⁵⁴ Az ekkor tartott vizitáció a soproni főesperesség plébániáit érintette. Vannak utalások korábbi egyházlátogatásokra is, ám ezek jegyzőkönyvei nem maradtak fenn: 1596-ban Wukovich György kanonok, pápai főesperes

---

⁵¹ Tomisa I.: *Visitatio Canonica*. I. m. 12.; Vanyó Tihamér Aladár: *A Trienti Zsinat határozatainak végrehajtása Magyarországon. A magyarországi római katolikus egyházfegyelem alakulása. 1600–1850*. Pannonhalma, 1933. 12.

⁵² Varga I.: *A canonica visitatio*. I. m. 107.; Dóka Klára: *Az egyházlátogatási jegyzőkönyvek forrásértéke a székesfehérvári püspökség dokumentumai alapján (1778–1868)*. *Egyháztörténeti Vázlatok* 5 (1993) 1-2. 181–201.

⁵³ Gózszy Z. – Varga Sz.: *Visitatio canonica Dioecesis Quinqueecclesiensis*. I. m. 6–7.

⁵⁴ Eddig nyomtatásban a következő győri egyházmegyét érintő egyházlátogatási jegyzőkönyvek jelentek meg: Buzás, Josef: *Kanonische Visitationen der Diözese Raab aus dem 17. Jahrhundert*. Eisenstadt, 1966. (Burgenländische Forschungen. Heft 52.); Uő: *Kanonische Visitationen der Diözese Raab aus dem 17. Jahrhundert*. II. Teil. Eisenstadt, 1967. (Burgenländische Forschungen. Heft 53.); Uő: *Kanonische Visitationen der Diözese Raab aus dem 17. Jahrhundert*. III. Teil. Eisenstadt, 1968. (Burgenländische Forschungen. Heft 54.); Uő: *Kanonische Visitationen der Diözese Raab aus dem 17. Jahrhundert*. IV. Teil. Eisenstadt, 1969. (Burgenländische Forschungen. Heft 55.); Uő: *Kanonische Visitation der Diözese Raab aus dem Jahre 1713*. Eisenstadt, 1980. (Burgenländische Forschungen. Heft 69.); Uő: *Kanonische Visitation 1757 Südburgenland*. Eisenstadt, 1982. (Burgenländische Forschungen. Heft 71.); Házi Jenő: *Die kanonische Visitation der Stefan Kazo Archidiakon von Eisenburg-Vasvár in Burgenland Teil des Komitates Eisenburg in den Jahren 1697–98*. (Burgenländische Forschungen 37.) Eisenstadt, 1961.; Uő: *Kanonische Visitation der Diözese Raab aus dem Jahre 1713*. (Burgenländische Forschungen 69.) Eisenstadt, 1980.; Lőrincz Imre: *A rábaközi fiesperesség egyházlátogatási jegyzőkönyvei 1659-ből*. Arrabona 16. (1974.) 233–241.; Varga Imre: *A Győri Székesegyházi Főesperesség egyházlátogatási jegyzőkönyvei 1698-ból*. Arrabona 13. Győr 1971. 177–221.; Uő: *A Rábaközi Főesperesség egyházlátogatási jegyzőkönyvei 1696–1697-ből*. Arrabona 14. Győr, 1972. 283–315. Varga Imre – Reichardt Gyula: *A győri székesegyházi főesperesség alsó esperesi kerületi plébániáinak összeírása 1748-ban*. *Magyar egyháztörténeti vázlatok*. 1991/2. 117–201.

Rusztón, 1614-ben Naprági Demeter győri püspök az egyházmegye több plébániáján, 1635-ben Kopchányi Mihály győri kanonok pedig Győr környékén végzett látogatást.⁵⁵

Az egyházmegye keleti vidékein, a komáromi és rábaközi főesperesség területén a rendszeres török betörések sok pusztítást végeztek, Győr környékén a tizenöt éves háború, Vas megyében az 1660-as és 1663-as hadjárat okozott jelentős károkat, Mosonban pedig az 1683-ban Bécs ellen indított török offenzíva. Ennek megfelelően egyházlátogatást 1641 és 1685 között a soproni (1641, 37 plébánia), a locsmándi (1646, 28 plébánia, 3 filia) és a mosoni (1659, 30 plébánia) főesperességek területén lehetett végezni.⁵⁶

A korábban ezen területeken működő plébániák száma természetesen nagyobb volt, ám a protestánsra vált települések egy részébe nem engedték be a vizitátort se a templomba, se a parókiára. Főleg a német anyanyelvű helységekből, de kisebb részben a magyarlakta vidékeken is gyorsan terjedt a reformáció, elsősorban annak lutheri ága.⁵⁷

1663-ban a győri püspök megbízásából Galovítus István székesfehérvári prépost, győri éneklőkanonok végzett generális vizitációt az említett három főesperességben, neki ezúttal összesen 104 plébániára sikerült eljutni.⁵⁸ Ennél valamivel teljesebb a vasvári főesperességet érintő vizitáció, melyet 1674-ben Tormássy Péter vasvári prépost hajtott végre.⁵⁹

A török kiűzése után, I. Lipót király (1655–1705) és Keresztély Ágost győri püspök (1696–1725) rendelkezésére került sor az egész győri egyházmegye – a komáromi főesperesség kivételével – kánoni vizitációjára 1696 és 1698 között. A vizitációt Kazó István (1658 k.–1721) kapornaki apát, vasvár-szombathelyi nagyprépost, későbbi belgrádi választott püspök végezte. Az általános vizitáció a működő plébániákra, filiákra, valamint az egykor katolikus templommal rendelkező protestáns falvakra terjedt ki, a vasvári (és a muraszombati) főesperesség területén 183 helységet járt végig.⁶⁰ A következő kánoni egyházlátogatást Francesco Scacchi szombathelyi prépost végezte az 1713-as és 1714-es év folyamán, mely az utolsó olyan egyházlátogatás a században, amelyről még az egyházmegye nagyobb részében maradt fent jegyzőkönyv.⁶¹

Az újabb vizitációt gróf Batthyány József szombathelyi nagyprépost, későbbi hercegprímás folytatta le 1754 januárjától, az utolsó jegyzőkönyv 1758. december 2-án készült

---

⁵⁵ Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 70.

⁵⁶ Dóka Klára: *Egyházlátogatási jegyzőkönyvek katalógusa 6. Győri Egyházmegye*. Bp., 1998. 15–16.

⁵⁷ Kelemen A.: *Keresztély Ágost herceg katolikus restaurációs tevékenysége*. I. m. 51–58.

⁵⁸ Győri Egyházmegyei Levéltár, Győri Püspöki Levéltár, Canonica Visitatio 8/a, b, c kötet.

⁵⁹ Eredetije a Pécsi Püspöki Levéltárban található, mivel az ide helyezett Kapucsi György, volt nagycenki plébános magával vitte. A Szombathelyi Egyházmegyei Levéltár ennek gépelt másolatát őrzi.

⁶⁰ Dóka Klára: *A Győri Egyházmegye területi változásai*. In: *A Győri Egyházmegye ezer éve*. Szerk. Kiss Tamás. Győr, 2000. 9–11.

⁶¹ Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 69.

el. A három vaskos kötetet Batthyány már mint kalocsai érsek nyújtotta át 1760. december 31-én Zichy Ferenc győri püspöknek. Ez a vizitáció azonban már csupán a vasvári főesperesség területét érintette.⁶²

1777. február 17-én kelt Mária Terézia rendelkezése a szombathelyi püspökség felállításáról, melyet VI. Pál pápa bullájával 1777. július 17-én erősített meg. Az egyházmegye területét a győriből kiszakított Vas vármegye, a korábban a veszprémihez tartozó zalaegerszegi kerület, valamint a zágrábi püspök fennhatósága alatt álló Murán inneni rész alkotta. Az újonnan felállított szombathelyi egyházmegye első generális vizitációját az egyházmegye első püspöke, Szily János végezte 1778 és 1781 között. Ez volt a vasvári főesperesség területének utolsó 18. századi egyházlátogatása.

Az alábbi táblázat a Győri Egyházmegyei Levéltárban,⁶³ illetve a Szombathelyi Egyházmegyei Levéltárban őrzött, győri egyházmegyét érintő 18. századi egyházlátogatási jegyzőkönyveket tekinti át.

Évkör	Főesperesség							
	rábaközi	locsmándi	soproni	győri	komáromi	mosoni	pápai	vasvári
1713			x			x		
1714	x	x			x			x
1732-33	x	x						x
1735	x	x	x	x				
1736	x	x						
1738				x ⁶⁴				
1748	x	x	x	x				
1754-58								x
1759	x							
1762					x			
1766	x	x	x					
1771					x			
1780		x						

1. Táblázat. A győri egyházmegyeről szóló 18. századi egyházlátogatási jegyzőkönyvek

A vasvári főesperességről tehát rendelkezésre áll a Batthyány-féle egyházlátogatási jegyzőkönyv, mely az esperesség teljes területét lefedte, valamint az újonnan felállított szombathelyi egyházmegye első vizitációjának jegyzőkönyve, mely alapján szintén vizsgálható

⁶² Visitatio canonica Batthyaniana. Első kötet: szombathelyi és tótsági esperesi kerület. Második kötet: rohonci, németújvári, hegyháti és órségi esperesi kerület. Harmadik kötet: kemenesaljai és sárvári esperesi kerület.

⁶³ Győri Egyházmegyei Levéltár, Püspöki Levéltár, Egyházlátogatási jegyzőkönyvek (E-kutatás, utolsó elérés: 2020. augusztus 26.)

⁶⁴ „Székesegyházi” látogatási jegyzőkönyv.

ugyanaz a terület. Ezekon a forrásokon kívül rendelkezésre állnak az esperesek által a kerületükről szóló beszámolók, melyek felépítése igen hasonló az egyházlátogatási jegyzőkönyvekéhez. Zichy Ferenc püspök 1755-ben kiadott *Epistola pastoralis*-ában előírta, hogy az esperesek kötelesek a teljes kerületüket, annak minden plébániáját és káplánságát évente kétszer vizitálni, és erről minden év január 1-ig, illetve június 1-ig a püspöknek beszámolni.⁶⁵ Minden bizonnyal egy már meglévő kötelezettséget erősített itt meg a püspök, mivel 1755-öt megelőző időszakból is őriz a Szombathelyi Egyházmegyei Levéltár ilyen esperesi beszámolókat, ezeket általában *informationes* vagy *informationes et conscriptiones* cím alatt találjuk.⁶⁶ Az alábbi táblázatban a kutatás számára fennmaradt esperesi kerületekről szóló beszámolókról igyekszem áttekintést adni.

Évkör	Esperesi kerület						
	szombathelyi	rohonci	németújvári	tótsági	sárvári	kemenesaljai	őrségi és hegyháti
1748	x	x	x	x	x	x	x
1752		x					
1753	x		x	x	x	x	x
1764	x	x					x
1765			x		x	x	
1767	x			x		x	x
1768		x					
1769	x						x
1770	x						x
1771			x				
1772						x	x

2. Táblázat. A vasvári főesperesség esperesi kerületeiről szóló beszámolók

A plébániák pénzügyi helyzetének megállapításához az 1733-ban készült ún. *Acta Cassae Parochorum* összeírások vasvári főesperességre vonatkozó adatait használtam fel.

⁶⁵ Zichy Ferenc: *Epistola pastoralis episcopi Jauriensis...* Győr, 1755. § VIII. 19.

⁶⁶ Szombathelyi Egyházmegyei Levéltár, Acta Parochialia Districtus Sabariensis Litera B, Acta Parochialia Districtus Rohoncensis Litera C, Acta Parochialia Districtus Németh Ujvariensis Litera D, Acta Parochialia Districtus Tótságiensis Litera E, Acta Parochialia Districtus Sárváriensis Litera F, Acta Parochialia Districtus Kemenes allensis Litera G, Acta Parochialia Districtus Eörség et Hegyhát Litera H.

I.4.2.b A források szerkezete, felépítése

Az egyházlátogatási jegyzőkönyvek szerkezetét tekintve meglehetősen archaikus irattípusról van szó. József szentendrei főesperes (13. század) minden évben végiglátogatta az ispánság területét és ellenőrizte, hogy a plébánosok betartották-e az egyházi törvényeket, kánonokat. Életmódjuk, öltözködésük, működésük megfelel-e az előírásoknak. Nem szokott-e például a plébános mezítláb misézni. Nem remeg-e a pap keze, nem hibás-e a szeme, nem iszákos, nem kóborló-e. Nem foglalkozik-e szerencsejátékkal, nem üzérkedik-e pénzzel. A 13. században általános volt a panasz, hogy a falusi plébánosok híveik életmódját utánozzák: vásárokra járnak, kocsmáznak, üzletelnek. (A budai zsinat 1270-ben úgy rendelkezett, hogy a papnak a kockajátékot még néznie sem szabad.) A főesperes ellenőrizte, hogy az oltáriszentséget, a szent olajokat megfelelő helyen és tisztán őrzik-e, a templomi fehérneműt tisztas vénasszony, vagy lány mossá-e. Van-e misekönyv és kellő templomi felszerelés. Milyen a templom és plébánia állapota, mennyi a pap jövedelme.⁶⁷

Az egyházlátogatási jegyzőkönyvek felépítése és tárgya sem változott lényegesen a 17. századtól a 19. század elejéig. A vizsgálandó kérdéskörök azonban mind részletesebbé váltak. Lassanként a súlypontok is áthelyeződtek: míg a 18. század elejéig a hitéletet vizsgálták, részletesen szóltak más vallások követőiről is, addig a 18. század közepétől a templom, a plébános és a tanító anyagi helyzete került középpontba. Mindez kapcsolódott később az úrbérrendezéshez, melynek keretében az egyházaknak is megfelelő méretű területet kellett biztosítani.⁶⁸

A kezdetektől egészen a 20. századig a vizsgálat az alábbi legfontosabb kérdések köré csoportosult: 1. A templom külső és belső leírása. Általában kitér arra, van-e sekrestye, van-e oldalkápolna, körülbelül mennyi a férőhelyek száma. 2. A templom kegytárgyai, felszerelése. A szobrok, szentképek mellett felsorolja a forrás a különböző szertartásokkor használt edényeket, kellékeket. Itt kaptak helyet a templomi textíliák is a miseruhától az oltárterítőig. 3. Az adott egyház birtokai és jövedelmei. Kiemelt jelentőséggel bírt a plébánia pénzügyi alapjainak pontos rögzítése, ezért precízen, tételesen felsorolva található itt meg az erdők, szántók, kaszálók, szőlők stb. listája, melyek jövedelme a plébániát illette meg. 4. A plébános személyi adatai. A plébános neve és életkora mellett általában szerepel a végzettsége, tanulmányainak helyszíne, az általa beszélt nyelvek, valamint korábbi szolgálati helyek felsorolása. 5. A plébániai javadalom leírása. A plébániaház állapotának rögzítése mellett itt

---

⁶⁷ Varga I.: *A canonica visitatio (Fogalma, rövid története, jelentősége)*. I. m. 104.

⁶⁸ Dóka K.: *A Győri Egyházmegye területi változásai*. I. m. 9–11.

szerepel mindazon bevétel, amely a plébánost illette. 6. A plébános stóla-jövedelme. Mivel korábban nem volt egységes szabályozás, az egyes stóladíjak vidékenként, plébániánként változtak, s leginkább a szokásjog szabályozta, ezért volt szükséges településenként rögzíteni. 7. Az iskolaügy és a tanító adatai. A tanító nevén és vallásán, esetleg életkorán kívül kevés adatot jegyeznek fel a jegyzőkönyvek. A tanító lakásának állapotát, amely általában egyúttal az iskola épülete is volt, azonban általában alaposabban mérte fel a vizitátor.

Visitatio Canonica Batthyianiana, 1754–1758

Az 1754. január 16. és 1758. december 2. között készült, Batthyány József által végzett egyházlátogatás jegyzőkönyvei tehát szintén előre megadott szempontokat követve készültek. Minden esetben az anyaegyház és a filiák felsorolásával kezdődik egy-egy plébánia leírása. Napra pontosan közli a látogatás időpontját, jelzi, ha több napot is időzött az adott plébánián. Az első nagyobb narratív egység a templom vagy imaház, illetve, ha van, a torony külső-belső leírása (*De statu Ecclesiae*). Első pontként tárgyalja az épületek minőségét, építőanyagát, alapításának körülményeit, illetve megnevezi a patrocíniumát. Esetenként megadja, körülbelül hány hívő fér el az épületben. Meglehetősen pontos leírást ad az oltárról vagy oltárokról, szobrokról, faliképekről és feszületekről. Jelzi, ha van orgonája a templomnak. Második pontként a templom építésének körülményeit, időpontját jegyzi fel, és közli, ha van tudomása renoválási munkálatokról, illetve néhány szót ejt a temetőről (van-e kerítés, hol helyezkedik el, etc.). A harmadik pont az ecclesia jövedelmét veszi sorra a perselypénztől a misealapítványokon és végrendeleti *pium legatum*okon keresztül a plébánia ingatlan vagyonának felsorolásáig, földjei, rétjei, legelői, etc. fekvésének pontos megadásával. Feljegyzi a plébánia esetleges kintlévőségeit is. A negyedik pontban az ecclesia felszerelésének leltárlajstromát olvashatjuk (kegytárgyak, gyertyatartók, terítők, szobrok, perselyek, etc.). Az ötödik pont arra a kérdésre keresi a választ, hogy tiszta-e a templom, a felszerelések és a különböző itt használatos textíliák. Az utolsó két pont az Oltáriszentség megfelelő „kezelésére”, valamint a keresztlőkút meglétére és a keresztelések mikéntjére kérdez rá.

A következő nagyobb egység a plébánosról, annak kötelezettségeiről és jövedelméről szól (*De Parocho, ejusque obligatione et proventibus*). Először megadja a plébános nevét, nyelvtudását, végzettségét és teológiai tanulmányai helyszínét. Közli a korábbi szolgálati helyeket, illetve az ott végzett lelkipásztori szolgálat időtartamát. Arra a kérdésre keresi továbbá a választ, hogy a plébános rendelkezik-e a munkájának megfelelő elvégzéséhez szükséges

könyvekkel, ezeket azonban tételesen nem sorolja fel. Ha van káplán, itt kap helyet a neve, esetleg az általa ellátott feladat, de semmi további információt nem tudunk meg róla.

A második pont a keresztelési, halotti és házassági anyakönyvek meglétére, a harmadik pedig a szentmise előírás szerinti és rendszeres bemutatására, időpontjára, illetve vasárnapokon és ünnepnapokon tartott prédikációra (*zelosas?, utiles?*) kérdez rá. Itt kerül szóba a litánia, a közös rózsafüzér imádkozás és a gyermekeknek tartott hittan kérdésköre is. A következő pontok a szentmise bemutatására és annak díjára, illetve a római rítus betartására kérdeznek rá. A hetedik pont pedig a plébános életvitelének, erkölcsi, morális magatartásának jellemzését kéri. A plébánosi jövedelmeket ismét nagyon precízen, tételesen jegyzi fel, külön-külön, hogy mi az, amely az anyaegyházból és mi az, amely az egyes filiákból érkezik be. (*Ex stola, Ex colleda, etc.*) Feljegyzi a hívek kötelezettségeit is, illetve kitér a plébánia épületre, annak beosztására, állapotára, méretére, építőanyagára, a melléképületekre, a kertre és a településen belüli elhelyezkedésére.

A következő nagyobb egység az iskolamesterről, annak kötelezettségeiről és jövedelméről szól (*De Scholae Rectore, ejusque obligatione, et proventibus*). Az iskolamester személyéről igen szűkszavúan ír, megadja a nevét, vallását, erkölceit egy-két szóval leírja, illetve feljegyzi, ha az iskolamesternek az oktatáson kívül egyéb kötelezettségei is vannak (kántor, harangozó, etc.). Jellemzi a plébánossal való munkakapcsolatát (*obediens?*). A jegyzőkönyv tételesen feljegyzi az iskolamestertől stóla- és egyéb jövedelmeket is. Valamint kitér az iskola épületére, állapotára, építőanyagára is.

Az utolsó nagyobb egység a hívekről és az ő kötelezettségeikről szól (*De Parochianis, et eorum obligatione*). Először *confessionis capaces* és *confessionis incapaces* felosztásban megadja a katolikus hívek lélekszámát, illetve *acatholici* gyűjtőfogalommal a nem katolikusok számát. Néhány szóval jellemzi a katolikus hívek közösségét, kitér a morális magatartásra, templomba járási hajlandóságára, ünnepek megtartására. Számba veszi – ha volt ilyen – a nyilvános bűnelkövetőket (vadházasság, házasságtörés, bűntudás, etc.).

A vizitátor végül felteszi a kérdést, hogy van-e *apostata* a plébánián, működik-e valamilyen *confraternitas, hospitalia*, van-e *fundatio*. Illetve működik-e az adott településen valamilyen szerzetesrend.

Minden esetben néven nevezi a plébánia földesurát vagy földesurait. Az egyes plébániák ismertetését a bábák (*obstetrices*) és a halottvívők (*vespillones*) számának megadásával zárja, néven azonban egyiket sem nevezi. A bábákkal kapcsolatban leírja, hogy milyen vallású a baba, illetve, hogy ismeri-e a szükségkeresztelés módját. A plébános további világi segítőjéről a jegyzőkönyv nem ejt szót.

Ha van a településen, vagy annak határában kápolna, kálvária, röviden feljegyzi ezeket is, majd rátér a filiák ismertetésére. Ezeket általában egyesével veszi sorra, megadja az anyaegyháztól való távolságukat, földrajzi fekvésüket. A már ismertetett szempontok szerint jegyzőkönyvbe veszi az adott településen látottakat.

A Batthyány-féle egyházlátogatási jegyzőkönyv nagyjából egységes, mind írásképét, mind szerkezetét, mind pedig nyelvhasználatát tekintve. Fogalmazója a latin nyelv alapos ismerője, felvevője következetesen tartotta magát a megadott struktúrához, nincsenek nagy eltérések az egyes narratív egységekben, a plébánosokra, tanítókra, bábákra vonatkozó leírások szűkszavúsága és a jövedelmek, járandóságok és jogok aprólékos és precíz számba vétele a három kötetet végig jellemzi. A hangsúly egyértelműen az utóbbi adatokon van. Az egyházmegye papságára vonatkozóan elsődlegesen egyéb forrásokra támaszkodott Zichy Ferenc győri püspök: esperesei számára előírta, hogy minden év elején részletes információkat küldjenek kerületük papságáról.

A Batthyány-féle vizitáció külalakja, a három hatalmas és impozáns bőrkötéses kötet pedig a reprezentáción túl egyfajta törvénykönyvi jelentőséget is sugall. Mint azt később látni fogjuk, nem egy esetben szolgált hivatkozási alapként a következő évtizedek vitás ügyeiben, mikor a plébános akár a földesúrral, akár a plébánia közösségével találta magát szemben, a jogvitákban általában álláspontjának súlyt a Batthyány vizitációban foglaltak adtak.

[A vizitátor: gróf Batthyány József](#)

Batthyány József a család németújvári grófi ágából származott. Nagybátyja, Batthyány Károly kapta meg II. Ferenc császártól a hercegi címet, mely örökletesen az elsőszülötteket is megillette. Mivel Károly utódok nélkül halt meg, a hercegi címet József bátyja, Ádám örökölte. A család mindenkori elsőszülötte azóta is Strattmann előnévvel viseli a hercegi címet.⁶⁹ Batthyány Lajos nádor és Kinszky Teréz fia 1727. január 29-én született Bécsben, s 1799. október 23-án halt meg Pozsonyban. Középfokú tanulmányait Kőszegen végezte, bölcséletet, jogot és teológiát Nagyszombatban hallgatott 1747-től, Prileszky János jezsuita szerzetes magánövendéke volt. 1751. május 11-én Pozsonyban mondta el újmiséjét. Csáky Miklós érsek pedig már a következő évben, 1752. január 29-én esztergomi kanonokká és barsi főesperessé nevezték ki Batthyányt. S még ugyanezen évben elnyerte a rátóti prépostságot is.⁷⁰

---

⁶⁹ Meszlényi Antal: *A magyar hercegprímások arcképsorozata (1707–1945)*. Bp., 1970. 122.

⁷⁰ Kollányi Ferenc: *Esztergomi kanonokok 1100–1900*. Esztergom, 1900. 362.

Batthyány fiatalon lett a papságra készülő ifjak tanítója. A káptalan a Szent Istvánról nevezett szemináriumban választotta az ifjúság nevelésére. Ezzel egy időben pedig egyházlátogatásokat végzett Bars, Zólyom, Gömör és Túróc vármegyékben, valamint a budai és pesti plébániákon.⁷¹

Zichy Ferenc püspök 1753-ban vasvári préposttá nevezte ki, s mint ilyen, vasvári főesperes lett. Főesperesként kezdte meg tehát a vasvári főesperesség kánoni vizitációját. A hosszúra nyúlt egyházlátogatása alatt szédületes sebességgel emelkedett az egyházi hierarchiában. 1754. január 13-án még mint vasvár-szombathelyi prépost kezdte meg a körútját, egy évre rá azonban már pozsonyi prépost, s mire a vasi egyházközségek látogatásának végére ért, már erdélyi püspök.⁷² 1755-től pozsonyi prépost. 1756-ban versengtek érte Magyarország egyházi előjárói: a győri püspök és az esztergomi érsek is saját egyházmegyéjében szerette volna látni Batthyányt. Végül az Apostoli Szentszék engedélyével átlépett a szombathelyi prépostságba, de az esztergomi káptalanban is megtartotta javadalmát.⁷³ Új egyházi hivatalában is fáradhatatlan buzgósággal járt el: példaértékűen rendbe hozta a prépostságot, érdemeinek elismerésül Mária Terézia a pozsonyi káptalanba helyezte át.⁷⁴

1759. május 13-án nevezték ki erdélyi püspökké, s még ez év december 2-án Migazzi Kristóf Bécsben fel is szentelte. 1760. február 10-én tartotta székfoglalóját, de Mária Terézia már május 22-én áthelyezte a kalocsai érsekségre.⁷⁵ Kinevezését XIII. Kelemen pápa december 15-én erősítette meg. Az itt töltött rövid idő alatt sem tétlenkedett. Kolozsvárott házat rendeztetett be gyermekek nevelésére, Nagyszebenben pedig 50 árva nevelésének költségét állta a királynő által alapított árvaházban.⁷⁶

Kalocsai érsekként folytatta elődje, Klobusiczky Ferenc (1751–1760) érsek reorganizációs tevékenységét. Összeíratta az érsekséghez tartozó plébániákat, évente végiglátogatta egyházmegyéjét. Batthyány József nevéhez kapcsolódik a kanonokok anyagi helyzetének rendezése.⁷⁷ 1761-ben anyanyelvi és vallási szempont szerint összeíratta a kalocsai egyházmegye lakosságát. Jezsuita szerzeteseket (egy magyar, egy német és egy horvát származásút) küldött a hívek közé missziókat tartani, valamint a katolikus hit tanait oktatni. Gyakran kereste fel személyesen a kisiskolákat.⁷⁸

---

⁷¹ Czékli Béla: *Batthyány I. József*. In: Szerk. Beke Margit: *Esztergomi érsek (1001–2003)*. Bp., 2003. 347.

⁷² *Visitatio Canonica Batthyaniana. Tomus Secundus. Bevezető. II–V.*

⁷³ Czékli B.: *Batthyány I. József*. I. m. 348.

⁷⁴ Uo.

⁷⁵ Kollányi F.: *Esztergomi kanonokok 1100–1900*. I. m. 362.

⁷⁶ Czékli B.: *Batthyány I. József*. I. m. 348.

⁷⁷ Meszlényi A.: *A magyar hercegprimások...* I. m. 124.

⁷⁸ Czékli B.: *Batthyány I. József*. I. m. 348.

1763. május 16-án egyházlátogatást rendelt el, melyet ő maga végzett. Húsz új plébániát alapított, melyek közül tizenöt Bácskában feküdt. Nádudvaron, Bácsón és Micskén új templomot és plébániát építtetett. Elrendelte a katolikus hit oktatását az egyházmegyében, sőt maga is tanította a hittanárokat.⁷⁹ Befejezte a szeminárium építését, s Kalocsán letelepítette a piaristákat. 1765. június 12-én szerződést kötött Tapolcsányi Gergely piarista tartományfőnökkel iskola alapítására, mely a régi szeminárium épületében kapott helyet. Még ebben az évben, november 6-án meg is kezdődött a tanítás a gimnáziumi és a filozófiai osztályokban. Az érsek támogatásával többször bővítették az épületet 1775-ig. Batthyány még 1768-ban a piaristáknak adományozta a Royer-féle nyomdát, és megbízta őket a szemináriumban való oktatással is.

Az 1768-as nagy árvíz után jelentős összeggel segítette a kalocsai károsultakat.⁸⁰ A telepítésekkel gyarapodott lakosság miatt új esperesi beosztást szervezett egyházmegyéje területén. Kalocsa városát mint székhelyét saját fennhatósága alá rendelte, az espereseket pedig egyúttal kerületi tanfelügyelőkké is tette. Kalocsán a plébánia épületét is megnagyobbította. Érseki javadalmának egészét, évi mintegy hatvanezer forintot egyházmegyéjére fordította.⁸¹ 1776. január 1-jével esztergomi érsekké nevezték ki, székét június 1-jén foglalta el. VI. Pius pápa 1778. június 1-jén kreálta bíborossá.⁸² Esztergomi érseki kinevezése egybeesett az esztergomi egyházmegye szétagolásával. Erre maga készített igen részletes javaslatot Mária Terézia megbízásából, melyet a királynő által életre hívott bizottság 1775-ben minden pontjában el is fogadott.⁸³

Nem csak Mária Terézia, hanem Albert királyi helytartó is hallgatott Batthyány tanácsaira. Albert herceg azt írta róla, hogy közügyekben Batthyáynak vehette legnagyobb hasznát. „Különös, hogy ne mondjam komikus külseje alatt, helyesen működő ész, igaz és beható szellem rejlett, és mivel ezzel nála nagy természetes ékesszólás vala összekötve, szava igen nyomatékos volt, annál is inkább, mert az országot teljesen ismerte.” Batthyány nem csak az országot ismerte, hanem beutazta Európa nagy részét is. Hazatérése után kiváló művészeket, tudósokat látott szívesen főpapi udvarában. Minden Magyarországra vonatkozó értékes könyvet és kéziratot gyűjtött és vásárolt.⁸⁴ 1769 nyarán megvásárolta Bél Mátyás hagyatékát.⁸⁵

---

⁷⁹ Uo.

⁸⁰ Meszlényi A.: *A magyar hercegprímások...* I. m. 128.

⁸¹ Uo.

⁸² Viczián János: *Batthyány József*. In: Diós István (főszerk.): *Magyar Katolikus Lexikon* I. Bp., 1993. 662.

⁸³ A főegyházmegye területéből három új püspökséget szerveztek: a rozsnyóit, a szepesit és a besztercebányait. Alapítólevelük kelte: 1776. január 15. Borovi József: *Az esztergomi érseki egyházmegye felosztása*. Bp., 2000. 179.

⁸⁴ Beke Margit: *Az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár Batthyány-gyűjteményének katalógusa*. Bp., 1991. 9.

⁸⁵ Szelestei Nagy László: *Bél Mátyás kéziratok hagyatékának katalógusa*. Bp., 1984. 11.

II. József rendeletei ellen beadványokkal tiltakozott. (Úgy mint az 1781. március 26-án kiadott placetum regium rendelet, az október. 25-én kiadott türelmi rendelet, illetve az 1782. január. 12-i, a rendek eltöréséről szóló rendelet, továbbá az október 10-i vagyoni jogi rendelet ellen.) 1782 márciusában több püspökkel, köztük Zichy Ferencsel együtt Bécsbe utazott, s maga is tárgyalt VI. Pius pápával, aki április 12-én adta át neki a bíborosi birétumot. II. Józseftől elfogadta az egyházi közigazgatást irányító egyházi bizottság elnöki posztját, de nem tudta megakadályozni a rendek további felszámolását. Nem látott más eszközt, 1783-ban tiltakozó iratot készített II. József intézkedésével szemben, melyet latin, olasz, német és francia nyelven is kinyomtattatta.⁸⁶

II. József egyházpolitikája, megakadályozta Batthyányt abban, hogy több tervezett intézkedését megvalósítsa. Ilyen volt például az érseki székhely visszavitele Esztergomba, a papnevelés újabb reformja, vagy zsinatok tartása. Sikertelen azonban megvalósítania új plébániák és lelkészségek szervezését.⁸⁷

1790-ben az országgyűlésen Batthyány magyar nyelven köszöntötte II. Lipótot, akit november 12-én koronáztak magyar királlyá Pozsonyban.⁸⁸ Batthyány maga is számos könyv szerzője volt.⁸⁹ 1799. október 23-án halt meg Pozsonyban, ott is temették el. Székét halála után tíz éven át nem töltötték be.

[Visitatio Canonica Sziliana, 1778–1781](#)

A vizitátor Szily János püspök személyéről később lesz szó, ebben a fejezetben az általa készített egyházlátogatási jegyzőkönyveket mutatom be. A szombathelyi egyházmegye 1778. szeptember 3. és 1781. április 29. között készült első generális vizitációjának jegyzőkönyvei nem mutatnak a Batthyány-féle jegyzőkönyvekben tapasztalt egységes képet. Utólagosan, több kisebb kötetbe összefűzött példányt őriz a Szombathelyi Egyházmegyei Levéltár. A kötetek számozásának sorrendje azonban nincs összefüggésben az egyes plébániák látogatásának időpontjával: a legkorábbi dátumozással (1778) a hatodik kötetben találkozunk, míg az első kötetek, a legkésőbb látogatott plébániák ismertetését tartalmazzák.

---

⁸⁶ Czékli B.: *Batthyány I. József*. I. m. 352.

⁸⁷ Uo.

⁸⁸ Meszlényi A.: *A magyar hercegprimások...* I. m. 141.

⁸⁹ Főbb művei: Panegyricus D. Ladislao regni Hungariae apostolico dictus. Bécs, 1746.; *Exercitatio academica de conciliis*. Bécs, 1757.; *Egyéb országgyűlési beszédei*. Pest, 1795.

A jegyzőkönyvek struktúrájukat tekintve azonban egységesnek tekinthetők. A vizitátor a plébánia földesurának (kegyurának) megnevezésével kezdi az egyes plébániák ismertetését. Majd a filia vagy filiák felsorolásával folytatja, megadja azok anyaegyháztól való távolságát, földrajzi fekvését, lakosságának nyelvi (etnikai) összetételét, földesurát. Nem jelöli azonban az espereskerületi beosztást, így az újonnan felállított egyházmegye területi struktúrája ezen forrásból nem rekonstruálható.

A plébánosról szóló tudnivalókat néhány sorba sűríti: megadja a nevét, általában, de nem minden esetben, megadja a születési helyét, életkorát, valamint, hogy hány éve szentelték pappá. Hónapra – néha napra – pontosan közli, mióta szolgál az adott plébánián, valamint megadja a korábbi szolgálati helyeket, az ott töltött lelkipásztori szolgálat időtartamával együtt. Közli a plébános nyelvtudását. Illetve, ha káplán is működik az adott plébánián, feljegyzi a neve mellett ugyanazokat az információkat, amelyeket a plébánosról is fel kellett jegyeznie.

A következő pont a plébánia lakosságáról közöl lélekszámadatokat: nem csak a katolikus vallásúakat tartja számon *confessionis capaces*, illetve *incapaces* bontásban, hanem külön-külön a lutheránus és kálvinista vallást követőket is, illetve külön beszámol a helyi zsidóság létszámáról is.

A következő nagyobb szerkezeti egység a plébániatemplom ismertetése (*Status Ecclesiae Parochialis*). Igyekszik megadni, mióta van katolikus templom az adott településen (*ab antiquis, structura Gothicae, etc.*), hogy körülbelül hány fő befogadására alkalmas a templom. Kitér annak állapotára (*bono statu, ruinata, etc.*) építőanyagára, ha ismert, építésének időpontjára, építtetőjére, illetve renoválásának időpontjára, annak finanszírozóira. Megadja a templom védőszentjét (búcsúját), leírja az oltárokat, karzatot, sekrestyét. Megadja a temető templomhoz viszonyított elhelyezkedését. Feljegyzi, ha van torony, megadja a harangok számát. Tételes leírását kapjuk a templomi felszereléseknek (*Supellectilia Ecclesiae*), textíliáknak, liturgikus könyveknek.

A templomi jövedelmek és kiadások, ingó és ingatlan vagyona (*Bona et proventus Ecclesiae*), itt is pontosan felsorolva olvasható. Pontos leírását adja a kegyes alapítványoknak (*Piae fundationes*), ha van ilyen az adott plébánián.

Közli, milyen ereklye található a plébániatemplomban, működik-e valamilyen confraternitas, illetve hitoktatás.

Külön egységet (*Servi et ministri Ecclesiae*) szentel a plébános munkáját segítő egyházi (*aedituus*), illetve gondnoknak (*oeconomus*) és egyéb segítőknak. Feljegyzi a nevüket és a feladatkörüket, kötelezettségeiket.

A plébánosi jövedelmek számbavételét a plébániaház ismertetésével kezdi. Közli annak méretét, beosztását, állapotát és építőanyagát. Ugyancsak feljegyzi a melléképületekkel, kerttel kapcsolatos tudnivalókat. A Batthyány-féle egyházlátogatási jegyzőkönyvhöz hasonlóan részletes és precíz összesítését adja a stóladíjaknak, szántóknak, réteknek, ha vannak, erdőknek, szőlőknek, amelyek bevételei a plébánost illették. Általában van plébániai inventárium, és a legfontosabb plébániai könyveket is feljegyezte a vizitátor.

Az iskolamester (*ludi magister*) személyét illetően a Batthyány-féle egyházlátogatási jegyzőkönyvhöz képest valamivel több információ olvasható. Feljegyzi a nevét, hogy honnan származik, hány éves, milyen nyelveket ismer, korábban hol volt iskolamester, valamint, hogy van-e helyettese. Az őt megillető javadalmazást is pontosan számba vette a vizitátor, ismerteti a házát, ami általában az iskola épülete is, leírja annak állapotát, építőanyagát.

A bábák személyéről szóló egységgel zárul egy-egy plébánia ismertetése. Feljegyzi az adott településen működő bába vagy bábák nevét, életkorát, vallását, valamint, hogy ismerik-e a szükségkeresztelés módját.

Majd az egyes filiák ismertetését ezen struktúra többé-kevésbé történő követésével folytatja a vizitátor.

A Szily János püspök-féle vizitáció maga is gyakran utal vissza a Batthyány vizitációra egy-egy plébániai vagy plébánosi járandóság megállapításakor. Összességében ez az egyházlátogatási jegyzőkönyv is egységes struktúrát mutat, bizonyos narratív részek azonban el-eltérhetnek. Valahol hosszabb, valahol rövidebb ugyanazon egység ismertetése, például a plébániai inventáriumok vagy a könyvjegyzékek valahol nem is szerepel, van, ahol három tétel, és előfordul olyan is, hogy másfél-két oldalon a könyvek tételes jegyzékét olvashatjuk a szerző és – többé-kevésbé – pontos cím megadásával.

A plébánia személyi állományára vonatkozó információk köre egyértelműen bővült. Egyáltalán, bővült a feljegyzendő személyek köre, bekerült az egyházi, sőt néhol a harangozóról, sekrestyéről is említést tesz a forrás.

A jegyzőkönyv sem írásképeben, sem a szöveg tagolásában nem egységes, egy kötetben belül olykor két-három kéz írása is elkülöníthető.

[Conscriptiones 1733, 1748](#)

Bár időben korábbi forrásról van szó, struktúráját, kérdéssorát tekintve természetesen az egyházlátogatási jegyzőkönyvek szerkezetét követik. Az 1733-as *cassa parochorum* összeírás kutatásához nem az MNL OL Helytartótanácsi levéltárának tisztázati példányát használtam,

hanem az eredeti, Szombathelyen őrzött, a vasvári főesperesség legtöbb plébániájának adatait tartalmazó irategyüttest. Eredetileg feltehetően esperesi kerületek szerint volt rendezve az irat, ma egy levéltári csomót alkot, csupán a kemenesaljai kerület anyaga maradt az eredeti dobozában.⁹⁰ A kézírás és a dokumentum szerkezete alapján azonban egyértelműen az 1733-as összeíráshoz tartozó egységről van szó.

A forrás annyiban más, mint a többi, itt ismertetett forrástípus, hogy uralkodói indítványra készült, a felállítandó Lelkészpénztár előkészületeinek részeként, s mint ilyen elsősorban az egyes plébánosi „álláshelyek” éves bevételének pontos feltérképezése volt a célja. A keletkezésének körülményeiről később részletesen lesz szó, itt egyelőre csupán a forrás struktúráját szeretném bemutatni.

A *cassa parochorum* összeírás forintban és krajcárban adja meg az egyes plébániai és plébánosi, illetve tanítómesteri jövedelemforrásokat. Kitér a templom és a plébániaház állapotára, tételesen feljegyzí az egyes stólajövedelmekből befolyt éves bevételt, filiákra lebontva. Ugyanígy végig veszi a ludi magister bevételeit. Megadja az éves összbevételeket.

A fókusz értelemszerűen a plébániák pénzügyi helyzetén van, így sem a plébános személyével, sem a hívek magaviseletével nem foglalkozik.

A borító nélküli összefűzött iratanyag egy kéz írása, a szöveg minden esetben tartja magát a szigorú struktúrához. Nyelvhasználata a dokumentum születése céljának megfelelően: lényegre törő, pontos és hibátlan.

Az 1748. február 10. és május 28. között készült esperesi plébánia-összeírás kérdéssora minden esperesikerületben a következő témaköröket járta körül, bár majdhogynem plébániánként változott a megválaszolások sorrendje, az adott válaszok részletessége, hossza.

A plébánia ismertetése általában a filiák felsorolásával, azok anyaegyháztól való távolságának megadásával kezdődik. Majd a plébániatemplom és a filiális templom vagy templomok leírása következik, kitér a patrocíniumára, építőanyagára, oltáraitra, berendezési tárgyaira, illetve – ha van – ereklyéjére és ünnepeire. Gondosan számba veszi a templomi felszereléseket, textíliákat, kegytárgyakat és liturgikus könyveket.

Felteszi a kérdést, hogy működik-e az adott településen valamilyen *confraternitas*, vannak-e görögkatolikus hívek, illetve az „eretnekeknek” van-e imaháza az adott plébánián.

---

⁹⁰ Acta Parochialia Districtus Kemenes allensis, SZEL, Litera G Nr 1. Conscriptio authentica Parochiarum Districtus Kemenes allensis 1734.

Hosszabb szakaszt szentel a plébánosnak (*Quantum ad Parochum et Administrationem curae Animarum*). A plébános személyére vonatkozóan a következő kérdéseket teszi fel: Van-e az adott településen plébános? Mi a neve? Világi vagy szerzetes? Ha szerzetes, melyik szerzetesrendhez tartozik? Hány éves és mióta pap? Mióta végez lelkipozítást? Hány éve szolgál az adott plébánián? Korábban hol és mennyi ideig teljesített szolgálatot? Hol és mennyi ideig volt káplán? Milyen stúdiumot végzett és hol? Mely nyelveken beszél? Milyen szinten? Van-e káplán? Ha van, mióta szolgál itt? Korábban hol és mennyi ideig szolgált? Mely stúdiumot végezte el? Milyen nyelven beszél? Milyen szinten?

Fontos különbség, hogy ez az összeírás rákérdez, hogy a plébános saját tulajdonként milyen könyvekkel rendelkezik? Általában erre a kérdésre csupán egy számadatot adnak válaszul, van azonban olyan esperesi kerület (kiemelten a szombathelyi), amelynek több – ha nem is az összes – plébánosa is lejegyezte(tte) a teljes könyvtárát.

Az 1748-as összeírás néhány szavas jellemzést kér arról, hogy milyen a plébános és a földesúr kapcsolata, illetve milyen a plébános és a hívek kapcsolata. Ez a kérdéskör sem a Batthyány-féle, sem pedig a Szily-féle egyházlátogatási jegyzőkönyvben nem jelenik meg ennyire egyértelműen. További fontos kérdés, hogy a püspöki és az esperesi előírásokat miként hajtja végre az adott plébános saját plébániáján?

Ugyanígy hangsúlyos kérdéskör a szentségek kiszolgáltatásának mikéntje, a szabályok betartása, valamint a pontos adminisztráció: A szentségek kiszolgáltatásában mennyire szorgalmas (*diligens*)? Van-e olyan hívő a plébánián, aki keresztelezés, szentgyónás vagy egyéb szentségek nélkül halt meg? Bejelentette-e nyilvánosan a házasságkötési szándékot minden házasulandó esetében? Vezeti-e a keresztelezés, házassági és halotti anyakönyveket? Pontosak-e az anyakönyvek?

Ez az összeírás is beszámoltat a plébánia lakosságáról, lélekszámáról, vallásáról, nyelvhasználatáról, és erkölcsiről.

A plébánost illető bevételekről szintén részletes összeírást kapunk. Beszámol a plébániaház állapotáról, beosztásáról, a melléképületekről, majd tételesen sorra veszi a földeket, réteket, etc., amelyek jövedelme a plébánost illeti, pontosan megadja ezek méretét és elhelyezkedését. Fontos megjegyezni, hogy az egyházlátogatási jegyzőkönyvekhez hasonlóan ez az összeírás sem tartalmaz éves bevétel-kimutatásokat, sem pénzben megadott termény-bevételeket. A stólapénzek feljegyzésénél előfordul, hogy egy-egy plébánia esetében körülbelüli becslést nyújt az éves stólaból befolyó bevételről, de ez igen ritka.

Az összeírás rákérdez a plébános munkáját segítő személyekre (*Quantum ad Servos ad Ecclesiae, et eorum proventum*). Feljegyzi a tanító (*ludi magister*) nevét, vallását, nyelvtudását,

röviden jellemzi morális magaviseletét, a plébánossal való kapcsolatát. Feljegyzi a kántor nevét, ha van. Leírja a tanítómester lakásának állapotát, beosztását, majd részletesen felsorolja a tanítómestert illető bevételeket. Felteszi a kérdést, hogy van-e *ludi rectora* az adott településen élő protestánsoknak, illetve görögkatolikusoknak.

A jegyzőkönyv minden esetben az esperes ellenjegyzésével és pecsétjével zárul.

Az 1748-as összeírás elkészítésének módja és célja is eltér az egyházlátogatási jegyzőkönyvektől. Lehetséges, hogy a kerületi esperes maga járta körbe a plébániákat, de több esperesi kerület esetében valószínűbbnek tűnik, hogy „önbevallásos” módszerrel, a plébánosok megküldték a válaszokat a kapott kérdéssorra, az esperes pedig csak a problémás ügyekkel foglalkozott. Többször találkozhatunk a szövegben olyan kifejezésekkel, melyek arra utalnak, hogy az esperes utánajárt vitás ügyeknek (*investigo, observo*), kikérdezte a híveket a papjukról, meghallotta és le is írta a panaszokat, vádakát. Ezek a dokumentumok egészen biztosan nem szolgáltak reprezentációs célokat, mint az egyházlátogatási jegyzőkönyvek tették, melyek egy-egy kötött példányát gyakran ott találjuk a plébániák könyvespolcán. Nyelvhasználata igencsak ingadozó, s nem egy példát látunk arra, mikor egy határozott kéz sötétebb tintával javítja az elírásokat, nyelvtani hibákat, vagy helytelen mondatszerkezetet. A szombathelyi esperesi kerület esetében például több, mint valószínű, hogy az esperes saját kezű javításait láthatjuk a szövegben, vagy a szöveg mellett.

Az esperesi összeírás plébánosokra vonatkozó forrásértéke azonban esperesi kerületről esperesi kerületre változik, az esperes habitusától függően. A szombathelyi, kemenesaljai vagy a sárvári kerület összeírása például külalakra is jegyzőkönyvszerű, utóbbi kettő anyaga kötetbe is van fűzve, s ezek mindegyike a kérdésekre viszonylag hosszabban kifejtett válaszokat ad. A rohonci kerületé azonban egyértelműen annyi kéz írása, és annyiféle válaszadási hajlandóság, ahány plébánia volt. Ezek mind egy kézbe kerültek: esperesi pecséttel és az esperes aláírásával zárulnak. Az őrési és hegyháti kerület összeírásán az esperesi pecsét és aláírás mellett a plébános mint tanú aláírása is szerepel. A tótsági kerületről azonban csupán néhány, a kérdéssor alapján megszerkesztett táblázat maradt fent, mely tényleg csak a legfontosabbnak ítélt információkat tartalmazza.

II. A GYŐRI EGYHÁZMEGYE A 18. SZÁZADBAN

II.1. Az egyházmegye területi kiterjedése

Szűkebb témánk további vizsgálatához elengedhetetlen az egyházmegye területi kiterjedésének mint tágabb igazgatási keretnek a bemutatása. Ez azért szükséges, mivel az egyházmegye, mint területi egység sok szempontból meghatározza a plébániahálózat szervezetét.⁹¹ A Szent István-i alapítású győri egyházmegye alapítólevele nem maradt fenn, így eredeti kiterjedésére vonatkozóan nincsenek pontos adataink. Ortway Tivadar pápai tizedjegyzékeket feldolgozó munkájában abból a megalapozott feltételezésből indult ki, hogy az egyházmegye alapításkori határai közel azonosak lehetnek a 14. századi határokkal. Bár a tizedjegyzékben nem szerepel a győri egyházmegye, határai a szomszédos egyházmegyékről rendelkezésre álló információk alapján rekonstruálhatók.⁹²

A győri egyházmegye északi határa körülbelül a mai Kis-Duna vonala volt, a Szigetköz azonban már Esztergomhoz tartozott, Győr irányából a nagy Duna jelentette a határt, egészen Dunaalmásig. Az egyházmegye magába foglalta ezen Komárom vármegyei területeken túl a teljes Győr, Sopron és Vas vármegyét, Moson vármegye nagy részét, Zala vármegye Marcal menti területét és Veszprém vármegye Bakonytól északra fekvő pápai és devecseri járásait.⁹³ A győri egyházmegye ezen kiterjedését 1777-ig, a dunántúli egyházmegyék átrendezéséig, lényegében megőrizte. Ekkor kerültek a Vas vármegyei részek a szombathelyi egyházmegyéhez, a Pápa környékiek pedig a Veszprémhez.⁹⁴

Óvatosan kell azonban bánnunk a határ fogalmával a korszakban. Ugyanis egy adott település egyházmegyei hovatartozását a kora újkorban a megyéspüspök joghatósága szabta meg. A főpásztori joghatóság területi vonatkozásai általában a következő két formában jelenhetettek meg: egyrészt a plébánosok kinevezésének a jogában (*investitura*) nyilvánulhatott meg, másrészt – többek között – a plébánosokat felügyelendő, időről időre elvégzett egyházlátogatások útján.⁹⁵

---

⁹¹ Hermann I.: *A veszprémi egyházmegye igazgatása a 18. században*. I. m. 28.

⁹² Am ezek a határok is a szomszédos egyházmegyék határai alapján rekonstruálhatók, mivel a győri egyházmegye hiányzik a pápai tizedjegyzékekből. Ortway Tivadar: *Magyarország földleírása a XIV. század elején*. I. Bp, 1892. 316–317.

⁹³ Uo. 317.

⁹⁴ Dóka K.: *A Győri Egyházmegye területi változásai*. I. m. 9–21.; A témáról újabban: Johann Karall: *Az espereskerületek kialakulása a győri egyházmegye területén*. In: Primus inter omnes. Tanulmányok Bedy Vince születésének 150. évfordulójára. Szerk. Arató György–Nemes Gábor–Vajk Ádám. Győr, 2016. 109–114.

⁹⁵ Hermann I.: *A veszprémi egyházmegye igazgatása a 18. században*. I. m. 29.

A veszprémi egyházmegyéről szóló munkájában Hermann István azonban arra hívja fel a figyelmet, hogy a korszakban korántsem volt olyan egyértelmű, hol végződik az egyik megyéspüspök joghatósága, és hol kezdődik a másiké. Alapvető problémát jelentett a határok pontos meghúzásában a török megszállás, a nyomában végbemenő településpusztulás, valamint a protestáns felekezetek térnyerése. Megszakadt a katolikus egyházszervezet időbeli folytonossága is, ami tág teret nyitott a joghatósági viták sorának.⁹⁶

A török uralom alatt ugyan tovább tudott működni a győri egyházmegye, ez a működés azonban korántsem volt zavartalan. A török hódoltság szegélyén folyamatosan ki volt téve a háborús dúlásnak, különösen igaz ez a komáromi, a pápai, a székesegyházi és a vasvári főesperesség településeire, hiszen maga Győr csupán 1594 és 1598 között volt török kézen. Súlyos következményekkel járt, hogy a katonai védvonal az 1680-as évekig az egyházmegye területén húzódott.⁹⁷ Figyelemreméltó azonban az a jelenség, ahogy a pusztásodás nyomán megindult horvát bevándorlás hatott az egyházmegye lakosságának vallási összetételére. A horvát betelepülőkből a katolikus hitéhez ragaszkodó településtömb alakult ki Nyugat-Magyarország szegélyén fel a Kis-Kárpátokig, Alsó-Ausztriában és Morvaországban. Ez a horvát tömb fontos bázisa lett a nyugat-magyarországi katolikus egyháznak. A 18. század folyamán pedig felbecsülhetetlen a horvát papok szerepe a katolikus egyház fenntartásában.⁹⁸

A győri egyházmegyében ugyan az egyházmegye egészét tekintve nem volt annyira súlyos az egyházszervezet hiánya, mint akár a pécsi,⁹⁹ akár a veszprémi egyházmegye esetében, de itt is találunk arra példát, hogy a püspök a joghatósága alá nem tartozó személyeket (szerzeteseket, szomszédos egyházmegyék papjait) bízjon meg egy adott terület lelkipásztori szolgálatának ellátásával. Ez a gyakorlat a korszak kezdetén valószínűleg a lelkipásztor nélkül maradt hívek kezdeményezésére és a megyéspüspök tudta nélkül működhetett.¹⁰⁰

A győri egyházmegyében főleg szerzeteseket találunk világi plébániák adminisztrátoraiként, de néhány példa akad szomszédos egyházmegye papjának munkálkodására is. A Jánosházától nem messze, Vas vármegyében fekvő Keresztúr például szerepel a veszprémi egyházmegye 17. századi egyházlátogatási jegyzőkönyvében, azt mint zalai főesperességéhez, azon belül pedig a zalaegerszegi esperesi kerületéhez tartozó, épp üresedésben lévő plébániát tartja számon.¹⁰¹ A Batthyány József-féle egyházlátogatási

---

⁹⁶ Uo.

⁹⁷ Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 8.

⁹⁸ Uo.

⁹⁹ Gözsy Zoltán – Varga Szabolcs: *Kontinuitás és reorganizáció a pécsi egyházmegye plébániahálózatában a 18. század első évtizedeiben*. Századok 143. (2009) 5. 1123–1161.

¹⁰⁰ Hermann I.: *A veszprémi egyházmegye igazgatása a 18. században*. I. m. 29–30.

¹⁰¹ Pfeiffer János: *A veszprémi egyházmegye legrégebbi egyházlátogatásai (1554–1760)*. Veszprém, 1947. 39.

jegyzőkönyv azonban már a kemenesaljai esperesi kerülethez tartozó Jánosháza filiájaként jegyzi fel.¹⁰²

Általában a közigazgatási megyehatár egybeesett az egyházigazgatási határokkal is, ám ez nem minden esetben volt így. A veszprémi egyházmegyében fekvő Külsővat és Belsővat plébánia és filiái már 1698-ban, Kazó István győri egyházmegyéről készített egyházlátogatási jegyzőkönyvében is szerepel.¹⁰³ Batthyánynál Külsővat még mindig önálló plébánia a kemenesaljai esperesi kerületben, Belsővat pedig filiái egyike.¹⁰⁴ A győri egyházmegye pápai főesperességének plébániájaként van feltüntetve továbbá az 1698-ban készült egyházlátogatási jegyzőkönyvben a Veszprém vármegyében fekvő Felsőiszkáz, Alsóiszkáz, és Középiszkáz, valamint Vaszar település is.¹⁰⁵ Azonban ezek egyike sem kerül elő a 18. századi győri egyházmegyét érintő egyházlátogatási jegyzőkönyvekben.

Mint arra Hermann István rámutat, a korábban Győrhez csatolt települések békés úton fokozatosan visszakerültek Veszprémhez, ilyen volt például a devecseri esperesi kerületben Devecser, Ajka, Kolontár és Öcs is. A két egyházmegye között az 1750-es évek elejére rögzülni látszanak a határok, általánosan pedig a dunántúli egyházmegyék 1777-es átszervezése jelentett végleges rendezést.¹⁰⁶

Külön említést érdemelnek az exempt, vagyis a megyéspüspök joghatósága alól kivett, közvetlenül az esztergomi érsek alá rendelt plébániák. Mivel Felsőiszkáz 1776-ban exempt plébániaként jelenik meg a forrásokban, négy filiájával (Alsóiszkáz, Középiszkáz, Kiscsösz, Kisszöllös) pont a veszprémi és a győri egyházmegye határvonalán feküdt.¹⁰⁷ Az esztergomi egyházmegye egyházlátogatási jegyzőkönyveinek katalógusa 41 exempt plébániát sorol fel, ezek közül Felsőiszkáz és Pápa feküdt a győri egyházmegye területén.¹⁰⁸ A győri egyházmegyében azonban nem az Esztergom alá vont plébániák kérdésköre a fajsúlyos, mint láthattuk, ezekből alig néhányat találunk, hanem az egyházmegye területén fekvő Pannonhalmi Főapátság joghatósága alá vont plébániák.

A Szent Benedek rend apátságai közül – amelyeknek tekintélyes része a 16. században semmisült meg – az újkorban mindössze öt alakult újjá. Az 1594 és 1606 között végvárként

---

¹⁰² Batthyány vizitáció. III. Jánosháza, 1758. november 20.

¹⁰³ Pfeiffer J.: *A veszprémi egyházmegye legrégebb egyházlátogatásai*. I. m. 180–182.

¹⁰⁴ Filiái 1758-ban: Vinar, Belsővat, Merse, Gergőlyi, Nemesszalók, Pórszalók. Batthyány vizitáció. III. Külsővat, 1758. december 1.

¹⁰⁵ Pfeiffer J.: *A veszprémi egyházmegye legrégebb egyházlátogatásai*. I. m. 121–122., 127–129.; 1771-ben már nem említi az egyházmegyei schematismus a pápai főesperesség plébániái között. Vö. *Calendarium Dioecesanum V. Cleri Jaurinensis*. Győr, 1771 67.

¹⁰⁶ Hermann I.: *A veszprémi egyházmegye igazgatása a 18. században*. I. m. 32., 43.

¹⁰⁷ Hegedűs András – Tóth Krisztina: *Esztergomi Főegyházmegye. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek katalógusa 9*. III. Esztergom, 2000. 135.

¹⁰⁸ Uo.

működő Pannonhalmát Himmelreich György kommandátorsága után, 1639-ben sikerült újjászervezni, azonban az anyagilag gyenge lábakon álló főapátság önerőből nem tudta újjáéleszteni a régi monostorokat. A Bakonybél 1693-ban, a vasvári főesperesség területén fekvő Dömölk pedig 1739-ben Pannonhalma fiókapátságaként éledt újjá.¹⁰⁹ Bakonybél szerzetesei a 18. század közepén időnként besegítettek a bakonyi falvak lelkipásztori ellátásába, a dömölki bencések a győri egyházmegye délkeleti, a veszprémmel határos végeit pasztorálták.¹¹⁰

Egyfelől tehát a bencések, több más szerzetesrendhez hasonlóan, bekapcsolódtak az egyházmegye pasztorációs munkájába, másrészt azonban, ha a főapátság joghatósága alá tartozó plébániára egyházmegyés pap került, azt a püspökségi dokumentumokban mint az egyházmegyéből távozót jegyzeték fel.¹¹¹

II.2. Az egyházmegye egyházszerkezete és plébániái

A győri egyházmegye tehát a 18. század utolsó harmadáig megőrizte középkori kiterjedését. Az egyházmegye első egyházlátogatási jegyzőkönyvei a 17. századból maradtak fenn, ezek alapján a győri egyházmegye egyházigazgatási szempontból nyolc főesperességre volt felosztva: székesegyházi, soproni, mosoni, locsmándi, pápai, rábaközi, komáromi és vasvári főesperességekre.¹¹²

Némelyik főesperességet már ekkor esperességekre osztották: 1670-ben a soproni vizitáció már Sopron alsó esperesi kerületet említ (*Districtus Inferior Soproniensis*). A locsmándi főesperességet valamikor az 1674. és az 1696–98. évi egyházlátogatás között osztották fel alsó és felső esperesi kerületre. A vasvári főesperességben az 1697–98-as egyházlátogatás idején pedig már három esperes működött: Muraszombatban, Pinkafőn és Rohoncon.¹¹³

Az espereskerület az egyházmegye igazgatási körzete, melyet az esperes (*decanus, vice-archidiaconus*) vezet. Hármaskörűt lát el: jogközösség, üdvközösség, valamint

---

¹⁰⁹ A középkori apátságok legújabb katalógusa a 70 biztosan bencés apátsággal: Hervay F. Levente O. Cist.: *A bencések és apátságai története a középkori Magyarországon. Történeti katalógus*. In: Paradisum plantavit. Bencés monostorok a középkori Magyarországon. Kiállítás a Pannonhalmi Bencés Fiaapátságban 2001. március 21-től november 11-ig. Szerk. Takács Imre. Pannonhalma, 2001. 461–547., 474.; Csóka Lajos: *Szent Benedek fiainak világtörténete különös tekintettel Magyarországra. II. Bp.*, 1969. 769–772.

¹¹⁰ Bővebben: Pacher Donát: *A dömölki apátság története*. Bp., 1912. Különösen 80–99.

¹¹¹ Vö. GYEL, Püspöki levéltár, Vegyes egyházkormányzati iratok, Protocollum vicariatus generalis 1733–1754. 214.

¹¹² Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 71.

¹¹³ Karall, J.: *Az esperesi kerületek kialakulása a győri egyházmegye területén*. I. m. 110.

cselekvőközösség. Az esperest a püspök nevezi ki. Felelősségi körébe tartozik a plébániák felkeresése, az esperesi kerületi konferenciák (koronák) összehívása, ellenőrzi és összefogja a kerületéhez tartozó lelkipásztori feladatok egységes végrehajtását.¹¹⁴

A 18. század folyamán folytatódott az espereskerületek kialakítása. 1760-ban a következő esperesi kerületi beosztás volt érvényben:¹¹⁵

Győri egyházmegye	
Főesperesség	Espereskerület
győri	<i>Districtus unicus</i> ¹¹⁶
soproni	<i>Districtus inferior et superior</i>
locsmándi	<i>Districtus inferior et superior</i>
pápai	<i>Districtus unicus</i>
rábaközi	<i>Districtus unicus</i>
komáromi	<i>Districtus unicus</i>
mosoni	<i>Districtus unicus</i>

3. Táblázat. A győri egyházmegye főesperességei és espereskerületei a vasvári főesperesség nélkül, 1760

Még ugyanebben az évben, 1760-ban osztották fel a mosoni főesperességet felső és alsó mosoni esperesi kerületre, 1780-ban pedig továbbosztották felső 1. és 2., illetve alsó 1. és 2. kerületre.¹¹⁷

A legkorábbi egyházmegyei nyomtatott sematizmus a győri egyházmegyéről, amellyel kutatásom során találkoztam, 1771-ből származik.¹¹⁸ Ez alapján az egyházmegye ekkor már a következő főesperességekre (*archidiaconatus*) volt felosztva:¹¹⁹

Győri egyházmegye	
Főesperesség	Plébániák száma
székesegyházi	24
soproni	44
mosoni	43

¹¹⁴ Uo. 109.

¹¹⁵ GYEL, Püspöki Levéltár, Vegyes Egyházkormányzati iratok, Almae Dioecesis Jaurinensis Parochiae, et filiales, una cum Parochis, et Capellanis conscriptae anno 1760. A vasvári főesperesség egy későbbi fejezet tárgya.

¹¹⁶ 1748-ban már említi forrás a főesperesség alsó espereskerületét. Lásd Varga Imre–Reichardt Gyula: *A győri székesegyházi főesperesség alsó esperes-kerületi plébániáinak összeírása 1748-ban*. Magyar Egyháztörténeti Vázlatok. 2 (1990) 2. 117–200.

¹¹⁷ Karall, J.: *Az esperesi kerületek kialakulása a győri egyházmegye területén*. I. m. 111.

¹¹⁸ Dóka Klára maga is az 1772-es egyházmegyei sematizmus adatait használja az 1696–98-as Kazó István-féle egyházlátogatási jegyzőkönyvet követően. Vö. Dóka K.: *A Győri Egyházmegye területi változásai*. I. m. 12.

¹¹⁹ Calendarium Dioecesanum V. Cleri Jaurinensis. Győr, 1771.; Calendarium Dioecesanum V. Cleri Jaurinensis. Győr, 1773. A felosztás dátumát Tangl 1770-ben állapítja meg. Tangl Balázs: *A Vasvár-Szombathelyi Székeskáptalan Magánlevéltára. Repertorium*. Szombathely, 2019. 5.

Főesperesség	Plébániák száma
locsmándi	49
pápai	14
rábaközi	17
komáromi	16
szombathelyi	38
németújvári	29
sárvári	29
őrségi	21
Összesen	324

4. Táblázat. A győri egyházmegye főesperességei és plébániáinak száma, 1771

Feltehetően a szombathelyi egyházmegye felállításának apropóján készült 1776-ban az a felmérés, melynek összegzése a győri és a veszprémi egyházmegyéről szóló legfontosabb adatokat tartalmazza.¹²⁰ Ezen dokumentum alapján ekkor az egyházmegye területén két káptalan működött: a győri székeskáptalan 14 kanonoki stallummal, melyek közül hét a székesegyházi (*seu Jaurinensis*), a soproni, a mosoni, a locsmándi, a pápai, a rábaközi, valamint a komáromi főesperesség főesperesét illette.¹²¹ A másik intézmény pedig a vasvár-szombathelyi Szent Mihály társaskáptalan volt, négy kanonoki stallummal, mely a szombathelyi, a németújvári, a sárvári, valamint az őrségi főesperesség főesperesét illette. Ezen intézményekről a későbbiekben részletesebben lesz szó.

A forrás alapján a győri egyházmegye esperesi kerületi beosztása és plébániáinak száma a következőképpen alakult 1776-ban:

Győri egyházmegye	
Esperesi kerület	Plébániák száma
győri	25
soproni (superior)	22
soproni (inferior)	25
mosoni (superior)	22
mosoni (inferior)	23
locsmándi (superior)	26
locsmándi (inferior)	24
pápai	15
rábaközi	17
komáromi	17

¹²⁰ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Littera B Nr. 20. Status V. Cleri Dioecesis Jaurinensis anno 1776.

¹²¹ A győri székeskáptalanról: Bedy V.: *A győri székeskáptalan története*. I. m.

Esperesi kerület	Plébániák száma
szombathelyi	24
rohonci	13
németújvári	18
tótsági	11
sárvári	11
kemenesaljai	20
órségi és hegyháti	21
Összesen	334

5. Táblázat. A győri egyházmegye esperesi kerületi beosztása és plébániáinak száma, 1776.

A 334 plébániából ekkor 23 állt szerzetesi adminisztráció alatt, melyek közül nyolc feküdt Vas vármegye, egy Zala vármegye területén, a többi 14 pedig szerte a többi vármegyében, melyek a győri egyházmegyéhez tartoztak.

A dokumentum tanúsága szerint 11 helyi káplánság működött Vas vármegyében, további 31 pedig a többi vármegye területén. A forrás sem a szerzetesi adminisztráció alatt álló plébániákat, sem pedig a káplánságokat nem sorolja fel tételesen.

1777 után hat főesperesség működött a győri egyházmegye területén, s ez a beosztás lényegében a főesperességek 2017. évi megszüntetéséig nem változott. 1788-ra a következő rendszer alakult ki:

Győri egyházmegye	
Főesperesség	Esperesi kerület
székesegyházi	superior medius inferior
soproni	superior (I, II) inferior (I, II)
mosoni	superior (I, II) inferior (I, II)
locsmándi	superior (I, II) inferior (I, II)
rábaközi	superior inferior
komáromi	superior inferior
<i>pápai</i>	

A székesegyházi főesperességet már 1771-ben két esperesi kerületre (*inferior* és *superior*) tagolták, majd 1788-tól egy harmadik (*medius*) kerületet is kialakítottak. 1778-ban a két nagy főesperességet, a Locsmánd superiort és a Locsmánd inferiort további két-két (I. és II.) esperességre osztották. 1780-ban ugyanígy jártak el a Sopron superior és inferior, valamint a Moson superior és inferior kerülettel is. A rábaközi és a komáromi esperesi kerületet 1782-ben osztották fel felső és alsó esperességre.

A pápai főesperesi cím a káptalanban 1797 és 1931 között *titularisként*, címzetesként szerepel, mivel plébániái 1777-ben a veszprémi egyházmegyéhez kerültek.¹²²

Az 1770-es éveket megelőző időszak pontos egyházszerkezeti beosztását csupán a vasvári főesperesség területét illetően tudom rekonstruálni, mivel az 1754 és 1758 között készült Batthyány József-féle egyházlátogatás rendszerező elvként alkalmazza az esperesi kerületi (*districtus*) beosztási rendszert.

---

¹²² Karall J.: *Az esperesi kerületek kialakulása a győri egyházmegye területén*. I. m. 111–112.

III. A GYŐRI EGYHÁZMEGYE VASVÁRI FŐESPERESSÉGE A 18. SZÁZADBAN

III.1. A főesperesség egyházszerkezete és plébániahálózata

III.1.1.a Esperesi kerületek

Mivel mind az 1748-as összeírás, mind pedig a Batthyány-féle egyházlátogatási jegyzőkönyv az aktuális egyházigazgatási beosztás szerint halad esperességről esperességre, így a 18. század derekán érvényben lévő *districtus* rendszer megismerhető, a plébániahálózat a leányegyházak szintjéig feltérképezhető.

A források alapján a következő esperesi kerületi rendszer volt használatban 1748 és 1758 között a vasvári főesperesség területén:

Vasvári főesperesség			
1748		1754-58	
Esperesi kerület	Anyaegyház	Esperesi kerület	Anyaegyház
szombathelyi	22	szombathelyi	25
rohonci	34	rohonci	14
		németújvári	18
sárvári	12	sárvári	11
hegyháti	17	hegyháti	11
		őrségi	4
kemenesaljai	13	kemenesaljai	17
tótsági ¹²³	2	tótsági	10
Összesen	97	Összesen	107

6. Táblázat. A vasvári főesperesség vázlata, 1748, 1754-58

1752-ben alakították ki a rohonci esperesség területeiből a németújvári kerületet,¹²⁴ illetve valamikor a két összeírás között bontották további kerületekre a hegyháti esperességet. Az átszervezéskor valamennyire az összes kerület érintett volt: egy-két plébánia mindenhol esperességet „cserélt”. A szombathelyi kerülethez került például három olyan plébánia, amely korábban a rohonci kerülethez tartozott (Léka, Röt, Pölgersdorf). A kemenesaljai kerületben pedig két új plébániát alapítottak: Pápoc és Káld 1733-ban még filiaként jelent meg a forrásokban.

¹²³ Hiányos az összeírás. Vö. Acta Parochialia Districtus Tótháságiensis, SZEL, Litera E Nr. 3. Visitatio Canonica Episcopalis Districtus Tótháságiensis 1748.

¹²⁴ Karall J.: *Az esperesi kerületek kialakulása a győri egyházmegye területén*. I. m. 110.

Fontos megjegyezni, hogy a fenti táblázatba a plébániák száma, különösen a tótsági esperesi kerület tekintetében, a források esetleges hiányossága miatt nem tekinthető teljesnek. A korszakra vonatkozóan azonban igen nehéz kontrollként használható egyéb forrást találni.

1760-ban a vasvári főesperesség espereskerületi beosztása a következőképpen alakult:¹²⁵

Archidiaconatus Comitatus Castri-Ferrei	
	Sabariensis
	Rohonciensis
	Németh Uj-Váriensis
Districtus	Hegyhát-Őrség[h]i[ensis]
	Tótságiensis
	Sárváriensis
	Kemenes-allyensis

1770-ben a vasvári főesperességet négy főesperességre és nyolc esperességre osztották fel.¹²⁶

Főesperesség	Espereskerület	Plébániák száma
szombathelyi	szombathelyi	25
	rohonci	13
németújvári	németújvári	18
	tótsági	11
sárvári	sárvári	11
	kemenesaljai	18
őrségi	őrségi hegyháti	21
Összesen		117

7. Táblázat. Vas vármegye főesperességei, espereskerületi beosztása és plébániáinak száma, 1771

Az újonnan felállított egyházmegye első egyházlátogatásának jegyzőkönyvei (1778–1781) nem minden esetben jelölik az egyházigazgatási beosztást. Az új egyházmegye egyházigazgatási beosztását illetően Stephanus Schönvisner munkája nyújt adatokat. Az immáron székeskáptalanná előlépett szombathelyi káptalan kanonokjainak felsorolása alapján

¹²⁵ GYEL, Püspöki levéltár, Vegyes Egyházkormányzati iratok. Almae Dioecesis Jaurinensis Parochiae, et filiales, una cum Parochis et Capellanis conscriptae anno 1760.

¹²⁶ Calendarium Dioecesanum V. Cleri Jaurinensis. Győr, 1771.

a következő főesperességekre osztották az új egyházmegyét: székesegyházi, tótsági, őrségi, kemenesaljai, zalaegerszegi, valamint alsólendvai főesperessége.¹²⁷

III.1.1.b Plébániahálózat

Az egyházszerkezet alapját a plébániahálózat, tehát az anyaegyházakból és leányegyházakból álló plébániák összessége jelenti. A plébániák – néhány különleges esettől eltekintve – a mai napig területi alapon szerveződnek. Ez ideális esetben azt jelenti, hogy a településekből felépülő egyházszerkezet maradéktalanul lefedi a rendelkezésére álló teret.¹²⁸

A győri egyházmegye lakossága a 16. században többségében protestáns lett, szinte csak a háborús pusztítás után betelepített horvátok maradtak meg katolikusnak. A németek az evangélikus, a magyarok pedig főleg a református hit követői lettek. A katolicizmus megmaradása érdekében már a 16. században történtek lépések. A 15. század közepén osztrák zálogba került uradalmakra (Fraknó, Kismarton, Szarvkő, Kőszeg, Kabold, Lánzsér, Borostyánkő) az egyházi viszonyokat szabályozó alsó-ausztriai kormány szerv, az 1568-ban alapított Klosterrat terjesztette ki joghatóságát. Fontos mozzanat továbbá az 1579-ben Szombathelyre összehívott egyházmegyei zsinat, melyen kihirdették a trienti zsinat végzéseit. A 17. század folyamán a területen élő nagybirtokosok katolizálása nyomán (Batthyány I. Ádám 1629, Nádasdy Ferenc 1643), a kegyúri jogra támaszkodva megkezdődött a protestantizmus visszaszorítása. A küzdelem váltakozó eredménnyel és sokáig tartott.¹²⁹

Az 1647. évi országgyűlés kilencven protestáns templomot rendelt a katolikus egyháznak átadni. Ezek közül számos feküdt a győri egyházmegye területén, s közülük tizenkettő feküdt Vas megyében (Gyarmat, Neusiedl, Szentgrót, Opár, Perenye, Pusztaszentmihály, Kuken, Merény, Kiclád, Wolfau, Csém, Sámfalva, Vép).¹³⁰ A döntő fordulatot az 1670-es évek hozták meg: Széchenyi György (1658–1667) győri püspök és megbízottai olyan mennyiségű templomot vettek el, hogy az itt élő protestáns felekezetek hosszú időre védekező állásba kényszerültek.¹³¹

---

¹²⁷ Stephanus Schönvisner: *Antiquitatum et historiae Sabariensis ab origine usque ad praesens tempus (...). Archidioecesis*. Strigon. Pestini Anno salutis MDCCXCI. 369–370.

¹²⁸ Hermann I.: *A veszprémi egyházmegye igazgatása a 18. században*. I. m. 46.

¹²⁹ Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 30.; 71.

¹³⁰ Ezer év törvényei. Corpus Iuris Hungarici. 1647: 6. tc 10–16.§. Vas megye 13. § (<https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=64700006.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fkeyword%3D1647>). Utolsó elérés: 2020. szeptember 25.)

¹³¹ Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 72.

A templom vissza-, illetve átvételek a 18. század első évtizedeiben is folytatódtak. Az 1733-as *cassa parochorum* összeírás tizenegy települést tartott számon mint *ecclesia neorecuperata*, újonnan visszaszerzett templomos hely. Ezek mindegyike a kemenesaljai kerületben feküdt, a Rábától Jánosházáig, egy észak-déli tengelyen: Högyész, Szentmárton, Mihályfa, anyaegyházak voltak. Miske két filiája, Alsómesteri és Kápolna is ekkortájt került katolikus kézre. Ugyanígy Ság anyaegyház és összes filiája: Kocs, Baba és Izsákfalva is. Utóbbiakról megjegyzi a forrás, hogy korábban az evangélikusokhoz tartoztak. Csöngé és Ostffyasszonyfa pedig Kenyeri filiái lettek.¹³² Ezen a területen – általában az egyházmegye keleti részén – tudta magát legtovább tartani a protestantizmus. A kemenesaljai kerületben 1767-ben kilenc oratóriummal (négy evangélikus, öt református) rendelkeztek, Dömölkön és Gergelyin (Külsővat része) evangélikus, Piriten és Csöglén református lelkész szolgált, valamint négy evangélikus és négy református tanító működött a kerületben.¹³³

A Szentszékeknek írt püspöki jelentések alapján az egyházmegyei plébániaszám a következőképpen alakult a század második felében: 1730-ban a parókiák száma a győri egyházmegyében összesen 262 volt, főesperességenként a következő eloszlással: a győriben 17, a soproniban 42, a mosoniban 37, a locsmándiban 45, a pápaiban 9, a rábaköziben 13, a komáromiban 6, a vasváriban pedig 93 parókia található ekkor.¹³⁴

Huszonkét évvel később, 1752-ben a plébániák száma már 318-ra növekedett, melyek közül 103 feküdt a vasvári főesperesség területén: a hegyháti és őrségi kerületben 19, a tótsági kerületben 9, a kemenesaljai kerületben 15, a rohonci és szombathelyi kerületben 36, illetve 24 plébánia volt található.¹³⁵ Zichy Ferenc püspök jelentéséből kitűnik, hogy az állammegóvásra is nagy hangsúlyt fektettek, mint írja, a plébánia templomokat lehetőség szerint javítják és a szükséges fölszereléssel ellátják. A plébániák száma a népességnövekedés, az istentisztelet és a szentségek kiszolgáltatásának alkalmasabb végrehajtása miatt lassan, de szinte folyamatosan bővült.¹³⁶

---

¹³² Acta Parochialia Districtus Tóthásiensis, SZEL, Litera E Nr. 3. Visitatio Canonica Episcopalis Districtus Tóthásiensis 1748. Högyész, Szentmárton, Miske, Mihályfa, Ság, Kenyeri. Oldalszám nélkül.

¹³³ A vasvári főesperesség területén rajtuk kívül csupán Nemescsón működött két evangélikus lelkész és Felsőörön egy református. Piszker 1933., 54–55.

¹³⁴ Sinzendorf Fülöp bíboros, győri püspök jelentése. Róma, 1730. augusztus 28.; Vanyó Tihamér: *Püspöki jelentések a Magyar Szentkorona országainak egyházmegyéiről*. 1600–1850. Pannonhalma, 1933. 140.

¹³⁵ Gróf Zichy Ferenc püspök jelentése. Győr, 1752. május 6.; Vanyó Tihamér: *Püspöki jelentések a Magyar Szentkorona országainak egyházmegyéiről*. I. m. 143.

¹³⁶ Gróf Zichy Ferenc püspök jelentése. 1766. Vanyó Tihamér: *Püspöki jelentések a Magyar Szentkorona országainak egyházmegyéiről*. I. m. 148.

A győri egyházmegye területén 1771-re a plébániák száma 322-re,¹³⁷ 1775-re pedig már 332-re emelkedett.¹³⁸

A plébániahálózat vizsgálatához, annak ellenére, hogy egy viszonylag kései, az 1773-ban összeállított forrás, az első „világi” településösszeírás, a Lexicon locorum adatait tekintem kiindulási alapnak, mivel az konfessziótól, nyelvtől függetlenül lejegyzett minden lakott területet az országban. Ez alapján 623 település feküdt Vas megyében, ezek java része (597) kisebb-nagyobb falu, néhány (26) mezőváros és egy szabad királyi város (Kőszeg) volt található a megyében.¹³⁹ Tehát amikor a plébániahálózat „telítettségét” vizsgáljuk, ehhez a településhálózatához viszonyítva tehetjük ezt meg.

Az 1733-as *cassa parochorum* összeírás 611 település nevét és adatait tartalmazza. Bár az anyaegyházakat nem espereskerületi beosztás szerint veszi sorra, feltűnik néhány változás a mater-filia beosztást illetően. Borostyánkő 1733-ban még Mariasdorf 15 filiájának egyike, 1748-ban már önálló anyaegyház, 1757-ben pedig Mariasdorf korábbi hat filiájával, emberléptékűbb egységet alkot.¹⁴⁰ Németsic szintén anyaegyház lett 1748-ra, itt egy-egy filán osztozott a régi (Németkeresztes) és az új anyaegyház.¹⁴¹ Nárai Ják filiájából lett filia nélküli önálló anyaegyház.¹⁴² Kiskölked Egyházasrádoc hat filiájának egyike volt, ám 1756-ban már Kölkedet látjuk anyaegyházként, Egyházasrádocot pedig annak filiájaként, korábbi filiáival együtt.¹⁴³ Egyházasszecsőd 1733-ban Körmend filiájaként bukkan fel a forrásban, amely maga is megjegyzi, hogy korábban anyaegyház volt. 1748-ra sikerült visszaszereznie anyaegyház státusát.¹⁴⁴ Kenyeri két új filiával gazdagodott 1733 körül: Ostffyasszonyfa és Csenge került hozzá mint protestánsoktól átvett egyház.¹⁴⁵ Kenyeri filiái közül Pápoc lépett elő anyaegyházzá, Szentmiklósfa pedig Kenyeri helyett Pápoc filiája lett valamikor 1748 után, de még 1758

---

¹³⁷ Gróf Zichy Ferenc püspök jelentése. 1771. Vanyó Tihámér: *Püspöki jelentések a Magyar Szentkorona országainak egyházmegyéiről*. I. m. 151.

¹³⁸ Gróf Zichy Ferenc püspök jelentése. 1775. Vanyó Tihámér: *Püspöki jelentések a Magyar Szentkorona országainak egyházmegyéiről*. I. m. 152.

¹³⁹ *Lexikon universorum Regni Hungariae locorum populosorum*. Magyarország helységeinek 1773-ban készült hivatalos összeírása. Kiadja a magyar békeküldöttség. Bp., 1920. 79–98.

¹⁴⁰ *Acta Parochialia Districtus Sabariensis*, SZEL, Litera B1 Nr. 1–6. *Conscriptio* 1733. 39r.; *Acta Parochialia Districtus Rohoncensis*, SZEL, Litera C Nr. 2 *Conscriptio Parochiarum Districtus Rohoncensis* 1748. Borostyánkő, 1748. február 28.; Batthyány vizitáció II. Borostyánkő, 1757. október 23. 668.

¹⁴¹ *Acta Parochialia Districtus Sabariensis*, SZEL, Litera B1 Nr. 1–6. *Conscriptio* 1733. 67v.; *Acta Parochialia Districtus Rohoncensis*, SZEL, Litera C Nr. 2 *Conscriptio Parochiarum Districtus Rohoncensis* 1748. Németsic, 1748. március 6.

¹⁴² *Acta Parochialia Districtus Sabariensis*, SZEL, Litera B1 Nr. 1–6. *Conscriptio* 1733. 4v.; Batthyány vizitáció. I. Nárai, 1756. október 20. 634.

¹⁴³ *Acta Parochialia Districtus Sabariensis*, SZEL, Litera B1 Nr. 1–6. *Conscriptio* 1733. 9r.; Batthyány vizitáció. I. Kölked, 1756. október 23. 826.

¹⁴⁴ *Acta Parochialia Districtus Sabariensis*, SZEL, Litera B1 Nr. 1–6. *Conscriptio* 1733. 11v.; *Acta Parochialia Districtus Sabariensis*, SZEL, Litera B1 Nr. 5. *Conscriptio Districtus Sabariensis* 1748. Egyházasszecsőd, 1748. március 31.

¹⁴⁵ *Acta Parochialia Districtus Sabariensis*, SZEL, Litera G Nr. 1. *Conscriptio* 1733. Kenyeri. Oldalszám nélkül.

előtt.¹⁴⁶ Káld, amely 1733-ban még Hetye filiája volt, valamikor az 1748-at követő időszakban szintén anyaegyház lett.¹⁴⁷

A Batthyány József-féle egyházlátogatási jegyzőkönyvek három kötete összesen 668 települést említ név szerint, mint a vasvári főesperességhez tartozót. Az egyházlátogatást követő évtizedekben több új plébániaalapítás is történt: 1778–81-re anyaegyházzá lépett elő Salfa (szombathelyi kerület), Alsódolinc (tótsági kerület), Egyházszeg (sárvári kerület), Ostffyasszonyfa és Kám (mindkettő kemenesaljai kerület). Egyházsrádóc visszanyerte anyaegyház szerepét, a korábbi anyaegyház, Kölked a hat filia egyike lett.¹⁴⁸ A korábbi mater, Rábakovácsi Egyházszeg filiája lett.¹⁴⁹

Időről időre készültek felmérések az elhagyott (*desolata*), újonnan felállítandó (*neoerigenda*), illetve már felállított (*neoerecta*) plébániákról. Ez utóbbi két fogalommal azonban óvatosan kell bánnunk, mivel hosszú évekig is elhúzódó folyamatról van szó, a két fogalom a valóságban összemosódott, így kontroll forrás nélkül nem tudhatjuk biztosan, hogy adott plébánia felállításáról döntés született, vagy már meg is valósult a beszámoló készítésének pillanatában.¹⁵⁰

1746-ból a rohongi¹⁵¹ és a kemenesaljai kerületről,¹⁵² 1752-ből pedig a tótsági kerületről¹⁵³ maradt fenn ilyen összeírás. A kukméri plébániával kapcsolatban már 1733-ban úgy fogalmaz a forrás, hogy az „*totaliter ruinata*”.¹⁵⁴ 1746-ban 1500 forint építési költség megítéléséről döntöttek. 1757-ben pedig már egy *commoda* faépület szolgált a plébános lakhelyül.¹⁵⁵ Ugyanez a dokumentum Németsic plébániáját mint *ecclesia neoerecta*-t említi.

A kemenesaljai kerületben ugyanekkor kerül elő Hetye filiáinak kérdése, Káld anyaegyházi rangra emelése, ám ez még az 1748-as összeírásig nem történt meg.

---

¹⁴⁶ Batthyány vizitáció III. Pápoc, 1758. november 27.

¹⁴⁷ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera G Nr. 1. Conscriptio 1733. Hetye. Oldalszám nélkül.; Batthyány vizitáció III. Káld, 1758. november 22.

¹⁴⁸ Batthyány vizitáció I. Kölked, 1756. október 23. 826.; Szily vizitáció 10. kötet. Egyházsrádóc, 1780. május 20. 2.

¹⁴⁹ Batthyány vizitáció III. Rábakovácsi, 1758. szeptember 19. 330.; Szily vizitáció 2. kötet. Egyházszeg, 1778. április 3. 280.

¹⁵⁰ Vö. Hermann I.: *A veszprémi egyházmegye igazgatása a 18. században*, I. m. 48.

¹⁵¹ Acta Parochialia Districtus Rohonczensis, SZEL, Litera C Nr. 9. Specificatio Districtus Rohonczens. desolatarum Parochiarum, et Neoerectarum in Dominio Németh Újvár, 1746.

¹⁵² Acta Parochialia Districtus Kemenes allensis, SZEL, Litera G Nr. 10. Miscellanea Parochorum et Parochiarum Districtus Kemenes allensis, Specificatio Desolatarum Ecclesiarum Dioecesis Jaurinensis in Districtu Kemenes allyensi, 1746. június 22.

¹⁵³ Acta Parochialia Districtus Tótságiensis, SZEL, Litera E Nr. 7. Conscriptio Parochiarum Neo erigendarum Districtus Tótság, 1752.

¹⁵⁴ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B1 Nr. 1–6. Conscriptio 1733. 26r.

¹⁵⁵ Batthyány vizitáció II. Kukmér, 1757. október 7., 739.

A tótsági összeírásban már 1752-ben felmerült Felsőlendva tizenöt filiájának tízre csökkentése (*dismembrandae parochiae*), ez azonban még 1778-ra sem történt meg.¹⁵⁶ Ugyanígy terveztek hozzányúlni Szentgyörgy, Szentilona, illetve Sancta Trinitas¹⁵⁷ filiáihoz. Utóbbi hét filiájához ekkor hozzá kívántak csatolni (*incorporandae*) további négyet (Dolinc, Sal, Búdinc, Ritkaróc). 1756-ra ez meg is történt.¹⁵⁸

Szintén a tótsági kerületben újonnan felállítandó (*neoerigenda*) plébániaként szerepel Hidegkút, mely Szentilonától, Szentgyörgytől, Felsőlendvától, Martyántól és Tissinától is „kapott” leányegyházakat.¹⁵⁹ 1756-ban már önálló plébánia, hat filiával.¹⁶⁰

A korszakban számos templom és kápolna felújítására vagy építésére került sor a győri egyházmegye területén. Ezekhez az építkezésekhez természetesen a vidék birtokosai, a templomok kegyurai is hozzájárultak. 1779-ben a vizsgált terület nagyobb része (59,5%) a Batthyány család valamely tagjának birtokában volt. Több birtoka volt erre Batthyány Józsefnek, aki ekkor már esztergomi érsek, illetve Batthyány Ádámnak, aki tárnokmesteri méltóságot viselt. A terület többi részén az Erdődy, Festetics, Esterházy, Sigray és Széchényi családnak, illetve több középirtokos családé volt, valamint a vasvári káptalané és a Tanulmányi Alapé, melynek birtokába került többek között a korábban a soproni jezsuita kollégium tulajdonában lévő Alsóbeled település is.

Szerzetesi fenntartású plébániák

A győri egyházmegye területén meglévő középkori kolostorhálózatot csaknem teljesen felszámolták a török dúlás és a reformáció viharai. A 17. század közepére nyolc szerzetesrend 13 rendháza működött ismét az egyházmegyében: pálos (Sopronbánfalva 1610), ferences (Győr 1614; Kismarton, Szombathely 1634; Németújvár 1642), jezsuita (Győr 1626, Sopron 1635/1650), minorita (Vimpác 1628), domonkos (Szombathely 1638), bencés (Pannonhalma 1639), karmelita (Mannersdorf, St. Anna in der Wüste 1644), valamint szervita (Loretto 1644).¹⁶¹

¹⁵⁶ Vö. Szily vizitáció 6. kötet. Felsőlendva, 1778. szeptember 13. 224.

¹⁵⁷ A település egyéb elnevezése nem ismert. Vö. *Lexicon locorum*, I. m. 313–335., illetve Lelkes György: *Magyarország történeti helységnévtára (1773–1808). Vas vármegye*. Bp., 2015. 370.

¹⁵⁸ Batthyány vizitáció I. SS. Trinitatis, 1756. szeptember 14. 1239.

¹⁵⁹ Acta Parochialia Districtus Tóthásiensis, SZEL, Litera E Nr. 7. Conscriptio Parochiarum Neo erigendarum Districtus Tótság, 1752.

¹⁶⁰ Batthyány vizitáció I. Hidegkút, 1756. szeptember 11. 1142.

¹⁶¹ Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 15.

A lassú építkezés következményeként, a 18. század elejére a szerzetesrendek térbeli jelenléte az egyházmegyében lefedni látszik a jelentkező társadalmi igényeket és a rendelkezésre álló anyagi forrásokat. Nem véletlen, hogy a század folyamán mindössze nyolc férfi szerzetesház alakult. Ebből kettő Tatán (kapucinus 1744, piarista 1744), mely a 17. század végéig végvidéknek számított. További kettő pedig betegápoló rendeké: Kismartonban 1760-tól az irgalmasrend, Győrött pedig 1718-tól a kamillánus rend működtetett kolostort.¹⁶²

A 17. század folyamán fennálló súlyos paphiány miatt bevett szokás volt, hogy bizonyos szerzetesrendek átmenetileg küldtek maguk közül valakit, aki ideiglenesen ellátta egy-egy plébánia gondozását. E vidéken ilyenek voltak a pannonhalmi bencések és a lékai ágostonosok is, de arra is láthatunk példát, hogy az osztrák ágostonos kanonokok, premontrei és bencés kolostorok küldtek szerzeteseket a szomszédos győri egyházmegyének. A 18. század második felére a szerzetesi lelkipásztorkodás beilleszkedett az egyházmegye által meghatározott keretekbe. Ennek egyik módja az volt, ha az egyes szerzetesi közösségek plébánosi joghatóságot nyerve végezték lelkipásztori feladataikat. A másik módja pedig az lehetett, ha egy adott kolostor vonzáskörzetébe tartozó plébániákon kiegészítőként tevékenykedtek egy-egy nagyobb ünnep alkalmából, vagy a plébános távolléte esetén, esetleg plébánosváltásokkor.¹⁶³

A szerzetesi fenntartású vagy valamely szerzetesrend gondozásában működő plébániákról később részletesebben lesz szó, itt csak Szentgotthárd különleges helyzetét szeretném röviden bemutatni.

Szentgotthárd 1734-től az ausztriai Heiligenkreuz ciszterci apátságának kezelésében és joghatósága alatt állt. 1734. július 29-én Bécsben ünnepélyes keretek között iktatták be a Szentgotthárdi Apátság tulajdonába az alsó-ausztriai Heiligenkreuzban lévő ciszterci apátság akkori apátját, Robert Leebet, ezzel a III. Béla király által 1183-ban alapított Szentgotthárdi Apátság közel három évszázad után ismét a ciszterci rend tulajdona lett.¹⁶⁴

Az apátságot a 16. század közepétől különböző magyarországi és idegen világi és egyházi személyek birtokolták részint zálogjogon, részint királyi adományként. Az apátság a hozzá tartozó birtokokkal, köztük Szentgotthárd mezővárossal együtt hosszú időn keresztül a Széchy család zálogbirtoka volt. Ezután a jezsuita rend kezébe került, ahonnan I. József császár és király megfelelő összeg ellentételezése fejében egyik belső titkos udvari tanácsosának, Joseph Anton von Pilaty olmützi kanonoknak adományozta. A jogtalan adományozás miatt Székely

---

¹⁶² Érdekes, hogy a 17. század folyamán a győri egyházmegye egyetlen női rendháza az Esterházy Pál által, 1678-ban alapított kismartoni ágostonrendi kanonisszák kolostora volt. Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 16–17.

¹⁶³ Hermann I.: *A veszprémi egyházmegye igazgatása a 18. században*. I. m. 51.

¹⁶⁴ Soós István: *Egy adománylevél margójára. A szentgotthárdi apátság betagolása 1734-ben az alsó-ausztriai heiligenkreuzi ciszterci apátságba*. Vasi Honismereti Közlemények 2013./2. 18.

Ferenc, a kőszegi jezsuita kollégium rektora tiltakozást nyújtott be a Vasvári Székeskáptalanhoz. A rend követelését a káptalan prépostja, Francesco Scacchi kanonok, vasvári főesperes elismerte, s mellékelte a kamarának benyújtandó birtokigazolási dokumentumokat.¹⁶⁵

A jezsuita rend fáradozásai az apátság megszerzéséért azonban hiábavalóknak bizonyultak. Időközben a Kamara az 1733-ban létrehozott *Cassa generalis parochorum* javára lemondott az apátság és tartozékainak a tulajdonjogáról. Az uralkodó ideiglenesen betöltetlenül hagyta az apátságot, és annak 7000 forintra becsült éves összes jövedelmét 1733. január 1-jéig visszamenőleg a lelkészpénztárba utaltatta. Azonban Robert Leeb heiligenkreuzi ciszterci apátnak sikerült támogatást szereznie az Udvarban. Végül III. Károly 1734. július 1-jén a Magyar Királyi Helytartótanácsához intézett rezolúciójában arról értesítette a kormányzékot, hogy az apátságot visszahelyezte a ciszterciek birtokába és annak új apátjává Leebet nevezte ki.¹⁶⁶

Leebnek és a heiligenkreuzi apátságnak az adománylevélben előírt feltételeken kívül igen nagy anyagi áldozatokat kellett hoznia: át kellett vállalni a záloghitelezők költségeit, a szentgotthárdi apátság épületeinek és templomának, valamint az apátsághoz tartozó plébániatemplomoknak a helyreállítását. Továbbá százezer forintot volt köteles fizetni a *Cassa parochorum* számára.¹⁶⁷

Annak ellenére, hogy Szentgotthárd nem tartozott sem a győri, sem később a szombathelyi egyházmegye püspökének joghatósága alá, mind a Batthyány József-féle, mind pedig a Szily János-féle egyházlátogatási jegyzőkönyvben szerepel.

1757-ben a Szentgotthárd mezőváros plébániájának egy magyar, és egy német anyanyelvű adminisztrátora is volt: Michael Czakó, valamint Gotthardus Eberll. Mindketten ciszterci szerzetesek, további adatokat nem közöl róluk a forrás.¹⁶⁸

1779-ben Antonius Garner német anyanyelvű ciszterci szerzetes adminisztrálja a városi plébániát, s három segédlelkész (*coadjutor*) segítette lelképásztori teendőiben. A segédlelkészeket nem nevezi néven a jegyzőkönyv, Garnerről viszont már feljegyzi a forrás, hogy ausztriai származású (*Austriacus*), 30 éves, négy éve volt ekkor pap és második éve szolgált Szentgotthárdon.¹⁶⁹

---

¹⁶⁵ Uo. 19–20.

¹⁶⁶ Uo. 24.

¹⁶⁷ Uo. 25.

¹⁶⁸ Batthyány vizitáció I. Szentgotthárd, 1757. szeptember 8. 986.

¹⁶⁹ Szily vizitáció. 6. kötet. Szentgotthárd, 1779. május 15. 275.

III.2. A főesperesség lakossága, nyelvi és vallási viszonyai

Vas vármegye 5 454 négyzetkilométernyi területet ölelt fel, melyen az 1773-ban összeállított Lexicon locorum alapján 623 település feküdt, ezek közül ekkor 597 rendelkezett *pagus* és 26 *oppidum*, egy pedig *civitas libera regia* jogállással. E felmérés szerint magyar nyelvet 301, a német nyelvet 153, a horvát nyelvet pedig 169 településen használtak, de sok az olyan település, ahol több nyelv használata keveredik. A vármegyében ekkor összesen 114 római katolikus pap, egyetlen egy evangélikus lelkész, valamint 217 ludi magister teljesített szolgálatot.¹⁷⁰

Mind a Batthyány, mind pedig a Szily-féle egyházlátogatási jegyzőkönyv közöl lélekszámra, illetve a lakosság felekezeti hovatartozására és nyelvhasználatára vonatkozó adatokat. Ezek a számok természetesen „*circiter*” értékek, és általában mater-filia településcsoportonként szerepelnek, az arányok érzékeltetésére azonban tökéletesen alkalmasak. A Batthyány-vizitáció összesen 103 966 főt számolt össze a nyolc esperesi kerületben. Ez alapján a katolikusok száma összesen 77 917 fő, a felnőtt katolikusok száma 57 285, a gyermekek száma pedig 20 632. A forrás nem részletezi, hogy a „nem katolikus” besorolás pontosan mit jelent, ebbe a kategóriába 26 049 fő került. Az 1750-es évek végén tehát a vasvári főesperesség lakosságának 25%-a tartozott nem katolikus felekezethez, mely nem csak a protestáns felekezeteket, hanem a zsidó vallást is magában foglalta.

Az adott vidék lakosságának anyanyelvét szintén településcsoportoként közli a forrás. Itt azt látjuk, hogy a horvát nyelvet 26 településen beszélték, főleg a szombathelyi, rohonci és németújvári kerületekben, s sok esetben német, ritkábban magyar anyanyelvű lakosság is élt a horvát mellett. A német nyelv 31 településcsoport 54%-ában kizárólagos, s főleg a legnyugatibb, rohonci és németújvári kerületekre jellemző. Magyar nyelvhasználat önállóan 60 településcsoportnál jelenik meg. Csaknem minden esperesi kerületben élt magyarajkú lakosság, azonban a sárvári, szombathelyi, illetve kemenesaljai kerület lakossága szinte kizárólag magyarajkú. A vasvári főesperesség részét képezte a Vendvidék (Rábavidék), mely tótsági kerület néven külön esperesi kerület volt. A vend nyelvet a tótsági kerület 9 anyaegyházához tartozó 114 településének lakossága beszélte.

---

¹⁷⁰ Lexikon universorum Regni Hungariae locorum populosorum. Magyarország helységeinek 1773-ban készült hivatalos összeírása. Kiadja a magyar békeküldöttség. Bp., 1920. 79–98., 312.

Településcsoportokra vetített anyanyelvi arányok, 1754–58

Diagram 1. Településcsoportokra vetített anyanyelvi arányok, 1754–58

Az 1778–81-es, Szily János végezte egyházlátogatási jegyzőkönyv már településenként közli a lélekszáma, felekezetre és nyelvhasználatra vonatkozó adatokat. A vallási hovatartozásnál pontosan közli a felekezetet, illetve a protestánsok esetében is alkalmazza a „capaces” és „incapaces” csoportosítást.

A vizsgált 613 településen összesen 187 297 főt írt össze a vizitátor. Közülük összesen 139 248 fő tartozott a katolikus¹⁷¹ konfesszióhoz, 39 908 fő a lutheránus,¹⁷² 6703 fő pedig a református¹⁷³ konfesszióhoz. Továbbá 1438 zsidó vallású ember élt ekkor a vasi vidéken.

Ami a nyelvhasználatot illeti, a két adatfelvétel közötti csaknem három évtizedben az arányok szinte egyáltalán nem változtak:

¹⁷¹ Katolikus felnőtt lakosság összesen: 101 886 fő. Katolikus „gyermek” lakosság: 37 362 fő.

¹⁷² Evangélikus felnőtt lakosság összesen: 28 211 fő. Evangélikus „gyermek” lakosság: 11 697 fő.

¹⁷³ Református felnőtt lakosság összesen: 4746 fő. Református „gyermek” lakosság: 1957 fő.

Diagram 2. Településekre vetített anyanyelvi arányok, 1778–81

Alapvetően erre a vidékre a több nemzetiség egymás mellett élése a jellemző a mai napig. Mint azt később látni fogjuk, éppen ezért elvárásként fogalmazódott meg a plébánosok felé, hogy legalább két, de inkább három nyelvet ismerjen olyan szinten, hogy se a prédikáció, se a gyóntatás ne jelentsen számára nehézséget. Konfliktusok inkább a felekezeti törésvonalak mentén alakultak ki.

IV. AZ ALSÓPAPSÁGRA VONATKOZÓ EGYHÁZI ELVÁRÁSRENDSZER A 18. SZÁZADBAN

IV.1. *Ubi primum*

A barokk püspöki ideál és egyházigazgatás alapjait a trienti zsinat (1545–1563) határozatai fektették le. Bár rendelkezései jóval feszesebbre húzták az igazgatási rendszert, a 18. században ismét a reformok és fejlesztések kerültek előtérbe. Alapvetésként fogalmazódott meg, hogy az egyházigazgatás minden szintjén alkalmas emberek egységesen és a szükséges elhivatottsággal közvetítsék az egyház tanítását a hívek összessége felé. Mint arra Gözsy Zoltán felhívja a figyelmet, e folyamatokban XIV. Benedek pápa (1740–1758) kiemelkedő szerepet játszott.¹⁷⁴

Prospero Lambertini törekvései jelentős mértékben megelőlegezték és megalapozták a felvilágosult abszolutizmus névvel illetett politikai berendezkedés intézményi kereteit, valamint művelődési és kommunikációs stratégiáját.¹⁷⁵

XIV. Benedek *Ubi primum* kezdetű enciklikája, programadó körlevele, melyet 1740. december 3-án adott ki, a vezetést egyfajta koordinációként, illetve kormányzásként (*gubernatio*) értelmezte: a trienti zsinat által lefektetett rendet és alapelveket megerősítve, saját korára adaptálva. Enciklikája elején úgy fogalmaz, hogy a péteri örökséggel az irányítás feladatát kapta, amellyel mind a püspökök, mind a lelkipásztorok, mind a hívek felé felelősséggel tartozik.

A pápa 1750-ben megjelent összefoglaló munkájában e kormányzói attitűdöt az egyházi hierarchia minden szintjére értelmezte: a plébánosnak ugyanúgy kell a helyes útra terelnie híveit, mint a püspököknek és a pápának. Arra buzdítja püspökeit, hogy olyan klerikusokat válogassanak, akiktől méltán remélhető, hogy munkájuk lelki hasznot hoz az egyháznak.¹⁷⁶

Az enciklika egyik legfontosabb üzenete a személyes felelősség. A papsággal kapcsolatban Lambertini szigorú álláspontot fogalmaz meg: jobb ugyanis, ha kevesebb, de kipróbált, alkalmas és hasznos (*pauciores habere ministros sed probos, sed idoneos, atque*

---

¹⁷⁴ Gözsy Zoltán: *Exemplo praelucere. XIV. Benedek pápa egyházigazgatási programja*. In: *Sed intelligere. Tanulmányok a hatvanöt éves Gyarmati György tiszteletére*. Szerk. Slachta Krisztina–Bánkuti Gábor–Vonyó József. Pécs, 2016. 81–95.; Uő.: *Az alsópapság helyzete a 18. században a pécsi egyházmegyében*. In: *Forgó András–Gözsy Zoltán: Katolikus egyházi társadalom Magyarországon a 18. században*. Pécs, 2019. 240–241.

¹⁷⁵ Uo. 84.

¹⁷⁶ Prospero Lambertini Cardinalis Archiepiscopus Bononiensis postea Benedicti XIV. Pontifici Optimi Maximi, *Institutiones ecclesiasticae, quas latine reddidit Ildephonsus a S. Carolo*. Ingolstadt, 1750. Idézi: Gözsy Z.: *Exemplo praelucere*. I. m. 85.

utiles) személy szolgálja az egyházat, mint több olyan, akik az egyház építésében nem akarnak erősek lenni (*sed, quam plures, qui in aedificationem Corporis Christi, quod est Ecclesia, nequicquam sint valituri*).¹⁷⁷

Ehhez a szigorú minőségfejlesztéshez elengedhetetlennek tartja, hogy minden egyházmegyében legyen papnevelő szeminárium, ahol pedig már működik, ott bővítsék, fejlesszék azt. Szigorítani kell a szelekciót is, és elvárás a felvett hallgatók teljesítményének és alkalmasságának folyamatos mérése, nyomon követése, valamint az alkalmatlanok eltávolítása, mivel azok helyrehozhatatlan károkat okozhatnak. Az enciklika mindezeket püspöki felelősségi körbe sorolja.¹⁷⁸ Mindennek alapfeltétele a helyben tartózkodás (*personalis residentia*), amire számos korábbi egyházi rendelet is kötelezi a klerikusokat.¹⁷⁹

A papok kompetenciái között hangsúlyos szerepet kap az enciklikában az aktivitás, a szorgalmasság. XIV. Benedek pápa szerint a hit és cselekedet normáit a hívek csak akkor értik meg vagy fogadják el, ha lelkipásztoruk a hivatalában nem tétlen (*segnis*), lusta (*remissus*), dologtalan (*deses*), hanem kitartó, állhatatos (*assiduus*), tevékeny (*industrius, sedulus*), szorgalmas (*diligens*) és éber (*vigilans*).¹⁸⁰

A példamutatás rendszerének „láncszerű” leírása gyakori a kor politikai és egyházi diskurzusában. Már III. Károly egyházpolitikai koncepciójában is megtalálható az a kép, mellyel XIV. Benedek pápa is élt enciklikájában. A papok számára a püspök tevékenysége, viselkedése, személyisége, elhivatottsága kell, hogy irányadó legyen, az egyházmegyéjét hatékonyan vezető püspök számára pedig olyan pápa nyújthat példát és valós segítséget, aki maga is rendelkezik a szükséges karakterjegyekkel. Ebben a struktúrában az alkalmasság és a példamutatás a fő kohéziós erő.¹⁸¹

A kijelölt vezetőnek fel kell mérnie a gondjaira bízott egyházközséget, hogy a megfelelő lépéseket tehesse meg a szükséges fejlesztésekhez, korrekciókhoz, majd ezen utasítások megfelelő végrehajtásának ellenőrzéséhez. Az enciklika emiatt tartja alapvetőnek az egyházlátogatás intézményét.

---

¹⁷⁷ XIV. Benedek: Sanctissimi Domini Nostri Benedicti Papae XIV. Bullarium. Tom. I. In quo continentur constitutiones, epistolae etc. Editae ab initio pontificatus usque ad annum MDCCXLVI. Romae, 1746. Idézi: Gözsy Z.: *Exemplo praelucere*. I. m. 86.

¹⁷⁸ Gözsy Z.: *Exemplo praelucere*. I. m. 86–87.

¹⁷⁹ Vö. Gárdonyi Máté: *A katolikus egyház tridenti reformja*. In: Katolikus megújulás és a barokk Magyarországon. Különös tekintettel a Dél-Dunántúlra (1700–1740). Szerk. Gözsy Zoltán–Varga Szabolcs–Vértesi Lázár. Pécs, 2009. 29–53. Kiemelten: 50.

¹⁸⁰ Gözsy Z.: *Exemplo praelucere*. I. m. 87.

¹⁸¹ Uo.

A trienti reformok központi eleme volt, és XIV. Benedek pápa is nagy hangsúlyt fektetett az egyház tanító funkciójára, s tartalmi kérdésekben is megfogalmazta elvárásait. Ezeket az 1742. február 7-én kiadott *Etsi minime* kezdetű enciklikájával szabályozta.

A trienti zsinat két kiemelt feladatot rótt a plébánosra: a prédikálást és a katekézist. Az enciklika rámutat az egyház egyik nagyon fontos adottságára: papjai révén kapcsolatban állt szinte a társadalom egészével, minden korosztály, minden rendű és rangú ember számára üzenetet közvetített. Mint arra a pápa rámutatott, ezt a tulajdonságát az egyház azonban csak akkor tudja kihasználni, ha feladatát egységesen kezeli, megfelelő minőségben és ellenőrzötten végzi, s ez utóbbi elvárásba már a világi tanító munkájának és kompetenciáinak ellenőrzése is beletartozott.¹⁸²

XIV. Benedek koncepciója tehát valójában nem újdonság, hanem a trienti elvek újragondolása és artikulálása volt, melyek közül az irányító, szervező funkció kapott nagyobb hangsúlyt. A pap jó vezetője és jó gazdája közösségének. Emellett kiemelt szerepet kapott még a fejlesztés és optimalizálás gondolata, a javításba, korrekcióba vetett hit. XIV. Benedek és Mária Terézia programja egymásra épült, egymásból táplálkozott. A világi koncepció egy már létező és megerősödött egyházi struktúrára épült rá.¹⁸³

Zichy Ferenc négy évtizedes győri püspöksége ebbe a gondolatrendszerbe maradéktalanul illeszkedik, ebben a vonatkoztatási rendszerben értelmezhetjük.

IV.2. Zichy Ferenc

Vásonkeői Zichy Ferenc gróf (1701–1783) négy évtizedes püspöksége sok szempontból kiemelkedő a győri egyházmegye kora-újkori történetében.¹⁸⁴ Zichy Ferenc a Zemplén vármegyei Homonnán született 1701-ben.¹⁸⁵ Apja Zichy Péter főpohárnokmester, Szabolcs

---

¹⁸² Uo. 90–91.

¹⁸³ Gözsy Zoltán: *A katolikus egyház normakommunikációs és mediátori szerepe a 18. században*. In: Alsópapság, lokális társadalom és népi kultúra a 18–20. századi Magyarországon. Bp., 2013. 53–84. Kiemelten: 68.

¹⁸⁴ Bővebben: Alapy János: *Annus jubilaris: Az Zichy Ferenc úrnak papi ötvenedik örvendetes esztendeje*. Győr, 1755.; Mendlik Ágoston: *IX. Pius római pápa és a magyar püspöki kar, vagyis főpapok és egyháznagyok életrajzgyűjteménye*. Pécs, 1864. 70.; Pius Bonifac OSB: *Series episcoporum Ecclesiae Catholicae quotquot innotuerunt a Beato Petro apostolo*. Regensburg, 1873. 374.; *Schematismus historicus venerabilis dioecesis Magno-Variadensis latinorum pro anno domini et millenarii MDCCCXCVI*. Nagyvárad, 1896. 148.; *A római Collegium Germanicum et Hungaricum magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai*. Közrebocsátja Veress Endre. Bp., 1917. II. 134.; Galla Ferenc: *A trentói zsinat 400 év távlatából*. Bp., 1945. 42.; Kiss József Mihály: *Magyarországi diákok a Bécsi egyetemen 1715–1789. Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban 2*. Bp., 2000. 73.; Némethy, Ludovicus: *Series parochiarum et parochorum archidioecesis Strigoniensis usque annum 1894*. Strigonii, 1894. 1042.

¹⁸⁵ Kollányi Ferenc: *Esztergomi kanonokok 1100–1900*. Esztergom, 1900. 341–342.

vármegye főispánja, titkos tanácsos, anyja homonnai Drugeth Klára volt.¹⁸⁶ Gimnáziumi tanulmányait Pozsonyban, Kassán és Győrött végezte a jezsuitáknál, bölcseletet Olmützben és a bécsi Pazmaneumban hallgatott.¹⁸⁷ Bécsi filozófiai tanulmányait 1720-ban ünnepélyes disputa zárta le. Ennek végén Csáky Miklóssal együtt – aki szintén a Pazmaneum hallgatója volt ekkor – külön meghallgatáson fogadta a király, aki címzetes szerencsi apáttá nevezte ki az alig 18 éves Zichy Ferencet. A következő tanévben (1721. október 20. és 1723. április 5. között) már a római Collegium Germanicum et Hungaricum növendéke, ahol az évkönyvek tanúsága szerint kitűnő tanulmányi eredményeket ért el, és ahonnan betegsége miatt szubdiakonusként kellett haza térnie.¹⁸⁸

1724. április 15-én szentelték pappá. Első miséjét alig egy hónappal később, május 14-én, Bécsben az Ágoston-rendi templomban mondta el, III. Károly (1711–1740) király és a királynő jelenlétében.¹⁸⁹ Zichy pályája gyorsan ívelt felfelé: huszonöt éves korában nagyváradi kanonoki stallumot kapott, s Váradon plébánosként is működött. 1727 júliusától esztergomi kanonok, 1731 júliusától pedig nyitrai főesperes, ahol még abban az évben egyházlátogatást végzett. 1734-ben megvált a káptalantól – annak ellenére, hogy pápai engedéllyel megtarthatta volna kanonoki állását is –, amikor vágújhelyi préposttá választották, s mint ilyen címzetes novi (nini) püspöki címet nyert.¹⁹⁰ 1742-ben Mária Terézia helytartótanácsi ülnökké nevezte ki, és még ugyanezen évben elnyerte a címzetes botri püspökséget is.¹⁹¹

A gyengélkedő Groll Adolf (1682–1743) győri püspök (1733–1743) mellett 1743-tól működött *coadjutor*ként, majd Groll halála után, 1743 decemberétől kinevezett győri

---

¹⁸⁶ Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái*. I–XIV. köt. Bp. 1891–1914. XIV. 1815–16.

¹⁸⁷ Fazekas István: *A bécsi Pazmaneum magyarországi hallgatói 1623–1918 (1951). Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban*. 8. Bp., 2003. 202–203.

¹⁸⁸ Piszker O.: *Barokk világ Győregyházme gyében Zichy Ferenc gr. püspöksége idején*. I. m. 8–9.

¹⁸⁹ A püspökök és érsekek személyes bécsi jelenléte 1711 után nem csak reprezentáció-, de politikátörténetileg is releváns kérdés. A magyar prelátusok szívesen látott vendégek lettek az udvarban, s 1711 után ők alkották a magyar arisztokrácia udvari integrációjának egyik legmeghatározóbb táborát. Az udvari jelenlét legmarkánsabb indikátora a szentmise bemutatása. A Wienerisches Diariumról bővebben: Wolfgang Duchkowitsch: *Absolutismus und Zeitung. Die Strategie des absolutistischen Kommunikationspolitik und ihre Wirkung auf die Wiener Zeitungen 1621–1757*. (Dissertation) Wien, 1978.; A Zeremonialprotokoll kötetekről bővebben: Mark Hengerer: *Die Zeremonialprotokolle und weitere Quellen zum Zeremoniell des Kaiserhofes im Wiener Haus-, Hof- und Staatsarchiv*. In: *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16–18. Jahrhundert): Ein exemplarisches Handbuch*. Hg. Josef Pauser–Martin Scheutz–Thomas Winkelbauer. (Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung: Ergänzungsband, Vol. 44.) Wien, 2004. 76–93.

¹⁹⁰ Piszker O.: *Barokk világ Győregyházme gyében Zichy Ferenc gr. püspöksége idején*. I. m. 9.

¹⁹¹ A korszakban leggyakrabban a novi címzetes püspökből váltak megyéspüspökök, mely a 18. században a császárhű főnemesség számára fenntartott területnek tekinthető, s egyfajta biztosítékot jelentett a társadalmi előrejutásra. Zichy Ferenc mellett ezt a címet többek között Csáky Imre, Csáky Miklós, Patachich Ádám Sándor és Berchtold Ferenc nyerte el. Bahlcke, Joachim: *A magyar püspöki kar és a Habsburg Monarchia. Együttműködéstől a konfrontációig (1686–1790)*. Bp., 2013. 106., 125.

püspökként és Győr vármegye főispánjaként folytatta pályáját. Püspöki kinevezése 1744. május 27-én nyert megerősítést.¹⁹²

Zichy olyan Habsburg-hű főnemesi családból származott, mely jó kapcsolatot ápolt az udvarral. Ez pontosan jelzi, hogy a jól javadalmazott, rendezett viszonyú, többnyire fényes egyházi karrier ugródeszkájaként használt egyházmegyék élére, amilyen a váci és a győri egyházmegye is volt, és amelyet kivételezett udvari arisztokraták kis csoportjának tartottak fenn, püspök csupán néhány alkalommal került a magyar korona püspökei közül. A három ismert eset egyike volt Zichy Ferenc.¹⁹³

Zichy Ferenc püspöki működése során szinte folyamatosan építtetett és megújított, s megjelent írásai nagy hatást gyakoroltak az egyházmegye életére.¹⁹⁴ Püspöksége kezdetén mind a püspöki székhely, mind a püspök birtokai tragikus állapotokat mutattak. Zichy négy évtizedes kormányzása alatt szinte az egész egyházmegye megújult. 1745-ben 20 ezer rajnai forintért megvásárolta a kincstártól, és 15 ezer forintért felújította és kibővítette a győri püspökvárat. A győri székesegyház helyreállításához neves bécsi építészeket és művészeket fogadott.¹⁹⁵ 1764 és 1766 között folyó munkálatok során helyreállította és kibővítette a szemináriumot, új szintet kapott a győri jezsuita kollégium, valamint gimnáziumot építtetett Szombathelyen. Az egyházmegye templomainak 80%-át Zichy püspöksége idején építették vagy állították helyre.¹⁹⁶

Zichy Ferenc nem csak püspöki jövedelmét fordította az egyházmegye javára, a püspöksége idején zajló építkezések közel 600 ezer forintot kitevő költsége nem csekély részét saját vagyonából fedezte.¹⁹⁷ Továbbá kieszközölte XIV. Benedek pápától, hogy a káptalan hat első tagja apáti jelvényeket használhasson, a többiek pedig violaszínű birétumot viselhessenek.¹⁹⁸

Zichy Ferenc jelleméről és lelkületéről Piszker Olivér a következőket írja: „Élete végéig megőrizte a szemináriumi évek lendületes buzgóságát és frissességét. Szigorú, szinte aszkéta

---

¹⁹² Magyar Katolikus Lexikon. 558–559.

¹⁹³ A két másik személy, Kollonich Lipót és Esterházy Károly, esetében is olyan főnemesi családok tagjairól van szó, akik már számos alkalommal bizonyították a Habsburg-házhoz való hűségüket. Bahlcke, J.: *A magyar püspöki kar és a Habsburg Monarchia. Együttműködéstől a konfrontációig*. I. m. 126.

¹⁹⁴ Megjelent munkái: *Edictum episcopi Jauriensis*. Győr, 1754. *Epistola pastoralis episcopi Jauriensis*. Győr, 1755. *Raaber bischöfliche Verordnung über die Festagge*. Győr, 1771. *A győri megyében levő híveknek*. Győr, 1773.

¹⁹⁵ Köztük Hefele Menyhért császári és királyi akadémiai építészt, akinek tervei alapján készült a reneszánsz templom barokk stílusú átalakítása. Maulbertsch bécsi akadémikus festőművész alkotásai a három hajó mennyezetén, és az oldalfalakon található freskók. Piszker O.: *Barokk világ Győregyházmegyében Zichy Ferenc gróf püspöksége idején*. I. m. 14.

¹⁹⁶ Magyar Katolikus Lexikon. 558–559.

¹⁹⁷ Piszker O.: *Barokk világ Győregyházmegyében Zichy Ferenc gróf püspöksége idején*. I. m. 14–15.

¹⁹⁸ Ruschek Antal: *Győr jubiláris püspökei*. Bp., 1896. 30.

életet élt. (...) Mária Terézia „Frommer Bischof”-nak nevezte. (...) Korán kelt és egy órai elmélkedéssel és imádkozással készült szent miséjére. Míg reggeli vallásgyakorlatait el nem végezte, nem engedett be magához senkit sem. (...) Vallásgyakorlatai közül a Mária kultusz állt legközelebb a szívéhez.”¹⁹⁹

A Mária kultusz ápolásának és terjesztésének ügyét különösen szíven viselte. A győri egyházmegyében bevezette azt a (sok helyütt máig élő) szokást, hogy a hívek vasárnap és ünnepnapokon a templomban közösen imádkozzák a rózsafüzért. Sokat fáradozott Koptik Odó²⁰⁰ dömölki bencés apáttal közösen, hogy a kiscelli Mária kegyhelyet minél többen látogassák. Ötvenedik papi jubileumát pedig Mária mennybevétele napján, augusztus 15-én ünnepelte. Végrendeletében Mária tiszteletére örök misealapítványt tett, saját kriptáját pedig a győri székesegyház Mária oltára alá építtette.²⁰¹

A XIV. Benedek pápa által támasztott elvárásoknak megfelelően, Zichy igyekezett minél alaposabban megismerni egyházmegyéje ügyeit és viszonyait. Elrendelte, hogy esperesei minden negyedévben általános, és minden év elején részletes információkat küldjenek

---

¹⁹⁹ Piszker O.: *Barokk világ Győregyházmegyében Zichy Ferenc gróf püspöksége idején*. I. m. 10.

²⁰⁰ Koptik Odó (1692–1755) a dél-csehországi Klattauban született. A gimnázium elvégzése után a salzburgi bencés egyetemen bölcséletet és jogot tanult. 1713. január 2-án a Sankt Lambrecht-i bencés apátságba lépett. 1717. február 20-án Grazban pappá szentelték. Ezt követően különféle lelkipásztori feladatokat látott el először Stein faluban, majd hosszabb ideig Mariazellben. 1732 körül a Mürz-völgyi Neuberg ciszterci apátságában, majd 1733 őszétől a salzburgi egyetemen bölcséletet, 1734 őszétől ugyanott öt évig kontroverziát tanított. 1736 elején a protestantizmus visszaszorítása érdekében létesítendő bencés missziós házak ügyében Magyarországra jött és Sajghó Benedek pannonhalmi főapát segítségét kérte. A gyűjtést az osztrák tartományokban, Németországban, Franciaországban és Belgiumban is folytatta. A külföldön látott akadémiák mintájára a salzburgi egyetem mellett 1737-ben nemesi kollégiumot hozott létre. A kollégium ügyére hivatkozva Koptik apáti címet kért Sajghótól. A főapát 1739 elején a dömölki apáti címet adományozta neki, ami fordulópontot jelentett Koptik életében. A magyar bencések közé lépett és Pannohalmára jött. Amikor ráébredt, hogy az apáti cím mögött csupán egy elpusztult középkori apátság romjai állnak, vissza akart menni Salzburgba. Az egyetem rektora azonban felszólította: egyelőre ne térjen vissza. Ezután Morva- és Csehországban próbált támogatást szerezni a salzburgi kollégiumnak, majd Dömölkre ment, és az egykori apátság romjai közelében a magával hozott mariazei kegyhely másolatának kápolnát építtetett. A szobor körül hamarosan zárandoklatok alakultak ki. Néhány év múlva megnyílt a bécsi „Collegium Theresianum”, amelyben az osztrák nemesi ifjak mellett magyarok is tanulhattak. Koptik másik terve, a Szent István-lovagrend az apát halála után, Szent István-rend néven, módosult formában valósult meg. Hosszabb római és bécsi tartózkodás után, 1745-ben tért vissza Dömölkre. Támogatója, Zichy Ferenc győri püspök több vizsgálatot végzett a dömölki szobor ügyében, csodatévőnek nyilvánította, majd 1745. november 17-én elrendelte a szobor nyilvános tiszteletre való kitételét. A dömölki kápolna mellett az Erdődy család kegyúri támogatásával és a zárandokok adományaiból 1747 tavaszán a mariazei templom mintájára új templomot és kolostort kezdett építtetni. A szobrot több tízezer zárandok jelenlétében a következő év szeptember 15-én helyezték át a templom főoltárára. Koptik mindent megtett a zárandoklatok föllendítésére: búcsúengedélyeket szerzett, társulatokat alapított, különféle nyomtatványokat adott ki, s a zárandokok ellátására, saját hatáskörét túllépve, noviciusokat és papokat akart nevelni. Emiatt kapcsolata a pannonhalmi főapáttal végleg megromlott. Sajghó vizsgálatot indított Koptik ellen. Mária Terézia azzal zárta le a vizsályt, hogy 1750. október 13-i rendeletével Koptikot a pannonhalmi főapátság költségén vendégként a göttweigi apátságba küldte. Koptik utolsó évei saját igazának védelmében és nagy szegénységben teltek. Reménytelen harcát élete végéig folytatta. Szeretett volna visszamenni Dömölkre, de ismételt kérése ellenére sem hagyhatta el Göttweiget. Itt halt meg 1755. október 24-én. Tüskés Gábor–Knapp Éva: *A barokk és felvilágosodás között: Koptik Odó (1692–1755)*. Történelmi Szemle (1995) 1. 69–81.

²⁰¹ Piszker O.: *Barokk világ Győregyházmegyében Zichy Ferenc gróf püspöksége idején*. I. m. 10.; Halottas emlékezet, melyet Nagyméltóságú Vásonkeői gróf Zichy Ferenc néhai győri püspökről mondott Erdélyi József széplaki apátúr, váci kanonok. Győr, 1783.

kerületük papságáról, nem csak lelkipásztori működésükről, de műveltségükről, hit- és erkölcsi életükről. Ezek az információk szolgáltatták az alapot körleveleihez.²⁰² Ezek az iratok azonban jelenleg nem állnak a kutatók rendelkezésére.

Zichy 1748-ban kezdte el egyházmegyéje kánoni vizitációját, mely csaknem hat évig tartott, s az 1755-ben kiadott 19 oldalas munkája, az *Epistola pastoralis* zárta le.²⁰³ 1762-ben újratekerte a vizitációt, ez alkalommal azonban már nem járta végig az összes kerületet, és mást sem küldött ki maga helyett.

A papság lelki életét javítandó a püspök kötelezővé tette számukra az évenkénti nyolc napos lelkigyakorlatot. Körleveleiben és rendeleteiben szüntelenül buzdított és figyelmeztetett. Figyelme minden részletre kiterjedt. Többször emlékeztette papjait, hogy a tabernákulum előtt ne csak fejet, hanem térdet is hajtsanak, vagy hogy a miseruha tisztaságáról gondoskodjanak. A hívek hitbeli tudását javítandó pedig igyekezett minél több egyházközségben hittani catechetica kongregációkat létrehozni. Ebben főleg a jezsuita rendre támaszkodott, a jezsuita misszionáriusoknak külön figyelmébe ajánlotta a hittani társulatok alapítását vagy a már meglévő társulatok működésének ellenőrzését. Ugyanezen cél érdekében engedélyezte több helyen, hogy népnyelven hirdessék az evangéliumot.²⁰⁴

Mint Piszker írja, a „*tévedések kiirtása és az igaz hit terjesztése volt minden időben az apostoli lelkület egyetemes megnyilatkozása*”. Az egyházmegye területén élő protestánsok számára ugyanakkor Zichy Ferenc püspöksége egészen más megítélés alá esik. A püspök 1749-ben, földesúri jogaival élve, Lébényben megtiltotta a protestánsok letelepedését. Gazdatisztjeit felszólította, hogy eladó ház esetén a katolikusokat részesítsék előnyben. Győrtött a protestánsok mindkét templomát elvette, másutt a protestáns tanítók helyébe katolikust helyezett. Ugyanakkor szigorúan meghagyta a papjainak, hogy a protestánsokkal szemben a törvény adta kereteket soha át ne lépjék, erőszakhoz ne folyamodjanak, de számukra engedményeket se tegyenek.²⁰⁵

Az egyháziakat érintő fegyelmi ügyekben azonban törekedett a méltányosságra. Példaként álljon itt egy eset 1779-ből, amikor Giuseppe Garampi gróf bécsi nuncius (1776–1785) távollétében Caleppi gróf, a nunciatúra ügyvivője kért felvilágosítást Zichytől egy

---

²⁰² Piszker O.: *Barokk világ Győregyházmegyéjében Zichy Ferenc gróf püspöksége idején*. I. m. 11.

²⁰³ A püspöki látogatás barokk külsőségek közepette zajlott, rendszeren csak a nyári hónapokban. A kerület főesperesével haladt községről községre, két jezsuitát küldve maga előtt, akik a népet felkészítették a püspök megfelelő fogadására. A faluba harangzúgás mellett vonult be, a főesperessel, a megyei, földesúri lovasok és a kerület papságának kíséretében. A hívők sorfala között a templomba vonultak, ahol Veni Sancte-t énekelt és kiszolgáltatta a bérmálás szentségét. Piszker O.: *Barokk világ Győregyházmegyéjében Zichy Ferenc gróf püspöksége idején*. I. m. 11.

²⁰⁴ Uo. 12.

²⁰⁵ Uo. 13.

orsolyita ügyében, aki a soproni rendházból szökött el. Mint írja, azért érdeklődik Weillenbain Anna felől, mert az a hír járja, hogy börtönbe vetve, nyomorúságosan tengeti életét. Az egyház ellenségei az ilyen kegyetlenségeket nagyon kihasználják. Zichy azonnali válaszában hangsúlyozta, hogy nem szokott fegyelmi ügyekben rögtön szélsőséges szigorral eljárni, hanem a hivatásától megkívánt atyai szelídséggel. A szóban forgó esetről terjesztett kósza hír pedig nem igaz, sőt az apáca büntetését a méltányosnál is enyhébbnek találja. Mivel az állítólagos mocskos börtön az apáca régi szobája. Semmiféle kínzásban nincs része, hanem a püspök által meghatározott lelkigyakorlatot és heti két nap szigorú böjtöt kell tartania.²⁰⁶

Érdemes néhány szót ejteni Zichy és az udvar kapcsolatáról. Mária Terézia trónra lépése és az ezzel nagyjából egy időben a püspöki elitben lezajló generációváltás után, 1741 és 1750 között Patachich Gábor kalocsai érsek (1733–1745), Erdődy Gábor egri püspök (1714–1745) mellett gróf Barkóczy Ferenc egri püspök (1745–1761, esztergomi érsek: 1761–1765), Klimó György pécsi püspök (1751–1777), gróf Esterházy Imre nyitrai püspök (1740–1763), és gróf Zichy Ferenc győri püspök celebrált az udvarban szentmisét. 1750 és 1765 között pedig Zichy püspök és Barkóczy érsek mellett gróf Batthyány József (ekkor már) kalocsai érsek (1760–1776) vett részt az udvar liturgikus eseményein.²⁰⁷

A Zichy által Bécsben celebrált miséről 1745 és 1759 között öt alkalommal számolnak be a források.²⁰⁸ 1745. március 14-én a hathetes Károly herceg bemutatásának ünnepén misézett a Hofburg kápolnájában, méghozzá az uralkodó, a pápai nuncius, miniszterek és gavallérok jelenlétében.²⁰⁹ 1748. október 18. és 19. napján is gyászmisét mutatott be a Kapucinus templomban Károly császár lelki üdvéért, az uralkodócsalád jelenlétében.²¹⁰ 1749. október 22-én, Kollonich bécsi érsek pappá szentelésének ötvenéves évfordulójának ünnepén a Stephansdomban koncelebrált szentmisét gróf Esterházy Imre nyitrai, báró Klobusiczky Ferenc zágrábi püspökkel és gróf Csáky Miklós kalocsai érsekkel.²¹¹ 1759. május 13-án, Mária Terézia születésnapja alkalmából mutatott be szentmisét a Schönbrunn kápolnájában, az uralkodócsalád

---

²⁰⁶ Caleppi nunciusi ügyvivő Zichy püspökhöz. 1779. december 10. és Zichy válasza 1779. december 16. Vanyó Tihamér: *A bécsi pápai követség levéltárának iratai Magyarországról 1611–1786*. Bp., 1986. 219–220.

²⁰⁷ Ezek a liturgikus események legtöbbször nyilvános udvari istentiszteletek voltak, arisztokraták udvari esküvői, uralkodói névnapok vagy születésnapok, de arra is volt példa, hogy egyetemi nemzetek és fakultások ünnepein miséztek. Különböző rendi eseményeken vezették az egyházi szertartásokat (például új tagok felvétele az Aranygyapjas-rendbe), valamint az elhunyt uralkodó lelki üdvéért gyászmisét vagy emlékmisét mutattak be. Az udvar jelenlétében bemutatott misék helyszíne leggyakrabban a Hofburg kápolnája, az Augustienerkirche, az Am Hof-i jezsuita templom és a Stephansdom voltak. Kökényesi Zsolt: *Mise és presztízs. A magyar főpapok jelenléte és reprezentációja a bécsi udvarban 1711 és 1765 között*. Századok 149 (2015) 4. 912–915.

²⁰⁸ Uo. 938–939.

²⁰⁹ Wienerisches Diarium 1745. március 17.

²¹⁰ Wienerisches Diarium 1748. október 23.

²¹¹ Wienerisches Diarium 1749. október 29.

és főrangú ünneplő társaság jelenlétében.²¹² Rendhagyó módon 1751-ben Mária Terézia születésnapjához nem Bécsben, hanem Pozsonyban rendezték meg, ez alkalomból szintén Zichy püspök mutatott be ünnepi szentmisét.²¹³ Ezen reprezentációs alkalmak egyébként a század második felében megritkultak és a század végére szinte teljesen el is tűntek.

Az, hogy Mária Terézia kedvelte Zichyt Ferenc személyét, az uralkodó több megnyilvánulásában is tetten érhető. Mind származása, mind pedig egyéni kvalitásai jelentős szerepet játszhattak ebben. Az udvar jutalmazási „repertoárjában” szerepelt a titkos tanácsosi (*Geheimer Rat*) kinevezés, amely a 16–17. századi gyakorlattal ellentétben, a 18. században már tisztán reprezentációs értékkel bírt, nem kötelezett tényleges tanácsadói, politikai feladatokra. Ezt a titulust (ellentétben például a kamarási címmel) egyháziak is megkaphatták. Zichy is megkapta még 1743-ban, két évre rá pedig elnyerte azt a kitüntetést, mellyel Mária Terézia csak a hozzá legközelebb állókat jutalmazta: valóságos belső titkos tanácsossá nevezte ki.²¹⁴

A további négy igen nagy presztízzsel járó kitüntetés közül a főpapok számára csupán a Szent István Rend (*Königlich-Ungarische Sankt Stephans-Orden*) állt nyitva érdemeik és hűségük jutalmazására. Mária Terézia 1774-ben, pappá szentelésének ötvenedik évfordulóján, hetvenhárom évesen vette fel Zichy Ferencet a rendi közösségbe.²¹⁵ Megemlítené továbbá, hogy a királyi pár kétszer, 1751-ben és 1764-ben is meglátogatta Zichyt püspöki székhelyén.²¹⁶ 1779-ben Zichy 18 oltárjavadalom összevonásával megalapította a soproni társaskáptalant, ennek nyilvános felavatása volt az utolsó nyilvános szereplése 1781-ben.²¹⁷ A püspök 1783. június 8-án halt meg Győrött.

---

²¹² Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Hausarchiv Zeremonialprotokolle Bd. 27. (1759–1760). 76.

²¹³ Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Hausarchiv Zeremonialprotokolle Bd. 23. (1751–1752) 175–176.

²¹⁴ Kökényesi Zs.: *Mise és presztízs. A magyar főpapok jelenléte és reprezentációja a bécsi udvarban 1711 és 1765 között*. I. m. 924.

²¹⁵ Namensverzeichnis der Persönlichkeiten, die in den Jahren 1764–1914 mit dem Kön. Ung. St. Stephan-Orden Ausgezeichnet worden sind. Hrsg. anlässlich der 150 Jahreswende der Gründung dieses Ordens von der Ordens-Kanzlei. Bp., 1914. 22.

²¹⁶ Piszker O.: *Barokk világ Győregyházmegyében Zichy Ferenc gróf püspöksége idején*. I. m. 16.

²¹⁷ Uo.

IV.3. *Epistola pastoralis*²¹⁸

A XIV. Benedek pápa enciklikáiban megfogalmazott irányelvek, a kormányzás, a példamutatás, tanítás, adják a gerincét Zichy Ferenc győri püspök programadónak tekinthető pásztorlevelének. Zichy a gyengélkedő Groll Adolf (1682–1743) győri püspök (1733–1743) mellett 1743-tól működött *coadjutorként*, majd Groll halála után, 1743 decemberétől kinevezett győri püspökként és Győr vármegye főispánjaként folytatta pályáját. Püspöki kinevezése 1744. május 27-én nyert megerősítést.²¹⁹ 1748-ban kezdte el egyházmegyéje kánoni vizitációját, mely csaknem hat évig tartott, s az 1755-ben kiadott 37 oldalas munkája, az *Epistola pastoralis* zárta le, mintegy összegezve az egyházmegyei vizitáció tanulságait.

Az *Epistola pastoralis* a plébános példamutató életéről szóló bevezetéssel kezdődik, majd nyolc paragrafusba szedve összegzi a legfontosabb, legalapvetőbb normákat, elvárásokat és eljárás módokat, melyekhez az egyházmegye minden papjának igazodnia és ragaszkodnia kellett. *Exemplaris vitae pastorum*. A trienti zsinat szövegét idézve emlékezteti papjait Zichy, hogy akkor lehet egy lelkipásztor a legeredményesebb a lelkek gondozásában, ha ő maga példamutató, fegyelmezett (*castigata*) életet él.²²⁰

Az első paragrafus kilenc pontja a plébános erkölcsére, magaviseletére vonatkozó elvárásokat járja körül. Tartózkodnia kell a részegségtől, *sobrius semper sit*, éjjel-nappal készen kell állnia, hogy lelkipásztori kötelezettségét, a szentségek kiszolgáltatását méltó módon tudja bármikor elvégezni.²²¹ Alapvetés, hogy *clericus non sit percussor*, a krisztusi szelídség a követendő példa, aki pedig mégis ezt az utat választja, azzal szemben a világi hatóság világi törvények szerint fog eljárni. *Non sit blasphemus, vel maledicus*. Egy világi se halljon klerikustól káromkodást, sem trágár beszédet. Elrendeli, hogy minden esperes az éves vizitációjakor alaposan vizsgáljon ki mindent (*specialiter investigent*), és legjobb tudása szerint jelentsen püspökének. Ennek büntetése a püspök hatáskörébe tartozott.

Zichy emlékezteti papjait a klerikusok házassági tilalmára és a concubinatus elítélendőségére. S külön kitér a „gyanús nőszeméllyel” történő együttélés kérdéskörére. Az esperesek kötelezettségét XIV. Benedek pápa szóhasználatával nyomatékosítja „*bono exemplo caeteris prae luceant*”.²²²

---

²¹⁸ *Epistola pastoralis episcopi Jauriensis...* Győr, 1755.

²¹⁹ Magyar Katolikus Lexikon. 558–559.

²²⁰ Concilium Tridentinum Sess. 22. c. I.

²²¹ „*Quid ad Sacramenta ministranda, et ad curandas animas diu noctuque paratus esse debet.*” *Epistola pastoralis* § I. 2.

²²² *Epistola pastoralis* § I. 1. 1.

Egy egészen hosszú szakaszt szentel Zichy a kapzsiság kérdéskörének. Még a gyanú árnyéka sem szabad, hogy egyetlen klerikusra is rávetüljön, ezért tilos volt a pénzzel való üzletelés (*negotiatio*) minden formája,²²³ és a nyereségvágy is féken tartandó, viszont kiemelten ajánlott volt számukra a vendégszeretet (*hospitalitas*) gyakorlása és a szegényekről való gondoskodás (*pauperum cura*). Végül pedig hosszabban értekezik a simonia bűnéről, és annak kánonjogi szabályozásáról. Ezen kívül a papoknak különös figyelmet kellett szentelniük a templom, a templomi felszerelések és kegytárgyak tisztaságára.²²⁴ Valamint tilos volt vadászatokon részt venniük, bár ez alól bizonyos feltételek mellett lehetett felmentést kapni.²²⁵

A második paragrafus egy hosszabb gondolati egység, mely az ünnepnapokat és szentségeket, az Eucharistia, a keresztség, a szentgyónás, az esküvő, valamint a betegek szentségével kapcsolatos kérdéseket járja körül. Zichynél különös hangsúlyt kap ezek közül a súlyos betegek lelkipendozásával foglalkozó rész.

Mivel – mint azt a későbbiekben látni fogjuk –, neuralgikus pont a betegek, haldoklók elhanyagolása. A püspök nagyon szigorú e kérdésben: azok a papok, akik a haldoklóktól vagy az újszülöttektől megtagadják a szentségek kiszolgáltatását, megfosztatnak plébániájuktól és egyházmegyéjében soha többé nem juthatnak hivatalhoz.²²⁶

Egy önálló paragrafust szentel a prédikáció kérdéskörének. Hangsúlyozza a tanítás fontosságát, s praktikusán összefoglalja az eredményes (*fructuosus*) prédikáció mibenlétét.²²⁷ Ne legyen rögtönzött,²²⁸ ne legyen haragvó, se dörgedelmes,²²⁹ a protestánsokhoz pedig *benigne* kell viszonyulni.²³⁰ Összességében: „*Verba, gestus, totaque exterior compositio Concionatoris modestiam potius, gravitatem, pietatemque Ecclesiasticam spirent, quam fastum, arrogantiam, vanitatem, aut affectatam...*”²³¹ A példák használatának hasznosságát és szükségességét pedig külön kiemeli.

---

²²³ „*Vinum, Frumentum, etc. et majori pretio distrahantur, omnibus Clericis, et Religiosis sub peccato mortali, et gravissimis censuris esse prohibitam.*” (...) „*...quam spritualia, et pecuniis potius, quam animabus lucrandis inhiemus.*” Epistola pastoralis § I. 7.

²²⁴ „*Caeterum quis neget nobis de Altari vivendum esse? Illud solum petitur, ne serviamus Altari, ut de Altari vivamus, sed vivamus de Altari, ut Altari serviamus.*” Epistola pastoralis § I. 7.

²²⁵ „*Etsi venatio quieta, et moderata sine magno tumultu, strepitu, clamore, et apparatu (...) Clericis indulgeatur*” Epistola pastoralis § I. 3.

²²⁶ Epistola pastoralis § II. 3. 3-4.

²²⁷ „*Aliqua de hoc officio tam utili, tam necessario ad concionatorum instructionum dicere pariter juvabit.*” Epistola pastoralis § III. Bevezető.

²²⁸ „*bene prius digesta, praeparata et fundata*” Epistola pastoralis § III. 1.

²²⁹ „*Nullus affectus inordinatus irae, vel vindictae appareat in concionatore...*” Epistola pastoralis § III. 2.

²³⁰ Uo.

²³¹ Epistola pastoralis § III. 3.

A negyedik paragrafus a hitoktatásról szól.²³² Kitér a szülők és tanítók kötelelességeire, a szükséges könyvekre, a vizsga menetére. Mint írja, „*ut uniformitas per totam Dioecesim fervetur*”, az előző években jezsuita misszionárius atyák kis katekizmusokat osztottak szét a plébánosoknak, s ezekből a könyvekből a tanítók kötelesek minden nap kikérdezni a kisdíákokat.²³³

Zichy a Mária-kultusz ápolásának és terjesztésének ügyét különösen szívén viselte. A paragrafus utolsó pontjában előírta azt a (sok helyütt máig élő) szokást, hogy a hívek vasárnap és ünnepnapokon délután, a katekizmus előtt a templomban közösen a rózsafüzért imádkozzák (*clara voce recitet*).²³⁴

Az ötödik paragrafus teljes egészében a papok számára előírt lelkigyakorlatról szól. A nyolcnapos eseményen minden évben egyszer minden egyházfinak (*animarum curator*), káplánnak, plébánosnak és helyettesének részt kellett vennie. A helyszín valamelyik szerzetesrend rendháza, melyet a rend köteles volt a lelkigyakorlat céljára rendelkezésre bocsátani. A püspök többek között Tobias Lohner (1619–1697),²³⁵ illetve Pietro Antonio Maffei (1663–1744)²³⁶ munkáját javasolta ezeken az alkalmakon használni. A lelkigyakorlaton való részvétel ellenőrzését az esperesek hatáskörébe utalta, a klerikusok a rend előljárójától kapott igazolást esperesüknek voltak kötelesek bemutatni. A zúgolódók (*obmurmurantes*) és az engedetlenek (*renitentes*) szentszéki eljárásra számíhattak.²³⁷

A hatodik fejezet egyházkormányzati kérdéseket tisztáz. Olyan személyt lehet a plébánia kormányzásával (*Ecclesiae regimen*) megbízni, aki az egyházi rend szentségében részesült, bizonyítottan becsületes életet élt, s róla iskolai, szemináriumi előljárója tanúskodott.²³⁸

Mielőtt állomáshelyre helyeznék a plébánost vagy káplánt, kötelező a szentszéki vizsgálatot lefolytatni, annyiszor, ahányszor új javadalmat vagy káplánságot nyer el valaki. Az esperese és két másik férfi tanúvallomása szükséges a klerikus helyes és példamutató (*probus*

---

²³² „*Etsi catecheticam puerorum, et quorumcunque rudium institutionem SS. Patres, Concilia, et cum primis sedes Apostolica tanquam rem summe necessariam vehementer omni tempore commendaverint...*” Epistola pastoralis §IV. Bevezető.

²³³ Epistola pastoralis § IV. 4.

²³⁴ Epistola pastoralis § IV. 8.

²³⁵ Meditationes pro octiduo et triduo in exercitia spiritualia secessu. Augsburg, 1697.

²³⁶ Exercitia spiritualia ad mentem et normam D. Ignatii conscripta et adaptata usui personarum ecclesiasticarum pro sacra solitudine singulis annis ineunda, et in octo vel decem dies protrahenda. Augsburg, 1740.

²³⁷ Epistola pastoralis § V. 3, 7.

²³⁸ „*ad Populum docendum ea, quae scire omnibus necessarium est ad Salutem, ac ministranda Sacramenta diligenti Examine praecedente idonei comprobentur: atque ita pietate, ac castis moribus conspicui, praeclarum bonorum operum exemplum, et vitae monita ab eis possint expectari*” Concilium Tridentinum Sess. 23. c. 14. Epistola pastoralis § VI. 1.

et exemplaris) életéről, hogy méltatlanul senki se jusson ilyen fontos pozícióhoz.²³⁹ Ugyanis, mint Zichy írja, „*qui non curat praefici digniores curatis Beneficiis, graviter peccat*”.²⁴⁰ Valamint kiemelte, hogy *vacantia* esetén az espereseknek minden esetben gondoskodnia kell a plébánia átmeneti adminisztrációjáról.²⁴¹

A hetedik paragrafus a plébánosok rezidencia-kötelezettségéről szól. A trienti zsinat szabályozása szerint a plébános egy hetet lehet távol plébániájától, két napnál hosszabb távollét esperesi engedélyhez, ennél hosszabb távolmaradás pedig püspöki engedélyhez kötött. Engedély nélküli, akár hónapokig tartó távolmaradás halálos bűn.²⁴²

Az utolsó, nyolcadik paragrafus ismét egy hosszabb szakasz, mely a plébániai lét megannyi aspektusát szabályozza. Többek között előírja, hogy mely könyveknek kell minden plébánián ott lennie,²⁴³ hogy a plébános évente írja össze a plébániája lakosságát, *ut noscat oves suas*,²⁴⁴ valamint felszólítja papjait, hogy a gyermekekre nagy gondot fordítsanak, különösen ott, ahol a szülők egyike nem katolikus vallású. Azokat a klerikusokat, akikről bebizonyosodik, hogy sem híveiket nem tartják számon, sem az anyakönyveket nem vezetik pontosan, s a hitoktatást is hanyagolják, el fogja mozdítani plébániájukról.²⁴⁵

Előírja, hogy a plébánia különvagyonat (*peculium Ecclesiae*) két kulccsal ellátott alkalmatosságban őrizték. Az egyik kulcs legyen a plébánosnál, a másik pedig az egyházfinál (*Ecclesiae Adituum*). A plébániai pénzügyeket az espereseknek két évente ellenőriznie kell, mivel sok visszaélés volt tapasztalható korábban.²⁴⁶ Tisztázza, hogy sem a plébániai jövedelmekből, sem az alapítványokból a plébános nem részesedik, abból pénzt ki nem vehet még nyugta vagy kötelezvény ellenében sem.²⁴⁷

Rendezi a végrendelkezés és annak végrehajtásának kérdéskörét, erre később részletesebben kitérünk. Elrendeli továbbá, hogy a beteg plébánosok mellett mindig legyen egy

---

²³⁹ „*Si cui porro hae ordinationes nostrae, novae, insolitae, vel etiam nimis rigidae appareant, legat Trident. Sess. 23. de reform. c. 11. 12. 13. 14.*” Epistola pastoralis § VI. 2.

²⁴⁰ „*alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, et Ecclesiae magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis praefici diligenter curaverint.*” Trident. Sess. 24. c. 1. Epistola pastoralis § VI. 3.

²⁴¹ Epistola pastoralis § VI. 5.

²⁴² Epistola pastoralis § VII. 1-5.

²⁴³ „*Quivis parochus quinque libros habeat, quorum uni Baptisatos, alteri Matrimonio junctos, tertio Mortuos, quarto Confirmatos, quinto denique Encyclicas et ordinationes Episcopales, ac Consistoriales inscribere teneatur.*” Epistola pastoralis § VIII. 4.

²⁴⁴ Uo.

²⁴⁵ „*Nos certe, si gravem alicujus in hoc genere negligentiam intellexerimus, talem veluti publico valde praejudiciosum a cura parochiali quamprimum amoveri curabimus.*” Epistola pastoralis § VIII. 4.

²⁴⁶ „*Quoniam vero intelligimus non sine dolore plurimum Ecclesiarum aerarium per incuriam, et utinam etiam non per avaritiam, et nimiam habendi cupiditatem quorundam exhaustum, et abalienatum esse...*” Epistola pastoralis § VIII. 6.

²⁴⁷ Epistola pastoralis § VIII. 7.

klerikus, aki a „szent útravalót”, a betegek szentségét kiszolgáltatta neki, s aki halála után őrzi a dolgait a plébánián az odalátogatóktól.

Akár másik plébániára távozó, akár az egyházmegyéből elbocsátott plébánosról volt szó, az esperesnek a plébánia átadásakor ellenőriznie kellett, hogy a megüresedő plébánián minden szükséges könyv megvan-e, s az esetleges hiányokat pótolni volt köteles. A távozni készülő plébánosokat az esperes magához hívhatja, *pro rerum omnium investigatione, et authentico desuper testimonio exhibendo*, s ezért számára napi két forinttal tartozott a klerikus.²⁴⁸

Az esperesek a jövőben kötelesek a teljes kerületüket, annak minden plébániáját és káplánságát évente kétszer vizitálni, erről január 1-ig, illetve június 1-ig a püspöknek beszámolni. A vizitációs kötelezettség alól nem kaphatnak felmentést.²⁴⁹

Az esperesi hivatalról szóló gondolatmenetét a következőkkel zárja: *„atque adeo sic vitam suam instituant, ut alii sui Districtus Presbyteri habeant, unde normam vivendi accipiant: sic officio suo fungantur, ne privatis affectibus odii, vel amoris inducti perperam multa agant, plura negligant, et dissimulent, atque adeo plurimis peccatis alienis impliciti ob neglectum Officium, durum cum illis, qui praesunt, iudicium aliquando experiri cogantur.”*²⁵⁰

IV.4. Szily János

Az 1777-ben felállított szombathelyi egyházmegye első főpásztora, felsőszopori Szily János a Sopron megyei Felsőszoporon született 1735. augusztus 30-án, s Szombathelyen hunyt el 1799. január 2-án.²⁵¹

Nemesi család legkisebb gyermeke, négy nővérét anyjukat követve evangélikus, őt pedig apját követve, római katolikus vallás szerint nevelték. A gimnáziumot a soproni jezsuitáknál, a szemináriumot 1752-től Győrött végezte. Két évet hallgatott filozófiát és egy évet teológiát, majd 1755. november 2-től Rómában a Collegium Germanicum et Hungaricum növendékeként folytatta tanulmányait. Anyanyelvén kívül ekkor már folyékonyan beszélt német, latin és francia nyelven. 1757. december 17-én a lateráni bazilikában szentelték diakónussá. 1758

---

²⁴⁸ Epistola pastoralis § VIII. 16.

²⁴⁹ „Scimus equidem plures Vice-Archi-Diaconos praeclare suo munere functuros; erunt tamen fortassis aliqui etiam negligentes, et incurii, a quibus vix aliquid sincerum, et accuratum expectare possimus, maxime si in iisdem punctis se reos sentiant, in quibus ipsi alios corrigere, et ad Nos pro ratione officii sui deferre deberent.” Epistola pastoralis § VIII. 19.

²⁵⁰ Epistola pastoralis § VIII. 19.

²⁵¹ Katolikus Lexikon XIII. 293.

márciusában kapta meg a teológiai és filozófia doktori fokozat elnyeréséről szóló diplomáját.²⁵² Hazatérése után, még az év szeptemberében pappá szentelték. Szily tizenhét évet töltött Zichy Ferenc mellett a győri püspöki aulában mint udvari káplán, püspöki szertartó, majd titkár és oldalkanonok. 1762 novemberétől a vasvár-szombathelyi társaskáptalanban tiszteletbeli kanonokká, 1764 februárjában győri kanonokká, 1770 januárjában pedig örkanonokká nevezte őt ki Zichy püspök.²⁵³

Szily mint örkanonok indítványozta a győri székesegyház restaurálását, s a mesterek kiválasztását és a munkálatokat is ő irányította. Így került kapcsolatba Melchior Hefele építésszel és Anton Maulbertsch festővel, akik később a szombathelyi székesegyház építésénél is fontos szerepet kaptak.

Fáradhatatlan munkájának elismeréséül Zichy győrhegyi préposttá nevezte ki Szilyt 1775-ben, s még ugyanezen évben Mária Teréziától megkapta a tinnini címzetes püspökséget is. 1775. május 28-án szentelték püspökké Győrött. Két évvel később, 1777. február. 17-én az újonnan alapított szombathelyi püspökség első megyéspüspöke lett. Mária Terézia kinevező okiratának szavai szerint „kiváló tudományával és műveltségével, példás életével ... s egyéb kitűnő lelki tulajdonságaival” méltó arra, hogy őt az egyházmegye első püspökévé kinevezze.²⁵⁴ VI. Pius pápa június 16-án állította fel a szombathelyi egyházmegyét, Szily János püspöki székét pedig 1777. augusztus 20-án foglalta el.

A szombathelyi püspöki palota és a szeminárium is Hefele tervei szerint készült.²⁵⁵ A székesegyház építése 1791-től kezdődhetett meg. Mellette épült fel a zenészek háza. Az itt élő külföldről hívtak képzett zenészek számára a székesegyházi zenealap biztosította a megélhetést. Az építkezések során előkerült régészeti leleteket a püspöki palota *Sala terrena* termében gyűjtötte össze, mely az első régészeti múzeum volt Magyarországon. Könyvtárat létesített s a könyvtáros számára alapítványt tett.

Az új egyházmegye kánoni vizitációját még 1778 májusában kezdte meg. Majláth Antal pápoci prépost így ír Szily egyházlátogatási útjairól: „Nem kíséri sem pompa, sem fény ... alig lehet a főpásztort egy magános utastól megkülönböztetni. Nem veszít el egy percet sem haszontalanul, figyelme mindenre kiterjed, megvizsgálja a templomokat s a plébániaházakat,

---

²⁵² Szerk. Géfin Gy.: *A szombathelyi egyházmegye története*. I. I. m. 27–29.

²⁵³ Bedy V.: *A győri székeskáptalan története*. I. m. 467.

²⁵⁴ Idézi: Szerk. Géfin Gy.: *A szombathelyi egyházmegye története*. I. m. 32.

²⁵⁵ A szeminárium alapításáról: Stephanus Schönvisner: *Antiquitatum et historiae Sabariensis ab origine usque ad praesens tempus libri novem studio et opera Stephani Schoenvisner AA. LL. et Phil. Doct. in Reg. Univ. Hung. Antiquit. et rei Num. Prof. publ. Bibl. Cust. Presb. Archidioecesis. Strigon. Pestini Anno salutis MDCCXCI. 371–376. Oktatói voltak: Bőle András (theologia dogmatica), Szilágyi István (theologia practica), Nagy Gábor (egyháztörténet, kánonjog), Georgius Czuppen (sacrae Scripturae et Linguarum sacrarum). Uo. 377. A püspöki palotáról Uo. 378.*

tanítja a kisdedeket, az idősebbeket a jóra buzdítja ... a plébánosok tudását felülbírálja, erkölcsüket vizsgálat alá veszi...”²⁵⁶

1778 májusában Vasvároton kezdte meg a püspök a hegyháti kerület vizitálását, május 12-én Óriszentpéterrel pedig az őrségi kerületét. Augusztusban indul újra útnak: a rohonci kerület következik, majd a németújvári.²⁵⁷ A vasvári főesperesség területének vizitálását 1780. június 11-én fejezte be.

Az új egyházmegye papságának egységét és fegyelmét az *Instructio Venerabilis Cleri Dioecesis Sabariensis* című²⁵⁸ művével alapozta meg. E mű a következő 150 évre lényegében az egyházmegye törvénykönyve lett. Papjai számára előírja, hogy évente nyolcnapos lelki gyakorlaton vegyenek részt, s erről igazolást is kért tőlük. S számukra kinyomtatatta Siessnél Dufréne jezsuita szerzetes lelki gyakorlatos könyvét.²⁵⁹

Szily püspökként két ízben járta be az egész egyházmegyét. 13 új plébániát, 31 helyi káplánságot, 29 kápláni állást szervezett, s ebből 7 plébániát, 13 helyi káplánságot és 7 kápláni állást be is tölthetett.²⁶⁰

1787-ben Szombathelyre hívta Siess Antal soproni nyomdászt, s a nyomdát a katonai kisajátítástól megmentett szeminárium épületében helyezte el.

II. József trónra lépésével küzdelmes évek kezdődnek Szily püspök életében is. Tiltakozott a sorra megjelenő, a katolikus egyház pozícióit erősen gyengítő rendeletek ellen, csakúgy mint Batthyány József hercegprímás és Esterházy Károly egri püspök tette. Ám 1784 folyamán azonban nem sikerült megakadályoznia a szombathelyi szeminárium Pozsonyba történő áthelyezését.²⁶¹

---

²⁵⁶ Antonius Majláth: Oratio, quam in solemnibus exequiis Excellentissimi, Illustrissimi, ac Reverendissimi Domini Joannis Szily de Felső-Szopor primi Episcopi Sabariensis S. C. R. Apostolicae Majestatis Act. Int. Status Consiliarii dixit Antonius Majláth de Székely Abbas S. Benedicti de Borch Praepositus SS. Salvatoris de Pápotz, et Cathedralis Ecclesiae Jaurinensis Canonicus etc. Sabaria. 20. Idézi: Szerk. Géfin Gy.: *A szombathelyi egyházmegye története*. I. m. 39.

²⁵⁷ December 18-án hal meg Faludi Ferenc, aki a jezsuita rend feloszlatása után Rohoncon talált menedéket. Halála után kézirati hagyatékát Szily azonnal összeszedette.

²⁵⁸ Munkái: *Prodigium principium cui coelum duos praemisit nativitatis...* Nagyszombat, 1759.; *Tanítása, amelyet a néphez tartott, midőn ujjon fölállított szombathelyi megyébe először belépett 1777.* Győr, 1777.; *Instructio Cleri Dioecesis Sabariensis.* Bécs, 1777.; *Publicatio jubilei particularis pro haereditariis.* Szombathely, 1795.

²⁵⁹ *Exercitia spiritualia Sacerdotum triduatana et octiduana quae antehac varie tradidit et conscripsit Maximilianus Dufréne Societatis Jesu sacerdos, Augustissimae Imperatricis Mariae Amaliae confessarius.* Sabariae, Siess, 1791.

²⁶⁰ Schönvisner: *Antiquitatum et historiae Sabariensis...* 379.

²⁶¹ Szerk. Géfin Gy.: *A szombathelyi egyházmegye története*. I. m. 27–154.

IV.5. *Instructio Venerabilis Cleri Dioecesis Sabariensis*²⁶²

Hogy pontosan milyen is a feddhetetlen életű plébános, mik a kötelességei és miként kell a rábízottak lelki gondozását felelősen végeznie, azt két nagy egységre bontva, összesen 36 fejezetbe rendezve ismerteti Szily János, a szombathelyi egyházmegye első püspöke. Szily püspök az elkészült művet minden papjának megküldte. Munkájának jelentőségét mutatja, hogy egészen az 1927. évi egyházmegyei zsinatig a szombathelyi egyházmegye törvénykönyveként volt használatban.²⁶³

Szily a következő gondolattal nyitja az első fejezetet: „*Sacerdotem enim oportet Christum omnium virtutum exemplar vita moribusque continuo exhibere, seu specimen Christi cogitatis loquentis, agentis patientisque undequaque circumferre ita; ut qui eum viderint, eandem Christiferum jure dicant.*”²⁶⁴

A továbbiakban megerősíti a papok számára az éves lelkigyakorlaton való részvételi kötelezettséget.²⁶⁵

Ezután felhívja papjai figyelmét, hogy az eredményes pasztorációhoz elengedhetetlen a szeretet (*charitas*), az alázatosság (*humilitas*), és a szelídség (*mansuetudo*). Ha híveikhez ezen erényekkel felvértezve fordulnak, szavuk hiteles lesz, s nagyobb eséllyel ér el valódi változást.²⁶⁶ Két fejezetben, részletesen kifejtette, miért elítélendő és tilos a plébánosok számára a részeges életmód, a szerencsejátékokban és vadászatokon való részvétel, fizikai erőszak alkalmazása és az Istent káromló beszéd. További külön fejezetet szentelt a fősვნყség, a pénzzel való üzérkedés kérdéskörének.²⁶⁷

A lelkigondozói feladatok ellátásához szükséges tudásról a következőket rögzíti az *Instructio*. Két pilléren áll a klerikusok helyzete: az erkölcsön és a műveltségen. Senki ne elégedjen meg a morálteológiai ismeretekkel, hanem szorgalmasan mélyedjen el a spekulatív teológia, a dogmatika és a kánonjog tudományában. Sem a szemináriumban, sem a pasztorációs munkában nem tűr meg a püspök tanulatlan (*indoctum*) klerikusokat.²⁶⁸

---

²⁶² *Instructio v. cleri Sabariensis quam ... in primo ad episcopatum suum recens erectum aditu edidit anno 1777. Vindobonae, typ. Joan. Th. nob. de Trattner.*

²⁶³ Szerk. Géfin Gy.: *A szombathelyi egyházmegye története*. I. I. m. 28–30.

²⁶⁴ *Instructio* 1.

²⁶⁵ „*recedite nonnunquam in s. solitudinem, vitam contemplativam acturi, seu S. Exercitiis vacaturi.*” *Instructio* 12.

²⁶⁶ *Instructio* 13–15.

²⁶⁷ „*Inter alia vitia, quae statum clericalem reddunt contemptibilem, eminet avaritia.*” *Instructio* 22.

²⁶⁸ „*Ad hunc finem idoneos sibi libros procurent, iisque velut Ecclesiasticorum armis, cubicula sua ornent. Nullos quidem determinatos auctores praescribimus; attamen praeter s. Scripturam, Jus canonicum Concilia, praesertim*

A plébánosi kötelezettségek egyik alapvetése a rezidencia kötelezettség, Szily ezt is szigorúan szabályozza: két napnál hosszabb távollét esetében már a kerületi esperes engedélye szükséges, ha hét napnál hosszabban szeretne a plébános plébániájától távol maradni, akkor pedig már püspöki vagy szentszéki engedélyre lesz szüksége.²⁶⁹

Hosszabban értekezik a templom és a kegytárgyak gondozásáról (Pars II. Caput II.), a prédikáció kérdésköréről (Pars II. Caput III.). Kiemeli és kiemelten kezeli a gyermekek hitoktatásának fontosságát.²⁷⁰

Az egyes szentségek kiszolgáltatásának helyes módja és a vasárnapok és ünnepnapok megünneplésének taglalása után rendezi a miseszándéokra szóló miseadományok (*stipendiumok*) ügyét. Megtiltja, hogy bárki több miseadományt fogadjon el, mint amennyit egy hónap alatt el tud végezni. Súlyos büntetéssel sújtja azokat, akik e rendelet ellen vétnek: e vétket a püspöknek fenntartott bűnesetek közé sorozza. E vétkek alól az a pap is, akinek hatalma van a püspöknek fenntartón bűnök alól való feloldozásra, csak akkor oldozhat fel, ha a vétkes az egy hó alatt el nem végezhető misék stipendiumát már átadta más papnak.²⁷¹

Az esperesek kötelezettségeit tíz pontban határozza meg. Kötelesek a plébánosok beiktatásáról, dispoziójáról, püspöki rendelkezésekről és enciklikákról egész kerületüket tájékoztatni. Előírja, hogy minden plébánosnak leltárt kell készítenie plébániája összes ingó és ingatlan vagyonáról, megjelölve azt, hogy milyen állapotban van plébániája felszerelésének minden egyes darabja. E leltárakat az esperesek ellenőrzik s felküldik a püspöki hivatalhoz. Megmaradt továbbá az esperesek vizitációs kötelezettsége, viszont a korábbi évente kétszeri alkalom helyett egyszer kellett végiglátogatniuk a kerületük összes plébániáját.²⁷²

Tridentinum, ac SS. Patres, et Catechismum romanum, cuius opera Bened. XIV. et ex iis imprimis Institutiones, et libros de Synodo dioecesana magnopere suademus.” Institutio 25.

²⁶⁹ „*Quamobrem omnes Parochos, et Parochiarum Administratores Adjutoribus provisos hortamur, ut, nisi gravi causa impediti fuerint, onus parochiale cum suis Vicariis, seu Capellanis aequaliter ferant, imo plus laborando promptum, et exactum animarum servitum eosdem exemplo suo doceant.*” Instructio 27.

²⁷⁰ „*Verum in nullo praedicationis genere majorem industriam, prudentiam, charitatem, ac patientiam a vobis desideramus, quam in parvulum instructione.*” Instructio 38. A Szily-féle vizitáció – egy-két kivételtől eltekintve – csak a catechetica és Szentháromság társulatokat említi meg Indulgentia címszó alatt, melyek XIV. Benedek pápa iránymutatása nyomán, Zichy Ferenc ösztönzésére kezdtek sorra alakulni a plébániákon. Az 1778-81-es adatfelvétel 79 településen jegyezte fel 116 társulat létezését, ami azt jelenti, hogy a vizitáció lélekszámadatai szerint az összesen 116 társulatnak, több mint 50 ezer fő közvetlenül történő megszólítására nyílt lehetősége. Ekkor már több példát is találunk leányegyházban működő társulatokra. Már Zichy püspök célja is az volt, hogy ilyen hittani társulatok minden egyes plébánián működjenek. A szombathelyi esperes beszámolója szerint ez a szándék igen közel állhatott a megvalósuláshoz: *Adorationis Sanctissimae Eucharistiae Sacramenti* és *Confraternitas catecheticae* társulatokat ugyanis 1785-ben az esperesi kerületében minden egyes plébánián megszervezték és működtették. Ex Concilio Regio III. 1783–1821. SZEL, Kapronczay Mihály szombathelyi plébános Szombathelyen, 1785. március 2-án kelt levele. Jelzet és oldalszám nélkül.

²⁷¹ Institutio 70–72.

²⁷² Instructio 78.

V. ALSÓPAPSÁG A VASVÁRI FŐESPERESSÉGBEN

A katolikus reform és megújulás kibontakozásával szívós küzdelem kezdődött a sorra katolizáló földesurak és a protestáns egyházak között. Bár ez a harc az esetek többségében fokozatosan a katolikus földesurak javára dőlt el, a katolikus egyház helyzetét nehezítette, hogy nem rendelkezett megfelelő számú és képzettségű pappal. Ez a probléma az egész 17. századot végigkísérte.²⁷³ A katolikus egyház reformjának sikeressége elsősorban azon múlt, hogy képes-e megfelelő számú és képzettségű papot biztosítani, ennek záloga pedig a szemináriumokban folyó megfelelő minőségű munka volt.

A vasvári főesperesség, a győri egyházmegye legnagyobb igazgatási egysége volt. Keleti része a hódoltság sávjába esett, nyugatibb területein pedig a legnagyobb földbirtokokkal rendelkező Batthyány és Bánffy család katolizálása ellenére a protestantizmus igen erős bástyákkal rendelkezett. Ebben a régióban az 1670-es évek, a protestáns gyászévtizednek nevezett időszak sem hozott lényegi változást, bár sok plébánia került ekkor a katolikus egyházhoz.

Fazekas István kutatásai mutatnak rá a 17. századi alsópapságot érintő területi egyenlőtlenségekre: az egyházmegyei alsópapság néhány főesperességben koncentrált a 17. század végi, 18. század eleji időszakban. A locsmándi, mosoni, soproni főesperességben számos plébános szolgált, míg a komáromi, pápai, székesegyházi, illetve rábaközi főesperességben alig akadt katolikus pap. A vasvári főesperesség különleges esetet jelentett. Az 1696–98. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv 59, az 1713–14. évi jegyzőkönyv pedig 62 plébánost írt össze a főesperességben.²⁷⁴ Ez a szám az egyházmegye többi főesperességéhez képest²⁷⁵ igen magasnak tűnhet, azonban a megye nagyságát és lakosságát tekintve, arányában nagyon is alacsony, s területi eloszlásuk is egyenetlen. Többségük a mai Burgenland területén fekvő német és horvát falvakban működött, a magyar területekre többnyire csak licenciátusok²⁷⁶ jutottak.²⁷⁷

---

²⁷³ Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 116–117.

²⁷⁴ Uo. 125–126.

²⁷⁵ Ugyanezen évekre vonatkozó adatok: Locsmánd: 37, illetve 24; Moson 29, illetve 33; Pápa 1, illetve 0; Rábaköz 8, 8; Sopron 40, 40; Székesegyházi: 3, illetve 0. Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 113.

²⁷⁶ A licenciátus intézményéről általában: Koloman Juhász: *Laien im Dienst der Seelsorge während der Türkenherrschaft in Ungarn*. Münster, 1960. A győri egyházmegyében működő licenciátusokról: Uő: *Ein Beitrag zur Laienseelsorge in der Diözese Raab*. Burgenländische Heimatblätter 21 (1959) 262–271.

²⁷⁷ Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 71–73.

Az 1748-as összeírás 103 plébánost, illetve káplánt említ név szerint a vasi vidéken. Megjegyzendő azonban, hogy az összeírás hiányos: a tótsági kerület plébániái közül csupán kettőről közöl adatokat.²⁷⁸

A főesperességbeli plébánosok összlétszáma 1754–58-ra 116-ra, 1778–81-re pedig 131-re emelkedett. A plébániahálózat aránytalansága azonban még a Szily-féle vizitáció adatfelvételekor is tisztán kivehető, hiszen sem a plébániahálózat szerkezetében, sem a katolikus és protestáns lakosság arányában nem következett be lényegi változás a század utolsó harmadára.

Vizsgálatunk fókuszában tehát az 1748. évi esperesi összeírások, valamint a két egyházlátogatási jegyzőkönyvben szereplő, összesen 303 egyházi személy áll.²⁷⁹

Az 1748-as összeírás alapján 98 anyaegyházról van adatunk, közülük négy volt ekkor üresedésben. A 103 papi személy közül 94 volt plébános (szerzetes vagy világi), hat volt káplán, illetve három fő volt adminisztrátor (szerzetes vagy világi). Illetve egy fő az egyik plébánián plébánosként, egy másikban pedig adminisztrátorként teljesített lelkipásztori szolgálatot. Mivel azonban ez az összeírás időben közel esik a Batthyány-féle egyházlátogatáshoz, igen nagy az átfedés a két névsor között: az 1748-ban összeírt klerikusok 27%-a csaknem egy évtizeddel később is aktív, s a főesperesség területén lát el lelkipásztori feladatokat. Ez az összeírás az összlétszámhoz tehát 74 fővel járul hozzá. E létszámból pedig plébános 67 fő, káplán öt fő, adminisztrátor két fő.

A Batthyány-féle egyházlátogatási jegyzőkönyv 107 anyaegyháza közül három plébánia volt éppen üresedésben, lelkipásztori szolgálatot végző személy nélkül. A vizitáció 104 plébánost, 6 káplánt és 6 adminisztrátort említ név szerint.

A Szily-féle vizitációkor az új egyházmegye vasi területén 111 anyaegyház működött. A vizitáció 95 plébánost, 20 káplánt, 14 adminisztrátort (illetve 2 ünnepi szónokot) említ név szerint. A két egyházlátogatási jegyzőkönyv névsora között is van átfedés: a Szily-féle vizitációkor összeírt klerikusok 11%-a volt aktív már a század közepén. Egy plébános pedig mindhárom összeírásban szerepel.

---

²⁷⁸ A kerületi besorolás a Batthyány vizitáció alapján értendő. A hiányzó plébániák a következők: Felsőlendva, Hidegkút, Muraszombat, Szentilona, S. Trinitas, Szentbenedek, Szentgyörgy, Tissina.

²⁷⁹ Az összes személy számadatában a több összeírásban is szereplő klerikusok miatt van eltérés. Az összértékben minden klerikus egyszer szerepel.

V.1. *Az alsópapság személyi állományának vizsgálata*

Az 1748. február 10. és május 28. között készült esperesi plébánia összeírás a papságot illetően dióhéjban a következő kérdésekre kereste a választ: van-e az adott településen plébános? Világi vagy szerzetes? Ha ez utóbbi, mely szerzethez tartozik? Hány éves és mióta pap? Mióta végez lelkigondozást? Hány éve szolgál az adott plébánián? Korábban hol és mennyi ideig teljesített szolgálatot? Hol és mennyi ideig volt káplán? Milyen stúdiumo(ka)t végzett és hol? Mely nyelveken beszél? Milyen szinten? Milyen könyvekkel rendelkezik? Van-e káplán? Ha van, mióta szolgál itt? Korábban hol és mennyi ideig szolgált?

Felteszi továbbá a kérdést, hogy milyen a plébános és a földesúr kapcsolata, illetve milyen a plébános és a hívek kapcsolata. Ez a kérdéskör sem a Batthyány-féle, sem pedig a Szily-féle egyházlátogatási jegyzőkönyvben nem jelenik meg ennyire egyértelműen. Megjelenik továbbá az a fontos kérdés is, hogy a püspöki és az esperesi előírásokat miként hajtja végre a plébánián.

Ehhez képest a Batthyány Lajos által végzett kánoni vizitáció igen szűkszavú a papok személyét illetően. Nyelvismeretüket, felsőfokú tanulmányuk helyszínét adja meg, esetenként azt is, hogy az illető pap hány évet végzett el az adott képzésből. Általában, de nem minden esetben, közli a korábbi szolgálati helyeket, és az ott eltöltött szolgálati idő hosszát. Általában közli azt is, hogy mióta tartózkodik a plébános az adott plébánián.

A Szily János által végzett vizitáció már egy kicsit informatívabb: minden esetben feljegyzí, hogy a plébános honnan származik, hány éves, hány éve szentelték pappá, ha szerzetes, mióta az. Szerepel, hogy hol és mennyi ideig szolgált korábban káplánként vagy plébánosként, illetve hogy mióta végez szolgálatot az adott plébánián. A vizitátor általában megnevezi a szemináriumot, ahol az adott pap végzett, de korábbi tanulmányokra nem tér ki egyik adatfelvétel sem. A nyelvismeretet azonban alaposan vizsgálja mindhárom összeírás: nem csak a beszélt nyelvet, nyelveket nevezik meg, de azt is, hogy adott nyelvet milyen szinten ismeri, beszéli a plébános vagy a káplán.

V.1.1. *Életkor, származás*

1748-as összeírás és a Szily János-féle egyházlátogatási jegyzőkönyv csaknem minden pap esetében lejegyezte, hogy hány éves és mióta pap, továbbá, hogy mióta végez lelkigondozást. A Batthyány József-féle egyházlátogatási jegyzőkönyv sem az életkort, sem a pappá szentelés óta eltelt éveket nem jegyzi föl. A 113 személy körülbelüli életkorára az egyes szolgálati

helyeken eltöltött időintervallumok alapján tehetünk óvatos becsléseket, mivel azonban az így kapott adatokat csak részben erősíti meg kontroll forrás,²⁸⁰ ezek közlésétől eltekintünk.

Életkor	Papok száma	
	1748	1778–81
24	1	0
25-29	5	20
30-34	20	20
35-39	16	24
40-44	19	20
45-49	12	19
50-54	6	12
55-59	7	6
60-64	1	4
65-	4	3
Ismeretlen	12	3
Összesen	103	131

8. Táblázat. Plébánosok életkora az 1748-as és 1778–81-es adatfelvétel idején

A fenti táblázatban szereplő adatok alapján azt láthatjuk, hogy 1748-ban a klerikusok 40%-a 40 év alatti volt. A többséget (65%) ekkor a 30 és 49 év közötti klerikusok tették ki. A legfiatalabb, az éppen csak pappá szentelt, 24 év körüli Ladislaus Böcsföldi, szentmártoni (kemenesaljai kerület) plébános volt.²⁸¹ A legidősebb pedig a 75 esztendős kukméri plébános, Joannes Mathias Auer.²⁸²

1778-ban viszont már a főesperesség papságának csaknem fele, 48%-a volt 40 év alatti, s további jelentős hányada (39%) nem töltötte még be az 55. életévét. A papi átlagéletkor ekkor mindössze 39 és fél év. Ez az adat 1674-ben 35 év, 1696–98-ban 41 év volt.²⁸³ A legidősebb plébános 1778-ban a 81 esztendős Muray Ferenc volt, aki felszentelése óta, 48 éve végezte Szentgyörgyön a lelkipásztori feladatokat, egész életében nem volt más szolgálati helye még káplánként sem.²⁸⁴ A legfiatalabb az a két káplán, illetve két plébános volt, aki 26 évesnek vallotta magát a vizitációkor.

²⁸⁰ Album studiosorum theologiae et philosophiae cleri dioeceseos Jaurinensis et secularium, in seminario assumptae virginis Szécsenyiano Jaurinensi studiis operam impendentium. Facultatum moderatoribus patribus clericis regularibus scholarum piarum. Ab anno salutis 1735 ad a. 1779. ELTE Egyetemi Könyvtár, AB 54.

²⁸¹ Acta Parochialia Districtus Kemenesallensis, SZEL, Litera G Nr. 2. Conscriptio Districtus Kemenesallensis 1748. Szentmárton, 1748. március 8.

²⁸² Acta Parochialia Districtus Rohoncensis, SZEL, Litera C Nr. 2. Conscriptio Districtus Rohoncensis 1748. Kukmér, dátum nélkül.

²⁸³ Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 112.

²⁸⁴ Szily vizitáció 6. kötet. Szentgyörgy, 1778. szeptember 12. 202.

Az 1748-as adatfelvétel alapján összeállított névsor 25%-a életrajzi adatok alapján bizonyíthatóan megegyezik az 1754–58-as adatfelvétel alapján összeállított névsorral. Ezt követően azonban egy generációváltás biztosan végbement, hiszen alig találunk átfedést az 1778–81-es adatfelvétel névsorával.

Az megállapítható az adatsorokból, hogy az 1750-es évek elején nagy számú fiatal klerikus kerülhetett a vasi plébániákra: az 1754–58-ban szolgálatot teljesítő papok összes szolgálati ideje 45% esetében nem érte el a 10 évet. Ez fiatalabb papi réteget is feltételez, mint az 1748-as 34%-os arány, illetve mint a 1770-es évek végi 32%-os arány.

Összes papi szolgálati idő	Papok száma		
	(év)	1748	1754–58
1-4	7	31	15
5-9	24	20	27
10-14	17	11	20
15-19	22	15	21
20-24	11	7	16
25-29	6	8	15
30-34	5	1	6
35-39	3	0	2
40-	2	0	3
Ismeretlen	6	20	5
Összesen	103	113	130

9. Táblázat. Az összes papként töltött szolgálati idő összehasonlítása

A plébánosok származásáról sem az 1748-as összeírás, sem pedig 1754–58-as egyházlátogatási jegyzőkönyv nem nyilatkozik. Bizonyos következtetéseket a képzési helyszínek alapján levonhatunk erre vonatkozóan, de biztosat állítani további források bevonása után sem tudunk.²⁸⁵ Az 1779-es összeírásból azonban 118 plébános származási helyét ismerjük,

²⁸⁵ A következő irategyüttesek sem adják meg a plébános vagy káplán származási helyét: Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Littera B1 Nr. 12. Variæ Informationes Parochorum, et Parochiarum Districtus Sabariensis (1767, 1769, 1770); Acta Parochialia Districtus Rohonciensis, SZEL, Littera C Nr. 7. Variæ Informationes Parochorum, et Parochiarum Districtus Rohonciensis; Acta Parochialia Districtus Németh Ujváriensis, SZEL, Littera D Nr. 5. Variæ Informationes Parochorum, et Parochiarum Districtus Németh Ujváriensis; Acta Parochialia Districtus Tótságiensis, SZEL, Littera E Nr. 10. Variæ Informationes Parochorum et Parochiarum Districtus Tótság; Acta Parochialia Districtus Sárváriensis, SZEL, Littera F Nr. 11. Variæ Informationes Parochorum et Parochiarum Districtus Sárváriensis; Acta Parochialia Districtus Kemeness Allensis, SZEL, Littera G Nr. 9. Variæ Informationes Parochorum et Parochiarum Districtus Kemeness Allensis; Acta Parochialia Districtus Eörség et Hegyhát, SZEL, Littera H Nr. 6-9, 11-12. Informatio Parochorum Districtus Eörség et Hegyhát (1753, 1764, 1767, 1769, 1770, 1772).

mindössze 12 klerikusé ismeretlen. Tehát az esetek 90%-ában tudjuk, honnan érkezett a főesperesség területére a lelkipásztor. 45,2%-uk Vas vármegyei születésű, a szomszédos Sopron vármegyéből érkezett további 23,8%. Több, a korábbi, hatalmas kiterjedésű győri egyházmegyét alkotó dunántúli vármegye is adott egy-egy lelkipásztort a főesperességnek. Az ismert esetek 11,9%-a pedig sokkal messzebből, a Német-Római Birodalomból (illetve Dalmáciából) érkezett lelkipásztori szolgálatra.

A Német-Római Birodalomból származó katolikus papok már a 17. század folyamán is működtek a győri egyházmegye területén.²⁸⁶ Földrajzi közelsége – hiszen az egyházmegye Alsó-Ausztriával és Stájerországgal határos – mellett fontos tényező, hogy lakosságának jelentős része német anyanyelvű. A 16. század végére az egyházmegye német és magyar lakossága protestáns hitre tért, a térségben csupán a frissen beköltöző horvátok maradtak katolikusok. A török hódítás okozta tartós hadiállapot az egész egyházmegyében éreztette hatását. A püspöki székváros, Győr ugyan csupán négy évig (1594–1598) volt oszmán uralom alatt, erődvárosként már nem a püspök és a káptalan, sokkal inkább a főparancsnok határozta meg az életét. Tovább nehezítette a helyzetet, hogy a püspökök közül többen viselték a királyi kancellári címet, mely az uralkodó melletti állandó jelenléte kívánt (Senyei István 1631–1635), vagy vettek részt diplomáciai missziókban (Keresztély Ágost 1695–1727).

Származási hely (vármegye, kiváltságolt kerület)	Személyek száma
Vas	54
Sopron	28
Győr	6
Zala	4
Pozsony	3
Veszprém	3
Moson	2
Bars	1
Heves	1
Jászság	1
Komárom	1
Nógrád	1
Somogy	1
Ismeretlen	12

10. Táblázat. Magyarországi papok származása vármegyék szerint, 1778–81

²⁸⁶ Bővebben: Fazekas István: *Birodalmi származású papok működése a győri egyházmegyében a XVII. században*. In: Fazekas István: *A reform útján*. I. m. 116–129.

Származási hely	Személyek száma
Ausztria	5
Dalmácia	2
Karintia	1
Morvaország	2
Stájerország	1

11. Táblázat. Nem magyarországi papok származása, 1778–81

A 17. században ötvenhárom birodalmi pap működött a győri egyházmegye területén, közülük tizenöt származott Bajorországból, további heten Svábföldről érkeztek. Komolyabb számban érkeztek a Rajna-völgyéből, akik nagyobb részt szerzetesek voltak, és akiket a harmincéves háború sodorhatott a magyar végekre. Érkeztek továbbá szászok, elzásziak, sőt egy porosz pap is volt köztük.²⁸⁷

V.1.2. Tanulmányok

A fiatal klerikusok a középiskola elvégzése után filozófiai és teológiai tanulmányokat folytattak. Az eredetileg három éves filozófiai képzés az arisztotelészi művekre épített, az első évében logikát, a másodikban fizikát, 1753-ig a harmadikban metafizikát tanultak a hallgatók, 1753-tól a képzés két évre rövidült.²⁸⁸ Mivel a korszakban gyakran előfordult, hogy olyanokat is felvettek a szemináriumba, akik a filozófiai kurzust még nem fejezték be, nem lehet egyértelműen megállapítani, hogy egyes kispapok meddig jutottak el filozófiai tanulmányaikban.²⁸⁹ Mivel a 17. századi súlyos paphiány rászorította az egyházi vezetést, hogy az arra alkalmasnak ítélt fiatalokat mielőbb plébániai szolgálatba állítsa, a szemináriumi képzés a legszükségesebb ismeretek átadására szorítkozott. Pázmány Péter a bécsi *Pazmaneum* alapítólevelében kikötötte, hogy a lehető leggyorsabban szenteljék föl a növendékeket, mert nem tudósokra, hanem lelkipásztorokra van szükség. Így a kispapok egy része csak morálteológiát vagy kazuisztikát tanult két évig, ami azt jelentette, hogy csak a lelkipásztorkodáshoz szükséges legfontosabb ismereteket szerezte meg. Ez a jelenség nem magyar sajátosság: a stájerországi seckauai püspökség 1617–1619-es vizitációja során hasonlóképpen a morálteológiát végzett plébánosok voltak többségben.²⁹⁰ Azonban azok közül

²⁸⁷ Uo. 126.

²⁸⁸ Mészáros István: *XVI. századi városi iskoláink és a „studia humanitatis”*. Bp. 1981, 474.

²⁸⁹ Mihályfi Ákos: *A papnevelés története és elmélete*. Bp. 1896. I.; Mészáros István: *Középszintű iskoláink kronológiája és topográfiája 996–1948*. Bp., 1988.

²⁹⁰ Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 87.

sem jutott mindenki a tanulmányai végére, akik elkezdtek a spekulatív, tudományos teológia tanulását.²⁹¹

A 17. századi vizitációk általában három fogalmat használtak a teológiai ismeretek jellemzésére: *moralista*, *casista*, és *speculativus*. A vasvári főesperességről készült 18. századi összeírások csak a *moralista* és *speculativus* fogalmat használják. A *moralista* és a *casista* fogalmak tulajdonképpen egymás szinonimái, a mögötte rejlő végzettség az esetek többségében azt a rövidebb, legfeljebb kétéves képzést jelenti, melynek során a növendék a teológia gyakorlati vonatkozásaival ismerkedhetett meg. A tudományos spekulatív teológiában jártas papok száma a győri egyházmegye területén a 17. század végén, a 18. század elején meglehetősen alacsony. Közülük is sokan az egyébként négyévnyi képzés helyett, csak két-három évet teljesítettek.²⁹² Zichy Ferenc az *Epistola pastoralis*-ban azonban már kifejezetten megtiltja a morálteológiai tanulmányok félbeszakítását.²⁹³

A paphiány súlyosságának enyhülése már az 1713–1714. évi vizitáció idején is tetten érhető, 1756-ra azonban már egészen egyértelműen beérni látszanak a korábbi évtizedek erőfeszítései.

Az 1748-as összeírás – egyedülként a vizsgált adatfelvételek közül – feltünteti a filozófiai tanulmányokat is: a 103 klerikus 30%-a (31 fő) esetében emeli ki a filozófiai tanulmányok meglétét. Közülük 11 fő morálteológiát, további 7 fő spekulatív teológiát tanult a későbbiekben, a többi személynél azonban nem közli a forrás, hogy milyen teológiai ismeretekkel rendelkezhetett. Ha a névsor teljes létszámát vizsgáljuk, akkor azt láthatjuk, hogy 38 fő (36%) *moralista*, 40 fő (39%) *speculativus*, további három fő *moralista* és *speculativus*. Egy fő hallgatott dogmatikát, valamint három fő hallgatott kánonjogot. A kánonjogi képzéssel rendelkezők mindegyike külföldön tanult: Josephus Meliessing vasvári kanonok, rohonci esperes Klagenfurtban és Bécsben tanult,²⁹⁴ a szintén Rohoncon szolgáló Joannes Kaszonics, Zágrábban és Prágában tanult,²⁹⁵ a kicládi plébános, Paulus Traires, aki szintén Klagenfurtban volt kánonjog-hallgató. Traires maga szinte bizonyosan külföldi származású volt, mivel

---

²⁹¹ Rimely, Carolus: *Historia Collegii Pazmaniani*. Viennae, 1865. 11.; Mihályfi Á.: *A papnevelés története és elmélete*. I. m. 170.; Fazekas: *A reform útján...* i. m. 85.

²⁹² Fazekas István: *A reform útján*. I. m. 86–87.

²⁹³ „*Studium Theologiae Moralis nunquam intermittant, etiamsi se satis peritos antea fuisse arbitrentur.*” *Epistola pastoralis* § II. 3.

²⁹⁴ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Littera C Nr. 2. Conscriptio Districtus Rohoncensis 1748. Rohonc, 1748. május 28.

²⁹⁵ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Littera C Nr. 2. Conscriptio Districtus Rohoncensis 1748. Rohonc, 1748. május 7.

felszentelése után, még a kicládai plébánia elnyerése előtt, 11 éven át a salzburgi esperesség területén működött káplánként.²⁹⁶

Ami a tanulmányok helyszínét illeti, Győr szerepe kiemelkedő: 59 fő (57%) tanult Győrött, közülük 15-en egyéb intézményben is tanultak, a legtöbben Nagyszombatban (6 fő), illetve Bécsben (5 fő) is folytattak tanulmányokat, de megjelenik Buda és Graz is mint további képzési helyszín. Nagyszombatban összesen 11 fő tanult (10%), míg Budán 5 fő (4%). Ezenkívül Klagenfurtban, Salzburgban, Zágrábban, illetve Prágában tanultak még klerikusok.

A Batthyány-féle egyházlátogatási jegyzőkönyvben szereplő klerikusok adatai szerint, kizárólag morálteológiai végzettséggel a 116 plébános és káplán közül 18-an (15%) rendelkeztek. Három fő hallgatott a teológia mellett kánonjogot is (2,5%). Közülük az egyik, a már említett Meliessing, továbbá Josephus Hinlang, pinkafői plébános, aki Salzburgban hallgatott teológiát és kánonjogot is,²⁹⁷ valamint a tömördi plébános, Joannes Dicskó, aki Bécsben tanult.²⁹⁸

Húsz főről (17%) tudjuk biztosan, hogy csupán morálteológiai képzést kapott. 61 lelkipásztor azonban (52%) egyértelműen kapott spekulatív teológiai képzést (speculativa absolvit), ennek hossza kettő-négy év között változott. További 19 személyről csupán annyit jegyez le a forrás, hogy teológus hallgató volt. Az esetek közel 14%-ában (16 fő), azaz a káplánok, adminisztrátorok, illetve a plébániai lelkigondozást végző szerzetesek esetében azonban nem szerepel semmilyen információ a klerikus végzettségét illetően (a képzés helyét ettől függetlenül jelölheti a forrás).

Az 1754–1758-ban készült egyházlátogatási jegyzőkönyv tanúsága szerint doktori fokozattal ketten rendelkeztek, mindketten a bencés rend kötelékébe tartoztak: a kemenesaljai esperesi kerületben fekvő Ság település plébánosa, Koptik Odó dömölki bencés apát, valamint a papi szolgálatot Ságon ténylegesen végző Dionysius Kuti adminisztrátor.²⁹⁹ Az összeírás egyiküknél sem említi, hogy tanulmányaikat hol végezték. Mindhárom vizsgált adatfelvételre igaz, hogy a szerzetesként lelkipásztori szolgálatot végző klerikusokról minimális információ található csupán.

Három plébános folytatott kánonjogi tanulmányokat. Josephus Meliessing vasvári kanonok, rohonci esperes, aki Klagenfurtban és Bécsben, illetve Josephus Hinlang pinkafői

---

²⁹⁶ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Littera C Nr. 2. Conscriptio Districtus Rohoncensis 1748. Kiclád, 1748. február 25.

²⁹⁷ Batthyány vizitáció II. Pinkafő, 1757. október 12. 580.

²⁹⁸ Batthyány vizitáció I. Tömörd, 1756. október 8. 270.

²⁹⁹ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Littera G Nr. 2. Conscriptio Districtus Kemenes allensis 1748. Ság, 1748. február 21.

plébános, aki pedig Salzburgban tanult. Valamint Joannes Dicskó tömördi plébános, aki Bécsben a morálteológia mellett egy évig kánonjogot is hallgatott. Valószínűleg mindannyian az ország- és egyházmegyehatáron túlról érkeztek a főesperesség területére.

A vizitáció egy bölcsészeti doktorátust jegyez fel: Petrus Hajgathó, szombathelyi plébános, vasvári kanonok neve mellett.³⁰⁰ Hajgathó Nagyszombatban hallgatott teológiát, 1729-ben feltehetően itt is szentelték pappá. A szombathelyi plébániát 1749 októberétől vezette, ő volt az, aki 1777. augusztus 20-án a vármegyei papság nevében üdvözölte a szombathelyi egyházmegye első püspökét, Szily Jánost.³⁰¹

Ami a képzés helyszínét illeti, a Batthyány-féle vizitáció 97 személyről jegyzi fel pontosan, hogy melyik képzési helyszínen végezte felsőfokú tanulmányait, további hét fő iskoláját pedig a szakirodalom, valamint az 1748-as összeírás segítségével sikerült beazonosítani.

Az adatok alapján Győr vezető szerepe az egyházmegyei papképzésben teljesen egyértelművé vált a század közepére: az adattal rendelkező klerikusok közül 84 fő, a teljes névsor 72%-a folytatta itt teológiai tanulmányait. Az egyházmegyei papság utánpótlásának nevelése immáron döntően az egyházmegye határain belül történt. A győri intézményben folyó jezsuita teológiai képzés ismeretében egyébként joggal feltételezhetjük azokról az ismeretlen teológiai képesítéssel rendelkezőkről, akik biztosan 1745 után iratkoztak be az intézménybe, hogy tanulmányaik során találtak tudományos teológiával is.³⁰² Győr mellett nem is jut jelentősebb szerephez más belföldi képzési helyszín: egy fő tanult Budán,³⁰³ kettő pedig Nagyszombatban.³⁰⁴

A jegyzőkönyvben szereplő plébánosok közül azonban többeknél szerepel határon túli képzési helyszín: kiemelt helyen szerepel Bécs (13 fő, 11%), öten végezték felsőfokú tanulmányaikat Grazban, egy-egy pap tanult Salzburgban és Klagenfurtban, további egy pedig Zágrábban.

Az 1778–1781-es Szily János püspök által végzett egyházlátogatás jegyzőkönyve még ekkora hangsúlyt sem helyez a tanulmányok dokumentálására, talán mivel a képzés színvonala már nem hagyott annyi kivetnivalót maga után, hogy a főpásztor komolyan foglalkozzon a

---

³⁰⁰ Batthyány vizitáció I. Szombathely, 1754. január 16. 55.

³⁰¹ Szerk. Géfin Gy.: *A szombathelyi egyházmegye története III.* I. m. 128.

³⁰² Ez az ismeretlen teológiai képesítéssel rendelkezők közül további 11 főt jelenthet. Vö.: Juhász Réka Ibolya: *A Győri felsőoktatási intézmények hallgatói 1719–1852.* Bp. 2017. 63–109.

³⁰³ Josephus Pehm Németkeresztesen volt két évig káplán, majd plébánosként is itt maradt, az adatfelvételkor nyolc éve végezte Keresztesen a lelképásztori munkát. Batthyány vizitáció II. Németkeresztes, 1757. szeptember 13. 1093.

³⁰⁴ A már említett Petrus Hajgathó szombathelyi plébános. Illetve Franciscus Horváth szentpéteri plébános. Batthyány vizitáció III. Szentpéter, 1758. november 28. 810.

kérdéssel. Az esetek alig harmadában szerepel, hogy milyen teológiai képzést végzett az adott klerikus, a képzés helyszínét pedig csupán az esetek felénél jegyzi fel a vizitátor. A győri szeminárium hallgatóinak névsorai³⁰⁵ és a vizitációban szereplő életkoradatok alapján azonban további hallgatók váltak beazonosíthatóvá, akik bizonyosan a győri intézményben végezték teológiai tanulmányaikat. Így a vizitáció által összeírt 131 papi személy közül 103-ról tudható, hogy hol hallgatott teológiát.

A győri képzési helyszín semmit sem veszített jelentőségéből, a vármegyei papi utánpótlás-nevelésben betöltött szerepe messze kimagasló: 88 fő, az összlétszám 67, az ismert esetek 85%-a végezte itt (is) teológiai tanulmányait. Hazai képzési helyként megjelenik még Nagyszombat (2 fő), Buda (1 fő), Pozsony (1 fő), illetve Veszprém (1 fő). A külföldi képzési helyszínek közül pedig Bécs (2 fő), Graz (2 fő), Róma (2 fő), Bologna (1 fő) és Zágráb (1 fő). Külön csoportot képeznek a plébánosi feladatokat ellátó szerzetesek, akik általában a rend kötelékében végezték teológiai tanulmányaikat: Pesten vagy Vasvárott.

Míg 1748-ban a klerikusok 19%-a (20 fő) több képzési helyszínt is megadott, addig 1754–58-ban ez az arány már csupán alig 7% (8 fő), 1778–81-ben pedig mindössze 3% (4 fő) az olyan esetek aránya, amikor valakinél egynél több intézmény vagy képzési helyszín is szerepel.

1748-ban a leggyakoribb a Győr-Nagyszombat, illetve a Győr-Bécs kombináció. Itt feltehetően a szemináriumi és az egyetemi képzés egymásra épülésének lehetünk tanúi.³⁰⁶ Az 1750-es évektől egyfelől inkább egy-egy sajátos életutat sejtethetünk a visszaesés mögött: a Győr mellett fekvő Újfaluról származó Joannes Vegh például két évet töltött Győrött, azután további két évet Zágrábban, mielőtt pappá szentelték volna.³⁰⁷ Vegh a szemináriumi tanulmányait végezte két intézményben ismeretlen okból. Körmend plébánosa, Emericus Szabó Nagyszombatból került a római Collegium Germanicum et Hungaricumba.³⁰⁸ A domonkos adminisztráció alatt álló vasvári plébánia vezetője, a volt katonalelkész, Alanus Baly domonkos házfőnök (1763, 1779) pedig Bécsben tanult, majd Pesten a domonkos rend saját teológiai képzését végezte el.³⁰⁹

Azonban nem feltétlenül biztos, hogy valóban visszaesésről van szó. Nem szabad elfeledkezni a két forrás, az esperesi összeírások és az egyházlátogatási jegyzőkönyvek közötti különbségekről. Mint említettem, igen nagy az átfedés a 1748-as összeírás névsora és a

---

³⁰⁵ Juhász Réka Ibolya: *A győri felsőoktatás intézményeinek hallgatói*. I. m.

³⁰⁶ A bécsi egyetem szerepét támasztja alá az is, hogy az adott személyek egyike sem szerepel a bécsi Pázmáneum magyarországi hallgatóinak névsorában. Vö.: Fazekas I.: *A bécsi Pazmaneum magyarországi hallgatói*. I. m. 194–289.

³⁰⁷ Szily vizitáció 15. kötet. Felsőőr, 1779. augusztus 12. 2.

³⁰⁸ Szily vizitáció 10. kötet. Körmend, 1779. május 5–6. 146–147.

³⁰⁹ Szily vizitáció 4. kötet. Vasvár, 1779. április 26. 183.

Batthyány-féle egyházlátogatási jegyzőkönyvek névsora között, az ezen személyekről felvett adatokat összehasonlítva azt láthatjuk, hogy a korábbi összeírás lényegesen több információt közöl ugyanazokról a papokról – például az összes felsőfokú tanulmánya helyszínét megadja. Valószínűbb, hogy a vizitátor valamiért egyszerűen nem tartotta releváns információnak, ahogy azt sem, hogy morálteológiát vagy spekulatív teológiát hallgatott-e az adott klerikus.

Szilynél azonban kissé ismét változik a fókusz, jobban érdeklődik a klerikus személye iránt: ismét szerepel az életkora, valamint a vasvári főesperességben először nála szerepel a származása (olykor születési helye) is. Ha a származás megválaszolhatatlan kérdését szeretnénk a tanulmányok helyszíne felől közelíteni, azt láthatjuk, hogy az 1754–58-as összeírásnál a külföldi oktatási intézmény külföldi származást is valószínűsített, 1779-ben ez az összefüggés már nem ennyire egyértelmű. Vannak természetesen egyértelműnek tekinthető esetek: Bécsben folytatta tanulmányait a morvaországi Nedakoniceről származó Josephus Isidor, Máriafalva plébánosa.³¹⁰ A dalmát származású Georgius Pribánics, Nagynarda plébánosa pedig a zágrábi szeminárium hallgatója volt.³¹¹ A pinkafői plébános Josephus Nicolaus Hinlang az 1752-ben készült összeírás alapján filozófiai tanulmányait Heidelbergben végezte, teológiai és kánonjogi tanulmányait pedig Salzburgban.³¹²

Ugyanakkor több példát is találunk, külföldi oktatási helyszínre és magyarországi származásra. A Zala vármegyei Baksáról származó szerdahelyi plébános, Alexander Sohár például Bolognában a Collegium Illyricum Hungaricum hallgatója volt,³¹³ a Somogy vármegyei Berzencéről származó Josephus Szalay, Kethely plébánosa pedig Grazban tanulhatott.³¹⁴

Képzés helyszíne	Az itt végzett papok száma		
	1748	1754–58	1778–81
Buda	2 + 3	1	1
Bologna	1	0	1
Bécs	10 + 9	13	2
Klagenfurt	1 + 1	1	0
Győr	44 + 15	84	87
Graz	6 + 2	2	2
Nagyszombat	5 + 5	2	2
Prága	1	0	0

³¹⁰ Szily vizitáció 15. kötet. Mariasdorf, 1779. augusztus 9–10. 45–46.

³¹¹ Szily vizitáció 11. kötet. Nagynarda, 1779. augusztus 17. 118.

³¹² Conscriptio parochiarum Districtus Rohoncensis de anno 1752. Pinkafő. SZEL, Littera C Nr. 3.

³¹³ Szily vizitáció 9. kötet. Szerdahely, 1780. június 2–3. 215.

³¹⁴ Szily vizitáció 11. kötet. Kethely, 1779. augusztus 5–6. 2.

Képzés helyszíne	Az itt végzett papok száma		
	1748	1754–58	1778–81
Róma	0	0	2
Salzburg	1	1	0
Vasvár	0	0	1
Veszprém	0	0	1
Zágráb	2	1	1
Ismeretlen	14	12	28

12. Táblázat. Képzési helyszínek az egyházi adatfelvételek alapján

A szerzetes papok műveltségének, illetve tanulmányainak mibenléte a vizsgált forrásokból nem megállapítható. A vizsgált időszakban a ferences, domonkos, illetve Szent Ágoston-rendi szerzeteseket találunk a vasi plébániákon, tanulmányaikról azonban legfeljebb annyit jegyez le a 18. századi vizitátor, hogy a „rend kötelékében tanult”.

A kora újkorban az ágostonos remeterend osztrák-magyar rendtartományának Bécsben és Grazban volt a két legfontosabb stúdiuma. Ezek mellett Fürstenfeldben, Bruckban, valamint Fiumében zajlott utánpótlásképzés. Novíciusháza pedig Badenen kívül egy ideig – az 1730-as évek elején – Budán is működött.³¹⁵ A domonkos rend magyarországi rendtartományának pedig csak az osztrák örökös tartományok-béli házaiban voltak stúdiumai, a legjelentősebbek (*studium generale*) Bécsben, Grazban és Bozenben.³¹⁶

Mindezen adatok azt mutatják, hogy a győri képzési helyszín jelentősége messze túlmutat minden egyéb, Vas vármegyéből elérhető távolságra fekvő oktatási intézményén. A nagyszombati szeminárium egyértelműen nem játszott jelentős szerepet a főesperesség papi utánpótlásképzésében, de Bécs, az egyházmegyéhez legközelebb eső egyetemváros jelentősége, ahol korábban sokan tanultak az egyházmegye növendékei közül, szintén folyamatosan csökken. 1732-ig 12 helyet tartott itt fenn a győri püspök, tehát csaknem ötven évvel a győri szeminárium 1684. évi megalapítása után. Azonban a Batthyány-féle vizitáció alapján összeállított névsornak a Pazmaneum magyarországi hallgatóinak névsorával való összevetésekor nem találtam egyezést. A 18. század közepén a vasvári főesperességben lelkipásztori szolgálatot ellátó, vizsgált papi személyek egyike sem volt a bécsi Pazmaneum hallgatója.³¹⁷ Továbbá a rendelkezésre álló források alapján úgy tűnik, hogy a főesperesség

³¹⁵ Fallenbüchl Ferenc: *Az ágostonrendiek Magyarországon*. Bp. 1943. 67–72. Vö. Mályusz Elemér: *Az ágostonrend a középkori Magyarországon*. In: *Egyháztörténet* 1 (1943) 427–440.

³¹⁶ A Szent Domonkos-rend múltjából és jelenéből. Szerk. Horváth Sándor. Bp. 1916.; Walz, Angelus Maria: *Compendium Historiae Ordinis Praedicatorum*, Pontificium Athenaeum „Angelicum”. Romae, 1948²

³¹⁷ Fazekas I.: *A bécsi Pazmaneum magyarországi hallgatói*. I. m.

megnevezett papjai közül senki sem tanult a római *Collegium Germanicum et Hungaricum*-ban, amel korábban a magyarországi elitképzés színhelyének volt tekinthető.

V.1.2.a Győr, a képzési központ

A győri egyházmegyében a 17. század végéig gondot okozott az egyházmegyei szeminárium hiánya. Volt ugyan 1629-ben Dallos Miklósnak köszönhetően egy szeminárium-kezdemény Győrött, de ez nem volt képes az egyházmegye igényeit teljes mértékben kielégíteni. Majd csak az 1684-ben, Széchényi György által alapított szeminárium hoz változást e téren. A 18. század elejére mindazonáltal a győri egyházmegyében működő alsópapság egyre jobban megközelítette a trienti zsinat által megfogalmazott elvárásokat.³¹⁸

A győri jezsuita intézmény hamarosan az alapvető teológiai tárgyakat is oktatni kezdte, így a középkor óta itt működő káptalani iskola lassan funkcióját veszítette, s valamikor az 1640-es évek folyamán meg is szűnt.³¹⁹ Az intézményt 1718-tól titulálták akadémiának, ekkor már kazuisztika mellett *theologia moralis* is oktatott itt. Sinzendorf Fülöp Lajos, győri püspök (1726–1732) kezdeményezésére 1732 és 1733 között ideiglenesen Pannonhalmáról érkező bencés tanárok vették át az oktatást. Ekkor a bölcsészeti két évet, a teológiai tanulmányok elvégzése pedig három évet vett igénybe. 1733-ban, szintén püspöki szándék szerint, négy domonkos szerzetes érkezett az intézménybe, s innentől ők oktatják a bölcsészetet, *theologia speculativat*, *theologia moralis* és *theologia dogmaticat*.³²⁰

Az új püspök, az eredetileg piarista szerzetes Groll Adolf (1733–1743) püspökségének első évében a piaristákra bízta az oktatást, akik 1744-ig folytathatták e tevékenységet a győri intézményben. Változást ismét az új püspök hozott: Zichy Ferenc elküldte a piaristákat, és 1745-től ismét a jezsuiták kaptak lehetőséget itt oktatni.³²¹ A teológiai képzés ekkor is három évig tartott.³²²

Zichy Ferenc püspök írja 1752-es szentszéki jelentésében, hogy a szemináriumban 40 kispap nevelkedik egy kanonok vezetése alatt, aki felügyelő és gondnok. Ekkor már ismét jezsuita tanárok tanítják a hallgatókat. Filozófiát és teológiát, a kánonokat és kontroverziákat tanultak. Zichy hangsúlyozta, hogy mivel az egyházmegye öt nyelvet beszélő lelkipásztorokat

³¹⁸ Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 14.

³¹⁹ Bedy V.: *A győregyházmegyei papnevelés története*. I. m. 16–18.

³²⁰ Uo. 30–33.

³²¹ Uo. 36–37.

³²² A hallgatók ekkor szentírást, héber nyelvet, skolasztikus teológiát, kazuisztikát, később dogmatikát, dialektikát, egyházjogot, szentírás-magyarázatot és egyháztörténetet hallgattak. Bedy V.: *A győregyházmegyei papnevelés*. I. m. 38–39.

kíván, azért a szemináriumba minden évben fel kell venni magyarokat, németeket, horvátokat, tótokat és vendeket.³²³

Juhász Réka Ibolya kutatásai alapján felvázolható a szeminárium hallgató-kapacitása. Mint arra a szerző rámutat, összességében elmondható, hogy a jezsuiták első korszakában (összesen hat év adatai ismertek ebből az időszakból), 88 hallgató látogatta az intézményt, ami átlagosan évi körülbelül 15 diákot jelenthetett. A bencés, domonkos és piarista rend vezetésének idejéről gyengén adatolt évek következnek, de 1737-ből és 1740-ből is csak egy-két hallgató neve ismert. 1737-et követően évente átlagosan körülbelül 17 tanuló látogathatta a szemináriumot. A jezsuiták második korszakából már minden évből ismerünk hallgatókat, bár itt is akad olyan év, amikor a feljegyzések nem tartalmazzák a teljes hallgatói létszámot. Az 1745 és 1784 közötti időszakban már összesen 1270 fő tanult a szemináriumban, ez évente átlagosan csaknem 44 hallgatót jelentett.³²⁴ Ez az adat összecseng a Zichy-jelentésben olvasható hallgatói létszámmal.

Jelentősebb változásra 1773-ban, a jezsuita rend feloszlata után került ismét sor a győri teológiaoktatás szerkezetében. Mária Terézia rendelete értelmében a jezsuiták helyett 1773-tól más „alkalmas papi embereket”³²⁵ alkalmaztak, mindezek felügyeletével pedig a győri püspököt bízták meg állami irányítás mellett. Az oktatás így megszakítás nélkül folytatódhatott. Zichy Ferenc püspök hét világi és három volt jezsuita tanárt alkalmazott az intézményben.

Maga a papnevelőház épülete is sokat változott az évtizedek alatt: 1732-ben emeletréépítéssel még egy szintet kapott. Majd az 1763. évi földrengést követő újjáépítéskor még tovább bővítették, amely így már 60 növendék befogadására vált alkalmassá.³²⁶

Ami az oktatás helyszíneit illeti, a bölcseleti-teológiai képzés évtizedeken át a jezsuiták rendházában zajlott, egészen 1732-ig, amikor a jezsuiták kezéből egy időre kikerült a győri papképzés.

A 18. század második felében egy új intézmény, a győri királyi akadémia vette át a kispapok bölcseleti képzését. Megalapításától egészen 1848-ig az állami intézményben kapták a kispapok képzésüknek ezen részét.³²⁷ A szombathelyi egyházmegye 1777-ben történő megalakulása után e püspökség kispapjai is Győrött tanultak a szombathelyi szeminárium felállításáig (1780), illetve a pozsonyi generális szeminárium megnyitásáig (1784).

---

³²³ Gróf Zichy Ferenc püspök jelentése. Győr, 1752. május 6. Vanyó T.: *Püspöki jelentések a Magyar Szentkorona országainak egyházmegyéiről*. I. m. 142.

³²⁴ Juhász Réka Ibolya: *A győri felsőoktatás intézményeinek hallgatói*. I. m. 21–22.

³²⁵ Németh Ambrus: *A Győri Tudomány Akadémia története keletkezésétől 1785-ig*. I. kötet. Győr, 1897. 8.

³²⁶ Mészáros István: *Papnevelés a Győri Egyházmegyében*. In: *A Győri Egyházmegye ezer éve*. Szerk. Kiss Tamás. Győr, 2000. 57.

³²⁷ Uo.

V.1.3. Nyelvtudás

A papi hivatásra való alkalmasság kérdéskörébe tartozik a kommunikációs képesség. Mivel a vizsgált területen a magyarok mellett német, horvát, és vend anyanyelvű népesség is élt, rendkívül fontos volt, hogy a lelki vezetésükre rendelt pap számára ne jelentsen nehézséget a prédikációk tartása, a gyóntatás, vagy a hitoktatás, hogy meg tudja értetni magát azokkal, akiknek lelki vezetésére rendelték.

A korszakban készült minden összeírás, illetve egyházlátogatási jegyzőkönyv alaposan vizsgálja a nyelvismeret kérdését. Mindegyik kitér a plébánosok nyelvtudásának szintjére is (*perfecte, mediocriter, supra mediocritatem, aliquantum*). A vasvári főesperesség településeinek 45%-ában magyar, 21%-ában német, 18%-ában vend, 8%-ában horvát ajkú lakosság élt. Ha a három összeírás alapján összeállított teljes névsort tekintjük, akkor azt láthatjuk, hogy viszonylag csekély azoknak a papoknak a száma, akik mind a négy nyelvet beszélték (5 fő – 1,6%). Mindannyian a század második felének összeírásaiban szerepelnek.

A nyelvismeret azonban javuló tendenciát mutat: az 1750-es években 26,5% volt a csak egyetlen nyelven beszélő papok aránya, az 1770-es évek végére azonban ez az arány 12%-ra mérséklődött. Ezek főleg a magyar vagy német nyelvterületen szolgálatot teljesítők közül kerültek ki. A három nyelvet ismerő klerikusok aránya ugyanezen időszakban 14-ről 22%-ra növekedett. A legnépesebb csoportot azok a papok képviselték, akik az anyanyelvükön kívül egy további nyelven meg tudtak szólalni. Bár gyakran szerepel a jegyzőkönyvekben az „amennyire szükséges” megjegyzés, az 1780-as évekre a vasi klerikusok 75%-a képes volt valamely idegen nyelven megfelelő szinten kommunikálni híveivel.

Összehasonlítva a nem oly távoli pécsi egyházmegye adataival, attól elmaradni látszanak a vasi klerikusok. A pécsi egyházmegyei felmérések szerint ugyanis a 18. század második harmadában, a plébánosok 43,2%-a beszélt vagy értett négy nyelven valamilyen szinten, 35%-a három, 16,2%-a kettő, míg 13,5% öt nyelven.³²⁸ Kérdés azonban, hogy a latin nyelvet beleértette-e a pécsi vizitátor az idegen nyelvek körébe. A vasi vizitációk ugyanis csak a népnyelvet jelölik.³²⁹ A leggyakoribb a magyar, német, horvát, vend és a szlovén nyelv ismerete volt. De találkozunk az olasz, cseh, lengyel, morva, sőt egy esetben a héber nyelv ismeretével is.³³⁰

---

³²⁸ Gözsy Zoltán: *Papi műveltség a pécsi egyházmegyében a 18. század első felében*. Jelenkor: Irodalmi és Művészeti Folyóirat. LIV. (5.) 2011. 513.

³²⁹ Egyetlen esetben, Battyán Gábor vasszécsényi plébános esetében szerepel a latin, mint beszélt nyelv. Szily vizitáció 12. kötet. Szécsény, 1780. május 23-24. 152.

³³⁰ A református lelkészből lett domonkos házfőnök, Füsü Pius tudott héberül. Batthyány vizitáció II. Vasvár, 1758. február 17. 1222.

A vasvári főesperesség papjainak anyanyelv szerinti megoszlása adatok hiányában nem elemezhető. Bár mindkét jegyzőkönyv jelzi a tudás minőségét, egyik sem emeli ki az anyanyelvet, s abban sem konzisztens, hogy a mélyebb tudás felől halad a gyengébb nyelvismeret felé vagy fordítva. Így abból az adatból, hogy mely nyelv szerepel elsőként a felsorolásban, hiba volna bármiféle következtetést levonni.

V.1.4. Könyvkultúra

Míg a középkor évszázadaiban általában elmondható, hogy nem volt jellemző a belső indíttatású hivatástudat, és nem beszélhetünk professzionális papképzésről sem, a kora újkori katolicizmus újragondolt papi ideálja, követendő mintája már az intellektuálisan képzett, spirituálisan elhivatott, hívei között élő, értük tenni akaró plébános lett.³³¹ Az alsópapságra vonatkozó elvárásrendszer, illetve a 18. században készült egyházlátogatási jegyzőkönyvek és összeírások azt mutatják, hogy a plébánosok kompetenciái között leginkább a példamutató életvitelt, az elhivatottságot, illetve a kommunikációs képességet (prédikáció, nyelvtudás) mérték és minősítették.³³²

A Trienti Zsinat után az alapoktól való megújulás fontos sarokkövei voltak a könyvek, mint a zsinaton meghozott reformok szabálygyűjteményei, illetve a könyvnyomtatás, mellyel az egyház hatékonyan tudta eljuttatni szélesebb tömegek felé például az 1570-ben kiadott Római Misekönyvet (*Missale Romanum*) és az 1614-ben elkészült Római Szertartáskönyvet (*Rituale Romanum*). A zsinat szellemiségét a megreformált kollégiumokból kikerült papok, és az említett könyvek hatására egységesülő liturgia, miserend és szertartások terjesztették.

A könyvhöz való megváltozott viszonyoknak legalább két szintje különböztethető meg. Az egyik a humanizmus öröksége, amikor a plébános személyes indíttatásból gyűjt könyveket, ezek nagyobb részét ekkor már a barokk ízlésnek jobban megfelelő vallásos irodalom teszi ki. A másik szintet pedig a plébános mindennapi munkáját segítő könyvhasználat jelenti. Ugyanakkor mindkét szint ugyanazt az egy célt szolgálta: az új papi ideálnak való megfelelést, amely a műveltséget a papi munka alapfeltételévé tette.³³³

---

³³¹ Vö. Erdélyi Gabriella: *Egyházi társadalom Magyarországon a reformáció korában. Az alsópapság helyzete Magyarországon a reformáció megjelenése idején.* In: *Egyházi társadalom a Magyar Királyságban a 16. században.* Szerk. Varga Szabolcs–Vértesi Lázár. Pécs, 2017. 35–49.

³³² Gözsy Zoltán: *Exemplo praelucere...* i. m. 89.

³³³ Gözsy Zoltán–Varga Szabolcs: *Papi műveltség a pécsi egyházmegyében a 18. század első felében.* Jelenkor: Irodalmi és Művészeti Folyóirat. LIV. (5.) 2011. 509–515.

Gőzsy Zoltán és Varga Szabolcs a pécsi egyházmegye papságát vizsgálva arra a következtetésre jutott, hogy a 17. század végéig nem ismert a világi papság soraiból olyan személy, aki a trienti reform szellemében oktató intézményben hosszabb időt töltött volna. De az új típusú szertartáshoz elengedhetetlen könyvek sem kerültek eddig elő az egyházi gyűjteményekből. A hosszú 17. század ezen a vidéken úgy zárult le, hogy a Tridentinum újításai alig jutottak el néhány településre, és nem beszélhetünk a papi műveltség változásáról sem.

A győri egyházmegye területéről fennmaradt 17. század második és a 18. század első feléből származó egyházlátogatási jegyzőkönyvek összesen huszonnyolc plébánia esetében jegyeztek fel könyveket, összesen kétszáztizennégy darabot.³³⁴ Fontos körülmény, hogy az egyházmegye a német-római birodalmi és ausztriai könyvpiac keleti nagy centrumának, Bécsnek korabeli léptékekkel nézve is elérhető közelségében feküdt, így újabb könyvek beszerzését inkább anyagi megfontolások gátolhatták, mint a térbeli elzártság.³³⁵

A lelkipásztor rendelkezésére állt a saját könyvtára mellett a plébánia könyvtára is.³³⁶ Ennek alapja az 1611. évi nagyszombati tartományi zsinat azon rendelkezése volt, melynek értelmében a püspökök és klerikusok kegyesreiket és könyveiket a plébániára hagyják örökölni.³³⁷ Az 1633-as esztergomi tartományi zsinat rendelkezése értelmében pedig a testamentum nélkül elhunyt papok könyvei a plébánia templom birtokában maradnak.³³⁸

Egy-egy plébániai könyvtár összetétele alapján bizonyos következtetések levonhatóak a plébános teológiai végzettségét illetően. Azonban ez a következtetés igen messze áll bármiféle ténymegállapítástól, hiszen a sokszor több generáció hagyatékát magába foglaló könyvtár inkább csak lehetőséget kínált a plébános számára, mint kötelező olvasmányok sorát. Ugyanakkor, mivel sok papnak a képzési idő tervezett ideje előtt kellett befejeznie teológiai tanulmányait, s csupán az alapokat sajátították el, a klerikusok elméleti tudását a gyakorlatban

---

³³⁴ Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 148.

³³⁵ Uo.

³³⁶ A plébániai könyvtárakról általában: Holl Béla: *A teológiai gondolkodásmód alakulása a kora felvilágosodás-kori magyar katolikus papság könyvkultúrája tükrében*. In: Uő: *Laus librorum. Válogatott tanulmányok*. Bp. 2000. 169–180.; Uő: *A veszprémi püspökség alsópapságának könyvkultúrája az egyházlátogatások tükrében*. In: Hermann Egyed – Eberhardt Béla: *A veszprémi egyházmegye papságának könyvkultúrája és könyvvállománya a XIX. század elején*. A Veszprémi Egyházmegye Múltjából 8. Veszprém, 1942.; *A váci egyházmegye alsópapságának és plébániáinak könyvei a XVIII. században*. In: Uő: *Laus librorum...* I. m. 181–273.; Kovács Béla: *Plébániai könyvtárak Heves megyében 1767–1769*. In: *Kétszáz éves az Egri Főegyházmegyei Könyvtár 1793–1993*. Emlékkönyv. Szerk. Antalóczy Lajos. Eger, 1993. 93–57.; Emödi András: *A nagyváradai egyházmegye alsópapságának könyvkultúrája a korai újkor végén. 18. századi plébániai könyvjegyzékek, személyi gyűjtemények fennmaradt kötetei. Adattár a XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez*. 19/4. Bp. – Szeged – Nagyvárad, 2014.

³³⁷ 1611: cap. I. 14. Péterffy, Carolus: *Santa Concilia Ecclesiae Romano-catholicae in Regno Hungariae I–III. Posonii 1741–1742*. II. 207–208.

³³⁸ 1633: cap. XII. Péterffy, Carolus: *Santa Concilia Ecclesiae Romano-catholicae in Regno Hungariae I–III. Posonii 1741–1742*. II. 330.

kellett, lehetett továbbcsiszolni. Ez nem csupán egyéni indíttatáson, belső motiváción múltott. Az egyházi elöljárók igyekeztek az önképzés felé irányítani papjaikat: a pécsi püspökség területén például több példa is akad arra, hogy a hiányos műveléssel rendelkező plébánosokat „pótvizsgára” kötelezték, s további működésüket ennek sikeres abszolválásától tették függővé.³³⁹ Ennek az önképzési munkának egy-egy aspektusa mindenképpen megragadható a plébániai könyvtárak alaposabb vizsgálatával.³⁴⁰

A vasvári főesperesség plébániáin található könyvállományról nehéz pontos képet adni, mivel az egyes vizitációk nem fektettek egyenlő hangsúlyt annak megörökítésére. Továbbá, bár a 18. századi összeírásokkor már gyakrabban előfordult, hogy a vizitátor a plébániai könyvtár mellett a plébános magán könyvállományát is összeírja, mint az azt megelőző időkben, ezt sem a Batthyány-, sem a Szily-féle egyházlátogatási jegyzőkönyvek nem teszik meg.³⁴¹

A Batthyány-féle vizitáció a liturgikus könyveket a templom felszerelése között sorolja fel, az anyakönyveket néhol itt, néhol a plébániai inventárium részeként említi. A plébániai, tehát az eklézsiához tartozó, és a plébános saját könyveit azonban szigorúan külön kezeli, s a plébános saját könyveit nem is jelzi tételesen. Általában a vizitátor megelégedett annak a kérdésnek a megválaszolásával, hogy a hasznos és a plébános munkájához szükséges (*libris idoneis et necessariis*) könyvek megvannak-e a plébánián. Emiatt azonban alig néhány könyvcím vagy szerző neve jelenik meg a jegyzőkönyv lapjain: a 107 anyaegyház közül mindössze 59 esetében jegyzett le a vizitátor könyvcímet vagy szerzőt. Hanersdorfnál ugyan szerepel tételként egy – feltehetően plébániai – könyvleltár, ám ez a jegyzőkönyvi anyagba nem került bele. Egy-egy plébániánál általában egy-négy tétel található, ami biztosan nem tükrözi valóságosan azt a könyvállományt, ami egy-egy plébános keze ügyében lehetett. Több olyan plébánia inventárium is említi könyvszekrény meglétét, ahol nem szerepel külön könyvtétel.³⁴²

A Batthyány-féle vizitáció messze legrészletesebb könyvinventárium a pinkamiskei plébánia könyveiről készült.³⁴³ A harmincöt tételből álló listáról néhány dolgot mindenképpen ki kell emelni. Szerepel itt egy Biblia, egy Rituale és egy breviárium, továbbá a Szily-féle

³³⁹ Gözsy Z.: *Papi műveltség*. I. m. 513.

³⁴⁰ Az alsópapság olvasmányairól és e téma kutatásának nehézségeiről: Monok István: *Az egyházlátogatási jegyzőkönyvek olvasmánytörténeti forrásértékéről*. In: *Folklorisztika 2000-ben. Folklor – irodalom – szemiotika. Tanulmányok Voigt Vilmos 60. születésnapjára*. I-II. Szerk.: Balázs Géza et al. Bp., 2000. 661–670.; Julia, Dominique: *Az olvasás és az ellenreformáció*. In: *Az olvasás kultúrtörténete a nyugati világban*. Szerk. Guglielmo Cavallo–Roger Cartier. Bp., 2000. 268–304.; *A katolikus papság és a protestáns lelkészek könyvtáraitól*. In: Madas Edit – Monok István: *A könyvkultúra Magyarországon a kezdetektől 1800-ig*. Bp. 2003. 164–169.

³⁴¹ Vö.: Monok I.: *Az egyházlátogatási jegyzőkönyvek*. I. m. 661–670.

³⁴² Például: Felsőőr, Borostyánkő. Németkeresztesnél pedig lejegyzti a vizitátor, hogy a plébániának nincsenek könyvei, de a plébánosnak körülbelül tíz kötete van. Batthyány vizitáció II. Németkeresztes, 1757. szeptember 13. 1093.

³⁴³ Batthyány vizitáció II. Miske, 1757. szeptember 29. 937.

vizitációs jegyzőkönyv lapjain leggyakrabban felbukkanó teológiai munkának a szerzője: a 17. századi jezsuita teológus, Hermann Busenbaum (1600–1668), akinek feltehetően morálteológiai műve³⁴⁴ állhatott a könyvszekrényben.

Valódi(bb) betekintést enged a 18. század végi papi olvasmányok mibenlétébe az 1778–81-es adatfelvétel. Itt is plébániai könyvekről esik szó, a plébános saját tulajdonú könyveit semmilyen formában nem említi, azonban a vizitátor törekedni látszik a könyvek tételes megörökítésére.

Az összes, plébánián feljegyzett kötet pontos darabszámának megadására mindazonáltal több okból sem vállalkozhatunk. Egyrészt a könyvek mellett ritkán van példányszám megadva, sőt azt sem fejtí ki a vizitátor, hogy ha többkötetes munkáról van szó, annak valamennyi kötete megtalálható-e az adott plébánián, vagy csak egyes kötetei. Másrészt, mivel sokszor csak a mindenki által ismert rövidítés vagy címváltozat, cím rövidítés szerepel, több munka pontos beazonosítása szinte lehetetlen.

A vizsgált kötetek latin, német, magyar vagy horvát nyelvűek, csak úgy, mint e terület lakossága. A vizitáció alapján egy-egy plébániára (az anyakönyveket nem számítva) átlagosan hat-hét könyv(cím) jutott. Az arányok érzékeltetéséül, a veszprémi egyházmegye területén Dénesi Tamás kutatásai alapján, a 18. század közepén, egy-egy plébánián általában egy-két tucat könyv volt a jellemző, az 1778-as vizitációkor két-három tucat.³⁴⁵ Ezek az adatok pedig arra engednek következtetni, hogy a Szily János-féle vizitáció biztosan nem vette jegyzőkönyvbe a plébánosok saját könyveit, hiszen a szakirodalom a győri egyházmegyét e szempontból élenjáróként kezeli.

Mint Gözsy Zoltán és Varga Szabolcs írja, a pécsi egyházmegye papi műveltség szempontjából a 18. század közepére érte el az országos átlagot, a győri egyházmegyével összehasonlítva közel hetvenéves fáziskésést sikerült ekkorra ledolgoznia,³⁴⁶ hiszen a győri egyházmegyében már az 1670-es években megtalálhatóak voltak a római mise- és

---

³⁴⁴ Medulla Theologiae Moralis: facili ac perspicua methodo resolvens Casus Conscientiae / Ex Variis Probatisque Authoribus concinnata a Rev. P. Hermanno Busenbaum e Societate Jesu, SS. Theologiae Licentiate. Poenitentibus aeque ac Confessariis perquam utilis. Editio secunda ab Auctore recognita & plurimum aucta. Monasterii[i] Westphaliae: Raesfeldius, 1652.

³⁴⁵ Dénesi Tamás: *Alsópapság, pasztoráció és egyházi irányítás a 18. századi veszprémi egyházmegyében*. I. m. 78.

³⁴⁶ Pécssett csak későn, 1736-tól indult meg a teológiai képzés, s ennek hatása is csak hosszú évek múlva, Klimó György püspökségének idején, az 1750-es években mutatkozott meg. A szeminárium felállításáig elsősorban máshol végzett papok érkeztek az egyházmegyébe, az 1738–42-es adatok alapján a papok 51,3%-a Nagyszombatban, 18,9%-a Budán, 16,2%-a Bécsben folytatta közép- és felsőfokú tanulmányait. De egy-két esetben Zágráb, Győr, Veszprém és Pozsony szerepel képzési helyként. Ld. Gözsy Z.–Varga Sz.: *Papi műveltség*. I. m. 514.

szertartáskönyvek.³⁴⁷ A század közepére a plébánosi könyvtár bizonyos értelemben mércéjét és mértékét jelentette a papi műveltségnek. Erre utal a pécsi egyházmegye 1738 és 1742 között készült egyházlátogatási jegyzőkönyvének maliciózus megjegyzése is, miszerint a mohácsi plébános, Mésárovcics János tudása, a vizitátor meglátása szerint, megfelelt „soványka” könyvtárának (*Scientia bibliothecae valde tenui correspondet*).³⁴⁸

Az 1778–81-es Vas vármegyéről készült egyházlátogatási jegyzőkönyv a legtöbb kötetcímet (28 darab) Kethelyen jegyezte fel, Németsicen huszonkettőt, Baksfalván tizennégyet, Pinkamiskén és Németkeresztesen pedig tizenháromat, illetve tizenkettőt. A legtöbb egyházközség esetében azonban csupán egy-hat tétel szerepel az összeírásban. Németújváron az anyakönyvek mellett külön tételként szerepel egy „könyvlista”, mely minden valószínűség szerint a ferences rendház könyvállományára utalt. A jegyzőkönyvi anyagba azonban ez nem került be.³⁴⁹ Vasváron hiányzik a jegyzőkönyvből a plébániai inventárium, mivel az egyházközség domonkos adminisztráció alatt működött, s mint a vizitáció írja, külön plébániaház nem is állt a városban, így könyvjegyzék sem kerülhetett a jegyzőkönyvbe.³⁵⁰ Itt a domonkos rendház könyvállománya vizsgálendő.

Az említett plébániai könyvek több szempont szerint is csoportosíthatók. Mindenképpen megkülönböztetendő a különféle adminisztrációs, ügyviteli jellegű könyvek csoportja³⁵¹ és a lelkipásztori működéshez, illetve tudományos-szakmai érdeklődés kielégítéséhez szükséges könyvek csoportja.

Az első csoportba tartozónak tekinthetőek az anyakönyvek. Ezeket általában külön-külön kötetekben vezették, de Németkeresztes és két filiája esetében például egy kötetbe került a három település összes megkereszteltje, de házassági és halotti anyakönyve külön-külön volt a Pinka patak két partján, egymással szemben fekvő Német- és Magyarakeresztesnek, és a kissé távolabb fekvő Csékének.³⁵²

---

³⁴⁷ Vanyó Tihamér: *A katolikus restauráció Nyugatmagyarországon*. Pannonhalma, 1928. 53–55.

³⁴⁸ *Visitatio Canonica Dioecesis Quinqueecclesiensis 1738–1742*. 171. Idézi: Gózszy Z.–Varga Sz.: *Papi műveltség*. I. m. 513.

³⁴⁹ Szily vizitáció. 14/2. kötet. 57. A németújvári ferences könyvtár 18. századi könyvlistáit (1742, 1743, 1744) lásd: *Katolikus Intézményi Könyvtárak Magyarországon. Ferences Könyvtárak 1681–1750*. Sajtó alá rendezte: Zvara Edina. Szerk. Monok István. Bp., 2008. 230–259.

³⁵⁰ Szily vizitáció. 4. kötet. Vasvár, 1779. április 26. 188.

³⁵¹ Gózszy Zoltán hívja fel a figyelmet még egy fontos aspektusra, a vizitációkból az anyakönyvek vezetése kapcsán kiolvasható tendenciára: a plébánosi (latin nyelvű) íráshasználat mindennapivá válik, mely jelenség nem csak az egyházi, hanem az állami közigazgatás számára is fontos tényező volt. Gózszy Z.–Varga Sz.: *Papi műveltség*. I. m. 513.

³⁵² Szily vizitáció. 14/1. kötet. Németkeresztes, 1779. szeptember 4-5. 65.

Sok helyütt jegyzi fel a vizitátor Szily János püspök pásztorlevelét,³⁵³ illetve több helyen szerepel a „régii pásztorlevél” tétel, mely feltehetően Zichy Ferenc győri püspök *Epistola pastoralis*ára utalhatott. A trienti zsinat rendelkezéseit summázó kötet is ott volt a legtöbb plébánián.

Az egyházi könyvtárakon belül hagyományosan az első csoport a Szentírások és szentírás-magyarázatok csoportja.³⁵⁴ 1779-ben a vizitátor tíz darab Bibliát írt össze, hét német és három latin nyelvűt. Evangéliumos könyv és szentírás-magyarázatok is helyet kaptak a polcokon. Például Kethelyen az antwerpeni jezsuita Jacobus Tirinus (1580–1636) *Commentarius in Sacram Scripturam*³⁵⁵ című munkája szerepel. Csekély számban, de jelen vannak a népnyelvi katekizmusok is. S bár a trienti zsinat által előírt vasárnapi katekizmust, a legkorábban katolizált soproni főesperesség plébánosai 1715-ben még csak javadalomvesztés és bebörtönzés fenyegetése miatt vállalták,³⁵⁶ a jegyzőkönyvek tanúsága szerint a püspöki erőfeszítések beérték, s 1779-re a vasárnapi katekézis már csaknem mindenütt bevett szokásként jelenik meg.

Fazekas István kutatásaiból ismert, hogy az egyházmegye területén már a 17. században összeírt könyvek többségét a plébánosi hivatás gyakorlásához szükséges segédkönyvek tették ki.³⁵⁷ Ez látható az 1779-es jegyzőkönyv adataiból is. A katolikus teológus Joseph Ignatz Claus³⁵⁸ (1691–1775), a jezsuita Matthias Faber³⁵⁹ (1586–1653) és Florentinus Schilling (1602–1670) prédikációs munkái köszönnek vissza a legtöbb polcra. Magyar szerzők közül P. Szabó István³⁶⁰ (1695–1753) jezsuita szerzetes prédikáció válogatását, illetve Pázmány Péter munkáit³⁶¹ találjuk meg több helyen is.

---

³⁵³ Instructio v. cleri Sabariensis quam ... in primo ad episcopatum suum recens erectum aditu edidit anno 1777. Vindobonae, typ. Joan. Th. nob. de Trattner.

³⁵⁴ A győri egyházmegyére vonatkozó 17. századi adatok: Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 147–162.

³⁵⁵ Jacobi Tirini Antverpiani e Societate Jesu Commentarius in Sacram Scripturam duobus tomis comprehensus : cum variis prolegomenis et indicibus quinque secundo tomo subnexis. Antverpiae, 1632.

³⁵⁶ Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 152.

³⁵⁷ Uo. 162.

³⁵⁸ Spicilegium universale sacro-profanum, in X Libros et III Partes dispartitum, indice concionatorio auctum. Augsburg 1762.; Spicilegium Concionarium, Hoc Est, Conceptus Morales Pro Cathedra. IV volumina, Wolff, Augsburg 1766.

³⁵⁹ Conciones Fvnebres Et Nvptiales Concionvm Sylva Nova seu Auctarium In Dominicas Et Festa Totius Anni Matthiae Fabri. Coloniae Agrippinae 1664.; Matthiae Fabri ... Concionum Opus Tripartitum Matthias Faber Pars Prima De Festis Sanctorum Totius Anni. Coloniae Agrippinae 1693.

³⁶⁰ Valószínűleg P. Szabó István jezsuita szerzetes prédikáció válogatása: *Prédikációk, melyeket egy böjti vasárnapokon az Isten ígéről, és három böjti péntek napokon a' Kristus Jéhus szenvedéséről, és haláláról valaha élő nyelvel mondott, most pedig, sok, Isten ígének hallásától távul esett lelkeknek, sok, Kristus szenvedésén, és halálán szánkodó ájtatos hiveknek vigasztalásokra, és üdvösséges hasznokra, ... világosságra botsátott P. Szabó István Jéhus társaságébéli szerzetes*. Sopron, 1743.

³⁶¹ Pázmány Péter: *A római anyaszentegyház szokásából minden vasárnapokra és egynehány ünnepekre rendelt evangéliumokról prédikációk*. Nagyszombat, 1695.; *Isteni igazságra vezérlő kalauz melyet írt Pázmány Péter jezsuiták rendin való tanító*. Nyomtatták Pozsonyban 1613.

A segédkönyvek csoportjába tartoznak a szótárak is, elsősorban Joannes Frisius (1520–1564) és Ambrosius Calepinus (1435–1511) munkái tűnnek fel. Igen gyakoriak továbbá a morálteológiai munkák, csaknem minden plébánián találunk egyet, mely általában Paul Laymann³⁶² (1574–1732) vagy Hermann Busenbaum³⁶³ (1600–1668) jezsuita teológus, néhány esetben pedig a ferences morálteológus, Patritius Sporer³⁶⁴ (?–1683) tollából származott.

A kötetcímekeket vizsgálva bizonyos mértékű tudományos érdeklődés is megmutatkozik: a szentpéterfai plébánián a jezsuita Jaszlinszky András (1715–1783), nagyszombati professzor két fizika könyvét³⁶⁵ találjuk. A kéthelyi plébánián ott volt Johannes Clüver (1593–1633) világtörténeti munkája³⁶⁶ mellett Severin de Monzambano (1632–1694) Német-Római Birodalomról³⁶⁷ szóló műve is.

A plébániai könyvtárak vizsgálatakor arra is figyelemmel kell lennünk, hogy bizonyos művek megléte vagy elterjedtsége mögött sokszor az egyéni érdeklődésnél, vagy az adott munka rendkívüli népszerűségénél prózaibb ok húzódhat. Például ez az az időszak, a 18. század dereka, amikor a bécsi Pazmaneum bevett gyakorlatává vált a frissen felszentelt papoknak szellemi útravalóként néhány könyvet ajándékozni: általában egy latin Bibliát, Matthias Faber valamely prédikációs kötetét, továbbá Paul Laymann *Theologia moralis*-át kapták a plébániájukra indulók.³⁶⁸

Az egyházlátogatási jegyzőkönyveknél valamivel szélesebb „érdeklődési kör” mentén készült az 1748-as összeírás. Ennek sem az egésze, csupán a szombathelyi és a rohonci esperesi kerületről készült beszámoló jegyzi fel a plébánosok saját tulajdonú könyveinek a számát, s néhány esetben a könyvek listáját is közli. A teljes összeírásból negyvenöt plébános saját könyveinek száma ismert: átlagosan 25 könyvvel rendelkeztek a papok. Mindössze négy olyan eset ismert, amikor 50 vagy annál több saját könyve volt a plébánosnak. A legtöbb, 200 darab,

---

³⁶² R.P. Pauli Laymann Societatis Jesu Theologi Theologia Moralis: In Quinque Libros Distributa; Quibus Materiae Omnes Practicae Sive ad externum Ecclesiasticum, sive ad internum Conscientiae forum spectantes Una Cum Quaestionibus Canonicis De Praelatorum Ecclesiasticorum Electione, Institutione, & Potestate Speciali Methodo Explicantur. Monachii: formis Nicolai Henrici, 1630.

³⁶³ Több kiadást is megért Európában és Magyarországon. Hermanus Busenbaum: *Medulla theologiae moralis R. P. Hermann Busenbaum, ... Dum assertiones ex Universa theologia* In Alma, Archi-Episcopali Societatis Jesu Universitate Tyrnaviensi, Anno 1725.

³⁶⁴ A négy kötetes munka egybefűzve megjelent: Patricius Sporer: *Theologiae moralis super Decalogum, seu decem Dei praecepta tractatus*. Pars I-VI. Passau, 1693.

³⁶⁵ *Institutionum physicae pars prima, seu physica generalis; pars altera, seu physica particularis*. Tyrnaviae 1756.; *Physica particularis* 1756.

³⁶⁶ Joannis Cluveri *Historiarum totius mundi epitome, a prima rerum Origine usque ad annum Christi MDCXXX*. Amsterdam, 1643.

³⁶⁷ *De statu Imperii Germanici ad Laelium fratrem dominum Trezolani liber unus*. Ed. novissima... in usum auditorum conscripta a Christiano Thomasio. Halae Magdeburgicae, 1695.

³⁶⁸ Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 162.

Joannes Kaszonics, a rohonci horvát plébánia plébánosának, későbbi győri kanonok neve mellett szerepelt, tételes lista azonban ezekről nem készült.³⁶⁹

Készült azonban a salfai plébános, Michael Kisskoss (Kiskös) könyveiről, akinél 52 tételt jegyzett fel a vizitátor. A magyar és a latin nyelvű Biblia mellett ott találjuk Pázmány Péter munkáit, valamint Anton Ginther (1655–1725), bieberbachi plébános és esperes három műve³⁷⁰ is szerepel a listán.³⁷¹ Ginther igen népszerű szerzőnek tűnik: egy-egy műve szinte az összes, 1748-as összeírásból ismert könyvlistán szerepel, leggyakrabban az először 1717-ben megjelent *Currus Israel*³⁷² című műve.

Paolo Segneri (1624–1694) jezsuita szerzetes munkái is helyet kaptak a könyvespolcokon: Kisskoss könyvespolcán szentgyónásról szóló munkája,³⁷³ Joannes Siskai, dozmati plébános polcán pedig három, közelebről meg nem nevezett munkája.³⁷⁴

Az 1748-as összeírás könyvlistáiban már 18. századi, viszonylag frissebb kiadású művekkel is találkozhatunk. Ilyen például Koller József (1703–1766) jezsuita szerzetes 1734-ben megjelent munkája, a *Cerographia Hungariae*,³⁷⁵ szintén Kisskoss birtokában. Valamint Joseph Ignaz Claus (1691–1775) augsburgi püspök, a német és latin prédikációirodalom fontos szerzőjének 1741-ben megjelent munkája³⁷⁶ Kőszegen Georgius Farkas,³⁷⁷ és Körmenten Josephus Varsics³⁷⁸ könyvtárában.

Végül meg kell említenünk, hogy Zichy Ferenc 1752-ből főtmaradt könyvkatalógusa a könyvtár összetételét tekintve a fentebb vázoltakhoz nagyon hasonló képet mutat. Annak

---

³⁶⁹ Acta Parochialia Districtus Rohoncensis, SZEL, Littera C Nr. 2. Conscriptio Districtus Rohoncensis 1748. Rohonc, 1748. május 7.

³⁷⁰ Currus Israel, et auriga ejus, ducens hominem Christianum per vias rectas & in sacra scriptura fundatas in coelum. Georg Schlüter und Martin Happach, Augsburg, 1717.; Unus pro omnibus, hoc est: Christus Jesus dei filius pendens in ligno pro homine indigno .... Georg Schlüter und Martin Happach, Augsburg, 1726.; Speculum amoris et doloris in saratissime ac divinissimo corde Jesu incarnati, eucharistici et crucifixi. Lotter, Augsburg, 1731.

³⁷¹ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Littera B Nr. 5. Conscriptio Districtus Sabariensis 1748. Salfa, 1748. március 9.

³⁷² Vö.: Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Littera B Nr. 5. Conscriptio Districtus Sabariensis 1748. Egyházasrádoc, 1748. április 19.; Egyházasszeccsöd, 1748. március 31.; Ják, Kisunyom, 1748. május 6.; Körment, 1748. március 27.; 1748. április 2.

³⁷³ Instructio confessarii, sive opusculum, in quo traditur praxis cum fructu administrandi sacramentum poenitentiae. Tyrnaviae, 1697.

³⁷⁴ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Littera B Nr. 5. Conscriptio Districtus Sabariensis 1748. Dozmat, 1748. április 22.

³⁷⁵ Cerographia Hungariae seu notitia de insignibus et sigillis Regni Mariano-Apostolici compendio data, atque honori ... Philosophiae doctorum, cum in ... Universitate Societatis Jesu Tyrnaviense promotore RP Joanne Szegedi ... inscripta ab Rhetorica Tyrnaviensi. Tyrnaviae, 1734.

³⁷⁶ Spicilegium concionatorium: hoc est conceptus morales pro cathedra, quos ad instruendam in fide christiano-catholica plebem, ad extirpanda vitia & implantandas virtutes. Venetiis, 1741.

³⁷⁷ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Littera B Nr. 5. Conscriptio Districtus Sabariensis 1748. Kőszeg, 1748. március 2.

³⁷⁸ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Littera B Nr. 5. Conscriptio Districtus Sabariensis 1748. Körment, 1748. április 2.

ellenére, hogy Zichy jelentős közéleti szerepet vállalt, inkább volt ez egy főpap könyvtára, mintsem egy főúré. Nála is megtalálhatóak a teológiai szakirodalmi gyűjteményén belül a dogmatikai,³⁷⁹ a morális témájú munkák,³⁸⁰ valamint a kommentárirodalom néhány jellegzetes darabja. A gyakorlati teológia vonatkozásában a német nyelvű prédikációs kötetek,³⁸¹ a katekizmusok és a pasztorációs munkához szükséges művek vannak túlsúlyban.³⁸²

V.2. Paptartás és plébániai jövedelmek

V.2.1. Szabályozás

A plébánia jogszerű betöltéséhez három dologra volt szükség: a földesúr *praesentatio*-jára, a püspök *confirmatio*-jára és az esperes vagy főesperes *introductio*-jára. A jövedelmeket a plébános bevezetésekor az esperes vagy a vikárius jelenlétében állapították meg. A papi jövedelmet a pap és a helyi előljárók között kötött kontraktus tartalmazta. A plébániák alapításakor a biztos anyagi alap megteremtése igen lényeges feladat volt, hiszen az alsópapság siralmas anyagi viszonyai sokakat visszatartottak a papi hivatás vállalásától és sok visszássághoz vezettek. Ennek a problémának az enyhítését szolgálta egy 1690-es királyi rezolúció, mely Kollonich Lipót győri püspök (1685–1695) hatására született, s melynek értelmében a dézsma tizenhatodát (*sedecima*) ténylegesen ki kellett fizetni a plébános számára. Egy 1704-es királyi rendelet rendelkezése szerint pedig a plébánosok terményekkel történő ellátása a kegyúr feladata lett, az 1722–23. évi országgyűlés azonban megengedte a földesuraknak, hogy a jobbágyokra hárítsák e kötelezettséget. Ez lett a párbér,³⁸³ mely a hódoltsági területeken, a jobbágyok jelentős leterheltsége miatt csekély ellátást biztosított a plébánosoknak.³⁸⁴

Az alsószintű egyházi infrastruktúra fejlesztését és az alsópapság működési körülményeit a kormányzat törvényi szinten is rendezni kívánta. III. Károly magyar király (1711–1740) az 1715. évi 60. törvénycikk értelmében magára vállalta az elpusztult templomok javítását, felújítását. Az 1723. évi 71. törvénycikkben foglaltak szerint pedig a lelkipásztorok elégséges

---

³⁷⁹ Metszetben: Bossuet, Pickler, Juvenin.

³⁸⁰ Metszetben: Busenbaum, Lacroix, Layman.

³⁸¹ Metszetben: Engelgrave, Kraus, Scherens.

³⁸² Kiss Tamás: *Gróf Zichy Ferenc győri püspök könyvkatalógusa 1752-ből*. In: Primus inter omnes. Tanulmányok Bedy Vince születésének 150. évfordulójára. I. m. 367–381.

³⁸³ A témáról bővebben: Timon Ákos: *A párbér Magyarországon*. Bp., 1885.

³⁸⁴ Dénesi Tamás: *Plébániaszervezés Somogyban a 18. század első felében*. In: Katolikus megújulás Magyarországon. Különös tekintettel a Dél-Dunántúlra. Szerk. Gözsy Zoltán–Varga Szabolcs–Vértesi Lázár. Pécs, 2009. 197–225., 213.

javadalmazásáról a felső klérusnak és a kegyuraknak kellett gondoskodniuk.³⁸⁵ Bár a kodifikált tartalmak nem mentek át automatikusan a gyakorlatba, a visszafoglaló háborúk óta (1683–1699) megfigyelhető jelenség, hogy az állami közigazgatás valamilyen módon járadékot juttat a plébánosok számára.³⁸⁶

III. Károly érvelésében a katolikus vallás ismételt felvirágoztatása (*reflorescere*) és megerősítése, számbeli gyarapítása szerepelt. A helyi egyházi struktúrában rejlő stabilizáció és konszolidáló potenciál egyértelmű volt mind az egyházi, mind a világi közigazgatásban vezető szerepet játszó személyek számára. Mindezt az alkalmas papokból álló intézmény tudja biztosítani. Az 1730-as évek elejétől maga az uralkodó szorgalmazta a plébániahálózat bővítését, sűrítését. Egyfajta missziós tevékenység biztosítását várta el az adott egyházmegye tagjaitól.³⁸⁷

A plébániák minőségi és mennyiségi fejlesztéséhez azonban pontos képet kellett kapni a korabeli helyzetről, ehhez pedig egy egységes, országos szintű összeírás elvégzésére adott utasítást. A kancellária 1733. március 7-én értesítette a helytartótanácsot a király rendeletéről, majd Pálffy János országbíró március 17-én közölte ezt a püspökökkel, illetve a bizottságba kinevezett tagokkal.³⁸⁸

A Dunántúl déli részén, a török hódoltság után a helyi közösségek jelentős változásokon mentek keresztül. Ezek a változások, nevezetesen a katolikus horvát lakosság betelepülése, érintették a vasvári főesperességet is. A migrációs folyamatok közben, illetve azok lezárultával mind az állam, mind a birtokosok, mind az egyház számára fontos volt felmérni a katolikus egyház alsószintű állapotát, mivel ezen viszonyok ismeretében lehetett bármiféle fejlesztést eszközölni.

Az instrukcióban egyértelműen megfogalmazódik, hogy a földesuraknak kegyúrként közre kell működniük a pap és a tanító lakásának kialakításában, illetve ezek megfelelő állapotban tartásában. Kiemeli, hogy a birtokosoknak földet kell kijelölnie a plébánosok eltartására, amit a lakosságnak kell ingyen megművelnie.³⁸⁹ Gözsy Zoltán elemzésében kiemeli, hogy a pécsi egyházmegyébe érkező leiratokból kitűnik: az uralkodó komplex megoldásokban

---

³⁸⁵ Salacz Gábor: *A Cassa parochorum története*. In: A Gróf Klebelsberg Kunó Magyar Történetkutató Intézet Évkönyve. Szerk. Angyal Dávid. Bp., 1933. 121–152.

³⁸⁶ Gözsy Zoltán: *Szemponatok az 1733. évi Cassa parochorum összeírások vizsgálatához Baranya és Tolna megye példáján*. Levéltári Közlemények 84. (2013) 115.

³⁸⁷ Gözsy Z.: *Szemponatok az 1733. évi Cassa parochorum összeírások vizsgálatához Baranya és Tolna megye példáján*. I. m. 116–117.

³⁸⁸ Salacz G.: *A Cassa parochorum története*. I. m. 127.

³⁸⁹ PPL 1733. 3. 6. Idézi: Gözsy Z.: *Szemponatok az 1733. évi Cassa parochorum összeírások vizsgálatához Baranya és Tolna megye példáján*. I. m. 119.

gondolkodott. A plébániahálózat fejlesztése mellett képzett papokkal számolt, ehhez pedig infrastrukturális fejlesztéseket szorgalmazott.³⁹⁰

Az alsópapsággal kapcsolatban tapasztalt mennyiségi és minőségi problémák miatt III. Károly kezdeményezte a felső klérusnál, hogy dolgozzanak ki megoldási javaslatokat és csatolják azokat az egyházmegye állapotát felmérő beszámoló mellé.³⁹¹ Azonban ezek a beszámolók nagyon lassan készültek, így az uralkodó a kancellárián és a helytartótanácson keresztül sürgette meg a kimutatásokat.³⁹²

A kancellária 1732-ben tett előterjesztése szerint növelni kell a papság létszámát, a minőségi képzés mellett pedig lehetővé kell tenni, hogy eleget foglalkozhassanak a hívekkel, éppen ezért mentesíteni kell őket az anyagi problémáktól.³⁹³ A diskurzus során az a vélemény rögzült, hogy 150 forintban kell megszabni a papi fizetés alsó szintjét.³⁹⁴

Ezen előkészítés után III. Károly 1733. március 7-én kiadott rendeletével – megújítva III. Ferdinánd és I. Lipót alapítványait – általános lelkézpénztárt (*Cassa generalis parochorum*) állított fel Pozsonyban. A pénztár alapját a kincstártól érkező 16 ezer forint jelentette, melyen felül bizonyos egyházi jövedelmeket rendelt a pénztár számára.³⁹⁵

A pénztár ügyeinek igazgatására a helytartótanácsban külön lelkézpénztári bizottság (*comissio pro directione generalis cassae parochorum ordinata*) állt fel, melynek tanácsosa volt a kamara egy tagja is.³⁹⁶ Működésének irányát III. Károly 1733. augusztus 23-án kiadott utasítása szabta meg. A bizottság legfőbb feladata a plébánosok számára a rendszeres segélyek

---

³⁹⁰ Például szorgalmazta, hogy az ország minden egyházmegyéjében egységesen működjenek szemináriumok, s ezek képzési struktúrájával kapcsolatban is tett javaslatokat. „...ita id ipsum universaliter per hocce Regnum in cunctis nempe Diaecesibus statuatur, ejusmodique legata, in augmentum Seminariorum destinentur et impendantur.” PPL 1733. 16. Idézi: Gözsy Z.: *Szemponok az 1733. évi Cassa parochorum összeírások vizsgálatához Baranya és Tolna megye példáján*. I. m. 119.

³⁹¹ PPL 1732. 19. Idézi: Gözsy Z.: *Szemponok az 1733. évi Cassa parochorum összeírások vizsgálatához Baranya és Tolna megye példáján*. I. m. 119.

³⁹² Uo.

³⁹³ III. Károly király Esterházy Imrénének írt, 1733. március 7-én kelt levelében így fogalmazott: „Hinc praenotatis quoque defectibus obviare ac pro exigentia etiam numeris mei regio apostolici conveniens et opportunum eatenus remedium adferre cupiens in praefato meo Hungariae regno, non tantum parochos augeri et debite institui ac iisdem congrue quoque provideri jussi, verum etiam pro assequendo ejusmodi desiderato effectum, ut certa eaque notabilis pecuniae summa quotannis ab aerario meo in salutarem adeo finem pendatur, ...” Hodinka Antal: *III. Károly levelei gr. Eszterházy Imre Hercege-Primáshoz. 1725–1740*. Történelmi Tár, 3. sorozat 21 (1898) 1–17., 4.

³⁹⁴ Salacz G.: *A Cassa parochorum története*. I. m. 123.

³⁹⁵ E jövedelmekkel részben a püspökökkel kötött megállapodások értelmében, részben betöltetlenség miatt rendelkezett. Az új nagyváradai püspök 17 ezer forint feletti jövedelmét (24 ezer forint) tíz évre átengedte a lelkézpénztárnak, az új győri püspök 12 ezer forint feletti jövedelme szintén ide folyt be. III. Károly betöltetlenül hagyta egy időre a szentgotthárdi és a pécsváradai apátságot, így ezek jövedelmét is a lelkézpénztárba ulta. Ide folytak be továbbá kihágások esetén az akatolikusokra kivetett bírságok is. Felhő Ibolya–Vörös Antal: *A helytartótanácsi levéltár*. Levéltári Leltárak 3. Bp., 1961. 119.

³⁹⁶ Bővebben: Ember Győző: *A Magyar Királyi Helytartótanács ügyintézésének rendje. 1724–1848*. Bp., 1940. 21–23.; Nagy J. Győző–Klekner Tibor: *A két Althann váci püspöksége. (Vácegyházmegye Múltjából 1.) 1718–1756*. Vác, 1941.73–74.; Nagy István: *A Magyar Kamara 1686–1848*. Bp., 1971. 141., Nagy István–F. Kiss Erzsébet: *A Magyar Kamara és egyéb kincstári szervek*. Bp., 1995. 34–38.

kifizetése volt. Egy-egy plébános évi jövedelmét úgy kellett kiegészíteni, hogy az a plébániaházhoz tartozó földek hozamán kívül 150 forintot tegyen ki. Azoknak a plébánosoknak pedig, akiknek nem volt földjük, 200 forintra egészítették ki a juttatást.³⁹⁷

A század folyamán a püspökök feladata volt a szükséges információk rendszeres megküldése is. A bizottságnak kellett gondoskodnia a meglévő egyházi épületek fenntartásáról, újak emeléséről, új plébániák létesítéséről és azok ellátásáról. Ide tartozott az a kérdéskör is, hogy mely filiákat emeljék plébániai rangra, és mely településeket vonják egy-egy plébániához újabb leányegyházként. Az utasítások és királyi rendeletek általános elvként azt állapították meg, hogy a kegyurakat kell rábírní a templom, a plébános és az iskolamester házának megfelelő állapotban tartására, ahol ez nem ment, ott a lelkésszépntár utalta ki a szükséges összeget.³⁹⁸ A kancellária felszólítására a helytartótanács 1733 júliusában készítette el a lelkésszépntár ügyviteli szabályzatának tervét. Az uralkodó augusztus 23-án hagyta jóvá a 15 pontos instrukciót, melyet az esztergomi érsek szeptember 4-én kapott kézhez, hogy a bizottság elnökeként gondoskodjon azok végrehajtásáról. Ezt követően küldte azt ki a helytartótanács az egyes egyházmegyéknek.³⁹⁹

A Cassa parochorum sokat lendített az alsópapság anyagi helyzetén, ám mint arra Gözsy Zoltán rámutat, a pénztár hatása főleg azokon a területeken érhető egyértelműen tetten, ahol a helyi közösség kevésbé járult hozzá a plébános ellátásához.⁴⁰⁰

V.2.2. A javadalmazás

A javadalmazás kérdése a plébános és a hívek közötti kapcsolat neuralgikus pontja volt. Az alsópapság fizetése több részből tevődött össze, a javadalmak az egyes közösségekben általában a felek közötti egyezség és a szokásjog szerint rögzültek.⁴⁰¹ A plébános jövedelme minden szempontból elkülönült a templomi jövedelmektől. Sem misealapítványból, sem *pium legatum*-ból, sem egyéb, az *Ecclesia*-t illető vagyomból a plébános saját felhasználásra pénzt, még nyugta

³⁹⁷ Felhő Ibolya–Vörös Antal: *A helytartótanácsi levéltár*. I. m. 119–120.

³⁹⁸ Felhő I.–Vörös A.: *A helytartótanácsi levéltár*. I. m. 119–120.

³⁹⁹ Salacz G.: *A Cassa parochorum története*. I. m. 127–128.

⁴⁰⁰ Például a szlavóniai területek, ahol a határőrvidékben bekövetkező változások miatt voltak tisztázatlan jogi kérdések, másrészt a kedvezőtlen gazdasági folyamatok miatt alacsonyabb vagyoni helyzetű népesség élt. Gözsy Z.: *Szemponok az 1733. évi Cassa parochorum összeírások vizsgálatához Baranya és Tolna megye példáján*. I. m. 121–122.

⁴⁰¹ A járandóságokról és a jövedelmek szabályozásáról: Hermann Egyed: *A katolikus egyház Magyarországon 1914-ig*. Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae I. München, 1973. 313–315.; Bárh Dániel: *Esküvő, kereszteleő, avatás. Egyház és népi kultúra Magyarországon*. Bp., 2005. 83–85.; Bárh János: *Paptartás a kalocsai főegyházmegyében (1738–1849)*. Bp., 2019.

vagy kötelezvény ellenében sem vehetett ki.⁴⁰² A plébános jövedelme alapvetően három fő részből állt össze: a párbér (*lecticale*), a *deputatum* (ez főként a terménybeli jövedelmeket jelentette), valamint a stóla bevételeiből.⁴⁰³ A későbbiekben ezekről részletesen is esik majd szó.

Az egyházi adó fizetése alapvetően az önálló háztartással bíró, telkes jobbágyra hárult, míg a házas és házatlan zsellérek, valamint az özvegyek ennek egy részét (általában a felét) fizették.⁴⁰⁴ A javadalmakhoz szükséges kondíciók helyi szinten változhattak.⁴⁰⁵ A pécsi egyházmegyében például az 1714-ben tartott egyházmegyei zsinat konkrét szolgáltatási tételeket szabott meg. Rögzítette a párbér és a további természetbeni juttatások, munkajáradékok módját és mértékét.⁴⁰⁶ Lehetőséget biztosított a szegényebb híveknek, hogy az egyházi adót kézi munkával váltsák meg. A differenciálás abban is érvényre jutott, hogy házasságkötés esetén a tehetősebb párok (*bene habentium*) többet fizettek, mint a közepes vagyoni helyzetűek (*mediocriter habentium*), illetve az ennél is szegényebb (*infra mediocriter habentium*) házasulandók.⁴⁰⁷ De lássuk a rendszert részletesebben, a vasvári főesperességről készült egyházlátogatási jegyzőkönyvek által követett sorrendet alapul véve.

V.2.2.a *Domus parochialis*

Jó indikátora egy-egy plébánia vagyoni helyzetének a plébániaház jegyzőkönyvbe vett állapota. Mind a *cassa parochialis* összeírás, mind pedig az egyházlátogatási jegyzőkönyvek ezzel kezdik a plébánia vagyonának részletezését. Az épület és a tető anyagán kívül általában egy-két szóval jellemzik, hogy kényelmesen lakható-e (*commoda*), netán szűkös (*angusta*), esetleg romos (*ruina*) vagy éppenséggel teljességgel lakhatatlan.⁴⁰⁸

⁴⁰² Epistola pastoralis § VIII. 7.

⁴⁰³ Bárth J.: *Paptartás a kalocsai főegyházmegyében*. I. m. 13. A szerző a kalocsai főegyházmegye 18–19. századi, magyar nyelvű kontraktusai alapján alkalmazza a fenti fogalmakat. A vasvári főesperesség e korszakra vonatkozó forrásai nem ezeket a fogalmakat alkalmazzák.

⁴⁰⁴ Mihalik B. V.: *Papok, polgárok, konvertiták*. I. m. 77–109.

⁴⁰⁵ Vö. Bárth Dániel: *Statua Generalia (1738). Vallásosság és mindennapi élet Patachich Gábor kalocsai érsek általános rendelkezéseinek tükrében*. In: Cumania. A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezetének Évkönyve. Kecskemét, 2005. 141–173., 152.

⁴⁰⁶ Gözsy Z.: *Szemponatok az 1733. évi Cassa parochorum összeírások vizsgálatához Baranya és Tolna megye példáján*. I. m. 116.

⁴⁰⁷ PKL XIV. No. 14. 13. Idézi: Gözsy Z.: *Szemponatok az 1733. évi Cassa parochorum összeírások vizsgálatához Baranya és Tolna megye példáján*. I. m. 116.

⁴⁰⁸ A témáról bővebben: Körmendy József: *Római katolikus plébániaépületek a Balaton-felvidéken a canonica visitatiók alapján*. In: A Balaton-felvidék népi építésze. (A Balatonfüreden 1997. május 21–23-án megrendezett konferencia anyaga.) Szerk. Cseri Miklós–S. Lackovits Emőke. Szentendre – Veszprém, 1997. 217–228.; Fazekas István: *Plébániaépületek a Kisalföldön a 17–18. században*. In: A Kisalföld népi építésze. (A Győrött 1993. május 24–25-én megrendezett konferencia anyaga.) Szerk. Perger Gyula közreműködésével Cseri Miklós. Szentendre – Győr, 1993. 299 – 308.; Sill Aba Ferenc: *Plébánia és iskolaépületek Vas megyében a 18–19.*

Fazekas István kutatásai alapján a győri egyházmegye északibb vidékein (soproni főesperesség) az 1651. évi vizitáció tanúsága szerint a plébániaház kivétel nélkül kőből készült épület volt, zsindely tetőzettel. Általában két lakószoba volt bennük található. Ezt az átlagos nagyságot csak a gazdagabb mezővárosok plébániái múlhatták felül. Ezeknek az épületeknek egy része korábban evangélikus lelkészek otthona volt, s azok elűzése után vált katolikus papok lakhelyévé. Újjáépítésük az 1650 körüli időszakban zajlott. A soproni főesperességben az újjáépítés eredményeit ugyan az 1683. évi török hadjárat nagyrészt megsemmisítette, de a lankadatlan építőkedvnek köszönhetően a vidék 1713-ra kiheverte a pusztítást.

A főleg németek és horvátok lakta felső-locsmándi esperesi kerületben a 17. században még a kő-zsindely kombináció a kedvelt építőanyag. A magyarok lakta alsó-locsmándi kerületben – a vizek világához közeledve – viszont már építőanyagként megjelenik a tömés vagy vert fal. A locsmándi főesperesség plébániái is általában két szobával rendelkeztek, de akad egyszobás épület is. A 18. századi békés gyarapodás ugyanakkor a plébániaépületek méretén is tetten érhető.⁴⁰⁹

A vasvári főesperesség plébániáinak leírása alapján, ezen a vidéken is az egy vagy két lakószoba, konyha, kamra felosztás volt a jellemző. Általában az egyik lakószobában a plébános, a másikban a *familia* élt. Az egyházlátogatási jegyzőkönyvek feljegyzései alapján azonban elmondható, hogy az 1770-es évek végére meglehetősen gyakorivá vált, hogy a plébánosnak két-három lakószobája volt. 1757 szeptemberében az incédi plébánosnak például egyetlen lakószoba állt rendelkezésére, 1779 augusztusára azonban már három. Az időközben megvalósult építkezésre feltehetően azért kerülhetett sor, mivel a település kegyura maga Batthyány Lajos volt, aki saját költségén új plébániaházat építtetett. Az 1757-ben álló épület egyébként a vizitáció leírása alapján jó állapotban volt, de úgy tűnik szűkösnek találtatott. Az új épület a plébános lakrészén túl egy további lakószobával rendelkezett, melyben a *familia* élt. Ezen kívül természetesen konyha, kamra, borpince és istálló is tartozott még hozzá.⁴¹⁰

A Batthyány-féle vizitációkor még egészen új volt a királyfalvi plébánia épület, mely 1754-ben készült el az omladozó régi plébániaház szomszédságában, azonban már ekkor két

---

században. In: A Nyugat-Dunántúl népi építésze. Szerk. Cseri Miklós. Szentendre – Szombathely, 1995. 341–363.; A protestáns parókiákról: Márkusné Vörös Hajnalka: *Protestáns prédikátorok és tanítók életkörülményei és gazdasági viszonyai az 1670-es években Pápán és Veszprém környékén.* (A magyarországi protestáns prédikátorok ellen 1674-ben indított per Veszprém megyei tanúkihallgatási jegyzőkönyveinek tanúságai.) In: Népi vallásosság a Kárpát-medencében 6. Szerk. S. Lackovits Emőke–Mészáros Veronika. Veszprém, 2004. I. 69–82.; Lackovits Emőke: *Református parókiák építése és típusai a Balaton-felvidéken a 18. századtól 1900-ig.* In: A Balaton-felvidék népi építésze. (A Balatonfüreden 1997. május 21–23-án megrendezett konferencia anyaga.) Szerk. Cseri Miklós–S. Lackovits Emőke. Szentendre – Veszprém, 1997. 229–244.

⁴⁰⁹ Fazekas I.: *A reform útján.* I. m. 178–179.

⁴¹⁰ Batthyány vizitáció II. Incéd, 1757. szeptember 26. 356.; Szily vizitáció 11. kötet. Incéd, 1779. augusztus 4–5. 46.

lakószobát biztosított a plébánosnak, egyet pedig a személyzetnek. Konyha, kamra és istálló ehhez az épülethez is tartozott.⁴¹¹

A főleg németek és horvátok, kisebb részben magyarok lakta rohonci esperesi kerület legtöbb plébániaháza a 18. század derekán téglá (*murata*) épület volt, általában zsindegy, ritkábban zsúp tetővel. A jegyzőkönyvek szerint – néhány kivételtől eltekintve – nagyrészt lakható állapotú (*commoda*). A többségében németek lakta németújvári esperesi kerület plébániájának többségében pedig fából készült épületet találunk, de van példa vályog (Szentpéterfa) és kő (Németkeresztes) épületekre is. Minél délebbre haladunk a vasvári főesperesség területén, annál gyakoribb a fából készült zsúptetős plébániaépület. Kisebb vagy nagyobb kert és udvar mindegyik plébániaházhoz tartozott, s általában a falun belül, a templom és a temető szomszédságában feküdt.

Ami az épületek berendezési tárgyait illeti, azt csak ritkán és igen szűkszavúan jellemzik az összeírások. Néhány példát emelek csak ki a bővebb leírások közül. A Batthyány-féle egyházlátogatási jegyzőkönyv az 1695-ben épült kéthelyi plébániaházról például azt írja, hogy a következő berendezési tárgyak találhatók itt: egy fa asztal, két fából készült szék, tárolóedény a lisztnek, és egy szekrény (*armarium*) a konyhában.⁴¹² A borostyánkői plébánián két szekrény van: egy a könyvek és egy az edények számára, valamint egy zsámoly (*scabellum*) „*pro oratorio usuandum*”.⁴¹³ A felsőöri plébánia 1757-es inventáriumában az egyik legrészletesebb. Mint írja, az egyik lakószobában található egy zárható üveges szekrény a könyvek számára, egy szekrény az edényeknek (*credentia*), négy fából készült szék, ágy, egy szekrény a konyhában, tárolóedény a lisztnek, egy szekrény és két asztal a *familia* szobájában.⁴¹⁴ A németújvári kerületben fekvő Beleden a *ludi magister* házával szomszédos plébániaház – mely csak jó szándékkal mondható lakhatónak 1757-ben – inventáriumában szerint két fából készült asztal és egy szék található benne, két tárolóedény a lisztnek, egy pedig a savanyított káposztának. Ritkaság a jegyzőkönyvben a faliképek felsorolása, Beleden három kép is szerepel, melyek közül az egyik Nepomuki Szent Jánost ábrázolja.⁴¹⁵

A plébániaház fenntartásának kérdésével egész részletesen foglalkoznak az egyházlátogatási jegyzőkönyvek. Minden épületnél név szerint megadják, hogy az egyházközség tagjai közül ki-ki melyik részét tartozik az épületnek javítani, rendben tartani, illetve a plébánia kertjét gondozni. Lejegyzik azt is, hogy új plébániaház építéskor mely filiák

---

⁴¹¹ Batthyány vizitáció II. Királyfalva, 1757. október 6. 978.

⁴¹² Batthyány vizitáció II. Kéthely, 1757. október 24. 546.

⁴¹³ Batthyány vizitáció II. Borostyánkő, 1757. október 23. 668.

⁴¹⁴ Batthyány vizitáció II. Felsőőr, 1757. október 20. 487.

⁴¹⁵ Batthyány vizitáció II. Beled, 1757. szeptember 16. 1123.

és milyen arányban tartoznak részt vállalni mind az építési vagy karbantartási költségekből, mind pedig a munkálatokból. A plébánia épülethez a telket általában a kegyúr biztosította és az építkezés költségeiből is kivette a részét.⁴¹⁶ Ezt láthattuk Incéd példájából is. Olykor azonban a közösség ereje is elegendőnek bizonyult. 1757-ben például a németújvári kerületben fekvő szentmiklósi plébániáról azt írta a vizitátor, hogy az épület összeomlott.⁴¹⁷ 1779 augusztusában viszont már arról számol be a jegyzőkönyv, hogy az összeomlott épület helyett a plébánosi telken a hívők közössége fából új épületet emelt.⁴¹⁸ A rossz állapotú pinkamindszenti plébániaház helyett pedig a Tanulmányalap finanszírozásával épült új 1777–78 folyamán.⁴¹⁹ Arra is volt példa azonban, hogy papi hagyaték segítette egy új épület megvalósítását. A kercai plébánia új, zsindeletetős épülete például a korábbi plébános, Térai János hagyatékából épült meg 1770-ben.⁴²⁰

Egy jó állapotú plébánia mutathatja egyrészt az adott közösség gazdasági erejét, másrészt annak áldozatkészségét, kötelezettségteljesítési hajlandóságát is. Hiszen még a korszakban sem egyértelmű, hogy az arra kirendelt személyek hajlandóak-e időt és energiát áldozni papjuk életkörülményeinek javítására. De mutathatja egy-egy plébános (plébánia) mozgásterét, érdekérvényesítési képességét, valamint az egyházi elöljárók, illetve a kegyúr magatartását a tekintetben, hogy hagyják-e, illetve meddig hagyják egy romos épületben, rossz, sok esetben beázó tetővel küszködni papjukat.

A szombathelyi esperesi kerületben fekvő Szentléránton például plébánosok sora szenvedett a rettenetes állapotú plébániaházban. 1772-től folytatott levelezést a helyi plébános és a szombathelyi esperes, hogy anyagi forrást találjanak az igen rossz állapotú templom és plébániaépület helyrehozatalára, mivel az addigra már szinte lakhatatlanná vált. A hosszas levelezés azonban 1774-ben elutasító válasszal zárult: a Cassa Parochorum nem folyósított fedezetet a szükséges munkálatok elvégzésére.⁴²¹ 1780 májusában a vizitátor még mindig az elhagyatott (*desolatus*) szoba-konyhából álló faépületet találta a plébános számára rendelt otthonként.⁴²²

Szentlőrinc plébánosa, Geric György az 1760-as évek második felében vívta harcát többek között az omladozó plébániaépület rendbetétele miatt, egyrészt a plébániájához tartozó hívekkel, másrészt a helyi földesurakkal. E konfliktusnak a végét ismerjük részletesebben,

---

⁴¹⁶ Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 182.

⁴¹⁷ Batthyány vizitáció II. Szentmiklós, 1757. október 2. 707.

⁴¹⁸ Szily vizitáció 14/2. kötet. Szentmiklós, 1779. augusztus 24. 139.

⁴¹⁹ Szily vizitáció 14/1. kötet. Pinkamindszent, 1779. augusztus 22. 102–103.

⁴²⁰ Szily vizitáció 10. kötet. Kerca, 1779. május 12–13. 377.

⁴²¹ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 16. 4172., 5059., 1980., 2342.

⁴²² Szily vizitáció 12. kötet. Szentlénárt, 1780. május 23. 204.

1769. március 30-án kelt az a dokumentum, mely a megegyezés pillanatát rögzíti: a szombathelyi szentszék és a vármegyei illetékesek előtt írásba foglalták az új kontraktust, melyre a későbbiekben még részletesen visszatérek.

A szentlőrinci rendezett contractus első pontja szerint új plébániaház szükséges, melynek felépítését a mater és a filiák részéről „egyenlő erővel” kell megoldani. A földesurak kötelezték magukat, hogy az ehhez szükséges készpénzbeli költségeket állják. A „kézbéli és gyalog munkákat” a nemesek és köznemesek tartoztak elvégeztetni, s elkészülte után az épületet „*perpetuum conservari*”. A kontraktus leírása alapján egy megfelelő méretű, a korszakban már tipikusnak tekinthető plébániaépület készültéről határoztak: „Az ház pedig nagyobb része Mórbul építtetik, lészen egy böcsületes első szoba benyílóval, hátulsó cselédszoba egy kamarával együtt, az konyha pedig téglából kéményesen csináltatik.”⁴²³

Azonban annak ellenére, hogy ez a megegyezés 1769 tavaszán megszületett, a tizenegy évvel később érkező vizitátor a következőképpen jellemezte a szentlőrinci plébániaházat: *misera et ruinae*.⁴²⁴ Kicsi a valószínűsége annak, hogy egy alig egy évtizedes épület került volna ilyen hamar ennyire nyomorúságos állapotba, valószínűbb, hogy az új épület valamilyen oknál fogva sohasem készült el.

A három adatfelvételt összevetve azonban összességében a főesperesség plébániai viszonyai javuló tendenciát mutatnak. Bár a nagyobb volumenű munkálatokra a jobb jövedelmi viszonyok, a növekvő népesség és az udvar által biztosított pénzalapok ellenére sem lett egyszerűbb forrást vagy munkáskezet szerezni a század második felében sem, ha a kegyúr és a közösség ereje vagy akarata nem bizonyult elegendőnek. A meglévő plébániaházak állagmegóvását, rendben tartását illetően a hívő közösségek részéről a fegyelmezettség és hajlandóság bizonyos mértékű növekedése mindenképpen megfigyelhető a század utolsó harmadára.

V.2.2.b *Terrae arabiles parochiales, prata parochialia, silvae parochialis*

A javadalmi földek kérdéskörét a *cassa parochorum* összeírás és az egyházlátogatási jegyzőkönyvek is külön-külön és igen részletesen tárgyalják. A plébánosi javadalom illetményföldjei a következők lehettek: szántó, kaszáló, kert, illetve a terület adottságaitól függően szőlő. Az összeírások megadják a terület pontos elhelyezkedését, méretét, valamint azt

---

⁴²³ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 12. Testimonialis levél, Szentlőrinc, 1769. március 30.

⁴²⁴ Szily vizitáció 12. kötet. Szentlőrinc, 1780. május 26. 232.

is, hogy terményben körülbelül mekkora hozam várható az adott területen. Ezeket az adatokat forintra azonban csak a *cassa parochorum* összeírás fordítja át, és az sem következetesen minden plébánia esetében.

A kontraktusban meghatározott területek az idő haladtával gyarapodhattak. Előfordult, hogy végrendelkezők, misealapítványok létrehozói szabad rendelkezésű földet (szőlőt, kertet) hagytak a templomra vagy a plébániára. A plébániára hagyott földeket a plébános maga használhatta, vagy bérbe is adhatta azokat.⁴²⁵

Két helységet emelek ki példaként a helyi sajátosságok miatti variabilitás érzékeltetésére. Egy jobb anyagi körülményeket feltételező mezővárost, Körmendet megvizsgálva⁴²⁶ 1756-ban azt látjuk, hogy 177 hold szántó tartozott a körmendi plébániához, öt-nyolc holdnyi darabokban. 108 hold kaszásrét, összesen 68 és fél „kocsira való” takarmánnyal. Ezen felül tizenhárom jobbágya volt a plébániának és egy zsellére. Mint a vizitáció írja, mivel ők a plébános alattvalói, az uradalmi terhek alól szabadok, a plébános gazdaságától függték, neki volt jurisdictiója fölöttük, s neki adták a hasznot is. A plébános ezeket a szántókat és réteket saját eszközeivel műveltette.⁴²⁷

1724-ből ismert cserelével tanúsága szerint az ezt megelőző időszakban még több tagban feküdtek Körmenden és környékén a plébánost illető szántóföldek és rétek.⁴²⁸ Gróf Batthyány Lajos, a terület földesura és Deák István, körmend plébánosa megállapodott az összesen nyolc és fél holdnyi szántóföld, valamint az „egy kaszásra való” rét cseréjéről.

A következő adatfelvételkor, 1779 májusában a körmendi javadalmak a következőképpen alakultak: a plébánia rétjei összesen 217 és 316 8/32 hold, melyet a plébános saját költségén kaszáltat, gyűjtet és hordat be, melynek munkabére ekkor mintegy 117 forintot tett ki. A körmendi plébánosnak erdeje nem volt, ám az „Uradalom kegyéből” a nádasdi erdőben faizási joga van.⁴²⁹

Horvátnádálján, Körmend filiájában a plébánosnak nem volt földje, de minden lakos földje után egy negyed pozsonyi mérő búzát és negyed mérő rozsot kapott, valamint 12 krajcárt. A zsellérektől ugyanennyi búza és rozs, valamint 6 dénár járt. Azok a zsellérek, akik házzal nem rendelkeztek, 16 dénárt fizettek. A falu közössége évente 4 kocsi tűzifát volt köteles a plébánosnak szállítani. Az Alsóberkifaluból és Felsőberkifaluból származó jövedelmek ehhez

---

⁴²⁵ Bárh J.: *Paptartás a kalocsai főegyházmegyében*. I. m. 88–107. Különösen 88.

⁴²⁶ Az 1733-as összeírás nem közli az illetményföldek nagyságát, csupán a belőlük származó éves pénzbevételt. Ez Körmenden 1733-ban a filiabeli földekből származó jövedelmeket nem számítva 175 forint volt. *Acta Parochialis Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B1 Nr. 1–6. Conscriptio 1733. 12 v.*

⁴²⁷ Batthyány vizitáció I. Körmend, 1756. október 21. 706–717.

⁴²⁸ GYEL, Püspöki levéltár, *Conscriptio proventum VIII. Körmend, 1724. augusztus 7.*

⁴²⁹ Szily vizitáció 10. kötet. Körmend, 1779. május 5. 152–165.

hasonlóan alakultak. Továbbá a két falu együttesen évente 3 szekér tűzifát volt köteles a plébánosnak szállítani.⁴³⁰

Másik példánk egy szerényebb jövedelemmel bíró falu, Csém (Sandorf),⁴³¹ a főesperesség észak-nyugati vidékéről, a rohonci esperesi kerületből. Csém is és filiája, Kiszarda is *possesio*. Csémen a plébánosnak 33 hold szántója, 5 kocsira való takarmányt adó kaszásrétje volt, valamint – ahogy a Batthyány-féle vizitáció fogalmaz – a Kazó István-féle egyházlátogatási jegyzőkönyvben írtak szerinti erdeje volt. Tűzifát a plébános nem kapott, arról magának kellett gondoskodnia.

A csémi lakosok egy pozsonyi mérő búzát, a kiszardaiak negyed mérő búzát tartoztak a plébánosnak megadni. A házzal nem rendelkező zsellérek pedig tíz krajcárt fizettek évente. A plébánosnak tíz jobbágya volt ekkor, akik heti egy nap kézi robottal, és kéthetente egy nap ígás robottal tartoztak neki. A három zsellére pedig évente egy forintot fizetett, illetve heti három nap kézi robottal tartozott.⁴³² 1779-ben ugyanígy 33 hold szántója volt a plébániának, melyhez a Paperdeje néven nevezett erdő és két kaszásrét is tartozott.⁴³³

V.2.2.c *Stola parochi*

A stólapénzben meghatározott és pénzben szedett illeték, melyet magánérdekű, családi eseményekhez kapcsolódóan megrendelt szertartásokért fizettek a hívek. Ilyen volt a keresztelés (*baptisatio*), szülés utáni asszonyavatás (*introductio puerperae*), az esketés (*copulatio*), esküvő utáni újasszonyavatás (*introductio neonuptae*), valamint a temetés (*sepultura*).⁴³⁴

A stólapénzből beérkező plébániai jövedelmet az 1733-as *cassa parochorum* összeírás alapján tudjuk ismertetni, az egyházlátogatási jegyzőkönyvek csak az egyes szertartásokért fizetendő összeget jegyezték le, éves összesítést sem a Batthyány, sem pedig a Szily-féle jegyzőkönyv nem közöl. Az 1733-as összeírás szerint a következőképpen alakultak a vasvári főesperesség plébániáinak stólapénzből származó bevételei:

---

⁴³⁰ Szily vizitáció 10. kötet. Körmend, 1779. május 5. 152–165.

⁴³¹ Csém nem szerepel az 1733-as összeírásban.

⁴³² Batthyány vizitáció II. Csém, 1757. szeptember 24. 269–275.

⁴³³ Szily vizitáció 11. kötet. Csém, 1779. augusztus 16. 143–151.

⁴³⁴ A témáról bővebben: Bárth J.: *Paptartás a kalocsai főegyházmegyében*. I. m. 72–79.

Település		Kerület	Stóla jövedelmek (forint)				
			Baptisatio	Introductio puerperae	Copulatio	Introductio neonuptae	Sepultura
Rohonc (horvát)	m	rohonci	2,40	0,75	6,75	0	6
Rohonc (német)	m	rohonci	15	3	20	0	37,50
Nagynarda	m	rohonci	3	1	2,40	0	5,10
Csém	m	rohonci	3,75	1,25	2,70	0,15	3,43
Szerdahely	m	rohonci	7,50	1,50	2,50	0,50	4,20
Incéd	m	rohonci	11,10	3,70	3,30	0,75	14
Szabar	f	rohonci					
Hodász	f	rohonci			8,10		
Óhodász	f	rohonci					
Sámfalu	m	rohonci	5	2,50	4,50	0	7
Németszentmihály	m	rohonci	20	4,50	14	0	14
Vörösvár	m	rohonci	4	2	1,60	0	3,60
Felsőőr	m	rohonci	6,60	2,75	3,50	0	3,60
Szentmárton	m	rohonci	1,50	0,50	2,20	0,20	4,40
Kéthely	m	rohonci	4	2	8	0	8,80
Pinkafő	m	rohonci	37,50	7,50	17	0	42,50
Máriafalva	m	rohonci	25	5	15,30	0	23,25
Németújvár	m	németújvári	15,75	5,25	20,40	0	24,90
Pusztaszentmihály	m	németújvári	5,25	1,75	20	1,25	18,60
Kukmér	m	németújvári	9	3	13,75	0	31,45
Pokstorf	m	németújvári	9	3	7,80	0	12,50
Keresztúr	m	németújvári	3,75	1,25	8,80	0	6,20
Jakabház	f	németújvári	0,30	0,10	0,60	0	0
Fölső-Rönök	f	németújvári	1,20	0,40	1,20	0	2,50
Göder	f	németújvári					
Szentkút	m	németújvári	5,70	1,90	6,50	0,50	10
Mindszent	m	németújvári	3	1	2	0	5
Kertes	m	németújvári	3	3	2,40	0,20	6
Szentpéterfalva	m	németújvári	4,50	1,50	4,40	0,40	4,50
Miske	m	németújvári	6	3	7,40	0,60	14,20
Királyfalva	m	németújvári	10,50	3,50	18,75	0	40,25
Wolfau	m	németújvári	8,40	4,20	3,20	0	3,40
Szentelek	m	németújvári	9	3	7,20	0,60	20
Kiclád	m	németújvári	3	1,50	6	0	3,50
Németkeresztes	m	németújvári	5	2,50	2,90	0,25	11,15
Vasvár	m	hegyháti	19,9				
Győrvár	m	hegyháti	6	0	1,50	0	8,50
Szarvaskend	m	hegyháti	12				
Nádasd	m	hegyháti	9,25				

Település		Kerület	Stóla jövedelmek (forint)				
			Baptisatio	Introductio puerperae	Copulatio	Introductio neonuptae	Sepultura
Kerca	m	őrségi	1,50	0,40	1,50	0	3,40
Szombathely	m	szombathelyi	9	3	35	0,75	7,5
Zanat	f	szombathelyi					
Herény	f	szombathelyi	2,4	1,5	4	0	0
Olad	f	szombathelyi					
Szóllós	f	szombathelyi					
Szentmárton	f	szombathelyi	3,6	2,25	8	0	3
Perint	f	szombathelyi					
Kámon	f	szombathelyi	1,2	0,6	1,25	0	
Kissé	f	szombathelyi					
Pöse	m	szombathelyi	4	2	1	0	2,4
Dozmat	m	szombathelyi	1,80	0,75	1,50	0	1,60
Ják	m	szombathelyi	3	1	1,60	0,2	2,16
Körmend	m	szombathelyi	13,80	6	16	0	20
Egyházasrádóc	m	szombathelyi	3,60	1,75	1	0,40	1
Kisunyom	m	szombathelyi	6,75	2,25	6	0	4,20
Rábaszentmihály	m	szombathelyi	4,50	1,50	8	0,5	1,92
Muraszombat	m	tótsági	4	2	4	2	12
Tissina	m	tótsági	3	2	7	1,50	13,50
Szentilona	m	tótsági	1	0,75	2	0	1
Szentgyörgy	m	tótsági	2	2	5	0,60	0
Fölsőlendva	m	tótsági	4	4	2	0,30	0,75
Sitke	m	kemenesalji	67,50				
Simonyi	f	kemenesalji	44,90				
Kenyeri	m	kemenesalji	1,60	1,25	0,50		0,36
Ostffiasszonyfa	f	kemenesalji	1,89	1,5	0,50		
Csönge	f	kemenesalji	1,89	1,5	0,50		
Kecskéd	f	kemenesalji	0,80	0,60	0,50		0,48
Pápoc	f	kemenesalji					
Szentmiklósfa	f	kemenesalji	10,74				
Högyész	m	kemenesalji	82,50				
Gencs	f	kemenesalji	49,70				
Szergény	f	kemenesalji	53,10				
Hosszúpereszteg	m	kemenesalji	1,50	1,20	0,56		1,44
Hosszúfalu	f	kemenesalji	0,60	0,40	0,56		0,85
Bögöte	f	kemenesalji	0,30	0,20	0,56		0,56
Miske	m	kemenesalji	33,81				
Gérce	f	kemenesalji	58,34				
Fölsőmesteri	f	kemenesalji	3,36				

Település		Kerület	Stóla jövedelmek (forint)				
			Baptisatio	Introductio puerperae	Copulatio	Introductio neonuptae	Sepultura
Alsómesteri	f	kemenesalji	21,44				
Kápolna	f	kemenesalji	1,40				
Középköcsk	f	kemenesalji	10,4				
Nagyköcsk	f	kemenesalji	16,75				
Nyógér	m	kemenesalji	2,4	1	0,50		0,36
Sótony	f	kemenesalji	2,4	1	0,50		0,36
Bejc	f	kemenesalji	1,20	0,25	0,50		
Külsővat	m	kemenesalji	10,20				
Szentpéter	m	kemenesalji	2,20	1,40	0,50		0,72
Jánosháza	m	kemenesalji	22	15	3		7,50
Karakó	f	kemenesalji	0,55	0,45	2		1
Keresztúr	f	kemenesalji	0,95	0,60	1,50		0,75
Pálfa	f	kemenesalji	0,88	0,60	2		0,75
Nagykámond	f	kemenesalji	0,24	0,15	1		1,39
Kiskámond	f	kemenesalji	0,72	0,30	1		3,17
Duka	f	kemenesalji	0,48	0,30	2	0,75	3,53
Szentmárton	m	kemenesalji	42,25				
Magasi	f	kemenesalji	40,75				
Vönöck	f	kemenesalji	19				
Oszkó	m	kemenesalji	1,36	0,40	0,80		0,60
Oloszka	f	kemenesalji	1,2	0,30	1,20		0,36
Kám	f	kemenesalji	1,2	0,30	0,80		0,48
Újfalu	f	kemenesalji	1,2	0,30	0,80		0,48
Baltavár	m	kemenesalji	1,7	0,30	0,77		0,30
Széplak	f	kemenesalji	1,19	0,35	0,28		0,30
Kisbér	f	kemenesalji	0,85	0,25	0,88		0,30
Mindszent	f	kemenesalji	2,4	0,60	0,57		0,46
Csehi	f	kemenesalji					
Tilaj	f	kemenesalji	0,85	0,25			0,30
Hetye	m	kemenesalji	1,76	1,20	0,50	1,5	
Kissomlyó	f	kemenesalji	1,20	0,75	1		
Káld	f	kemenesalji	1,76	1,20	0,75		
Borgáta	f	kemenesalji	1,48	1,5	0,25		
Mihályfa	m	kemenesalji	4		1,50		2
Kemenesömlén	f	kemenesalji	3		1,68		2
Tokorcs	f	kemenesalji	2	1,4	0,50		

13. Táblázat. Plébániai stóla jövedelmek az 1733-as cassa parochorum összeírás alapján

A fenti táblázatból kitűnik, hogy a vasvári főesperesség területén a 18. század első felében nem igazán volt szokásban az esküvő utáni újasszony avatás,⁴³⁵ de a gyermek születéséhez kapcsolódó purifikációs szertartást is mellőzték ezen a vidéken.

Ha az átlagos stóladíjat szeretnénk megállapítani, az egyházlátogatási jegyzőkönyvekhez kell fordulnunk. A körmendi példánál maradva azt látjuk, hogy 1756-ban a keresztelésért 7 krajcárt, a szülés utáni asszonyavatásért 5 krajcárt, esküvőért 50, temetésért pedig 25 krajcárt kellett fizetni.⁴³⁶ Ugyanezen szolgáltatások 1779-ben már a következőképpen alakultak: keresztelésért már 15 krajcárt, míg a szülés utáni asszonyavatásért továbbra is 5 krajcárt, az esküvőért 50, temetésért pedig 25 krajcárt kellett fizetni, s itt már külön tételként szerepel a „*solemni requiem*” további 50 krajcárért. Körmend filiájában, Horvátnádalján, a következőképpen alakult a stóladíj: keresztelő után 11 dénárt, asszonyavatásra 5 dénárt, esküvőre 50 dénárt, temetéskor 50 dénárt kellett fizetni. Az énekes mise pedig egy forint volt.⁴³⁷

Másik példánknál, Csémnél a stóladíjak a következőképpen alakultak 1757 szeptemberében: a keresztelés a materben és a filiában egységesen 25 dénár, az asszonyavatás 5 dénár volt, temetés 40 dénár vagy 25 dénár és két tál étel, valamint egy pint bor és kenyér, az esküvőért pedig hirdetéssel együtt 75 dénárt kellett fizetni. A szabad stóla 1 forint 50 dénár volt.⁴³⁸

1779-ben pedig a következőképpen alakultak a csémi stóladíjvedelmek: keresztelő után 25 dénár, asszonyavatásra 5 dénár, az esküvőre pedig 75 dénár, három sült (*assatura*), kenyér, valamint egy pint bor volt fizetendő. Temetésre felnőttek (*confessionis capaces*) esetében 40 dénárt, gyermek (*confessionis incapaces*) esetében 25 dénárt kellett fizetni, továbbá egységesen járt a papnak két tál étel (*ferculum*), kenyér és egy pint bor. A vizitáció alkalmával pedig kihirdették, hogy választható a felnőtt temetés esetében 65 dénár, gyermek temetésekor pedig 50 dénár megfizetése. A gyászmiséért 50 dénárt kellett fizetni. A ház megáldásáért házanként egy kenyér, disznó sonka és lenvászón, valamint egy dénár járt a papnak. Mindezek harmadrésze pedig az iskolamestert illette.⁴³⁹

A szűken értelmezett temetési szertartáson kívül a gyászoló család általában további papi szolgálatokat is megrendelhetett, ilyen volt a *requiem* (gyászmise), a magyarul *koporsóba*

---

⁴³⁵ A szertartás egyike volt azoknak a házasságkötés kapcsán felmerülő középkori benedikcióknak, melyek szerepét a kora újkorban a szentség kiszolgáltatásának kiemelt jelentőségű aktusa vette át. A változatos benedikciós gyakorlat részeként nem terjedt el egyetemesen a latin kereszténység területén és sohasem vált általánosan kötelező szertartássá. A házassági szertartásrend viszonylag nagy szabadsággal kialakított helyi változataiban bizonyos területeken helyet kapott, máshol nem ismerték. Bárth D.: *Esküvő, keresztelő, avatás*. I. m. 139.

⁴³⁶ Batthyány vizitáció I. Körmend, 1756. október 21. 706.

⁴³⁷ Szily vizitáció 10. kötet. Körmend, 1779. május 5. 142.

⁴³⁸ Batthyány vizitáció II. Csém, 1757. szeptember 24. 270.

⁴³⁹ Szily vizitáció 11. kötet. Csém, 1779. augusztus 16. 143–151.

tételnek nevezett szertartás, vagy a *libera* éneklése.⁴⁴⁰ Utolsó kenetért, vagyis a betegek szentségének kiszolgáltatásáért pedig sehol sem illett pénzt kérni, a győri egyházmegyében pedig kifejezetten tilos volt.⁴⁴¹ Általában az ezt megszegő plébánosok ellen hamar panaszt emelt a közösség.

A stóladíjak nagyságrendileg nem változtak az évszázad folyamán. A következő táblázat alapján az látható, hogy 1733-ban a stólapénz az esetek többségében a plébániai bevételek körülbelül 8–10%-át, legfeljebb egynegyedét jelentették. Ugyanakkor néhány esetben eléri és meg is haladja a 40%-os arányt. Az e jelenség mögött húzódó ok-okozati viszony feltárásához nem áll rendelkezésre elegendő adat. Nyilvánvalóan számít a plébánia összbevétele (magasabb összbevételnél alacsonyabb a stólából befolyó jövedelem aránya), illetve a plébánia lélekszáma (népesebb plébánia több szertartásért összességében többet fog fizetni, míg az egyéb forrásból származó jövedelmek lehetnek szerényebbek).

Plébánia	Kerület	Éves összes bevétel (forint)	Stólapénz aránya az összbevételhez viszonyítva
Dozmat	szombathelyi	161	3,5%
Ják	szombathelyi	125	6%
Egyházasrádóc	szombathelyi	118	6,5%
Pöse	szombathelyi	124	7,5%
Rohonc (horvát)	rohonci	194	8%
Mindszent	németújvári	136	8%
Németkeresztes	németújvári	271	8%
Kerca	őrségi	84	8%
Szentilona	tótsági	57	8%
Csém	rohonci	123	9%
Szentpéterfalva	németújvári	168	9%
Nádasd	hegyháti	95	9,7%
Sámfalu	rohonci	179	110,6%
Kiclád	németújvári	124	11%
Szarvaskend	hegyháti	108	11%
Kisunyom	szombathelyi	171	11%
Szentgyörgy	tótsági	82	11%
Fölsőlendva	tótsági	99	11%
Kertes	németújvári	115	12,6%
Nagynarda	rohonci	84	13,7%
Körmend	szombathelyi	383	14,5%

⁴⁴⁰ Bárth J.: *Papartás a kalocsai főegyházmegyében*. I. m. 76.

⁴⁴¹ *Epistola pastoralis* § II. 3.

Plébánia	Kerület	Éves összes bevétel (forint)	Stólapénz aránya az összbevételhez viszonyítva
Felsőőr	rohonci	109	15%
Szombathely	szombathelyi	358	15%
Incéd	rohonci	203	116%
Rábaszenthály	szombathelyi	100	16%
Vörösvár	rohonci	65	117%
Szentmárton	rohonci	51	17%
Rohonc (német)	rohonci	385	19,6%
Németszentmihály	rohonci	265	119,8%
Keresztúr	németújvári	92	21,7%
Szerdahely	rohonci	66	124%
Kéthely	rohonci	93	24,5%
Pokstorf	németújvári	127	25%
Győrvár	hegyháti	63	25%
Wolfau	németújvári	67	28%
Muraszombat	tótsági	85	28%
Szentelek	németújvári	126	31,5%
Szentkút	németújvári	77	32%
Máriafalva	rohonci	184	37%
Miske	németújvári	83	37%
Tissina	tótsági	72	37%
Németújvár	németújvári	170	39%
Pinkafő	rohonci	261	40%
Vasvár	hegyháti	49	40%
Pusztaszentmihály	németújvári	115	40,7%
Királyfalva	németújvári	174	42%
Kukmér	németújvári	123	46,5%

14. Táblázat. Plébániai stóla jövedelmek aránya a plébánia éves összbevételhez viszonyítva, az 1733-as *cassa parochorum* összeírás alapján

V.2.2.d *De aliis beneficiis*

Lényegében a különböző *deputatum*-járandóságokat és -szolgáltatásokat gyűjti egybe az egyházlátogatási jegyzőkönyvek ezen pontja. Tartalma általában a papnak járó fa (tűzifa), szalma (szintén fűtőanyag), bor, disznóhús, marhahús, tejtermékek mennyiségének felsorolása. Ezekon felül, illetve helyett, a területi sajátosságoknak megfelelő „termékeket” találhatjuk.

Körmend mezővárosban a házak szerinti adományokat az egyházi a város bírójának jelenlétében szedte össze. A város plébániájához tartozó három filiájából származó bevétel a következőképpen alakult: Horvátnádalján a lakók háza szerint pozsonyi mérő negyedével adtak búzát, és negyedével rozsot. A zsellérek, ha van házuk, 20 dénárt adnak, akiknek nincs, 10

dénárt. A falu közössége pedig 4 kocsi tűzifát tartozott vinni a plébániára. Felső- és Alsóberkifalun a lakók ugyanazt adják, mint Nádálján, közösen két kocsi tűzifa szállításával tartoznak.⁴⁴² Körmend filiájában, Horvátnádálján a *koleda*, az új év elején szokásos házáldáskor például a pap járandósága szokás szerint disznó sonka volt, vagy helyette öt dénár és egy kosár zab.⁴⁴³

Az ajándékozások mellett, helyi adottságoktól függően megillette a plébánost például a *ius educillum*. Franciscus Xaverius Andreas Hann kicládi plébános például ezt a jogát igyekezett visszaszerezni 1764-ben, amikor Batthyány Zsigmond eljárása ellen szót emelt Zichy Ferenc püspöknek írott levelében. Han hivatkozási alapja a Batthyány József által készített egyházlátogatási jegyzőkönyv volt, mely a kicládi plébános jogaként tüntetett fel a bormérést. Ám Batthyány Zsigmond, akinek domíniumában a település található, *per iudicium* az *educillum* használatát a plébános számára megtiltotta.⁴⁴⁴

V.2.2.e Szentlőrinc és Csehimindszent

A plébánosi javadalmozás kérdéskörét kissé árnyalja annak a már említett konfliktusnak a története, mely Szentlőrinc és plébánosa között robbant ki az 1760-as években. A szentlőrinci plébánia a szerényebb bevételű plébániák közé tartozott 1733-ban. Későbbi adat nem áll rendelkezésünkre, de Gerics György ügye arra enged következtetni, hogy ez a helyzet a század második felére sem változott érdemben.

Gerics az omladozó plébániaépület rendbetétele és a földjeinek felszántása miatt nem csak a plébániához tartozó hívekkel, de a földesurakkal is összeütközésbe került. A plébános az időközben olthatatlan viszálykodássá fajuló ügy orvoslásáért a győri püspökhöz és Vas vármegye illetékeseihez folyamodott. 1769. március 30-án kelt az a dokumentum, mely a megegyezés pillanatát rögzíti: a szombathelyi szentszék és a vármegyei illetékesek előtt írásba foglalták az új kontraktust. A testimonialis levélen Gusálly János szombathelyi esperesnek, Babolcsay Imre, Vas vármegye táblabírájának, valamint Zarka György Vas vármegye főbírájának aláírása és pecsétje található.⁴⁴⁵

---

⁴⁴² Batthyány vizitáció I. Körmend, 1756. október 21. 706–717.

⁴⁴³ Szily vizitáció 10. kötet. Körmend, 1779. május 5. 152–165.

⁴⁴⁴ Acta Parochialia Districtus Németujváriensis, SZEL, Litera D Nr. 6. Xaverius Han kicládi plébános Zichy Ferenc püspökhöz írott levele. Kiclád, 1764. augusztus 27.

⁴⁴⁵ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 12. Testimonialis levél, Szentlőrinc, 1769. március 30.

Az új szerződés értelmében, bár az eddig érvényben lévő, 1721. évi contractus szerint felsorolt földeket a materban és a filiákban lakó nemesek és nemtelenek voltak kötelesek szántani, ám ezen munkákat „*dicstelennek, ... sőt nem igen hasznosnak*” találták, úgy egyeztek meg, hogy szántás, vetés és a gabona behordása helyett inkább összesen 33 forint 21 dénárt adnak a plébánosnak, mely összegből a mater része 20 forint 36 dénár, a filiáké pedig 12 forint és 85 dénár. Ennek első felét Szent György napján (április 24.), második felét pedig Szent Pál napján (június 29.), négy forint büntetés terhe mellett, ki-ki a maga részét a főcéhmasternek volt köteles kifizetni, aki aztán maga adta azt a plébános kezébe. A főcéhmaster felelőssége, hogy a plébános ezt az összeget „minden galiba nélkül” időben megkapja. Ezért a főcéhmaster, „*ahogy az eddig is szokás volt*”, mentesült a pénzfizetési kötelezettség alól.

A gabonabéli fizetés a „Batthyány vizitációban foglaltak szerint” grazi köbölben fizetendő. Ugyanígy a materben élő földesurak és hívek az „eddig szokás szerint” kötelesek a konyhára való fát a plébánosnak biztosítani.

A zsellérek szintén a Batthyány vizitációban foglaltak szerint kötelesek „kézi munkájukkal szolgálni”. A plébánosnak pedig ugyanezen vizitációban foglalt stólat és proventust „nem másképpen és nem többet” rendeltek fizetni.

Mélyebb betekintést enged a főesperesség plébániáinak anyagi világába Csehimindszent 1765-ből származó papkérése.⁴⁴⁶ Mivel a korszakból valódi, tehát a plébános és a közösség megegyezését rögzítő szerződést sem a győri, sem pedig a szombathelyi egyházmegyei levéltárban nem találtam, ezt a forrást ismertetem részletesebben.

A kemenesalji esperesi kerületben fekvő település a szombathelyi püspöki szentszékhez intézte papkérését. Mint fogalmaztak, mivel a településen a templom már felépült, szeretnék, hogy papjuk is legyen „ahogy előbbeni időkben is szokás volt”, s ezért „szabad, elszánt jó akaratukból” a következő felajánlást teszik:

Minden mindszenti, akinek igás marhája van, és akár egész, akár fél, akár „fertály” telken gazdálkodik, minden évben egy pozsonyi köböl gabonát, fele-fele arányban búzát és rozst ad. Ugyanezen mód szerint a csehi gazdálkodók pedig évente egy pozsonyi köböl rozst vállalnak a plébánosnak adni. Amely mellé évente minden gazda „húsz pénzt” fizet, mégpedig aszerint, ha „egy kenyéren vannak”, egyszer, ha pedig „külön kenyéren, ámbár egy hajlék alatt lesznek vagy vannak”, ki-ki a maga 20 garasát fizeti meg. Az ottani zsellérek pedig, akár saját, akár más házában laknak, igás állatuk nincs, s nem is gazdálkodnak, hanem „más kézi munkából és párosan élnek”, fél pozsonyi köböl rozst adnak és „tíz pénzt” fizetnek. A „páratlan zsellérek”,

---

⁴⁴⁶ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 20. Csehimindszentiek papkérése. Szombathely, 1764. december 10.

úgy mint a szolgálatban lévő feleségek, vagy özvegyek, gabonát nem adnak, hanem esztendőnként tíz garas „lélekpénzt” fizetnek.

Ezekén kívül minden településen a „vonyós marhával” rendelkező gazda évente egy szekér tűzifát összead, melyből 15 szekérrel az iskolamesterek kapnak, a többi pedig a plébánosé lesz. A szekér tűzifa tíz garas megfizetésével kiváltható.

Ami egy tagban lévő szántóföld van Mindszent határában (kb. tíz hold), azt a három falu között fölosztják egyik évre, következő évre hozzá irtanak még 4 holdat Csehiben, majd Csipkereken. Ezeket, és a mindszenti tíz holdat is, a falubeliek megfelelő időben háromszor fölészántják, a plébános vetőmagjával bevetik, boronálják, learatják, a terményt behordják és azt le is fedik. A tavaszi búza esetében pedig helységenként egy-egy holdnyi földdel járnak el ugyanígy. Mint írják, igyekeznek még földet szerezni a plébános számára, s amíg ez nem sikerül, a plébános által árendában szerzett földeket ugyanezen feltételekkel fogják művelni.

A mindszenti határban a Kőrös melletti egy tagban fekvő Nagyrét nevű rét egyik felét mindszentiek, másik felét csehiék lekaszálják, mely körülbelül 12 szekérre való lesz, s azt be is hordják, ugyanígy sarjút is kaszálnak, valamint „azon kívül amennyire kívántatik megirtjuk, tisztogatjuk a túrásoktól, vízfolyásoktól” a területet. Ugyanígy járnak el a csipkerekiek a Kerekesrakottyá melletti körülbelül két szekérre való réttel, a Nagybürrűnél levő Bökföli Hegy újtában körülbelül egy szekérre való réttel, valamint a Nagyrét végében lévő területtel, melyet a korábbi plébános saját költségen kaszáltatott. Ez szintén körülbelül két szekérre való.

Az egész plébániaházat újonnan építi meg a közösség, mely a következő helyiségekből áll majd: egy szoba kis benyílóval, abból nyíló „kis rekesztés”, pincelejárát, kéményes konyha, cselédszoba, alatta lévő pincével, illetve egy kamra. Az épület kőből készül. Ezen kívül két ló számára istálló, egy szekérszín, illetve egy pajta épül a plébániaház mellé. Ezek egyik fala kőből, a többi fából készül majd. Az építőanyagokat, követ, fát a Kissomló hegyről, a téglát pedig a maguk égetőjéből a három falu együtt szerzi be. Amiért pedig készpénzzel kellett fizetni, mint a kőműves, asztalos, lakatos, üveges, gerencsér munkákért, s deszkákért, annak felét a mindszentiek, másik felét a csehiék és csipkerekiek együtt fogják fizetni. A szükséges meszet a leendő plébános veszi, de a közösség elhozza, beoltja, a kőművesek mellé pedig minden napra elegendő napszámot a három helység közösen biztosít. A tető felrakása, esetleges javítása, illetve szükség esetén újrarakása a három helység közös kötelezettsége, felosztják egymás közt, ki, hol, s mennyinek viselje gondját. Hasonlóképpen járnak el a kerti és utcai kapukat, beállásokat, szalmás, veteményes, és füves kerteket, és a disznóólat illetően is.

Céhmestereket minden faluban a leendő plébános egyetértésével rendelnek, akik a „templomok és falu dolgaiban teljes hatalommal eljárjanak”. Az „öreg céhmester” leginkább a templom dolgaira vigyáz majd: jövedelmeire, adósságaira, költségeire kell ügyelnie, a plébánossal együtt felelős a két kulcsú pénzesláda (*gazophylacium*) tartalmáért. A „kis céhmesterek” pedig a plébánia dolgaiért felelnek majd: beszedik a plébános gabonáját, lélekpénzeit. Ehhez, ha a plébánosnak lesz szekere, akkor azt, ha nem lesz, a falu által biztosított szekeret használhatják majd. Ők felügyelik majd a szántást, az aratást, kaszálásokat, széna begyűjtéseket, gabona és széna behordásokat, valamint a templommal és plébánia házzal kapcsolatos építési vagy javítási munkálatokat. Az itt végzett munkájukért cserébe a falusi, illetve vármegyei kötelezettségek alól mentesülnek, a plébánosnak sem igás robottal nem tartoznak, sem gabonát, sem lélekpénzt, sem stólat nem kell fizetniük, ez alól csak a *copulatio* képez kivételt. Ilyen „engedelmek” illetik az „öreg céhmestereket” is.

A plébános állatait őrző pásztorok sem fizetnek semmi mást csak *copulatiót*, s a plébános sem fizet nekik semmit az őrzésért.

Bábaasszonyokat is fognak tartani, „kik plébános urunktól jól megtanítatván, a lölki szertartásban híven, és okossan, józanyon fognak szolgálni”.

Misebort minden helység maga biztosít, ha a plébános másként nem rendelkezik, s „kocsmabor helyett maga borával kívánna élni”. Iskolamestereket a plébános egyetértésével fogadnak majd, olyanokat, akik nem csak éneklésre és a falu notariusságára alkalmasak, hanem „józanságra, ájtatosságra, jó példa mutatásra, gyermekek szorgalmatos taníttatására, és plébános urunk körül való forgolódásra is mind a templomban, mind más egyházi dolgokban alkalmatosak lesznek”.

Az „ajánlattétel” részét képezte a *ludi magister* kérdésköre is. A mindszentí mester a következő fizetést fogja kapni: gabonából és lélekpénzből fele annyit, mint a plébánosnak ajánlottak, annyi változtatással, hogy az iskolamester csak rozsot kap. Halottért való éneklésért (nappali és éjjeliért egyaránt) 7 garast, halotti misén éneklésért 25 garast, harangozásért minden tavaszi és őszi termésből egy kévét, a szőlőhegyeken minden egy darab szőlőből egy „hegység iccójényi” bort kap. Hirdető cédulákért és magán emberek számára írt levelek után is hét-hét garas jár neki. Gyermekek tanításért „minden kántorra” öt garast, valamint egy szekér tűzre való fát kap majd. Minden évben egy hold földet háromszor megszántanak neki, amit aztán a mester vetőmagjával be is vetnek, boronálnak, learatják, a terményt pedig be is hordják. Továbbá az iskolamester számára házat építenek. A csipkerekiek hasonló módon járnak el az iskolamesterükkel. A csehieknak ekkor épp más megállapodás szerint volt iskolamesterük, de

mint írták, „ha érdemes mesterünk találta, annak (...) mi hasonlóképpen mindenekezt fogunk adni”. Ezen kívül a koledából, az új esztendő eleji házszentelésből is részesülni fognak.

Házszenteléskor, mivel a plébánosnak kender földje nincsen, minden háznál kap „két marok kendert”. Ezen kívül régi szokás szerint, kap még egy darab húst, lábat vagy kolbászt, illetve a tavaszi vagy az őszi gabonából „egy kis vékácskával”, „mivel Isten megáldott”.

A stóla megfizetése a következőképpen alakul: a keresztelőért öt garas, a újjaszonyavatásért egy garas, a temetésért (akár gyermek, akár felnőtt) öt garas, gyászmiséen az énekes tíz garas, a prédikáció egy forint. A házasságkötés tíz garas. Vidéki testimonialisokért, s hirdetésekért „egy marias”-t, anyakönyvek alapján kiadandó testimonialisokért egy tallért kell fizetni. Betegek szentségének kiszolgáltatásáért, betegek gyóntatásáért semmi fizetség nem jár.

Meghatározták az istentisztelet rendjét is. A mindszentiek kérése az volt, hogy szentmise a következőképpen tartassék: a mindszenti templomban kétszer egymás utáni vasárnapokon, és minden újhoid vasárnapon, valamint az utána következő első vasárnapon vagy ünnepnapon. Másodszor a csehi templomban, harmadszor a csipkerekéi templomban. Sátoros ünnepek első napjain, valamint Úr napján mindig a mindszenti templomban legyen szentmise, továbbá mindegyik templomban a patrónusa napján „az isteni szolgálat helyben tartassék”.

A tizenharmadik, utolsó pont pedig kimondja, hogy ez a rendtartás akkor se bomoljék meg, ha a jövőben új falut csatolnának „ezen fárához”.

Az irathoz csatolt szentszéki végzés annyiban módosította a fentiekben, hogy két marok kendert senki nem lesz köteles adni, az istentiszteleti rendet pedig annyiban pontosította, hogy ha a két egymást követő mindszenti mise után újhoid vasárnap következne, csak egyszer tartassék ott istentisztelet, egyik filia se maradjon helyben bemutatott szentmise nélkül olyan hosszú ideig.

V.2.2.f Összkép

A vasvári főesperesség területén fekvő plébániák anyagi helyzetéről nem áll rendelkezésre teljes és átfogó kimutatás. A vizitációs adatok alapján az éves bevételek a plébániák egy részére vonatkozóan nem rekonstruálhatók. Sinzendorf Fülöp (1699–1747) győri püspök 1730-ban írt szentszéki jelentésében úgy fogalmaz, hogy egyes parókiák javadalmazása eléggé jó, mások a plébánosok segélyalapjából kapnak pótlást, ami a megélhetéshez rendszerint elégséges, ismét mások a szegény plébánosok alapjából nyernek segítséget. Egyes parókiák nincsenek örök

időre fölállítva, csak addig állnak fenn, amíg fenntarthatók; csak kevés parókiának van földje, miután a sok háború folytán az eredeti iratok elvesztek.”⁴⁴⁷

Mint már említettük, 1733-ban a vasvári főesperességről is elkészült a Cassa parochorum-összeírás, mely hasonló szempontok alapján veszi sorra a plébániai bevételeket, mint az egyházlátogatási jegyzőkönyvek teszik. Az összeírás azonban nem teljes, a kemenesaljai kerület nagy részének, illetve a szombathelyi és tótsági kerület több plébániájának adatai hiányoznak.

A főesperesség általános anyagi helyzete azonban így is kivehetővé válik. Az összeírás 83 anyaegyház és azok filiáinak éves bevételeit rögzítette.

Település	Kerület	Plébánia éves jövedelme		Tanító éves jövedelme	
		forint	krajcár	forint	krajcár
Rohonc (horvát)	rohonci	194	62	40	83
Rohonc (német)	rohonci	385	94	71	60
Nagynarda	rohonci	84	25	11	3
Csém	rohonci	123	83	18	86
Szerdahely	rohonci	66	50	16	10
Incéd	rohonci	203	37	27	45
Sámfalu	rohonci	179	62	13	51
Németszentmihály	rohonci	265	46	18	9
Vörösvár	rohonci	65	66	11	25
Felsőőr	rohonci	109	15	31	20
Szentmárton	rohonci	51	32	16	6
Kéthely	rohonci	93	15	41	10
Pinkafő	rohonci	261	72	36	20
Máriafalva	rohonci	184	51	48	65
Németújvár	németújvári	170	61	nincs	
Pusztaszentmihály	németújvári	115	97	27	72
Kukmér	németújvári	123	88	8	
Pokstorf	németújvári	127	24	19	60
Keresztúr	németújvári	92	25	8	70
Szentkút	németújvári	77	70	15	71
Mindszent	németújvári	136	85	13	20
Kertes	németújvári	115	35	31	40
Szentpéterfalva	németújvári	168	50	34	57
Miske	németújvári	83	84	19	94
Királyfalva	németújvári	174	30	17	85
Wolfau	németújvári	67	27	3	50
Szentelek	németújvári	126	41	19	5

⁴⁴⁷ Sinzendorf Fülöp bíboros, győri püspök jelentése. Róma, 1730. augusztus 28. Vanyó Tihamér: *Püspöki jelentések a Magyar Szentkorona országainak egyházmegyéiről*. I. m. 140–141.

Település	Kerület	Plébánia éves jövedelme		Tanító éves jövedelme	
		forint	krajcár	forint	krajcár
Kiclád	németújvári	124	57	21	
Németkeresztes	németújvári	271	22	34	35
Beled	németújvári	105	58	36	36
Dobra	hegyháti	83	35	48	50
Szentmárton	hegyháti	93	55	26	5
Egervár	hegyháti	88		15	
Vasvár	hegyháti	49	9		
Győrvar	hegyháti	63	50	16	40
Gerse	hegyháti	87		21	
Szarvaskend	hegyháti	108	50	23	
Nádasd	hegyháti	95	1		
Szőce	hegyháti	69	45	17	
Belsőrákos	őrségi	53	10	20	
Ivanc	hegyháti	78	50	13	17
Őriszentpéter	őrségi	101	25	46	15
Kerca	őrségi	84	72	22	50
Velemér	őrségi	76	72		
Szombathely	szombathelyi	358	55	94	50
Léka	szombathelyi	527	70	35	75
Pölgersdorff	szombathelyi	nincs adat		nincs adat	
Rót	szombathelyi	nincs adat		nincs adat	
Kőszeg	szombathelyi	nincs adat		nincs adat	
Tömörd	szombathelyi	103		47	
Meszleny	szombathelyi	284	12	26	37
Köveskút	szombathelyi	173		26	40
Szilvagy	szombathelyi	243	77	33	10
Vép	szombathelyi	203	70	68	95
Szécsény	szombathelyi	187	60	22	
Szentlőrinc	szombathelyi	197	87	21	50
Szentkirály	szombathelyi	117	47	15	70
Németgencs	szombathelyi	236	95	51	50
Pőse	szombathelyi	124	50	29	14
Dozmat	szombathelyi	161	37	9	87
Ják	szombathelyi	125	4	12	60
Körmend	szombathelyi	383	72	61	45
Egyházasrádóc	szombathelyi	118	67	15	45
Kisunyom	szombathelyi	171	55	8	62
Szentléránt	szombathelyi	162	25		
Rábahídvég	szombathelyi	237	96	24	15
Rábaszentmihály	szombathelyi	100	25	25	98
Szentgothárd	Abbatia S. Gotthárd	nincs adat		nincs adat	

Település	Kerület	Plébánia éves jövedelme		Tanító éves jövedelme	
		krajcár	forint	krajcár	forint
Gyarmat	hegyháti	97	50	18	
Muraszombat	tótsági	85	5	17	65
Tissina	tótsági	72	39	16	39
Martyánc	tótsági	98	63	12	97
Szentbenedek	tótsági			20	27
S. Trinitas	tótsági	52	6	13	60
Fölsőszölnök	tótsági	nincs adat		nincs adat	
Szentilona	tótsági	57	87	5	50
Szentgyörgy	tótsági	82	22	8	75
Fölsőlendva	tótsági	99	70	42	75
Nick	sárvári	173	65	25	40
Sárvár	sárvári	399	83	22	85
Felsőpaty	sárvári	165	4	37	40
Szentgyörgy	sárvári	117	50	27	85
Pecöl	sárvári	191	26	13	61
Ikervár	sárvári	177	70	33	82
Csénye	sárvári	156	83	22	10
Rábakovácsi	sárvári	227	20	23	
Vámoscsalád	sárvári	323	26	28	13
Nagyölbő	sárvári	218	50	11	75
Rum	sárvári	187	70	18	30
Sitke	kemenesalji	112	40	13	98
Kenyeri	kemenesalji	221	30	2	72
Högyész	kemenesalji	185	30	15	60
Hosszúpereszteg	kemenesalji	96	34	22	5
Miske	kemenesalji	145	10	4	50
Nyőgér	kemenesalji	61	67	8	85
Külsővát	kemenesalji	47	80	12	88
Szentpéter	kemenesalji	39	25		
Jánosháza	kemenesalji	289	61	27	75
Szentmárton	kemenesalji	102			
Oszkó	kemenesalji	122	29	11	28
Ság	kemenesalji	219	96	28	59
Baltavár	kemenesalji	157	67	9	3
Hetye	kemenesalji	203	51	14	42
Mihályfa	kemenesalji	132	31	14	72

15. Táblázat. Plébániai és iskolamesteri bevételek az 1733-as cassa parochorum összeírás alapján

Éves bevétel (forint)	Materek száma	Materek százalékos aránya
-49	3	58%
50-100	31	
101-150	23	
151-200	20	36%
201-250	10	
251-300	5	
301-350	1	6%
351-	5	
Összesen	98	100%

16. Táblázat. Plébániai bevételek az 1733-as *cassa parochorum* összeírás alapján

A fenti táblázatból egyértelműen látszik, hogy 1733-ban a vasi plébániák 58%-a nem érte el a 150 forintos értékhatárt. Ezen települések java része a németújvári, hegyháti és tótsági kerület területén feküdt. A legkisebb éves jövedelemmel rendelkező világi pap által vezetett plébánia Szentmárton volt 51 forinttal. A felső öt százalékban a főesperesség mezővárosainak plébániáit találjuk: Szombathely (358 forint), Körmend (383 forint), Rohonc német plébániája (385 forint), Sárvár (399 forint), a legnagyobb jövedelme pedig Lékának volt (527 forint).

A következő átfogó adatfelvétel, mely plébániai összjövedelmeket tartalmaz 1767-ből származik. Azonban ez az összeírás sem teljes, a Zichy Ferenc püspöknek megküldött esperesi beszámolókból a vasvári főesperesség plébániahálózatának nagyjából 60%-ának éves összbevételét ismerhetjük csupán meg. Kivételes alkalom ez, mivel sem korábban, sem később, a szombathelyi egyházmegye felállítása utáni időkig nem szerepelt *proventus* adat a táblázatos formában megküldött adatszolgáltatásokban. Feltehetőleg erről külön kimutatást készítettek az esperesek, amelyek azonban jelenleg nem állnak a kutatás rendelkezésére: elvesztek, vagy kallódnak.

Az 1767. évi összeírásból tehát 63 plébánia összesített éves bevételét ismerhetjük meg: a forintra kerekített összegek mellett néhol elvéve az iskolamester fizetését tüntették még fel.

	Plébánia	Kerület	Éves bevétel (forint)
1	Szombathely	szombathelyi	500
2	Kisunyom	szombathelyi	124
3	Dozmat	szombathelyi	140
4	Egyházasszecsőd	szombathelyi	243
5	Egyházasrádóc	szombathelyi	148
6	Ják	szombathelyi	122

	Plébánia	Kerület	Éves bevétel (forint)
7	Kölked	szombathelyi	–
8	Körmend	szombathelyi	318
9	Kőszeg	szombathelyi	–
10	Köveskút	szombathelyi	–
11	Léka	szombathelyi	–
12	Meszleny	szombathelyi	–
13	Nárai	szombathelyi	113
14	Németgencs	szombathelyi	–
15	Pölgersdorff	szombathelyi	–
16	Pőse	szombathelyi	–
17	Rábahídvég	szombathelyi	203
18	Rábaszentmihály	szombathelyi	–
19	Rőt	szombathelyi	–
20	Szécsény	szombathelyi	–
21	Szentkirály	szombathelyi	–
22	Szentléránt	szombathelyi	100
23	Szentlőrinc	szombathelyi	–
24	Szilvág	szombathelyi	–
25	Szombathely	szombathelyi	–
26	Tömörd	szombathelyi	–
27	Vép	szombathelyi	–
28	Beled	németújvári	160
29	Wolfau	németújvári	65
30	Keresztúr	németújvári	–
31	Kertes	németújvári	150
32	Kiclád	németújvári	150
33	Királyfalva	németújvári	225
34	Kukmér	németújvári	220
35	Mindszent	németújvári	90
36	Miske	németújvári	230
37	Németkeresztes	németújvári	151
38	Németsic	németújvári	130
39	Németújvár	németújvári	76
40	Németújvár	németújvári	99
41	Pokstorf	németújvári	200
42	Pusztaszentmihály	németújvári	180
43	Szentelek	németújvári	224
44	Szentkút	németújvári	170
45	Szentpéterfalva	németújvári	185
46	Hidegkút	németújvári	180
47	Szentkereszt	németújvári	230
48	Baltavár	kemenesalji	400

	Plébánia	Kerület	Éves bevétel (forint)
49	Hetye	kemenesalji	70
50	Hosszúpereszteg	kemenesalji	–
51	Högyész	kemenesalji	67
52	Jánosháza	kemenesalji	195
53	Káld	kemenesalji	24
54	Kenyeri	kemenesalji	120
55	Külsővát	kemenesalji	110
56	Mihályfa	kemenesalji	68
57	Miske	kemenesalji	150
58	Nyögér	kemenesalji	75
59	Oszkó	kemenesalji	258
60	Pápoc	kemenesalji	165
61	Ság	kemenesalji	30
62	Sitke	kemenesalji	–
63	Szentmárton	kemenesalji	–
64	Szentpéter	kemenesalji	70
65	Pinkamindszent	kemenesalji	40
66	Nick	sárvári	160
67	Sárvár	sárvári	–
68	Fölsőpaty	sárvári	198
69	Szentgyörgy	sárvári	140
70	Pecöl	sárvári	160
71	Ikervár	sárvári	178
72	Csénye	sárvári	160
73	Rábakovácsi	sárvári	200
74	Vámoscsalád	sárvári	395
75	Nagyölbő	sárvári	160
76	Rum	sárvári	160
77	Muraszombat	tótsági	162
78	Tissina	tótsági	–
79	Hidegkút	tótsági	137
80	Martyánc	tótsági	–
81	Szentbenedek	tótsági	88
82	SS. Trinitatis	tótsági	162
83	Fölsőszölnök	tótsági	77
84	Szentilona	tótsági	115
85	Szentgyörgy	tótsági	151
86	Fölsőlendva	tótsági	130
87	Dolinc	tótsági	135

17. Táblázat. Plébániai bevételek az 1767. évi esperesi beszámolók alapján

Éves bevétel (forint)	Materek száma	Materek százalékos aránya
-49	3	5%
50-99	11	18%
100-149	14	22%
150-199	21	33%
200-249	9	14%
250-	5	8%
Összesen	63	100%

18. Táblázat. Plébániai bevételek az 1767. évi esperesi beszámolók alapján

Ezen adatok alapján az látszik, hogy e 63 mater 45%-ának éves bevétele még mindig nem érte el a 150 forintot. Mivel ezen települések jelentős része (36%) a kemenesalji esperesi kerületben feküdt, mely nagyrészt hiányzott az 1733-as adatsorból, joggal feltételezhetjük, hogy a *cassa parochorum* összeírás 58%-os aránya valójában ennél sokkal nagyobb volt. Némi pénzügyi konszolidálódásnak mégis tanúi lehetünk: míg 1733-ban átlagosan 152 forint volt egy plébánia jövedelme, addig 1767-ben már 159 forint. Bár az adatsorok eltérése miatt ez az adat nem feltétlenül jelez valódi fejlődést.

A *Cassa parochorum* nyújtotta támogatásra tehát a főesperesség plébániáinak nagy része jogosult volt. 1740-ben a *cassa parochorum* 4 129 forintot fizetett ki a győri püspökségnek, ebben az évben ez volt országos összevetésben a legnagyobb összeg. 1764-ben pedig 7 195 forintot kapott az egyházmegye, ekkor csak az esztergomi érsekség lelkészei számára utalt többet az intézmény. Az azonban nem ismert, hogy a győri egyházmegyének utalt összegből részesültek-e és ha igen, milyen arányban jutott támogatás a vasvári főesperesség rászoruló plébániáinak.⁴⁴⁸ A főesperesség területén ettől függetlenül valódi, kézzelfogható segítséget jelenthetett a plébánosok számára a *cassa parochorum*. Nehéz megmondani, hogy az alacsony papi fizetések háttérben a plébánia lakosságának fizetéképtelensége vagy fizetési hajlandóságának hiánya állt-e.

Megjegyzendő továbbá, hogy a plébános-váltások háttérét is jobban megvilágítaná, ha ismernénk a plébániák pontos anyagi helyzetét, mivel a vándorlás általában a nagyobb bevételű plébániák felé irányult. Ezt mutatja a vasvári domonkos konventből érkezett Zombori Péter ivánci plébános példája is, aki így indokolta Zichy Ferenc püspöknek lemondását: „cur autem vellim resignare officium? Mert kerekas a lepén, eöregh és vaskos a legén és eczersmind üres

⁴⁴⁸ Salacz G.: *A Cassa parochorum története*. I. m. 150, 152.

az erszén.”⁴⁴⁹ Ugyanakkor arra is találunk példát, amikor maga a közösség azzal a kéréssel folyamodik a püspökhöz, hogy papjukat ne helyezték át más plébániára, mert nem tudnak egy új papot megfizetni. Rum és filiái katolikus közössége például azt kéri Zichytől, hogy jelenlegi plébánosukat, Andreas Markót⁴⁵⁰ ne helyezze máshová, egyrészt, mivel „papi hivatásában szorgalmatos”, másrészt – és ez a fő indok, amit a levélírók hangsúlyoznak – mivel a falu igen szegény, messziről jött plébánost nem tud megfizetni.⁴⁵¹

V.2.3. Káplántartás

A latin *capellanus* szó kezdetben a kiskápolnában miséző lelkiatyát jelentette. A 18. századi szóhasználatban azonban a káplán már olyan frissen, néhány éve felszentelt áldozópapot jelölt, aki püspöki utasításra, az adott település vezetésével megbízott lelkipásztor felügyelete mellett segédkezett.⁴⁵² A *capellani locales* (vagyis helyi káplánok) jogait és kötelességeiket tekintve egyenrangúak voltak a plébánossal, illetményük azonban alacsonyabb volt. A káplán és plébánosa viszonyát tekintve „egyházi rendre nézve mindkettő egyenlő, tehát a plébános káplánját úgy tekintse, mint társát”.

A segédlelkészek feladatköre a helyettesítésre és megbízásra (*potestas delegata et vicaria*) korlátozódik. Megjegyzendő, hogy a kiegészítő lelkész nem egyenlő a helyettes lelkésszel vagy plébániai adminisztrátorral. Míg a helyettes lelkész a plébánossal egyenlő jogokkal, addig a káplánok függő viszonyban állnak, nem jogosultak önálló döntéshozatalra.⁴⁵³ Káplánokra elsősorban nagyobb lélekszámú, több filiával rendelkező egyházközségekben találkozunk. Mivel a káplán fizetését a plébánosi javadalomból kapja, így elsősorban a plébánia gazdasági eltartóereje dönt arról, hogy a plébános kap-e segítséget szükség idején.⁴⁵⁴

---

⁴⁴⁹ GYEL, Püspöki levéltár, Capsarium, Zichy irattár. Számozatlan. Idézi: Fehér Máttyás: *A hétszázados vasvári Szent Domonkos-rendi kolostor története 1241–1941*. Bp. 1942. 119.

⁴⁵⁰ A levél valamikor 1748 és 1756 között íródott, mivel Markó 1748-ban még hodosi, 1756-ban már pősei plébános, ez utóbbi összeírásban pedig már beszámol négy és fél éves rumi szolgálatáról a korábbi szolgálati helyek felsorolásánál.

⁴⁵¹ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 20. Rumi hívek Zichy Ferenc püspökhöz írott levele. Rum, é. n.

⁴⁵² Magyar Katolikus Lexikon. VI. 146.

⁴⁵³ Gaith Rudolf–Patzner István: *Lelkipásztori lexikon rövid egybefoglalása a főbb lelkipásztori, plébánia-hivatali, liturgiai, egyház- és házasságjogi, adó- és pénzügyi teendőknél. A katolikus magyar lelkipásztorok használatára*. Temesvár, 1892. 165., 304., 335.

⁴⁵⁴ A káplánokról bővebben: Gyöngyössy Orsolya: *Plébánia és társadalom. A római katolikus alsópapság és a laikus templomszolgák társadalmi szerepe Csongrádon a 19. század második felében*. Doktori értekezés. Szeged, 2014. 91–118.

A káplán megfelelő életkörülményeiről is a plébános gondoskodott: számára lakást, fűtést, világítást és étkezést a plébános biztosított.⁴⁵⁵

A 17. század folyamán is nagyon kevés helyen tudott a plébános javadalmából még egy pap megélni. Elsősorban városokban, nagyobb mezővárosokban volt erre lehetőség.⁴⁵⁶ A vasvári főesperesség területén az 1733-as összeírás szerint hat káplán működött. Kőszegen, Lékán, Vörösváron, Németkeresztesen, valamint Sárváron és annak Sár nevű filiájában.

Az 1754–58-as adatfelvétel alapján pedig mindössze öt településen szolgált káplán, még mindig a főesperesség tehetősebb mezővárosaiban találkozunk velük. Szombathelyen, Körmenden, Baltaváron és Pinkafőn szolgált egy-egy káplán, Rohoncon pedig kettő. Itt a plébánosnak lehetősége volt egy *capellanus germanicus* és egy *capellanus croaticus* alkalmazására is, s így volt ez az 1778–81-es adatfelvételek idején is.⁴⁵⁷ Az 1770-es évek végére már 18 településen összesen 20 káplán működött. 1780-ban a vármegye egyetlen szabad királyi városában, Kőszegen is két káplánt találunk, akikről csak annyit közöl a vizitátor, hogy mindketten 28 évesek és a győri szemináriumban végezték tanulmányaikat.⁴⁵⁸

Az említett 20 káplán közül hat volt ferences szerzetes, akik a szombathelyi, pápai, illetve sümegi rendházból érkeztek a vasi településekre. Mivel a káplán a plébános alkalmazottja volt, a vizitátorok alig foglalkoztak velük. A Szily-féle vizitációban szerepel a korszak összeírásaiban először a káplánokról bármiféle személyes adat, fizetségükről azonban ekkor sem tudunk meg szinte semmit.

Körmenden egy plébánost és egy káplánt tartott el az egyházközség, s itt találkozunk azzal, hogy káplán tartásdíja címén a körmendiek 50 forintot fizettek a plébánosnak, ebbe a leányegyházak hívői házanként, évről évre részesedés szerint fizettek maguk is. 1756-ban ez az összeg 12 dénár, zsellérek esetében 6 dénár volt.⁴⁵⁹ A káplánkérés mögötti döntő érv, avagy kényszerítő erő ezen a vidéken elsősorban nem is annyira a plébánosok leterheltsége, a feladatok sokasága lehetett, hanem a nyelvtudás hiánya. A körmendi plébános levelében olyan káplán küldését kéri a szombathelyi szentszéktől, aki beszél magyarul és horvátul.⁴⁶⁰ S, ha egy pillantást vetünk a század első felében felbukkanó világi káplánokra, azt látjuk, hogy

---

⁴⁵⁵ Bárth J.: *Paptartás a kalocsai főegyházmezejében*. I. m. 163.

⁴⁵⁶ Fazekas I.: *Reformok útján*. I. m. 108.

⁴⁵⁷ Batthyány vizitáció II. Rohonc, 1757. szeptember 19. 24., Szily vizitáció 11. kötet. Rohonc, 1779. augusztus 3–4. 206.

⁴⁵⁸ Szily vizitáció 9. kötet. Kőszeg, 1780. június 7. 30.

⁴⁵⁹ Batthyány vizitáció I. Körmend, 1756. október 21. 706–717.

⁴⁶⁰ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 20. Salamon István körmendi plébános szombathelyi szentszékhez írott levele. Körmend, 1763. március 5.

nyelvtudásuk általában eltért vagy kiterjedt más nyelvre is, mint amelyen (amelyeken) a plébános meg tudta értetni magát.

Hogy ez az 50 forintos fizetés mennyire volt általánosnak tekinthető, az a forrásokból nem derül ki. A 19. század első felében a kalocsai egyházmegye területén a káplán évi 60 forint fizetést kapott a plébánosától, s ugyanekkora összegről van adat a veszprémi egyházmegyéből is, ám ez már az általam vizsgált korszakot követő időszakból származó adat.⁴⁶¹

A káplántartás elterjedése azonban minden bizonnyal javuló anyagi körülményeket jelez a 18. század végéhez közeledve, hiszen a kápláni fizetés a plébánosi javadalomból származott, a közösség nem kötött külön kontraktust a káplánjával.

V.2.4. Végrendelkezés

A klérus egyéb rétegeihez hasonlóan az alsópapság tagjainak is lehetőségük volt, hogy végrendelkezzenek és szerzett vagyonukat örökösük között szétosztják. Az *Epistola pastoralis*ban Zichy kiemelten felhívja papjai figyelmét, hogy végrendelkezéskor, *pium legatum* hagyáskor ne feledkezzenek meg mindenekelőtt a szeminárium nyugalmazott papjairól.⁴⁶² Rendelkezése szerint egy végrendeletet sem szabad azelőtt végrehajtani, hogy az illetékes ordinárius jóvá ne hagyta volna.⁴⁶³ Az esperes, mint a végrendelet végrehajtásáért felelős személy köteles összeírni a hagyatékot, és a végrendelet jóváhagyása után azt végrehajtani, s a róla készült számadást (*rationes*) a szentszéknek megküldeni.⁴⁶⁴

Annak a klerikusnak, aki törvényes végrendelet nélkül halt meg, vagyonának kisebb részét az a plébánia örökölte, ahol épp szolgált, nagyobb részét pedig a szegények között osztották szét úgy, hogy maradjon az elhunyt lelkiüdvéért bemutatandó misére is.⁴⁶⁵ Az alsópapság tagjainak vagyona általában családi örökségből és/vagy saját megtakarításból származott.

Az *Epistola pastoralis* külön rendelkezett a plébános könyvtáráról is. Ennek értelmében az elhunyt könyvei közül a morálteológiai és prédikációs segédkönyveinek a plébánián kellett maradniuk, *pro usu successorum*. Az esperes ezeket is köteles volt lajstromba venni, ahogy a plébánia ingó és ingatlan vagyonát is. Zichy azzal magyarázza ezen rendelkezését, hogy mivel mindeddig ilyen ellenőrzés nem volt, a plébániaházat vagy az elhunyt plébános rokonai, vagy

---

⁴⁶¹ Bárth J.: *Papartás a kalocsai főegyházmegyében*. I. m. 163.

⁴⁶² *Epistola pastoralis* § VIII. 9.

⁴⁶³ *Epistola pastoralis* § VIII. 10.

⁴⁶⁴ *Epistola pastoralis* § VIII. 11.

⁴⁶⁵ *Epistola pastoralis* § VIII. 12.

a hívek, esetleg rablók ürítették ki teljesen, így mire az új plébános megérkezett, egy szög nem maradt a falban, melyre reverendáját felakaszthatta volna. A plébánia teljes kifosztását megelőzendő tehát, a haldokló plébános mellé rendelt klerikus dolga volt addig őrizni és jól zárható helyre összegyűjteni az elhunyt ingóságait, míg az esperes meg nem érkezett. A második lateráni zsinat határozata alapján ugyanis, azt, aki a plébániaházat kifosztja, az egyház exkommunikációval sújtja.⁴⁶⁶

Akár végrendelkezett egy plébános, akár nem, az új plébános számára ott hagytak a plébánián a plébánia berendezéséből általában három széklet, egy ágyat matraccal (*madracza*), egy párnát és két takarót, melyeket az esperes választott ki.⁴⁶⁷

V.3. *Papi életutak*

V.3.1. *Horizontális mozgástér: az egyházmegye határain innen és túl*

Az alsópapság tagjai előtt nem csak az egyházmegyén belüli plébániaváltás lehetősége állt nyitva, de más egyházmegyéhez tartozó plébánia átvétele is. Hermann István kutatása mutatott rá arra, hogy ez a „migrációs” jelenség mekkora jelentőséggel bírt a veszprémi egyházmegye esetében, ahol az egyházmegye plébániáinak száma egészen az 1750-es évekig meghaladta a papság létszámát. Az egyházmegye vezetése az 1740-es évekig más egyházmegyékből pótolta a hiányzó lelkipásztorokat. E folyamatban jelentős szerepe volt a győri egyházmegyének: az ismert származási hátterű veszprémi egyházmegyei papság 40%-a származott innen. Arányuk csak az 1750-es éveket követően kezdett csökkenni.

A más egyházmegyéből átvett papok aránya, amely nyilvánvalóan átfedésben van a származás szerint említett csoporttal, hasonló tendenciát mutat. Az 1740-es években a veszprémi egyházmegye papsága közel 50%-ban átvett lelkészekből állt. A 148 lelkipásztor közül 53 fő érkezett a győri, 35 pedig az esztergomi főegyházmegyéből. A veszprémi egyházmegye esetében tehát a 18. század első felében a papság utánpótlásának elsődleges forrása a győri egyházmegyéhez tartozó területek voltak, jelentőségüket a század utolsó harmadára is megtartották, hiszen a veszprémi egyházmegye saját szemináriuma felállításának hatása csak évtizedes távlatokban tudott megmutatkozni.⁴⁶⁸

---

⁴⁶⁶ Conc. Later II. Can. 5. Epistola pastoralis § VIII. 13.

⁴⁶⁷ Epistola pastoralis § VIII. 13.

⁴⁶⁸ Hermann I.: *A veszprémi egyházmegye igazgatása a 18. században*. I. m. 89–92.

Ami a vasvári főesperesség papságának egyházmegyén kívülre irányuló mozgását illeti, azt csupán a vasvári főesperesség tekintetében vizsgálni felesleges, hiszen kevés és önmagában nem értelmezhető adatot kapunk. A valódi(bb) kép megalkotásához a győri egyházmegye egészét kell vizsgálnunk. A téma forrásadottsága szűkös ugyan, azonban – ha nem is a dolgozat által vizsgált teljes időkorre, de egy szűkebb intervallumra vonatkozóan – a Győri Egyházmegyei Leváltárban őrzött *Protocollum vicariatus generalis* kötet bejegyzései fontos információkkal szolgálnak.⁴⁶⁹ A kötet maga az 1733. évvel indul és az 1754. évvel zárul, azonban áthelyezési adatok csak 1736-tól szerepelnek, 1737-ig csupán a plébániák megnevezésével, 1737-től pedig a klerikusok nevének feltüntetésével.

1737 és 1754 között összesen 442 áthelyezés, illetve kinevezés szerepel a kötetben, melyek összesen 345 személyt érintettek. E forrás alapján évente átlagosan 27 áthelyezés, illetve plébániára vagy káplánságra való kinevezés történt a győri egyházmegyében.⁴⁷⁰

Az áthelyezések/kinevezések számát tekintve kiemelkedik az 1749-es év. A vasvári főesperességet érintő 1748-as összeírást követő évben 44 áthelyezés történt, s ezek 43%-a (19 fő) a vasvári főesperesség plébánosait érintette. Túlnyomó többségük a főesperességen belül váltott szolgálati helyszínt, mindössze három fő került át másik főesperesség területére.

Hasonlóan nagyszámú áthelyezés, illetve kinevezés történt 1752-ben, ekkor a 41 eset 46%-a érintette a vasvári főesperesség papságát. Ebben az évben 24% volt a pályakezdő klerikusok aránya, akiknek 70%-a a vasvári főesperesség valamelyik plébániájára került. A tíz pályakezdő ekkor már egyetlen kivételtől eltekintve mind káplánként kezdte meg szolgálatát. A kivételt Árvay Mihály, ekkor rábapatonai plébános egyházmegyéből történő elbocsátása miatti üresedés betöltése jelent(h)ette: Rábapatonára plébánosként érkezett az ifjú Sárosi József.⁴⁷¹

1737 és 1754 között öt olyan klerikust jegyez le a forrás, akinek az egyházmegyéből távoznia kellett (*dismissus est*), az okokat sohasem részletezi.⁴⁷² Közülük Árvay Mihályról biztosan tudjuk, hogy az általa elkövetett sorozatos szabályszegések miatt válhatott meg tőle ez egyházmegye. Róla később részletesebben lesz még szó.

---

⁴⁶⁹ GYEL, Püspöki levéltár, Vegyes egyházkormányzati iratok, *Protocollum vicariatus generalis* 1733–1754.

⁴⁷⁰ Egyéb forrásokkal (szentszéki jegyzőkönyvek, esperesi levelezések, stb.) összevetve, ez bizonyosan nem az összes adat, elsősorban az egyházmegyéből bármilyen okból távozó, illetve a szemináriumból frissen kikerülő klerikusokra vonatkozó adatok hiányosak. A szeminaristákra vonatkozóan lásd V.1.2. fejezet. A távozókra vonatkozóan lásd V.4.1. fejezet. De nem szerepel a kötetben az 1748-as összeírásban említett plébánosok 57%-a, illetve a Batthyány-féle egyházlátogatásban szereplő klerikusok 50%-a.

⁴⁷¹ GYEL, Püspöki levéltár, Vegyes egyházkormányzati iratok, *Protocollum vicariatus generalis* 1733–1754. 264.

⁴⁷² A rendes rendtartás értelmében a papok fegyelmi ügyeivel kapcsolatos iratok a püspöki magánlevéltár részét képezték, amelyet a püspök halála után hivatalból megsemmisítettek. Emiatt az elbocsátások pontos okát nem lehet felderíteni.

Van példa arra is, hogy egyszerűen csak a Pannonhalmi Főapátság alá tartozó plébániára került az illető, jelen esetben Samuel Hriankay Bársonyosra 1749-ben.⁴⁷³ De volt olyan is, aki Stájerországba, illetve a salzburgi egyházmegyében fekvő Schwarzbachba távozott.⁴⁷⁴ Megjegyzendő azonban, hogy a Schwarzbachba távozó kismartoni káplán helyett, a schwarzbachi plébános Locsmándra érkezett, s vette át a plébánia irányítását.⁴⁷⁵

A messzire távozók mellett tehát voltak messziről érkező klerikusok is. Ilyen volt például Philip Seidle, aki Sziléziából, a breslauer püspökség területéről érkezett a győri egyházmegyébe, s 1745. március 16-ával Németjérfalu plébánosa lett.⁴⁷⁶ Nem ennyire messziről érkezett Thomas Scipala, aki korábban az esztergomi főegyházmegyében szolgált, s az éppen csak visszaszerzett (*neorecuperata*) környei plébániát és annak filiáit vette át 1746 februárjában.⁴⁷⁷

A plébániaváltások pontos hátterét utólag szinte lehetetlen megfejteni. Alig néhány esetben jelöli a forrás, ha lemondás vagy haláleset miatt volt szükség az adott plébánia ismételt betöltésére. Az áthelyezéseknek az egyházkormányzati megfontolásokon túl számos oka lehetett, például a helyi közösséggel fennálló felodhatatlan viszálykodás, elmérgesedő viták, vagy a plébános magaviseleti problémái. A plébánosok saját kezdeményezésére történő plébániaváltásai mögött is állhattak hasonló megfontolások, sokkal valószínűbb azonban a jobb anyagi körülmények keresése, az a célkitűzés, hogy olyan plébánián szolgálhassanak, amelynek jövedelméből kényelmesen meg lehet élni, s a plébániaház összeomlásától sem kell tartani.⁴⁷⁸

Emellett nem szabad megfeledkeznünk még egy fontos szemponttól: a betegség, gyöngeség, öregség okozta nehézségekről, amelyek megnehezítették vagy egyenesen lehetetlenné tették a lelkipásztori szolgálat teljesítését. Erre a problémakörre hívja fel a figyelmünket a királyfalvi plébános rezignációja.⁴⁷⁹ Franciscus Atzler a királyfalvi plébániáról mondott le valamikor 1753 folyamán, Zichy Ferenc püspöknek írott levele kivonatolt másolatban maradt fenn. Leveléből derül ki, hogy Atzler is Sziléziából, a breslauer egyházmegyéből érkezett, 1724-ben szentelték pappá a passauer egyházmegyében. A királyfalvi

---

⁴⁷³ GYEL, Püspöki levéltár, Vegyes egyházkormányzati iratok, Protocollum vicariatus generalis 1733–1754. 214.

⁴⁷⁴ Joannes Leitner 1740 augusztusában Gyanafalváról (Jennersdorf, ma Ausztria) Stíriába távozott. Josephus Spuczier pedig 1748. október 2-ával a kismartoni káplánságból a salzburgi egyházmegye Schwarzbach plébániájára távozott. GYEL, Püspöki levéltár, Vegyes egyházkormányzati iratok, Protocollum vicariatus generalis 1733–1754. 117., 204.

⁴⁷⁵ GYEL, Püspöki levéltár, Vegyes egyházkormányzati iratok, Protocollum vicariatus generalis 1733–1754. 204.

⁴⁷⁶ GYEL, Püspöki levéltár, Vegyes egyházkormányzati iratok, Protocollum vicariatus generalis 1733–1754. 177.

⁴⁷⁷ GYEL, Püspöki levéltár, Vegyes egyházkormányzati iratok, Protocollum vicariatus generalis 1733–1754. 188.

⁴⁷⁸ Vö. Fazekas I.: *A reformok útján*. I. m.

⁴⁷⁹ Acta Parochialia Districtus Németh Ujváriensis, SZEL, Littera D Nr 6. Miscellanea Parochorum, et Parochiarum Districtus Németh Ujvár. Franciscus Atzler királyfalvi plébános Zichy Ferenc püspökhöz írott levele, é. n.

plébániára 1727. június 5-én iktatták be. A győri egyházmegyében másutt nem is végzett lelkipásztori szolgálatot, levele megírásakor 26. éve szolgált a faluban. Atzler kérését azzal támasztja alá, hogy az elmúlt két évben nagyon megromlott a látása és az egészsége, legyengült és sokszor ágyynak esik, lelkipásztori munkáját pedig csak nagy nehézségek árán tudja végezni, s ebben senkitől sem számíthat segítségre. A sok nehézség közepette pedig kénytelen egy omladozó plébániaépületben élni, ami már akkor romos volt, amikor átvette a plébániát, s a közel három évtized alatt csak kisebb javításokat tudott eszközölni rajta.⁴⁸⁰ A levélből nem derül ki, milyen terve volt Atzlernek a királyfalvi plébániáról való távozása utáni időkre.

V.3.1.a Áthelyezési statisztikák és stratégiák

Amennyiben egy lépést hátrálva, a plébánosok egyházmegyén belüli rotációját tekintjük át, úgy azt láthatjuk, hogy sem az esperesi, de még a főesperesi kerület határai sem jelentették a klerikusok mozgásterének határait – sőt ahogy láttuk, maguk az egyházmegyei határok sem tették ezt. A rendelkezésre álló 345 klerikus áthelyezési adatainak vizsgálata azt mutatja, hogy az összlétszám 44%-a az adatfelvétel időszakának végéig hosszabb-rövidebb időre megfordult a vasvári főesperesség plébániáinak valamelyikén. Az egyházmegye egészét tekintve a legtöbb mozgás a vasvári, a locsmándi, a mosoni és a székesegyházi főesperesség területén regisztrálható.

A forrás általában feltünteti, hogy az adott évben hány pap került ki a szemináriumból, mindössze négy évre (1738–1740, 1743) vonatkozóan nincs adat. 1747-ig kettő-négy végzett hallgatót látunk egy évben, 1747-től azonban már hat-hét, sőt 1752-ben tíz végzett hallgató kezdte meg munkáját az egyházmegye valamelyik plébániáján.

A szemináriumból frissen kikerülő klerikusok túlnyomórészt először káplánként végeztek lelkipásztori szolgálatot, a kötetben szereplő 56 seminarista 25%-a azonban azonnal plébánosként kezdhette meg működését. Feltűnően magas (42%) a vasvári főesperesség, különösen a tótsági esperesi kerület plébániáinak aránya azon települések között, ahova rögtön plébánosként kerültek pályakezdő klerikusok.

A 442 áthelyezésből, illetve kinevezésből 68 (15%) esetben (mely 68 különböző személyt is érintett) valamely település káplánságának betöltéséről született döntés. Ezen esetek 60%-a a szemináriumból került az adott plébániára. Mindössze egyetlen esetről tudható biztosan, hogy

---

⁴⁸⁰ A plébánia épületet Atzler távozása után elbontották és egy teljesen új lakóházat építettek az új plébános számára. Batthyány vizitáció II. Királyfalva, 1757. október 6. 978.

az egyik káplánságot cserélte egy másikra: Joannes Holecz a győri egyházmegye egyik meg nem nevezett szabad királyi városának (tehát Sopron, Győr, vagy Kőszeg) káplánjából 1752 novemberében a Vas vármegyei Beled település káplánja lett,⁴⁸¹ illetve egyetlen olyan eset azonosítható, amikor valaki plébánosból lett káplán: Joannes Fehér a Komárom vármegyei Mocsá plébánosából 1738 júniusában lett Kőszeg szabad királyi város plébániáján káplán.⁴⁸² Utóbbi eset mégis mind anyagi, mind pedig a felfelé tartó társadalmi mobilitás szempontjából előrelépést feltételez.

Ha a szemináriumból frissen kikerülő klerikusok első szolgálati helyét kutatjuk, a protocollum kötet adatai azt mutatják, hogy az összes ismert eset 41%-a a vasvári főesperesség területén kezdte meg lelkipásztori pályafutását, amely nagyjából megfelel a főesperesség plébániáinak egyházmegyén belüli arányának. Kiemelkedő szerepet játszott Szombathely és Vámoscsalád, ahova a legtöbb első kinevezés szólt, de ebből a szempontból fontos helyszín volt Egervár és Sárvár is. A teljes egyházmegyét tekintve pedig Csepregre, Szanyba, illetve Nagycenkre szólt a leggyakrabban az első (kápláni) kinevezés.

A kápláni szolgálat általában néhány hónaptól egy-két évig tarthatott. Ritkán, de előfordult, hogy ugyanoda kapott valaki plébánosi kinevezést, ahol káplán volt. Még ritkább volt, ha valaki egyetlen szolgálati helyen töltötte több évtizedes pályafutását.

Amennyiben az egyházlátogatási jegyzőkönyvek adatait vizsgáljuk, azt láthatjuk, hogy a klerikusok 13%-a az adott adatfelvétel időpontjáig még az első szolgálati helyén végezte a munkáját. Ez az időtartam néhány hónaptól negyven évig terjed. A leghosszabb egy helyen töltött szolgálati idő Joannes Hüll, S. Trinitas plébánosához köthető, aki a Szily-féle egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint 1778 szeptemberében már négy évtizede szolgált itt, s sem káplán sem plébános nem volt másutt.⁴⁸³ Antonius Szűcs, Kőszeg plébánosa, pedig csaknem kétévnyi káplánság után lett a város plébánosa 1764 körül, s 1780-ban még mindig itt szolgált.⁴⁸⁴

Ha a három összeírás alapján készült teljes névsort tekintjük, 237 személy esetében áll megfelelő mennyiségű információ rendelkezésünkre.

---

⁴⁸¹ GYEL, Püspöki levéltár, Vegyes egyházkormányzati iratok, Protocollum vicariatus generalis 1733–1754. 273.

⁴⁸² GYEL, Püspöki levéltár, Vegyes egyházkormányzati iratok, Protocollum vicariatus generalis 1733–1754. 59.

⁴⁸³ Szily vizitáció. 6. kötet. S. Trinitas, 1778. szeptember 3–4. 88.

⁴⁸⁴ Szily vizitáció. 9. kötet. Kőszeg, 1780. június 7. 30.

Életkor	Fő	Szolgálati helyek száma (átlagosan)
24-30	28	2,3
31-40	71	2,7
41-50	63	2,7
51-60	18	2,6
61-70	7	2,8
71-	2	2,5
Összesen	237	2,5

19. Táblázat. Szolgálati helyek száma átlagosan, életkor szerinti bontásban

Átlalában tehát két-három szolgálati hely jutott egy klerikusra a 18. századi összeírások szerint. Megjegyzendő azonban, hogy források hiányában nem állt módomban teljes pályáíveket végigkövetni, a fenti adatok a három összeírás időpontját megelőző állapotot tükrözik. Ha valaki több összeírásban is szerepelt, mindig a későbbi összeírásban szereplő adatokat vettem figyelembe.

A fenti vizsgálatot elvégeztem összeírásonként is, azonban releváns különbségek nem mutatkoztak, tehát 1748 és 1780 között nem történt a plébánosok áthelyezésének sem gyakoriságában, sem ritmusában kimutatható változás. A szombathelyi egyházmegye Szily püspök vizitációját követő egyházpolitikája és annak alsópapságra gyakorolt hatásai pedig nem képezik jelen dolgozat tárgyát.

Különbségként megemlítenő, hogy öt vagy annál több szolgálati helyet maga mögött tudó klerikusokkal a Szily-féle egyházlátogatási jegyzőkönyv lapjain találkozhatunk csupán.⁴⁸⁵ A legmagasabb szám a nyolc volt: Georgius Glaszer, az adatfelvétel időpontjában 53 éves rohonci káplán pályája elején hét évig volt káplán Győrött, majd Szanyban (Sopron vármegye), ahonnan két év után helyezték át a Vas vármegyei Nagyfalvára, ahol négy évet töltött. Ezután a szintén vasi Királyfalva következett, ahonnan nyolc hónapnyi káplánság után a Komárom vármegyei Alsó- és Felsőgalla plébániájára helyezték át plébánosnak, itt nyolc évig szolgált, majd Vas vármegyébe visszatérve, „sok évig” Bándolyon (Veiden) volt ismét káplán, ahonnan egy két hónapos dobrai kitérő után Rohoncra került, ahol ismét káplánként szolgált.⁴⁸⁶

Pontosabb pályamintázatok megállapításához az egész győri egyházmegyére vonatkozó összes lehetséges forrás bevonására és feldolgozására lesz szükség, hogy legalább kísérletet

⁴⁸⁵ Öt szolgálati hellyel rendelkezett tíz fő, hattal három fő, héttel, illetve nyolccal egy-egy fő.

⁴⁸⁶ Szily vizitáció. 11. kötet. Rohonc, 1779. augusztus 3-4. 206.

tehessünk valódi pályakövetésre és – amennyiben lehetséges – pályamintázatok, sőt egyházkormányzati stratégiák megrajzolására.

V.3.2. Vertikális mozgástér: az egyházmegye határain belül

Fazekas István kutatásaiból ismert, hogy a 17. század folyamán a plébánosi hivatalnál magasabbra csak kevés pap emelkedett. A világi papság számára a győri egyházmegye területén működő káptalanok jelenthettek előrelépési lehetőséget. Azonban közülük csak nagyon kis arányban tudtak bekerülni mind a győri, mind pedig a 16. század vége óta Szombathelyen működő vasvári káptalan kanonokjainak sorába.

A győri székeskáptalan a püspökséggel egyidejű, Szent István-i alapítású intézmény volt, melynek szervezete már a 12-13. század fordulójára kiépült. A kanonokok száma ebből az időből nem ismert, Bedy Vince feltételezése szerint a 16. századig ez a szám körülbelül 30-33 lehetett, amely a törökkel vívott harcok és a hódoltság területének növekedése nyomán csökkent le a század második felében 16-17-re. Draskovich György győri püspök (1635–1650) 1641-ben visszaállított két stallumot. Keresztély Ágost győri püspök (1696–1725) pedig 1700 július 12-én kiadott rendelkezésével 14-ben állapította meg a stallumok számát, mely szabályozás hosszú időre rendezte a kérdést.⁴⁸⁷

A győri káptalan a 12. század óta működött hiteleshelyként. Kiváltságlevele 1400-ból és 1570-ből is ismert. A mohácsi vész után az egész Dunántúlra kiterjedt működése mindaddig, míg a veszprémi és a vasvári káptalan, valamint a zalavári apátság vissza nem kapta hiteleshelyi működési jogát. A Győrött működő káptalani iskola története szintén régre nyúlik vissza.⁴⁸⁸

A 17. században jellemzően az alsópapságból kikerülő kanonokok karrierjének csúcsa a főesperesi méltóság volt. A 18. század második felében nagyon hasonló pályakép állt előttük, kiegészülve egy további intézménnyel: a Zichy Ferenc püspök által 1753. június 18-ával Szombathelyen felállított püspöki szentszékkal. A káptalan mellett ez az intézmény jelenik meg mindhárom vizsgált összeírásban. A plébánosok általában szentszéki ülnökök (*Sacri Episcopalis Consistorii Castriferrei Assessor*) voltak, de a szentszék elnöke is a vasi plébánosok közül került ki.

---

⁴⁸⁷ Bedy Vince: *A győri székeskáptalan története*. Győr, 1938. 2–11.

⁴⁸⁸ Bedy V.: *A győri székeskáptalan története*. I. m. 14–18.

Az 1748-as összeírásban 103 klerikus szerepel, ám mindössze két plébánost említ, aki kanonoki stallumot is kapott: Siskai János dozmati plébánost, illetve Tóth János németgencsi plébánost.⁴⁸⁹ Ezen kívül említendő a hat esperes, aki a saját kerületének összeírását végezte.

A Batthyány József-féle, 1756–58-as összeírás alapján a 113 plébános közül öten voltak esperesek, öten kanonokok, s hárman szentszéki ülnökök, többen egyszerre esperesek és kanonokok. A 18. század második felében csupán a Szombathelyen működő vasvári Szent Mihály káptalan tagjaival találkozunk a vizitációs jegyzőkönyvekben.

V.3.2.a *A vasvári főesperes és a vasvár-szombathelyi káptalan*

A vármegye kiemelkedő egyházi intézménye volt a vasvár-szombathelyi társaskáptalan. A győri székeskáptalannal együtt ezek a testületek képezték az egyházmegye középrétegének bázisát.⁴⁹⁰ A káptalan első írásos említése 1156-ból származik, létrejötte feltehetően a 11. századi államszervezési tevékenységgel függött össze. A kialakuló vármegyék többsége ugyanis egyben egy egyházigazgatási egységet is alkotott, melyből felépültek maguk az egyházmegyék. Így a Győri egyházmegyéhez tartozó Vas vármegye is egyetlen főesperességet alkotott, mely egy helyben lakó főesperes felügyelete alá tartozott. Az ő személye körül kialakult kisebb egyházi testület volt a vasvári káptalan.⁴⁹¹

Desics Ignác munkájában a vasvári társaskáptalan hármas funkciójára hívja fel a figyelmet, melyet a középkor évszázadaiban betöltött: a testület közös imái által dicsőítette Istent, iskolája által a kultúrát terjesztette, s mint hiteleshely közhitelű bizonyágleveleket (*literae testimoniales*) és jogot létesítő vagy csupán tanúsító okiratokat (*fassionales* stb.) állított ki magánfeleknek előttük véghezvitt jogi cselekvényeiről. A káptalan a számára kiszabott egész területen végezte a bíraskodással kapcsolatos teendőket, főleg birtokviszonyok szabályozását.⁴⁹²

A mohácsi vést követő években állandósultak a harcok Vasvár közelében. Ezt a fenyegetettséget orvoslandó az 1578-as országgyűlés XX. törvénycikke kimondta, hogy a káptalannak Szombathelyre „mint biztonságosabb helyre” kell átköltöznie. Ez hamarosan meg

---

⁴⁸⁹ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Littera B Nr. 5. Conscriptio Districtus Sabariensis 1748. Dozmat, 1748. április 22.; Németgencs, 1748. február 24.

⁴⁹⁰ Bedy V.: *A győri székeskáptalan története*. I. m.

⁴⁹¹ Tangl Balázs: *A Vasvár-Szombathelyi Székeskáptalan Magánlevéltára. Repertórium*. Szombathely, 2019. 5.

⁴⁹² Desics Ignác: *A vasvár-szombathelyi székeskáptalan története főbb vonásaiban*. In: Géfin Gy.: *A szombathelyi egyházmegye története* II. I. m. 301–304.

is történt, az 1586. évi káptalani kiadványokat már Szombathelyről keltezik. A káptalan neve ekkortól lesz „vasvár-szombathelyi társaskáptalan”.⁴⁹³

A távol eső győri székeskáptalanon kívül ez volt az egyetlen dunántúli hiteles hely, mely a mohácsi vész után szakadatlanul és több mint száz éven át, a veszprémi káptalan helyreállításáig (1635–85) egyedül folytatta működését.

A káptalan sokban hozzájárult Szombathely felvirágoztatásához, de azért csatározások is folytak a kanonokok és a város magisztrátusa között, főleg az adófizetés miatt. Elsőnek az 1648. évi országgyűlés mondta ki a CXX. törvénycikkkel a káptalanok adómentességét, majd Keresztély Ágost szász herceg, Magyarország hercegprímása és Győr püspöke hozott a káptalanra nézve kedvező döntést, s végül maga az uralkodó tiltotta el Szombathely városát minden önkényes adóztatásról 1718. december 2-án kelt leiratával. A szombathelyi püspökség felállításával 1777-ben a társaskáptalan székeskáptalanná lett. Címe ezentúl: „A vasvár-szombathelyi székeskáptalan.” (Capitulum Cathedralis Ecclesiae de Castroferreo.)⁴⁹⁴

Mária Terézia 1779. december 31-én kelt adománylevelével a pápoci perjelség egy részét (a kemenesszentpéteri uradalmat) az új székeskáptalannak adta, a kanonokok számát kettővel megemelte s véglegesen hatban állapította meg.⁴⁹⁵ A székeskáptalannak tehát a következő hat tagja volt: nagyprépost, olvasókanonok, éneklőkanonok, őrkanonok, pápóci perjel és a hatodik stallumot betöltő kanonok. A káptalan jövedelmeiből a kanonokok egyenlő arányban részesültek, kivéve a nagyprépostot, aki kettős részt kapott. Házaikat jövedelmeikből maguknak kellett fenntartani. A kanonoki stallumok viselői egyben az új egyházmegye főesperesei is voltak. Az 1770-ben létrehozott négy vasi főesperesség élén állt a négy oszlopos kanonok: a nagyprépost volt a szombathelyi, az olvasókanonok a németújvári, az éneklőkanonok a sárvári, az őrkanonok pedig az őrségi főesperes. 1777 után a két új kanonok a két zalai főesperességet kapta: a pápóci perjel a zalaegerszegit, a hatodik stallum pedig az alsólendvait.⁴⁹⁶

Vasvári prépost tisztségét a 18. században a következő személyek viselték:

Év	Név
1702-1731	Francesco Scacchi
1732-1741	Orosz Pál
1746-1753	Foky Benedek
1753-1755	Batthyány József
1755-1757	Szalbek Károly

⁴⁹³ Uo.

⁴⁹⁴ Uo.

⁴⁹⁵ Sill Ferenc: *A vasvár-szombathelyi székeskáptalan történetének vázlatja*. In: A 200 éves szombathelyi egyházmegye emlékkönyve 1777–1977. Szerk. Tóth Imre–Sill Ferenc. Szombathely, 1977. 178.

⁴⁹⁶ Tangl B.: *A Vasvár-Szombathelyi Székeskáptalan Magánlevéltára*. I. m. 7–8.

Év	Név
1757-1779	Hajgathó Péter
1779-1794	Csődy Pál
1795-1797	Boros István
1798-1804	Dugovics János

20. Táblázat. Vasvári prépostok a 18. században Sill Ferenc alapján

V.3.2.b *Kanonokok, esperesek*

Ha egyházi középrétegről beszélünk, elengedhetetlen a Mályusz Elemér által bevezett „egyházi társadalom” kifejezés megemlézése. Bár a középkori klérus „mályuszi modelljének” – elsősorban az egyházi középrétegről írottaknak érvényessége megkérdőjeleződött,⁴⁹⁷ a fogalom megközelítése jó kiindulópontul szolgál a 18. századi katolikus klérus vizsgálatához. Amint azt Gárdonyi Máté találóan megfogalmazza „*annyiban mindenképpen, hogy egy sajátos belső kohézióval rendelkező társadalmi réteg strukturált voltára utal, e réteg vizsgálatához pedig olyan társadalomtudományos megközelítést ajánl, amely tágíthatja az egyháztörténet-írás horizontját*”.⁴⁹⁸

Az alsópapság soraiba tartozóként a „legmagasabbra” ívelő egyházi pályát Hajgathó Péternek sikerült végigjárni. Hajgathó 1748-ban még jánosházi plébános, a kemenesaljai kerület esperese, aki a maga készítette dokumentumban rendkívül szűkszavúan ír magáról. Az 1754–58-as adatfelvételkor a szombathelyi plébániát vivő Hajgathó a főesperesség papjai között azon kevesek egyike volt, aki filozófiai doktorátussal rendelkezett. Teológiai tanulmányait Nagyszombatban végezte, 1729-ben szentelték pappá. Ezután rövid ideig Csepregen volt káplán (1729–1730), majd a Veszprém vármegyei Ugodon lett plébános, s egyben a pápai kerület esperese (1730–1737). Innen került a Vas vármegyei Jánosházára, ahol szintén plébános és esperes lett (1737. május–1749. október). 1749 októberétől vezette a szombathelyi plébániát.

Tiszteletbeli kanonoki (*canonicus honorarius*) címét sikerült javadalommal járó, valóságos kanonoki címre váltania. S ennél tovább is tudott lépni: 1757-ben Zichy Ferenc püspök nagypréposttá, általános ügyhallgatóvá, valamint a már említett, vasi főesperesség számára felállított szombathelyi szentszék elnökévé nevezte ki. A vasvári főesperesség

⁴⁹⁷ C. Tóth Norbert: *A „Mályuszi modell” érvényessége: vissza az alapokhoz?* In: Varga Szabolcs–Vértési Lázár: *Egyházi társadalom a Magyar Királyságban a 16. században*. Pécs, 2017. 11–34.

⁴⁹⁸ Gárdonyi Máté: *A 18. századi „egyházi társadalom” vizsgálatának lehetőségei*. In: Forgó András–Gözszy Zoltán: *A katolikus egyházi társadalom Magyarországon a 18. században*. Pécs, 2019. 25.

főesperese. 1769. február 28-án szentszéki elnöki tisztségéből előrehaladott korára való tekintettel leváltották. Hajgathó 1779. március 25-én halt meg. Kanonok társai keménykezű emberként írtak róla, s igen gyakran emeltek panaszt ellene Zichy püspöknél.⁴⁹⁹

A korszak másik kiemelkedő személyisége Csödy Pál. Az 1756-ban 40 év körüli körmendi plébános szentszéki ülnökként szerepel a vizitációs jegyzőkönyvben, azonban az ő pályája sem állt meg ezen a ponton. Körmendi plébánossága idején (1755 májusa és 1757 szeptembere között) kerületi esperes is volt. 1757 szeptemberétől tiszteletbeli kanonoki címet kapott Szombathelyen, s 1764 végére neki is sikerült ezt tényleges kanonoki stallumra váltania. Az 1771-es egyházmegyei kalendárium szerint ekkor olvasó kanonok.⁵⁰⁰ 1769. február 18-án Zichy Ferenc püspök Vas megye területén püspöki helynökké, valamint általános ügyhallgatóvá nevezte ki. Egyúttal Csödy váltotta Hajgathót a szombathelyi szentszék elnöki pozíciójában. Szily püspök 1779. április 30-án nagypréposttá nevezte ki, s ugyanezen év december 12-én apát lett. Vas megyének táblabírója, s az új egyházmegye felállítása után, Szily János püspök helynöke lett. 1794. november 15-én halt meg.⁵⁰¹

A Batthyány-féle adatfelvétel időpontjában a vasvári káptalan testületének javadalommal rendelkező tagja volt Farkas György kőszegi plébános, aki 1750 óta kanonok, s 1756-ban a szombathelyi püspöki szentszék ülnöke volt.⁵⁰² A rohonci plébános, Josephus Meliessing (Meliessnek), aki 1757-ben a kerület esperese, szintén 1750-től a vasvári káptalan kanonokja.⁵⁰³ 1749 óta a káptalan tagja volt továbbá Borbély Miklós, Muraszombat plébánosa, valamint Bognár Mihály Hanersdorf plébánosa.⁵⁰⁴

Az 1778–81-es adatfelvétel idején hat klerikus volt tiszteletbeli kanonok, apát, esperes vagy szentszéki ülnök. Esperes volt Illyés József nagysitkei plébános, aki az itteni templomot maga építtette.⁵⁰⁵ Illetve pecöli apáti javadalommal rendelkezett Stephanus Herkovits vépi plébános, akit Szily János benedikált a győri püspöki kápolnában 1775-ben.⁵⁰⁶

A tiszteletbeli kanonokok sorába tartozott ekkor a Batthyány-féle adatfelvételben is szereplő Joannes Hüll, a tótsági kerület esperese és Korkoványi András miskei plébános, a

---

⁴⁹⁹ Szerk. Géfin Gy.: A szombathelyi egyházmegye története. III. I. m. 128–129., *Calendarium. A szombathelyi egyházmegye elhunyt papjai 1777–2002*. Körmend, 2002. (Halálozás napja szerint rendezve.) 1779. március 25.

⁵⁰⁰ *Calendarium Dioecesanum V. Cleri Jaurinensis ad annum Jesu Christi M. DCC. L. XXI. Jaurinum. 1771.* 35.

⁵⁰¹ Szerk. Géfin Gy.: A szombathelyi egyházmegye története. III. I. m. 166., *Calendarium. A szombathelyi egyházmegye elhunyt papjai 1777–2002*. I. m. (Halálozás napja szerint rendezve.) 1794. november 15.

⁵⁰² Batthyány vizitáció I. Kőszeg, 1756. október 6. 224.

⁵⁰³ Batthyány vizitáció II. Rohonc, 1757. szeptember 19. 13.

⁵⁰⁴ Batthyány vizitáció I. Muraszombat, 1756. szeptember 8. 1090.; Batthyány vizitáció II. Hanersdorf, 1757. szeptember 28. 378.

⁵⁰⁵ Szily vizitáció 3. kötet. Nagysitke, 1781. április 17. 44.

⁵⁰⁶ Szily vizitáció 12. kötet. Vép, 1780. május 27. 262.

kemenesaljai kerület esperese.⁵⁰⁷ *Honorarius* címmel rendelkezett továbbá Szűcs Antal kőszegi plébános és Joannes Wlasics németgencsi plébános, az alsó-szombathelyi kerület esperese.⁵⁰⁸ Wlasics később sem kapott javadalommal járó stallumot, Szűcs azonban 1790-ben már mint székesegyházi kanonok, 1793-tól pedig mint pápoci perjel⁵⁰⁹ szerepel a forrásokban. A Szily-féle vizitáció szerint 1780-ban szentszéki ülnök is volt. Pályáját nevelőként kezdte Váton, gróf Nádasdy József ezredes családjánál (1763. január–1764. december), majd Kőszegen volt káplán (1765. január–1766. október), és ugyanitt lett plébános. Hosszú évtizedekig, 1790-ig látta el a szabad királyi városban a lelkipásztori feladatokat. 1794. augusztus 10-én halt meg.⁵¹⁰

Az egyes adatfelvételeket követő évtizedekben a következő klerikusok nyertek tiszteletbeli kanonoki kinevezést: Kisovits István vámoscsaládi plébános, Sally György, Kenyeri plébánosa (1763), Vasvári József, a hegyháti és őrségi kerület esperese, Mathias Offner, pinkafői káplán, későbbi rohonci esperes (1767), valamint Joannes Dugovics, nagyölbői plébános, későbbi sárvári esperes (1773).⁵¹¹ A szombathelyi egyházmegye felállása után, még 1777-ben kapott Csenár Mihály, németszentmártoni plébános tiszteletbeli kanonoki címet.

A *canonicus honorarius*, vagyis tiszteletbeli kanonoki cím a 18. század derekán tűnik fel a dunántúli egyházmegyékben. Veszprémben 1749-ben, Pécsen 1762-ben.⁵¹² A vasvári káptalan iratanyagában 1741-ben találkozunk először ezzel a kifejezéssel. E cím elnyerése nem tekinthető a karrierút szempontjából a szó szoros értelmében vett előrelépésnek. A tiszteletbeli kanonokoknak nem származott jövedelmük a káptalantól, s ez lényeges különbséget jelentett a valódi stallumot élvező társaikkal szemben, továbbá nem vettek részt a káptalani gyűléseken sem. Azonban míg a pécsi egyházmegyében a kanonoki testület utánpótlása szempontjából is jelzésértékű volt a *honorarius* kinevezés, a vasvári káptalan esetében erről nem volt szó: a fent említett tiszteletbeli kanonokok közül egyedül Dugovics és Csódy nyert később kanonoki stallumot (1779). Zichy Ferenc püspöksége idején, a püspöki székhelytől távol, e cím

⁵⁰⁷ Szily vizitáció 6. kötet. S. Trinitas, 1780. szeptember 3-4. 88.; 5. kötet. Miske, 1781. április 23. 126.

⁵⁰⁸ Szily vizitáció 9. kötet. Németgencs, 1780. május 31. 150.; Desics Ignác: A vasvár-szombathelyi székeskáptalan története főbb vonásaiban. In: Szerk. Géfin Gy.: A szombathelyi egyházmegye története. II. I. m. 299–332. Kiemelten: 322–325.

⁵⁰⁹ A perjelségről bővebben: Bedy Vince: *A pápóci prépostság és perjelség története*. (Győr egyházmegye múltjából 6.) Győr, 1939. Különösen: 59–69.

⁵¹⁰ Szily vizitáció 9. kötet. Kőszeg, 1780. június 7. 30.

⁵¹¹ *Calendarium Dioecesanum V. Cleri Jaurinensis ad annum Jesu Christi M. DCC. L. XXI. Jaurinum. 1771.* 37–40. Vö. Desics I.: *A vasvár-szombathelyi székeskáptalan története főbb vonásaiban*. In: Szerk. Géfin Gy.: A szombathelyi egyházmegye története II. I. m. 299–332. Kiemelten: 322–325.

⁵¹² Veszprémben 1749 és 1777 között létezett a cím. Figyelemre méltó, hogy a jelzett időszakban összesen 17 fő mutatható ki tiszteletbeli kanonokként. Hermann István: *A veszprémi székeskáptalan személyi összetétele 1700 és 1777 között*. In: Megyetörténet. Egyház- és igazgatástörténeti tanulmányok a veszprémi püspökség 1009. évi adománylevele tiszteletére. Szerk. Hermann István–Karlinszky Balázs. Veszprém, 2010. 187–192. A pécsi káptalan összetételében 1762-ben jelenik meg ez a cím, melyet a mai napig adományoznak az egyházmegye püspökei. Fedeles Tamás: *A pécsi káptalan és tagjai Klimó püspök idejében*. Jelenkor 54 (2011) 5. 515–523.

adományozása inkább tűnik egynek az egyházi vezetés kezében lévő eszközök közül, mellyel kifejezhette megbecsülését egy-egy sok évtizeden átívelő szorgalmas és eredményes papi életút iránt.⁵¹³

Hasonló rendszer mutatkozik az ezt követő időszakban is. Szily János püspökségének ideje (1777–1799) alatt közel ötven fő nyert tiszteletbeli kanonoki címet, a káptalan hat kanonoki stallumát ebben az időszakban azonban végig mindössze 15 személy töltötte be,⁵¹⁴ s közülük csak ketten rendelkeztek korábban *honorarius* címmel.⁵¹⁵

Bár 1777 előtt elvi akadály nem volt, hogy a főesperesség papjai a győri székeskáptalan kanonokjává váljanak, ilyen esetről az egyházlátogatási jegyzőkönyvekben csupán egyetlen érintőleges említés található. A rohonci plébánia leírásánál említi Batthyány 1757 szeptemberében, hogy mióta a horvát plébános, Kossonich⁵¹⁶ győri kanonok lett, nincs megoldva a horvát nyelvű prédikáció megtartása.⁵¹⁷

Az 1748-as, 1754–58-as és az 1778–81-es adatfelvétel alapján összeállított névsor vizsgálata tehát azt mutatja, hogy az összesen 303 klerikusnak a vizitációk időpontjában mindössze 7%-a volt valamely cím birtokában, s további 5%-uk kapott a későbbiek folyamán valamilyen javadalom nélküli vagy javadalommal járó címet. Összességében tehát a 18. század második felében a vasvári főesperesség területén lelkipásztori szolgálatot teljesítő ismert klerikusok 12%-a jutott a plébánosi kinevezése mellett további javadalomhoz vagy címhez. A kanonki stallumhoz egyértelműen a vármegye tehetős, szabad királyi városi, valamint a mezővárosi plébániáin keresztül vezethetett az út, ha nem a káptalan látóterében működő klerikusról volt szó. Ebből arra következtethetünk, hogy a káptalanok társadalmi szempontból aluról nyitott intézmények voltak. Figyelemreméltó továbbá, hogy az egyházi középélet bizonyos tagjai milyen nagy mértékben vettek még részt a pasztorációs tevékenységben.

A klasszikus alsópapi életpálya a nagy többség számára azonban a falusi egyházközségek szolgálatában telt, statikusnak egyáltalán nem mondható rendszerben mozogva. Az 1754–58-as adatfelvételkor még 11%, az 1778–81-es adatok alapján már csupán 6% volt azon klerikusok száma, akik csak egy plébánián szolgáltak (a kápláni időszakot nem számítva) az adatfelvétel

---

⁵¹³ Amilyen például Korkoványi Andrásé volt, aki egész életében, 1748-as felszentelésétől, 1788. július 30-án bekövetkezett haláláig a miskei plébánián szolgált. S negyed évszázadnyi lelkipásztori szolgálat után kapott tiszteletbeli kanonoki címet 1773-ban.

⁵¹⁴ Boros István, Botos István, Csódy Pál, Dugovics János, Eölbe János, Godány János, Gusally János, Hajgathó Péter, Kövesdy Boldizsár, Mechtler Ferenc, Nagy József, Szabó Imre, Szegedy János, Szilcz Károly, Szücs Antal. Vö. Desics I.: *A vasvár-szombathelyi székeskáptalan története*. I. m. 323–326.

⁵¹⁵ Vö: Fedeles T.: *A pécsi káptalan és tagjai Klimó püspök idejében*. I. m. 515–523.

⁵¹⁶ Feltehetően: Kászonits János, aki 1752-től 1762-ben bekövetkezett haláláig a győri káptalan testületének tagja. Bedy V.: *A győri székeskáptalan története*. I. m. 465.

⁵¹⁷ Batthyány vizitáció II. Rohonc, 1757. szeptember 19. 13.

időpontjáig. A plébánosi életutakat vizsgálva legjellemzőbb a két vagy három szolgálati hely egy pálya során. A 18. század utolsó harmadára jellemzőbb lesz a több, gyakran három-négy különböző plébánián eltöltött, néhány hónapig tartó kápláni szolgálat. Az egyértelműen látszik a szolgálati helyek felsorolásából, hogy a vármegye, illetve a főesperesség határa nem jelentett akadályt a plébániaváltásokban.

V.3.2.c Apáti és préposti címek a győri egyházmegyében

A győri egyházmegye apáti és préposti címeiről is szót kell ejteni. Ezeket az 1771-es egyházmegyei sematizmus alapján ismertetem, mely különbséget tesz az *abbatiae reales* és az *abbates titulares* között.⁵¹⁸

Valóságos apáti címként szerepel a Szent Györgyről nevezett jáki apátság, a Szűz Máriáról nevezett pecöli apátság,⁵¹⁹ a szentgotthárdi⁵²⁰ és a borsmonostori ciszterci, valamint a dömölki bencés apátság. Címzetes apátság pedig a Szent Péter és Pálról nevezett tatai és a Szűz Máriáról nevezett monostori (később Koppánymonostori, Komárom vármegye) volt.⁵²¹ 1773-ban emelet szerepelt még a Szűz Máriáról nevezett németújvári címzetes apátság is.⁵²²

Az egyházmegyében a székeskáptalan nagypréposti címe, a Megváltóról nevezett pápoci prépostság, a Szent Adalbertről nevezett győri prépostság, a Szent Mihály Arkangyalról nevezett csornai premontrei prépostság, valamint a türjei, a vasvári és a kishöflányi prépostság préposti címe volt elnyerhető.⁵²³ 1773-ban szerepelt továbbá a Szent István királyról és Szent Radegundáról nevezett kismartoni prépostság.⁵²⁴

V.4. Plébános a források tükrében

V.4.1. Az egyházlátogatási jegyzőkönyvek plébánosképe

A trienti zsinat előírásainak megfelelően az egyházlátogatási jegyzőkönyvek részét képezte, hogy a vizitátor saját tapasztalatai és a hívek közlései alapján rövid jellemzést adott a

⁵¹⁸ *Calendarium Dioecesanum V. Cleri Jaurinensis*. Győr, 1771. 44–45.

⁵¹⁹ Jáki és Pecöl a 18. században már címzetes apátságok.

⁵²⁰ „Sacri Exempti Ordinis Cisterciensis ad S. Crucem in Austria, et ad S. Gotthardum in Hungaria abbas” I. m. 44.

⁵²¹ *Calendarium Dioecesanum V. Cleri Jaurinensis*. Győr, 1771. 45–46.

⁵²² *Calendarium Dioecesanum V. Cleri Jaurinensis*. Győr, 1773. 47.

⁵²³ *Calendarium Dioecesanum V. Cleri Jaurinensis*. Győr, 1771. 46–47.

⁵²⁴ *Calendarium Dioecesanum V. Cleri Jaurinensis*. Győr, 1773. 48.

lelkipásztor működéséről, habitusáról. Általában arra a kérdésre keresték a választ, hogy az adott klerikus mennyiben felel meg az új papi ideál támasztotta kritériumoknak. A 17. századi vizitációk jellemzéseiben a pozitívumok inkább rendkívül általános, szinte semmitmondó sablonok, ugyanakkor a negatívumokat meglehetősen részletesen tárgyalták. A negatívumok közül három dolog emelendő ki. Először is, a konkubinátus, illetve a túlságosan fiatal szakácsnő alkalmazása. 1674-ben Kasza Ferenc vizitátor a locsmáncsi és soproni kerület 57 papja közül 13 esetében talált „*persona suspecta*”-t, gyanús nőt, illetve a plébánián. A másik súlyos kihágás, az iszákosság volt, mely a 17. századi Magyarországon nem volt ritka jelenség. A harmadik kifogásolt magatartásforma a kötekedés (*contentiosus, litigiosus*) volt, mely igen gyakran járt együtt az iszákossággal. A plébános ritkábban kifogásolt gyengesége volt annak tudatlansága vagy a gazdálkodásban való járatlansága, hanyagsága, illetve a plébániától való tartós távolléte.⁵²⁵

A 18. században a dél-dunántúli, például a pécsi egyházmegyét feltérképező vizitációk rendszeresen kitértek arra, képes-e a plébános morális tekintetben példaképként a közösség élén állni (*moribus praefuit populo exemplaribus; exemplariter praeest*),⁵²⁶ még Batthyánynál is olvashatunk egy-két sablonmondatot a plébános erkölcsösségéről, alkalmasságáról (*diligens in cura animarum; sufficiens doctrinae; est sobrius, non percussor, nec contentiosus*). Ez a szempont azonban Szilynél még rövidebb megállapításokra szorítkozik, elmarasztaló, negatív jellemzés egyetlen plébános vagy káplán neve mellett sem olvasható.

A 18. század második felében készült egyházlátogatási jegyzőkönyvek nem adnak hírt a vasvári főesperesség területén tapasztalt különösen kirívó esetekről. Általában jó megítélésnek örvendenek a korszak plébánosai és káplánjai, illetve plébániai szolgálatot végző szerzetesei az egyházlátogatási jegyzőkönyvek lapjain.

A korábban megismert körmendi plébánosról, későbbi prépostról és vikáriusról, Csödy Pálról például azt írja a vizitátor, hogy vasárnapokon és ünnepeken a lelkek épülésére szolgáló, hasznos beszédeket tart a hívek számára. A misét kellő tisztelettel mutatja be, a szentségeket a „legkisebb szabálytalanságot vagy hiányosságot sem vétve” szolgáltatja ki a római katolikus egyház előírásainak megfelelően. Csupán annyi hiányosságot tapasztalt a vizitátor, hogy Csödy örökmécse nélkül viszi az oltáriszentséget a betegekhez, s mécsesét csak az istentisztelet idejére gyújt az oltáriszentség előtt. Mint a vizitáció írja, a plébános feddhetetlen életű, mindenben

---

⁵²⁵ Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 103–104.

⁵²⁶ Például a Tolna megyei Tamási oppidum plébánosáról azt jegyzi fel a jegyzőkönyv, hogy erkölcsileg és életvitelében utat mutat (*praelucet*), példamutatása pedig követendő (*imitando exemplo*). 1742. június 23. *Visitatio Canonica Dioecesis Quinqueecclesiensis 1738 – 1742*. A bevezető tanulmányt írta és a forrásokat közreadta: Gözsy Zoltán – Varga Szabolcs. *Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis V. Pécs*, 2009. 242, 273, 281.

példaadó, a tudományban jártas ember, akit nem csak saját hívei, de az egész megye megbecsül. Hosszabb ideig nincs távol plébániájától, és amikor eltávozik, káplánja mindig helyben marad. A hívek gondozásában nincs akadályoztatva, a szertartásokat szabályosan végzi, a felsőbb hatóságok iránt engedelmes, hajviselete és ruházata a kánoni előírásnak megfelelő.⁵²⁷

A másik, korábban már megismert szombathelyi plébánosról, későbbi prépostról, Hajgathó Péterről azt írja a vizitátor, hogy a püspöknek és a helyettesének rendelkezéseit, amelyeket a főesperes közvetít, gondosan áttanulmányozza és bejegyzi az e célra kijelölt könyvbe. Mint kerületi esperes, kerületének papjaihoz is eljuttatja, s ahogy lehet, megtartásukat szorgalmazza. A betegekhez az oltárszentséget nyilvánosan viszi, ahogy az előírás és ahogy a körülmények lehetővé teszik. A többi szentséget is az előírásoknak megfelelően szolgáltatja ki, s az ő mulasztása miatt senki nem távozik szentségek felvétele nélkül az élők sorából.⁵²⁸

A szentségek pontos kiszolgáltatását, a miserendet és a vasárnapi hitoktatás kérdéskörét alaposan körbejárja mind a Batthyány-féle, mind pedig a Szily-féle egyházlátogatási jegyzőkönyv. Hajgathóról például lejegyzik a vizitáció, hogy – az előírásnak megfelelően – házasságkötés előtt az esküvőt háromszor kihirdeti. Őrzi a kereszteleket, a házasodottak és a halottak anyakönyvét, s mindent szabályszerűen, az előírt rovatba feljegyez. Kivéve a temetési bejegyzéseket, mert azokat a filiákban, Oladon, Kámonban, Kissében és Zanaton a *ludi magisterek* maguk intézik, s ők tartoznak a plébánosnak bejelenteni a temetéseket. A plébános engedélye nélkül – mivel, mint a vizitáció írja, erre megyei előírások is vannak – senkit sem temethetnek el. A miserenddel kapcsolatban a vizitátor megjegyzi, hogy a jeles ünnepek istentiszteleti rendjét a káptalan és a plébánia között eddig semmiféle előírás nem szabályozta, s ebből gyakori súrlódások származnak, amelyek csak úgy orvosolhatóak, ha a püspök pontos szabályokat ír és állandósít.⁵²⁹

A vizitátorok megjegyzéseiből kirajzolódó ideális pap tehát távol áll a konkubinátus gyanújától, tartózkodik az alkoholtól, híveivel egyetértésben él, jó gazda, de az anyagi javak nem kötik le minden figyelmét és energiáját. Engedelmes. Ordináriusa engedélyével tölti be a plébániát és annak engedélyével hagyja el azt. Rendszeresen mutat be szentmisét, azon prédikál, a szentségeket az egyházi előírások szerint szolgáltatja ki. A 18. század második felének vizitációiból ehhez az eszményhez igen közel álló – ha nem is tökéletes – klerikusok vonásai bontakoznak ki.

---

⁵²⁷ Batthyány vizitáció I. Körmend, 1756. október 21. 703–705.

⁵²⁸ Batthyány vizitáció I. Szombathely, 1754. január 16. 55.

⁵²⁹ Batthyány vizitáció I. Szombathely, 1754. január 16. 56–58.

V.4.2. Az esperesi összeírások plébánosképe

Lényegesen árnyaltabb kép bontakozik azonban ki az esperesek által készített összeírásokból. Amint fentebb már említettük, ebben a következő kérdések szerepeltek a plébánosra vonatkozóan: Van-e az adott településen plébános? Világi vagy szerzetes? Ha szerzetes, melyik rendbe tartozik? Hány éves és mióta felszentelt pap? Mióta végez lelkipozítást? Hány éve szolgál az adott plébánián? Korábban hol és mennyi ideig teljesített szolgálatot? Hol és mennyi ideig volt káplán? Milyen stúdiumot végzett és hol? Milyen nyelven beszél? Milyen szinten? Milyen könyvekkel rendelkezik? Van-e káplán? Ha van, mióta szolgál itt? Korábban hol és mennyi ideig szolgált? Milyen stúdiumot végezett el? Milyen nyelven beszél? Milyen szinten? 1748-ban külön kérdést szenteltek annak is, hogy milyen a pap kapcsolata a hívekkel, illetve a földesúrral, rákérdezett továbbá arra is, hogy az esperesi és püspöki utasításokat miként hajtja végre plébániáján.⁵³⁰

Legtöbbször itt is sablonokat találunk, a plébános általában *optime* vagy *bene*, olykor *laudabiliter se comportat*, gyakran annyit jegyez csak föl az esperes, hogy *nullas habet discordias*. A plébánosok az összeírások tanúsága szerint az utasításokat általában *diligenter*, *prompte*, *fideliter*, esetleg *obedienter* hajtják végre, de a *rite* minősítés is fel-feltűnik. Ezek a jelzők leginkább az esperesek szóhasználatának különbözőségéből fakadóan, esperesi kerületenként mutatnak eltérést, ahogy a kérdések megválaszolásának módja is: volt, aki folyó szöveggént mondatokba szerkesztette válaszát, ám a legtöbben táblázatba foglalt néhány szavas reakciókat küldtek vissza a püspökségre.

Az 1748-as esperesi adatfelvételek egyértelműen a pontos megismerés célját szolgálták. Lapjain nem csak, hogy megjelennek a problémák, az esperesek törekedtek is a valós helyzet megismerésére és a legjobb tudásuk szerinti információk továbbadására. Az összeírás elkészítésének módja és célja is eltér az egyházlátogatási jegyzőkönyvektől. Lehetséges, hogy a kerületi esperes maga járta körbe a plébániákat, de több esperesi kerület esetében valószínűbbnek tűnik, hogy „önbevallásos” módszerrel, a plébánosok megküldték a válaszokat a kapott kérdéssorra, az esperes pedig csak a problémás ügyekkel foglalkozott. Erre utal például Josephus Varsics körmendi plébános saját bevallása: Varsics lakonikus válaszát, miszerint „végrehajtja” a püspöki és esperesi utasításokat, Kiss Dániel szombathelyi plébános és kerületi

---

⁵³⁰ Quantum ad Parochum et administrationem curae animarum 1., 2., 3. pontja.

esperes minden bizonnyal saját tapasztalatai alapján, határozott tollvonásokkal pontosította a szöveget, s toldotta bele a *negligenter* minősítést.⁵³¹

Többször találkozhatunk a szövegben olyan kifejezésekkel, melyek arra utalnak, hogy az esperes utána járt vitás ügyeknek (*investigo, observo*), kikérdezte a híveket a papjukról, meghallotta és le is írta a panaszokat, vádakát.

Az itt megjelenő negatívumok általában a plébános és a földesúr, vagy a plébános és a hívek közötti, esetleg mindkettővel fennálló folyamatos viszálykodás (*dissensio*), civódás (*rixa*) problémakörébe sorolhatók. Ilyen helyzetben volt például Kiclád plébánosa, Paulus Trairics is, aki az összeírás szerint a falubeliekkel *continuis in discordiis vivit*, s aki az előljárói utasításokat *valde negligenter* tartotta és tartatta be.⁵³²

Kiss Dánieltől, a szombathelyi kerület esperesétől származik az a dokumentum, melyet a kerület összeírásához csatolt. Ebben felhívta a püspökség figyelmét az egyházmegye papságához nem méltó magatartásra, hosszabban kifejtve a négy plébános viselt dolgait. Nicolaus Blasovics, Felsőszilvágyi plébánosról írja, hogy botrányos életet él, azt beszélnek, hogy a szakácsnőjével viszonyba keveredett, akitől gyermeke is született. Ez a viselkedés pedig tovább nem tűrhető.⁵³³ Szentszéki eljárás indult, melynek során a Blasovics elleni vád kiegészült még súlyos istenkáromlással is. Az eljárás során annyi bizonyosodott be, hogy gyakran és fennhangon káromolta Istent, és valóban gyanús viszonyba keveredett egy Fodor Erzsébet nevű asszonnyal. Az ítélet szerint Blasovicsot 1753. május 29-ével megfosztották a felsőszilvágyi plébániától és a győri egyházmegyéből is elbocsátották.⁵³⁴

Kiss esperes listája szerint Paulus Derzanic hídvégi plébános fiatal, kacér szakácsnőt (*cocam juvenem procarem*) tart, s vele, valamint egy nemes asszonnyal is hírbe hozták. A már említett Josephus Varsics, körmendi plébánosnak is felrója, hogy nagyon fiatal szakácsnőt tart, ám az esperes megfigyelése alapján Varsics ezen felül még *languidus, piger, incurius* ember is, és semmiféle szellemi-lelki fejlődést nem mutat, s úgy él az „eretnekek fészkében”, hogy a lehető legtöbb lelket hagyja „az igaz hit” számára elveszni.⁵³⁵

---

⁵³¹ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 5. Conscriptio Districtus Sabariensis. Körmend, 1748. április 2.

⁵³² Acta Parochialia Districtus Rohoncensis, SZEL, Litera C Nr. 2. Conscriptio Districtus Rohoncensis. Kiclád, 1748. február 25.

⁵³³ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 5. Conscriptio Districtus Sabariensis. Ják leírásában. Ják, 1748. május 6.

⁵³⁴ GYEL, Püspöki levéltár, Szentszéki jegyzőkönyvek, Protocollum consistoriale 1735–1756. 1753. május 29. Oldalszám nélkül.

⁵³⁵ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 20. Nagynardai jobbágyok Zichy Ferenc püspökhöz írott levele, Nagynarda, é. n.

Varsics néhány évvel később egy másik beszámolóban is feltűnik: Hajgathó Péter esperes 1753-ban néma lelkiismeretű (*cauteriata conscientia*) férfiként jellemzi, mikor a körmendi hívek panaszait tolmácsolta. Eszerint Varsics vásár- és ünnepnapokon először Körmenden misézik, majd valamelyik filiában, azt azonban előzetesen sosem hirdeti ki a híveknek, hogy pontosan melyikben. Többször előfordult, hogy amikor az emberek szentmisére érkeztek a materbe, ő már be is fejezte a szentmisét, és épp távozik is a második misét bemutatni valamelyik filiában. Többek beszámolója szerint gyakori, hogy éjjel két óra körül még ivócimborákkal tölti az idejét, mindig szomjazik és indulatos (*vehemens*). Az esperes azt gyanítja, hogy Varsics az ivással töltött éjszaka után még szentmisét is bemutat.⁵³⁶

A plébános nemtörődömségét jól példázza a következő panasz. Körmend filiáiban sok horvát anyanyelvű ember élt, akik közül sokan nem tudtak magyarul, ám erre Varsics nem volt tekintettel, még a haldoklók szentgyónásakor sem vitt magával senkit, aki ismerte volna a nyelvet. Ennél is súlyosabb vád azonban, miszerint valahányszor feladta az utolsó kenetet, 5 krajcár helyett 25 krajcárt kért el. Olykor, ha a szerencsétlen betegnek semmije sem volt, Varsics egyszerűen otthagya, és a szerencsétlen betegnek szentségek nélkül kellett meghalnia.⁵³⁷ Hogy Varsics alkalmatlansága és minősíthetetlen magatartása nem maradt következmények nélkül, azt Hajgathó Péter 1754-es, a püspöknek írt beszámolója mutatja, melyben azt írta a körmendi plébániáról, hogy jelenleg *vacat*, mivel Joannes Varsics lemondott (*resignat*).⁵³⁸ Távozásának pontos körülményei nem ismertek, azonban igen valószínűtlen, hogy az egyházmegyén belül másik plébániára került volna, mivel a neve sem a néhány évvel későbbi Batthyány-féle vizitációban, sem a győri egyházmegye bármely másik főesperességét érintő egyházkormányzati iratában nem szerepel.

A megfelelő plébános kiválasztása kulcsfontosságú lépés volt egy ennyire elhanyagolt, sőt meggyötört mezővárosi plébánia esetében, ahol nagyszámú protestáns közösség is élt. A „kármentésen” túl, a hívek bizalmának visszaszerzése is nagy kihívást jelenthetett az újonnan érkező számára. Nem csoda, hogy a döntéshozók választása Csódy Pálra esett, akiről maga Hajgathó 1753-ban úgy nyilatkozott, hogy egy szerény, *pius*, rendkívüli műveltséggel rendelkező pap, aki példamutató életet élt.⁵³⁹

---

⁵³⁶ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 12. Hajgathó Péter szombathelyi plébános és kerületi esperes Zichy Ferenc püspöknek írt levele. Szombathely, 1753. március 28.

⁵³⁷ Uo.

⁵³⁸ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 12. Hajgathó Péter szombathelyi plébános és kerületi esperes Zichy Ferenc püspöknek írt levele. Szombathely, 1754. december 18.

⁵³⁹ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 12. Hajgathó Péter szombathelyi plébános és kerületi esperes Zichy Ferenc püspöknek írt levele. Szombathely, 1753. március 28.

Visszatérve az esperesi beszámolóhoz, Kiss még egy plébánost említett név szerint. Georgius Nimethi, egyházasrádoci plébánossal kapcsolatban érdekes dolgot emelt ki: azon túl, hogy maga is megjegyzi, Nimethi *alias bonus*, azonban *inhospitalis* és *avarissimus* emberként jellemzi, és elfogadhatatlannak tartja a plébános azon szokását, hogy a legszegényesebb és rongyosabb ruhákban mezei munkákat végez: klerikus volta ellenére szánt, vet, arat, betakarít.⁵⁴⁰ Nimethiről Hajgathó Péter már idézett levele⁵⁴¹ csupán annyit jegyez meg, hogy nem rosszindulatú, sem nem heves ember, bár különösebben nem is művelt.⁵⁴² Batthyánynál pedig már minta lelkipásztorként jelenik meg, az ekkor 35. éve itt szolgáló klerikus. Nimethinek egyelőre nem ismert fegyelmi ügye, Egyházasrádóc volt az első szolgálati helye, és igen nagy a valószínűsége, hogy egyben ez volt az utolsó is.⁵⁴³

1759-ből származik Csódy Pál szombathelyi plébános és kerületi esperes egy Zichy Ferencnek írott levele, melynek első bekezdésében leszögezi, olyan esetekről referál a püspöknek, melyek az utolsó kánoni vizitációja óta jutottak a tudomására, és az *Epistola pastoralis*ban foglaltak ellen vétettek.⁵⁴⁴

Első helyen Ladislaus Gombosy gencsi plébánost említi, aki – mint írja – esküvők alkalmával asszonyokkal és leányokkal is táncolt, s gyakran hajnalig iszik, ezen viselkedéstől pedig az sem tarja vissza, ha a következő napon miséznie kellene. Beszámolók szerint a hanyagsága miatt három beteg is szentségek nélkül halt meg. Az ügyben szentszéki eljárás elindítását javasolta.⁵⁴⁵ Erre vonatkozóan azonban nem találtam adatot a szentszéki jegyzőkönyvekben.⁵⁴⁶

A körmendi plébánost, Adamus Csikot azzal vádolták meg, hogy nem tartotta meg az *Epistola pastoralis* szerinti ünnepnap és vasárnapi miserend: igen sokat késik, amikor pedig megérkezik, szigorú szavakkal (*asperioribus verbis*) visszazavarja a várakozást elunt híveit a templomba. Mellesleg felületesen és *sine zelo* prédikál, katekézist csak nagy ritkán tart, és semmiféle együttérzés (*commiseratio*) nincs benne nyomorúságban élő hívei iránt.⁵⁴⁷

---

⁵⁴⁰ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 5. Conscriptio Districtus Sabariensis. 1748.

⁵⁴¹ Minden bizonnyal ez a levél a korábbi, hiszen Hajgathó mint dozmati plébánost méltatja Csódy Pált.

⁵⁴² Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 12. Hajgathó Péter szombathelyi plébános és kerületi esperes Zichy Ferenc püspöknek írt levele. Szombathely, 1753. március 28.

⁵⁴³ Batthyány vizitáció I. Egyházasrádóc, 1756. október 23. 830.

⁵⁴⁴ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 12. Csódy Pál szombathelyi esperes Zichy Ferenc püspökhöz írott levele, Szombathely, 1759. február 16.

⁵⁴⁵ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 12. Csódy Pál szombathelyi esperes Zichy Ferenc püspökhöz írott levele, Szombathely, 1759. február 16.

⁵⁴⁶ Vö. GYEL, Püspöki levéltár, Szentszéki jegyzőkönyvek, Protocolum consistoriale 1756–1759, illetve 1760–1763.

⁵⁴⁷ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 12. Csódy Pál szombathelyi esperes Zichy Ferenc püspökhöz írott levele, Szombathely, 1759. február 16.

A tömördi plébános, Joannes Dicsko, mióta hívei vele szemben kiálltak, ritkán, minden harmadik vagy negyedik ünnepnapon vagy vasárnapon tart csak prédikációt, katekézist pedig még ritkábban. Nemkülönb a meszlényi és a pósei plébános, akik hasonlóképpen elhanyagolják a hitoktatást. Őket Csödy már korábban felszólította, hogy változtassanak viselkedésükön, s Csödy szerint ezen kötelezettségüknek *diligenter* eleget is tettek. Csödy az utolsó bekezdésben a lelkigyakorlatot elmulasztó plébánosokról is ejt néhány szót, ám őket már nem említi név szerint.

Azzal a gondolattal zárja levelét, hogy vigaszul szolgált számára, hogy sok plébános példásan és buzgón végzi az apostoli szolgálatot, s pozitív példaként kiemeli a szecsődi plébános, Joannes Prukker nevét.⁵⁴⁸

Ezek a források tehát sokkal inkább nyújtanak valós képet, egészen biztosan nem szolgáltak reprezentációs célokat, mint az egyházlátogatási jegyzőkönyvek tették. A plébánosok jellemzésének szempontjából legértékesebb forrásnak azonban nem is maga az 1748-as conscriptio tekinthető, hanem az elvértve fennmaradt esperesi levelek és kiegészítések, melyek a legpontosabb képet nyújtják az egyházmegye alsópapságának pontosabb megismeréséhez.

V.5. *Konfliktusok és normaszegések*

V.5.1. *Konfliktus: Nagynarda és az adminisztrátor*

Egy lokális közösség és lelkipásztora kapcsolatába enged betekintést a következő néhány 1740-es évek derekán, a rohonci területben fekvő Nagynardán és filiáiban (Alsócsatár és Felsőcsatár) kelt dokumentum. A szövegekből a falu és lelkiszolgálatára kinevezett adminisztrátora súlyos ellentételtől terhelt kapcsolata rajzolódik ki.⁵⁴⁹

A nagynardai, valamint az alsó- és felsőcsatári hívek Zichy Ferenc püspök elé terjesztett kérésükben előadták, hogy mióta régi plébánosuk, Mathias Pollák Szerdahelyre promoteáltatott,⁵⁵⁰ magukra maradtak, mert a csémi plébános, Mathias Hericz, akit lelkigondozásukra rendeltek „mindannyiuk akarattya ellenére”, nem látja el megfelelően a kötelességét. A szentmisékre az emberek alig harmada jut el, mivel későn ér ide Csémből, a misére csak déli 12 óra után kerül sor, de addigra a hívek „kiváltképpen hideg időben, elunják

---

⁵⁴⁸ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 12. Csödy Pál szombathelyi esperes Zichy Ferenc püspökhöz írott levele, Szombathely, 1759. február 16.

⁵⁴⁹ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 20. Nagynardai jobbágyok Zichy Ferenc püspökhöz írott levele, Nagynarda, é. n.

⁵⁵⁰ Pollák 1742. január 27-ével került Szerdahelyre. GYEL, Püspöki levéltár, Vegyes egyházkormányzati iratok, Protocollum vicariatus generalis 1733–1754. 128.

a várakozást”. Mint írják, már hárman is szentgyónás nélkül haltak meg a plébános távolmaradása és negligenciája miatt, s kéri, hogy a püspök küldjön nekik papot, hiszen „ezen a nyomorúságos életünkben úgy is más hasznunk nincsen mint lölki üdvösségünk: ha pedig attul is oly gondatlan destituáltattunk jobb volna azon ember az világra ne születnék”. A három falu híveinek közössége fel is ajánl az új plébánosnak egy „jó darab szántó földet, két szekérre való rétet, tizenkét köböl zabot”, erejükön felül, ismét önálló plébánia fenntartására tesznek kísérletet. Igen súlyos állítással adnak nyomatékot kérésüknek: ezzel a pappal semmiféle közösséget nem vállalnak, s ezért a miséjére sem akarnak menni a falubeli hívek.⁵⁵¹

Az ügyben vizsgálat indult: 1745. november 3-án kelt Nagynardán az a dokumentum, mely a plébános hanyagsága ellen szót emelő tanúk vallomását tartalmazza. A falusiak igen nehezményezték, hogy plébánosukat több alkalommal is hiába keresték, mikor haldoklóhoz hívták volna, ám őt sem a plébánián, sem a filiákban nem találták. Arra is volt példa, hogy ha meg is lett a plébános, késedelmeskedett, órák múlva indult csak a beteghez. Így gyónás nélkül halt egy falubeli gyermekágyas fiatalasszony, az egyik tanú édesanyja, valamint egy másik tanú szomszédja, akit egy ismeretlen, gyors lefolyású betegség váratlanul hamar vitt el. Az utolsó tanú azt az esetet emeli ki, amikor Hericz – ki tudja, miért –, egy „tót pater” küldött maga helyett a haldoklóhoz. A gond csak az volt, hogy a pater nem tudott magyarul, a haldokló pedig nem tudott tótul. „Hogy az a gyónás miként lehetett, azt csak a Jóisten ítélheti meg.”- zárta vallomását a tanú.⁵⁵²

A Nagynardán kialakult helyzetet Batthyány Lajos 1746 októberében Zichy Ferenc püspöknek írt levele világítja meg egy kissé jobban. Mint Batthyány írja, a gondot az okozza ezekben a falvakban, hogy gróf Erdődy Sándor leválasztotta a maga falvait a nardai plébániáról, s a saját birtokaihoz csatolta, így azonban a nardai és csatári lakosság önállóan már nem tud egy plébánost eltartani, ezért a csémi plébániába inkorporáltattak. Emiatt viszont lelkipozítás tekintetében a falusiak hátrányt szenvednek. Batthyány levelében azt a megoldást kínálja a helyzetre, hogy mivel öccse, Batthyány Ádám is hasonlóképpen járt el néhány borostyánkői és pinkafői filiával, ahol a nardaihoz hasonló helyzet állt elő, javasolja ezek átszervezését, s kéri, hogy ezen új településcsoportok között a „proportio újra kiszabattassék”. Mivel így a hívek az „isteni szolgálatban és pásztori gondviselésben jobban, és rendesebben provideáltatnának”.⁵⁵³

---

⁵⁵¹ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 20. Nagynardai jobbágyok Zichy Ferenc püspökhöz írott levele, Nagynarda, é. n.

⁵⁵² Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 20. Nagynarda, 1745. november 3.

⁵⁵³ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 20. Batthyány Lajos Zichy Ferenchez írott levele, Körmen, 1746. október 23.

Az ügy további menete részleteiben nem ismert. Az 1748 tavaszán készült plébániai összeírásban Mathias Hericz még mint csémi plébános és nagynardai adminisztrátor jelenik meg,⁵⁵⁴ csaknem egy évtizeddel később viszont, a Batthyány-féle egyházlátogatási jegyzőkönyvben Nagynarda már saját plébánossal materként szerepel, Mathias Pollákot pedig csémi plébánosként látjuk viszont.⁵⁵⁵ Csém 1751. július 2-ával,⁵⁵⁶ Nagynardára pedig 1752. május 5-ével neveztek ki új plébánost, tehát valamikor az ezt megelőző időszakban született döntés az ügyben.⁵⁵⁷ Ami a pinkafői és borostyánkői mater-filia beosztást illeti, a rendelkezésre álló források alapján úgy tűnik, Zichy püspök nem követte a kapott tanácsot. Borostyánkő ugyanazzal a hat, Pinkafő pedig tizenhárom filiával rendelkezett 1757-ben, mint 1748-ban.

V.5.2. Konfliktus: Belsőrákos és új plébánosa

Az előbbinél kicsit mélyebb betekintést nyerhetünk az őrségi Belsőrákos település és filiáinak új plébánosával kialakult konfliktusába. A hívek Batthyány Ádámhoz, e vidék földesurához fordultak panaszaikkal, aki vizsgálatot indított az ügyben. A vizsgálat során több tanút is meghallgattak, a panaszok alapján összeállított „kérdőívekből” pedig jegyzőkönyv készült.⁵⁵⁸ A konfliktus eredője, hogy a közösség régi plébánosa, Ujvári Péter⁵⁵⁹ valamikor 1748 tavaszán meghalt, az idehelyezett új plébánossal, Árvay Mihállyal pedig nem sikerült a falunak az általuk korábban megszokott harmonikus kapcsolatot kialakítani. Sőt, az emberek számára úgy tűnt, az új plébános meg sem próbál beilleszkedni, sem híveit nem becsüli, sem a lelkipásztori szolgálattal járó felelősségét nem ismeri fel.

A falubeliek a következő panaszokkal fordultak Batthyány Ádámhoz:⁵⁶⁰

1. Temetéskor nem prédikál az új plébános, bár korábbi szokás és a fizetése szerint is kellene neki, ám erre a hívek hiába figyelmeztették. „Nincsen kötelessége hozzánk el jőni.” – összegzik.

---

⁵⁵⁴ Acta Parochialia Districtus Rohoncensis, SZEL, Litera C Nr. 2. Csém, 1748. április 27., Nagynarda, 1748. április 26.

⁵⁵⁵ Batthyány vizitáció II. Nagynarda, 1757. szeptember 25. 242; Csém, 1757. szeptember 24. 268.

⁵⁵⁶ GYEL, Püspöki levéltár, Vegyes egyházkormányzati iratok, Protocollum vicariatus generalis 1733–1754. 253.

⁵⁵⁷ A forrásban ekkor szerepel először Narda. GYEL, Püspöki levéltár, Vegyes egyházkormányzati iratok, Protocollum vicariatus generalis 1733–1754. 266.

⁵⁵⁸ Mivel a vizsgálati jegyzőkönyvek datálatlan másolatok az ügy indulásának pontos ideje nem ismert, valamikor 1748 márciusa után robbanhatott ki, mivel az 1748-as esperesi összeírásban pedig még Ujvári Péter szerepel belsőrákosi plébánosként.

⁵⁵⁹ Az 1748-as összeíráskor 37 esztendő plébános nyolc éve volt Belsőrákos plébánosa. Tanulmányait Győrött végezte, ez volt az egyetlen szolgálati helye. Conscriptioes Parochiarum Districtus Eörségh et Hegyhát, SZEL, Nr 4. Belsőrákos, 1748. március 11.

⁵⁶⁰ Acta Parochialia Districtus Eörségh et Hegyhát, SZEL Littera H Nr 14. Csáni László testimonialis levele. Ivánc, 1748. november 27.

2. Halottra nem harangozhatnak, csak ha külön megfizetik azt, annak ellenére, hogy a faluban ez nem volt szokásban, mivel annak idején a maguk pénzén vásárolták a harangokat, mentesültek minden további fizetési kötelezettség alól.

3. A plébános az iskolamestert nem engedi temetni.

4. Az iskolamester is panaszt tett a plébánosra az eklézsia (egyházközség) előtt, s távozni készül. A falu azonban inkább a mesterét szeretné „még marasztalni és tartóztatni” mintsem a plébánost.

5. A korábbi plébános, Ujvári Péter idejében az anyaegyházban és a filiákban is vezetett könyörgéseket az iskolamester, ám az új plébános ezt a szolgálatot megtiltotta neki.

6. Prédikációra harangoztat a plébános, ám még össze sem gyűlnek az emberek, „fogja magát Plébános Urunk és elszalad”. A tanúk így foglalják össze az új plébános viselkedését: „Maga sem szolgál, és mesterének sem engedé szolgálni.”

A 7. pontként ismertetett végrendeleti ügy lehetett az ok, amiért az új plébános leginkább megneheztelt a belsőrákosiakra. Mint írják „Idvözült Ujvári Péter Plébános Urunk, mivel látta templomunknak sok szükségét, kevésből álló szalmabéli jószágát testálta építésére, azért legkiváltképpen investigalodik ő kegyelme [Árvey] velünk, hogy engednénk ő kegyelmének, melyet pedig az Eklézsia nem kíván a templomtól senkinek is engedni. (...) Kiváltképen azon embernek vagyon Plébános Urunk miatt igen igen nagy búja, akinél azon gabona le van rakva, mert mostansággal is úgy történt, hogy a többi lovak közül szabad legelő rétről Szent Márton nap után két lovát be hajtatta. Emberek által, céhmester által is kérettettek, vagy pedig, ha kárt tettek volna is megböcsültük volna, ötödizben instált a lovakért, mégsem eresztette el. Azonban a szolgák elbocsátották a lovakat, azután pedig azon instáns embert Plébános Urunk irtoztató módon megkáromolván, süvegétől pálcájától maga megfosztotta, és azzal is úgy szaladt el a nemes ember.”

Utolsó, nyolcadik pontként pedig ismertetik az új plébános büntetési módszereit is: „Történt az is, hogy Plébános Urunk már egynéhány embereket is megpálcázott volna, de elszaladoztak az emberek, előtte egy nemes embert pedig meg is pálcáztatott belül a cintoriumban.”⁵⁶¹

Kérésüket a következőképpen zárták: „mivel jól tudjuk, hogy Excellenciád nagy ereje és hosszú keze igen könnyen cselekedheti, hogy ezen Plébános Urunk helyében más Plébánost,

---

⁵⁶¹ Acta Parochialia Districtus Eörségh et Hegyhát, SZEL Littera H Nr 14. Belsőrákosi hívek Batthyány Ádámhoz írott levele, Belsőrákos, é. n.

közibénk valót, aki a szegénységgel is contentus lehessen, Excellenciád miközibénk rendelni méltóztassék.”⁵⁶²

A Batthyány által elrendelt vizsgálatot az 1748. december 21-én kelt, az ügyet összefoglaló dokumentum zárta le.⁵⁶³ Ebből Sütő Benedek, belsőrákosi iskolamester vallomásának egyes elemeit emelem ki, mivel ő maga szemtanúja volt a legtöbb incidensnek, s igen részletgazdagon számolt be róluk.

Elmesélte, hogy szemtanúja volt annak az esetnek, amikor a plébános Szent Katalin napján, egy kései órában Kovács Bálint nevű belsőrákosi férfit annak otthonában felkereste, felpofozta, majd mikor az menekülni próbált, pálcával elverte őt is, és a segítségére siető szolgáját is. Mindezt Kovács feleségének szeme láttára, akinek kérdésére tettét azzal magyarázta, hogy tudomására jutott, hogy a férje veréssel fenyegette meg a szakácsnőjét.

Ugyanez a Kovács Bálint volt az, aki korábban számon kérte a plébánost, hogy miért kér pénzt a halottért harangozásért, hiszen tudja, hogy a rákosiak megfizették a harangok árát. Bár Sütő szerint Kovács tisztelettudóan beszélt Árvayval, kis híja volt, hogy a plébános már ott, a templom előtt, a temetőben meg ne pálcázza Kovácsot. Azt azonban sem nem látta, sem nem hallotta mástól, hogy bárki is bottal vagy veréssel fenyegette volna a plébánost.

Az elhajtott lovakkal kapcsolatban Sütő úgy véli, Árvay azért hajtatta el Saska János két lovát, mert az előző plébános gabonáját a falubeliek hozzá hordták be. Saska úgy szerezte vissza a lovait, hogy míg ő maga felkereste a plébánost, hogy visszakérje őket, addig a szolgája egyszerűen kivezette őket a plébános istállójából.

Az Árvay szakácsnőjára vonatkozó kérdésre Sütő annyit tudott elmondani, hogy előbb a veleméri, majd a rumi plébánosnak viselte gondját, onnan hozatta Árvay maga mellé. S többen is tudni vélik, hogy az asszonynak még Veleméren született egy gyermeke, de azt senki sem tudja, hogy ki az apja. Egy másik tanú, Horváth Péter, aki „föl s alá járó ember”, nemrég Rumban járt, ahol „többen is tudják”, hogy Árvaynak egy Sophi nevű szakácsnőtől több gyermeke is született.

A Kovács Bálintot ért verés nyomairól „láttelelet” is készült: Csáni László, Vas vármegye vice-szolgabírája 1748. november 27-i testimoniálissal igazolta, hogy Árvay „Kovács Bálintot és szolgáját kegyetlenül megverte, (...) Kovács Bálintnak az jobb karján és oldalán az kékellett, ezt mai napon láttam, hogy az egyik karja össze volt verve, s az sódera alatt is nagy kékek

---

⁵⁶² Acta Parochialia Districtus Eörségh et Hegyhát, SZEL Littera H Nr 14. Belsőrákosi hívek Batthyány Ádámmal írott levele, Belsőrákos, é. n.

⁵⁶³ Acta Parochialia Districtus Eörségh et Hegyhát, SZEL Littera H Nr 14. De eo utrum? Csákány, 1748. december 21.

ösmereszettek”.⁵⁶⁴ Ebből arra következtethetünk, hogy ez a mozzanat lehetett az utolsó csepp a pohárban, ez sarkallhatta a plébánossal szembeni közös fellépésre a közösséget.

Az összegző dokumentumot Vas vármegye alszolgabírája szignálta. Az eredményről maga Batthyány Ádám számolt be Zichy Ferencnek: igazoltnak találta a vádakát, s mondandóját azzal zárta, hogy a további botrányokat elkerülendő, Árvay elmozdítását javasolja.⁵⁶⁵

Árvay Mihály álláspontját is megismerhetjük az ügygel kapcsolatban. 1749. március 3-i datálással olvashatók válaszai a vizsgálat során feltett kérdésekre.

Árvay hazug vádaskodásnak nevezi a stólapénzzel kapcsolatos vádakát. A harangozással kapcsolatban azt állította, csupán azért tiltotta a használatát, mert félt, hogy a sok használatból eltörik a piciny harang. Az iskolamesternek pedig azért tiltotta meg, hogy temessen, mert nem megfelelő énekeket énekeltek, „kálvinista énekekkel búcsúztatták az elhunytat”. Az ellene felhozott vádakát határozottan visszautasította.⁵⁶⁶

Árvayt 1748. június 26-án iktatták be a belsőrákosi plébániára, a győri egyházmegyében ez volt az első szolgálati helye, ide az egri egyházmegyéből érkezett, ahonnan távozásának oka nem ismert.⁵⁶⁷ A belsőrákosi hívek gyors és határozott fellépése sikerrel járt: Árvayt 1749. június 9-ével az éppen megüresedett, Belsőrákostól 145 km-re északra fekvő, székesegyházi főesperességhez tartozó Rábapatonai plébániájára helyezte át a püspök.⁵⁶⁸ Arról, hogy Árvay rábapatonai működése sem volt konfliktusoktól mentes, a győri szentszék jegyzőkönyvei tanúskodnak: 1752. március 3-án kelt szentszéki határozat értelmében Árvayt megfosztották plébániájától és az egyházmegyéből is (*perpetum*) elbocsátották.⁵⁶⁹ Mivel maga a peranyag nem maradt fenn, eltávolításának pontos oka és menete nem ismert. Annyi azonban mégis kiderült Árvay személyiségéről, hogy sejthető, előjárói figyelmeztetéseit figyelmen kívül hagyta, a plébániai közösség lelki vezetésének felelősségéhez pedig nem tudott vagy nem akart felnőni, s úgy tűnik, hogy a lelkipásztori munkában inkább a biztos jövedelmet látta és értékelte, mint a szolgálatot.

---

⁵⁶⁴ Acta Parochialia Districtus Eörségh et Hegyhát, SZEL Littera H Nr 14. Csáni László testimonialis levele. Ivánc, 1748. november 27.

⁵⁶⁵ Acta Parochialia Districtus Eörségh et Hegyhát, SZEL Littera H Nr 14. Batthyány Ádám Zichy Ferenc püspökhöz írott levele. Csákány, 1749. február 26.

⁵⁶⁶ Acta Parochialia Districtus Eörségh et Hegyhát, SZEL Littera H Nr 14. Árvay Mihály plébános testimonialis levele. Belsőrákos, 1749. március 3.

⁵⁶⁷ GYEL, Püspöki levéltár, Vegyes egyházkormányzati iratok, Protocollum vicariatus generalis 1733–1754. 204.

⁵⁶⁸ GYEL, Püspöki levéltár, Vegyes egyházkormányzati iratok, Protocollum vicariatus generalis 1733–1754. 214.

⁵⁶⁹ GYEL, Püspöki levéltár, Szentszéki jegyzőkönyvek, Protocollum consistoriale 1735–1756. 205–206.

V.5.3. Normaszegések és kihágások

A katolikus egyház belső megújulási folyamata tehát szigorú magatartásmintát emelt papjai elé, nem egyszerűen követendő példaként, hanem alapvető elvárásként. Ezt a régi-új elvárásrendszert sokak számára nem lehetett egyszerű követni. Nehézséget jelentett annak is, akinek hivatása nem mély belső meggyőződésből fakadt, de annak is, akinek mély elköteleződését kifűthetetlen, rossz állapotú plébániákon nehéz anyagi körülmények között töltött hosszú évek tették próbára. És persze mindig voltak olyanok, akiket pusztán a személyes előmenetel, vagyonszerzés, vagy társadalmi státusz vonzott a pályára.

Az *Epistola pastoralis* és az *Instructio* is leszögezi, hogy a papoknak tartózkodniuk kell a részegségtől (*sobrius semper sit*). Alapvetés, hogy *clericus non sit percussor*, a kötekedő, agresszív magatartás nem elfogadható. *Non sit blasphemus, vel maledicus*. Egy világi személy se halljon klerikustól káromkodást, sem trágár beszédet. Zichy tesz egy további megkötést, miszerint a plébánosoknak éjjel-nappal készen kell állniuk, hogy lelkipásztori kötelezettségüket, a szentségek kiszolgáltatását bármikor méltó módon el tudják végezni. Tehát egy hajnalig tartó borozás után szentmisét bemutatni szigorúan tilos. Ilyen esetnek a gyanúját is tudatta a püspökséggel egy lelkiismeretes esperes.

Mindkét püspök munkájában szerepel továbbá a concubinatus elítélendősége, kitérnek a „gyanús nőszeméllyel” történő együttélés kérdéskörére. Fontos szempont a pénzhez, vagyonhoz való hozzáállás (kapzsiság, fősvényesség), a szegények megsegítésére tett erőfeszítések és a *hospitalitas* gyakorlása.⁵⁷⁰

Az előző fejezetekben ismertetett esetek alapján láthattuk tehát, hogy neuralgikus pontokként megmaradt a plébános nőkhöz és az alkoholhoz fűződő viszonya, továbbá a kapzsi, fősvény, goromba természet és az istenkáromlás. Nagyon súlyos bünt követett el az a pap, aki hanyagságból, nemtörődömségből nem adta fel az utolsó kenetet, vagy bármilyen okból megtagadta a haldoklótól a szentségek kiszolgáltatását. Ebben a kérdésben Zichy püspök rendkívül szigorú álláspontot képviselt, azok a papok, akik a haldoklóktól vagy az újszülöttektől megtagadták a szentségek kiszolgáltatását, megfosztatnak plébániájuktól és az egyházmegyéből is elbocsátották őket.⁵⁷¹

Míg az 1740-es évek konfliktusaiban, illetve a plébánosok ellen emelt panaszokban inkább a súlyos pénzügyi visszaélések, az erkölcstelen életvitel vagy magatartásbeli problémák

---

⁵⁷⁰ „*Caeterum quis neget nobis de Altari vivendum esse? Illud solum petitur, ne serviamus Altari, ut de Altari vivamus, sed vivamus de Altari, ut Altari serviamus.*” *Epistola pastoralis* § I. 7.

⁵⁷¹ *Epistola pastoralis* § II. 3. 3-4.

merültek fel, addig az 1750-es évek végére tanúi lehetünk egyfajta finomhangolásnak: a papokra vonatkozó elvárásrendszerben – s így az ellenük tett panaszokban – megjelennek új szempontok is, s az esperesi beszámolókból már helyet kap az elmarasztaló megjegyzés, ha az adott plébános többször is elmulasztott részt venni a kötelező lelkigyakorlati alkalmon, vagy ha rendszertelenül, vagy sohasem tart plébániáján katekézist.⁵⁷²

Arra azonban nem találtunk példát, hogy valakinek pusztán annyit felrótta volna, hogy a templom és a templomi felszerelés tisztaságára nem ügyel eléggé, ahogy a prédikáció esetlensége is csak ritkán merül fel.

Általában a bűn bocsánatot nyert. Az *Epistola pastoralis* nagyon világosan fogalmaz, melyek azok a bűnök, amelyek alól csak a püspök adhat feloldozást. Ha csak Árvay Mihály életének azt a néhány képkockáját tekintjük, melyeket a források felvillantanak, abban biztosak lehetünk, hogy még a renitens visszaesők is több esélyt kaptak viselkedésük és általában az életük rendbe tételére. Ha megnézzük, hogy a szentszéki jegyzőkönyvek hány fegyelmi ügyben hoztak a klerikus egyházmegyéből való elbocsátására vonatkozó döntést, akkor a teljes győri egyházmegyét tekintve, alig néhány esetet látunk, évente alig egyet-kettőt. S ezeket a döntéseket mindig megelőzte egy vagy több, újabb és újabb plébániára történő áthelyezés.

V.6. *A szerzetes mint plébános*

A koraújkori lelkipásztorkodó szerzetesei alapvetően három csoportba sorolhatók.⁵⁷³ Az elsőbe azok a szerzetesek tartoznak, akik a kolostornak átadott plébánián láttak el szolgálatot. A második csoportba tartozó szerzeteseket rendjük csupán átmenetileg küldte egy-egy plébánia ellátására. A harmadik csoport tagjai pedig olyan szerzetesek voltak, akik a közösségükből kiszakítva, világi papként éltek.⁵⁷⁴

A 18. század második felében a következőképpen alakult a vasi plébániákon lelkipásztori szolgálatot végző szerzetesek száma:

---

⁵⁷² „*Etsi catecheticam puerorum, et quorumcunque rudium institutionem SS. Patres, Concilia et cum primis sedes Apostolica tanquam rem summe necessariam vehementer omni tempore commendaverint...*” *Epistola pastoralis* § IV. Bevezető.

⁵⁷³ A szerzetesekről összefoglalóan: Vanyó Tihamér: *A katolikus restauráció Nyugatmagyarországon* (I. Sopronmegyei katolikus egyházi és tanügyi viszonyai a XVII. század második felében). Pannonhalma 1928. 65–66.; Csóka Lajos: *Sopron vármegyei katolikus egyházi és tanügyi viszonyai III. Károly és Mária Terézia korában*. Pannonhalma 1929. 52–55.

⁵⁷⁴ Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 106–107.

Rend	Szerzetes		
	1748	1754-58	1778-81
Szent Ágoston-rendi	2	3	5
Ciszterci	0	0	1
Domonkos	1	1	1
Ferences	2	1	9
Bencés	2	0	0
Összesen	7	5	16

21. Táblázat. Plébániai lelkipásztori szolgálatot ellátó szerzetesek száma a 18. századi összeírások alapján

Az első csoportba, tehát a kolostornak átadott plébániát ellátók közé tartoztak a németújvári és szombathelyi ferencesekre, a vasvári domonkosokra, illetve a lékai Szent Ágoston-rendi szerzetesekre bízott plébániákon működő szerzetes papok.

Vasvár középkori rendháza elpusztult a 16. századi háborúskodásban, bár e vidék nem tartozott a török hódoltságához, a portyázó katonaság nem kímélte. A rend csak az 1680-as években tudta itt ismét megvetni a lábát. A visszatérő atyák feladatuk kapták az egész Hegyhát adminisztrációját, körülbelül 30 község lelkipásztori szolgálata hárult rájuk.⁵⁷⁵

Keresztély Ágost győri püspök (1696–1725) nehéz helyzetet teremtett, amikor megvonta a domonkosok koldulási engedélyét, melyet csak Groll Adolf püspök orvosolt 1733-ban: egyik első rendelkezéseként, az egyházmegyében működő összes szerzetesi adminisztrátort plébánossá nyilvánította. Ezzel biztosította megélhetésüket, hiszen így hozzájuthattak a plébániai birtokok és javadalmak bevételeihez.⁵⁷⁶

A vasvári domonkos rendház és a vasvár-szombathelyi káptalan egyezmények sorát kötötte Vasvár és a környező falvak, Szentmihályfa, Kismákfa, Nagymákfa és Zsidó föld lelki gondozására. Mivel a káptalannak szándékában állt visszatérni Szombathelyről, csupán ideiglenesen bízta rá a domonkosokra a vasvári plébánia vezetését, s biztosítandó, hogy a rendház és a káptalan jogai és kötelességei ne merüljenek a feledés homályába, a 17. és 18. századi *canonica visitatiók*ban részletesen lejegyezték azokat.⁵⁷⁷

⁵⁷⁵ A témáról bővebben: Zágohídi Czigány Balázs: A domonkos rend megtelepedése Vasváron I–II. rész. Vasi Honismereti Szemle (1999) 1. sz. 61–70.; 2. sz. 42–51.

⁵⁷⁶ Fehér M.: *A hétszázados vasvári Szent Domonkos-rendi kolostor története*. I. m. 113–114.

⁵⁷⁷ Uo. 116–117.

A vasvári domonkos rendház fontos szerepet töltött be a környék papságának életében. Füssy Pius házfőnökségének idején kezdődött (1740–1743, 1746–1752), de később is megmaradt az a gyakorlat, hogy a hegyháti és őrsegi papok itt végezték az előírt éves 3-8 napos lelkigyakorlatukat. S idős korában sok pap vonult be a kolostorba, amiért vagy havi penzumot fizettek, vagy alapítványt tettek, s később a templom kriptájában temették el őket.⁵⁷⁸

Füssy Pius (1703–1769), a Batthyány vizitáció idején vasvári plébános, Padányi Bíró Márton művének hatására katolizált református lelkész volt, aki később igen jó viszonyt ápolt a veszprémi püspökkel, és a felső klérus több tagjával.⁵⁷⁹ Irodalmi működését a Batthyány vizitáció is kiemeli. Latinul és magyarul is írt, fordított németből és latinból, s költőként is tevékenykedett.⁵⁸⁰ Füssy nevéhez fűződik, hogy a vasvári plébániát véglegesen a domonkosokra bízta, s ő maga és utódai a lelkészi feladatokat már mint plébánosok végezhették.⁵⁸¹

A Szily-féle egyházlátogatás idejére már Alanus Baly vette át Füssy helyét házfőnökként (1763, 1779) és a város lelkipásztoraként egyaránt. 1779-ben az 50 esztendő Baly első éve vezette a vasvári plébániát. A Zala megyei Szenyér községből származó szerzetes tanulmányait a rend kötelékében Pesten és Bécsben végezte. Papságának 22 éve alatt korábban négy évig volt ünnepi szónok itt Vasváron, egy évig Szombathelyen, előtte pedig tizenöt éven át szolgált katonalelkészként. A jegyzőkönyv szerint magyarul kiválóan tudott, de elboldogult a német és a lengyel nyelvvel is.⁵⁸²

A rendház nem csak részt vett, de alakította is a környék hitéletét. 1723-tól évente tartottak zarándoklatot „Kiscellbe”, vagyis a celldömölki búcsúra, s ugyanígy évente tartottak zarándoklatot Bucsuszentlászlóra. A vasvári plébániatemplom búcsúnapján, Nagyboldogasszony ünnepén, 25-30 ezer ember érkezett a városba, ilyenkor a környék összes papja idegyűlt, de így is alig bírták a gyónni kívánók áradatát. A nagy búcsúnapokon kívül is hívták a domonkosokat segíteni a gyóntatásban, 1732-ben például Oszkón, Rumban, Körmenden segédkeztek, 1745-ben pedig Győrváron.⁵⁸³ Sok vasvári rendtag végzett egyéb

---

⁵⁷⁸ Uo. 118.

⁵⁷⁹ Barkóczy Ferenc esztergomi érsek beiktatásakor például Füssy ünnepi beszéde is elhangzott. Később nyomtatásban is megjelent: Barkóczy Ferenc úrnak esztergomi érseknek érseki székbe lett beiktatása. Kassa 1761.

⁵⁸⁰ Legtöbb kiadást megért munkái: Fasciculus Biblicus seu selecta sacrae scripturae effata, metricè pronuntiata. Buda 1740; Turris Robusta atque alta, fastigio suo usque ab coelum pertingens Győr 1739.; Lapis caeruleus, azaz Kékkő várának a Szentséges Rosarium Társasága felállításából segítség kövére való magyarázása Buda 1744.

⁵⁸¹ Fehér M.: *A hétszázados vasvári Szent Domonkos-rendi kolostor története*. I. m. 147–148. Megjegyzendő azonban, hogy a Szily vizitáció „administrator”-ként hivatkozik a vasvári lelkipásztorra. (Szily vizitáció 4. kötet. Vasvár, 1779. április 26. 183.)

⁵⁸² Szily vizitáció 4. kötet. Vasvár, 1779. április 26. 183.

⁵⁸³ Liber Perceptorum Residentiae Vasváriensis 1708–1732. Idézi: Fehér M.: *A hétszázados vasvári Szent Domonkor-rendi kolostor története*. I. m. 112.

kisegítő szolgálatot is, 1765 táján például Thomas Weingartner domonkos szerzetes Molnáriban a Sallér családnál volt házi lelkész, de ellátta Molnárit és Püspöktamásit is, a plébános betegeskedése miatt.⁵⁸⁴

Már a 17. század folyamán ferences adminisztráció alatt működött a németújvári és a tőle nem messze fekvő várszentmiklósi plébánia is, s ez a gyakorlat a 18. század folyamán is megmaradt.⁵⁸⁵

Az 1754–58-as adatfelvétel szerint Németújváron és Vasszentmiklóson, a ferences házfőnök, Xaverius Bertzkó volt a plébános. Németújváron a rend egy másik tagja, a német ünnepi szónok, Casparus Brottmann látta el a lelképásztori teendőket adminisztrátorként.⁵⁸⁶

Az 1779-ben a jegyzőkönyvek Németújváron és filiáiban Pater Lambertus ferences szerzetest nevezik meg adminisztrátorként. A Sopron megyei Doborján községből származó szerzetes ekkor 44 éves, 19 éve felszentelt pap, s ekkor egy éve vezette a plébániát. Magyarul közepesen tudott, németül kiválóan.⁵⁸⁷ Ugyanebben az évben Pater Georgius Milkovich szerepel mint szentmiklósi adminisztrátor, aki szintén a németújvári ferences rendház tagja volt. Ő maga Kismarton mellől, Zillingtalból származott, az adatfelvételkor 39 éves, 20 éve volt tagja a rendnek és 15 éve felszentelt pap. Horvátul és németül kiválóan beszélt, magyarul pedig közepesen. Németújváron és környékén németajkú lakosság élt, s a plébániákon a német volt a katekézis nyelve is. Milkovich, ekkor két éve volt itt adminisztrátor, korábban pedig három évig volt káplán Rohoncon Szegedy János kanonok mellett, majd egy évig Kukmérón, kilenc hónapig pedig Németsicen adminisztrátor.⁵⁸⁸

A vizitátor megjegyzi 1757-ben, hogy a németújvári rendházban a horvát nyelvet használják az atyák, ami egyértelműen a horvát anyanyelvű szerzetesek túlsúlyát jelzi.⁵⁸⁹ Ez a különleges adat összecseng Fazekas István 17. századra vonatkozó megállapításával, miszerint az egyházmegyében tapasztalható paphiány enyhülése a horvát anyanyelvű lakosság soraiból kikerülő nagyszámú papi hivatásnak volt elsősorban köszönhető.⁵⁹⁰

A lékai egyházközség vezetésével – Vasvárhoz és Németújvárhoz hasonlóan – a mezővárosban működő szerzetesrend volt megbízva, jelen esetben a Szent Ágoston-rend. Az ágostonosokat itt az ír P. Nicolaus Donellan (bécsi perjel, vicarius generalis és a bécsi hittudományi kar dékánja) hatására katolikus hitre tért Nádasdy (III.) Ferenc gróf országbíró

---

⁵⁸⁴ Uo. 124.

⁵⁸⁵ Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 106.

⁵⁸⁶ Batthyány vizitáció II. Németújvár, 1757. október 2. 689, 703.

⁵⁸⁷ Szily vizitáció 14/2. kötet. Németújvár, 1779. augusztus 23–24. 52.

⁵⁸⁸ Szily vizitáció 14/2. kötet. Szentmiklós, 1779. augusztus 24. 133–134.

⁵⁸⁹ Batthyány vizitáció II. Németújvár, 1757. október 2. 689.

⁵⁹⁰ Fazekas I.: *A reform útján*. I. m. 73–74.

telepítette le 1655–1656 folyamán, akik az addig evangélikus kézen lévő plébánia vezetését is átvették. A lékai rendház a 18. század folyamán konventi rangot nyert. A rend tagjai Magyarországon elsősorban a németajkú hívek körében végeztek lelkipásztori munkát, mivel nagy többségük osztrák vagy magyarországi német származású volt.⁵⁹¹ II. József föloszlató rendeletei a lékai rendházat is elérték, ennek ellenére itt 1820-ig még a rendtagok vezették a plébániát.⁵⁹²

1756 októberében a város plébánosaként az Ágoston-rendi perjelt, Gotthard Hagert nevezi meg a vizitátor, a lelkipásztori teendőket azonban a rend egy másik tagja, Aloysius Harttan látta el adminisztrátorként. A Lékától nyugatra fekvő Pölgersdorf és filiáinak, valamint a várostól néhány kilométerre, keletre fekvő Röt anyaegyház lelkigondozása szintén a Szent Ágoston-rendiekre hárult. Hivatalosan Pölgersdorf és Röt plébánosa is Hager volt, utóbbi településen azonban volt helyben lévő adminisztrátor: Romanus Malleger szerzetes.⁵⁹³

Az 1778–81-es adatfelvétel jegyzőkönyveiből ugyanez a rendszer köszön vissza. Annyi változással, hogy a korábban világi pap által⁵⁹⁴ vezetett rábagyarmati plébánia 1779-re átkerült a Szentgotthárdot is birtokló, ausztriai Heiligenkreuz ciszterci apátságának gondozásába. A magyar ajkú plébániának 1779-ben a toronyi származású Lancsics Gábor ciszterci szerzetes az adminisztrátora.⁵⁹⁵

A második csoportba olyan szerzetesek tartoznak, akiket rendjük csupán átmenetileg küldött egy-egy plébánia ellátására. A 17. század folyamán a súlyos paphiány miatt erre számos példa akadt: a pannonhalmi bencések, és a lékai ágostonosok is vállaltak egy-egy plébániát, de arra is volt példa, hogy az osztrák ágostonos kanonokok, premontrei és bencés kolostorok küldtek szerzeteseket a szomszédos győri egyházmegyének.⁵⁹⁶

Sem a Batthyány-féle, sem pedig a Szily-féle egyházlátogatási jegyzőkönyv nem ad hírt külföldről érkező, átmeneti segítségül küldött szerzetesről, aki vasi plébánián szolgált volna. A fentebbi példák közül azonban látható, hogy az ilyen átmenetinek tekintett plébániára helyezési gyakorlat a 18. században is élt: Zichy Ferenc püspök 1752-es szentszéki jelentésében azt írja,

---

⁵⁹¹ Schier, Xystus OSA–Rosnak, Martinus OSA: De monasteriis Provinciae Austriae et Hungariae Ordinis Fratrum Eremitarum Sancti Patris Augustini Succinta Notitia in usum duntaxat juniorum ejusdem Provinciae alumnorum obiter conscripta, Vienna 1776. 32–36.

⁵⁹² Fallenbüchl Ferenc: *Az ágostonrendiek Magyarországon*. Bp. 1943. 67–72. Vö. Mályusz Elemér: *Az ágostonrend a középkori Magyarországon*. In: *Egyháztörténet 1.* (1943) 427–440.

⁵⁹³ Batthyány vizitáció I. Röt, 1756. október 5. 147, 199.

⁵⁹⁴ Batthyány vizitáció I. Gyarmat, 1757. szeptember 7. 1004.

⁵⁹⁵ Szily vizitáció 10. kötet. Gyarmat, 1779. május 10–11. 264.

⁵⁹⁶ Fazekas I: *A reform útján*. I. m. 107.

hogy püspöki joghatóság alá eső lelkészkedő szerzetesek hivatásukat hűen teljesítik. A kolostoron kívül nyilvánosan és botrányosan vétkező szerzetesről pedig nincs tudomása.⁵⁹⁷

Konkrét példa 1779-ben a 29 éves P. Hieronymus Pintér minorita szerzetes, aki ekkor Királyfalván teljesített szolgálatot, s akit az előző plébános, Michael Böck, halála miatt küldtek ide átmenetileg.⁵⁹⁸ Ha nem is tökéletesen, de alapvetően ebbe a csoportba illeszkednek a már korábban bemutatott, különböző településeken káplánként szolgáló ferences szerzetesek is.

A közösségükből kiszakított, világi papként élő szerzetesek csoportja a 17. század folyamán inkább a cisztercieket vagy bencéseket jelentett, akiket a harmincéves háború űzött el hazájukból. 1773 után azonban már a feloszlott jezsuita rend egykori tagjait találhatjuk piciny falvak plébániáin, hogy aztán az 1780-as évektől a II. József által feloszlott újabb rendek tagjai szinte eláraszák az egyházmegyét, és ezzel módot adjanak a rendek vagyonából megerősített Vallásalap segítségével egy újabb plébánialapítási hullámmra.

Ilyen volt például Antonius Rumer, egykori jezsuita szerzetes, aki 1779-ben Pinkamindszent plébánosaként bukkan föl az egyházlátogatási jegyzőkönyv lapjain.⁵⁹⁹ A magát „hungarus”-nak valló Rumer az adatfelvételkor már harmadik éve szolgált itt. A jezsuita források alapján felvázolható életútja alapján ígéretes pálya állt volna előtte a renden belül, ha az tovább működhet.

Rumer 1739. június 13-án született Pozsonyban, 1755-ben lépett a jezsuita rend kötelékébe, s 1773-ban még éppen négyfogadalmas taggá válhatott. A novíciusi éveket a trencsényi rendházban töltötte, ahonnan Szakolcára került.⁶⁰⁰ 1759 és 1760 között Bécsben hallgatott filozófiát, hazatérte után Nagyszombatban és Trencsénben tanított, a trencsényi kollégiumban működő *congregatio studiosorum* elöljárója volt.⁶⁰¹ Tanulmányait 1764-től folytatta: Grazban hallgatott teológiát. A teológiai tanulmányokat általában a pappá szentelés zárta le. A tanulmányaik és hivatástudatuk alapján kiemelkedő jezsuita papok ekkor tették le a negyedik fogadalmukat, mely a jezsuita rend missziós jellegére vonatkozott: vállalták a pápához való feltétlen hűséget. Ezen ünnepélyes fogadalommal, professzióval rendelkező tagok a négyfogadalmas vagyis professzus rendtagok (*professus quatuor votorum*), akik negyedik fogadalmukkal a Társaságon belüli vezető tisztségekre is alkalmassá váltak. Rumer ezen

---

⁵⁹⁷ Gróf Zichy Ferenc püspök jelentése. Győr, 1752. május 6. Vanyó Tihamér: *Püspöki jelentések a Magyar Szentkorona országainak egyházmegyéiről. 1600–1850.* Pannonhalma 1933. 145.

⁵⁹⁸ Szily vizitáció 14/2. kötet. Királyfalva, 1779. augusztus 26. 24. Arra vonatkozólag nem találtam forrást, hogy meddig tartott a királyfalvi szolgálat.

⁵⁹⁹ Szily vizitáció 14/1. kötet. Pinkamindszent, 1779. augusztus 21–22. 98.

⁶⁰⁰ Ladislaus Lukács: *Catalogus generalis seu nomenclator biographicus personarum Provinciae Austriae Societatis Iesu (1551–1773) Pars III.* Romae 1988. 1417.

⁶⁰¹ Ladislaus Lukács: *Catalogi personarum et officiorum Provinciae Austriae Societatis Iesu.* X. 1761–1769. Romae, 1995. 181.

fogadalmát épp 1773-ban tehető le, s rövid ideig volt is alkalma misszionáriusként tevékenykedni Esztergomban.⁶⁰²

Rumer életét a jezsuita rend kötelékében inkább a tanítás töltötte ki: oktatott Egerben, Kassán a nemesi konviktusban, ahol a diákok kongregációjának elöljárója volt, majd 1771-től átkerül Erdélybe, Gyulafehérvárra, itt már a tanítás és a kongregáció vezetése mellett *historicus domus* is. S itt mutatkozik meg ígéretes íve félbetört karrierjének: ő a szeminárium *subregens*-e.⁶⁰³ A jezsuita rend feloszlata az esztergomi misszióban éri, néhány év után pedig már a vasi település plébánosaként látjuk viszont.

A fentebb vázolt csoportosítási rendszer semmiképpen sem tekintendő szigorúan vett skatulyáknak, hiszen láthattuk, hogy egy-egy személy, bár az adott adatfelvételkor éppen olyan plébánián szolgált, melynek fenntartását az adott rend hivatalosan feladatul kapta, korábban olyan települések plébániáit vezette, ahol csak átmeneti időnek tekinthető a szerzetesi adminisztráció. S ugyanez fordítva is előfordulhatott. Semmiképpen sem valamiféle statikus rendszerről van szó, a szerzetes papok sokkal inkább tekinthetők az egyházi döntéshozók rendelkezésére álló „aranytartaléknak”, akik szükség esetén – az egyházlátogatási jegyzőkönyvek alapján – az egyházmegye területén bárhol „bevetethők” voltak.

V.6.1. Szerzetesi pasztoráció

A szerzetesi pasztoráció körébe sorolható tevékenységek széles spektruma a búcsújáróhelyek fenntartásától a templomi hitoktatásig tart. Koptik Odóra és a dömölki Mária-kegyhely kiemelt fontosságára korábban már utaltunk. Az itteni bencések munkásságának hatása messze túlmutatott az egyházmegye határain.⁶⁰⁴

Mint láttuk, több szerzetesrend is tevékenykedett a főesperesség területén. A szombathelyi templomi hitoktatásról például azt írja a Batthyány József-féle egyházlátogatási jegyzőkönyv, hogy a mezővárosban azért nincs ilyen, mert vasárnap délután két órakor vagy a domonkos atyáknál, vagy a ferenceseknél van szentbeszéd. A plébános pedig a filiák templomaiban más és más vasárnapokon hitoktatást tart prédikáció helyett, mert a templom búcsúnapiját kivéve nem szokott ezekben a falvakban misét tartani. Mint a vizitátor írja, ennek

---

⁶⁰² Ladislaus Lukács: *Catalogi personarum et officiorum Provinciae Austriae Societatis Iesu*. XI. 1770–1773. Romae, 1995. 277.

⁶⁰³ Uo. 125.

⁶⁰⁴ A témáról bővebben: Szigeti Kilián: *Az egyházmegye búcsújáró helyei*. In: *A 200 éves szombathelyi egyházmegye emlékkönyve 1777–1977*. Szerk. Tóth Imre–Sill Ferenc. Szombathely 1977. 362–375.; Barna Gábor: *Búcsújáró és kegyhelyek Magyarországon*. Bp. 1990. 47–48.; Tüskés Gábor: *A dömölki zarándoklatok társadalomtörténeti tanulságai a XVIII. században*. *Vasi Szemle* 51. (1997) 4. 405–413.

egyik oka, hogy az itteni templomok romos állapotúak, másik oka pedig, hogy e falvak Szombathellyel szomszédosak, és lakói a stóladíjon kívül más szolgáltatást nem adnak a plébánosnak.⁶⁰⁵

Kiemelkedik a jezsuiták szerepe. Zichy Ferenc püspök az *Epistola pastoralis* hitoktatásról szóló részében kifejti, „*ut uniformitas per totam Dioecesim fervetur*”, az előző években jezsuita misszionárius atyák kis katekizmusokat osztottak szét a plébánosoknak, s ezekből a könyvekből a tanítók kötelesek minden nap kikérdezni a kisdíákokat.⁶⁰⁶

A jezsuiták a püspök előírására kiemelt szerepet kaptak minden plébánián kötelezően létrehozandó catechetica kongregációk megszervezésében és felügyeletében is, mely feladatot 1757. március 20-án kelt határozatában bízta rájuk.⁶⁰⁷ Ebből fakadó konfliktusról azonban, mely a jezsuiták és a helyi plébánosok között emiatt kiobbant volna, egyelőre nem találtam forrást. Egyedül a gencsi plébános levele említésre méltó, aki hosszan magyarázkodik a püspöknek, mikor az a vád érte, hogy nem működött együtt az odaérkező jezsuita misszionáriusokkal.⁶⁰⁸

A jezsuiták munkássága a győri egyházmegyében azonban már jóval korábban megkezdődött. Az első jezsuita misszió, az ún. „Missio Segneriana” volt, melyet a Jézus társaság két tagja vezetett 1717 májusában a Vas, Moson, Sopron vármegyei Esterházy- és Batthyány-uradalmak területére, s melynek egyik misszióállomása volt Rohonc.⁶⁰⁹ A két jezsuita, Ignatius Grembs⁶¹⁰ (1680–1718) és Bernardo Cerroni⁶¹¹ (1668–1738) volt. Kettejük neve az egyházmegye több városában is működő, tipikus jezsuita laikus vallásos társulat, a Congregatio Agoniae Christi fenntartása kapcsán is előkerült. Ilyen társulat működött Győrött, Sopronban, illetve Kőszegen. A két jezsuitát a soproni Agonia Christivel kapcsolatos kutatásom során mint a társulat egy-egy tagját sikerült azonosítani.⁶¹² Grembs megszakításokkal több évig

⁶⁰⁵ Batthyány vizitáció I. Szombathely, 1754. január 16. 55.

⁶⁰⁶ *Epistola pastoralis* § IV. 4.

⁶⁰⁷ GYEL, Püspöki levétár, Körlevelek, Néhai Zichy Ferenc püspöki körleveleinek másolata 1745–1783. Győr, 1767. július 29.

⁶⁰⁸ *Acta Parochialia Districtus Sabariensis*, SZEL, Litera B Nr. 20. Georgius Horváth gencsi plébános Zichy Ferenc püspöknek írott levele. Németgencs, 1764. március 27.

⁶⁰⁹ E missziós formának a kidolgozása Paolo Segneri (1624–1694) olasz jezsuita nevéhez fűződik, aki 1665-től vezetett missziókat Észak-Olaszországban. Működése alatt formálódott ki ez a külsőségeiben jellegzetesen barokk missziós módszer, mely a bűnbánattartás fontosságát hangsúlyozta, a Szent Ignác-i lelki gyakorlatot alapul véve. Bővebben: Száraz Orsolya: *Paolo Segneri (1624–1694) és magyarországi recepciója*. Debrecen, 2012.; Fazekas István: *A „Missio Segneriana” kezdetei Magyarországon (1714–1717)*. In: Uő: *A reform útján*. I. m. 216–227.

⁶¹⁰ Ladislaus Lukács: *Catalogus generalis seu Nomenclator biographicus personarum Provinciae Austriae Societatis Iesu (1551–1773)*. I–III. Róma 1987–1988. I. 456.

⁶¹¹ Ladislaus Lukács: *Catalogus generalis seu Nomenclator biographicus personarum Provinciae Austriae Societatis Iesu (1551–1773)*. I–III. Róma 1987–1988. I. 160–161.

⁶¹² Szuly Rita: *Adalékok a győregyházmegyei laikus vallásos társulatok történetéhez. A soproni Congregatio Agoniae Christi (1661–1778)*. In: *Primus inter omnes*. Tanulmányok Bedy Vince születésének 150. évfordulójára. Szerk. Arató György–Nemes Gábor–Vajk Ádám. Győr 2016. 495–520.

látta el a *praesesi* feladatot, a közbeeső években pedig Bernardo Cerroni jezsuita misszionárius mellett végzett szolgálatot az első magyarországi „Missio Segneriana” alkalmával. Nem kizárt, hogy a kőszegi Agonia társulat alapítója, Josephus Hauser is ekkor találkozott az Agonia társulat szellemiségével.⁶¹³

Mihalik Béla a jázsági plébániák és az ottani szerzetesi pasztoráció vizsgálatokor arra jutott, hogy a püspökök sem idegenkedtek a szerzetesrendek pasztorációs részvételétől, ám tevékenységüket igyekeztek minél inkább ellenőrizni, nehogy egyházmegyei engedély nélkül működhessenek. Mint arra felhívja a figyelmet, szerepük azért is volt fontos, hiszen a korszakban még nem volt jellemző, hogy káplánok segítsék a plébániai munkát. Ez óhatatlanul azt jelentette viszont, hogy szinte minden feladat a plébánosra maradt volna, ebben jelentettek a szerzetesek fontos segítséget.⁶¹⁴

V.7. *A plébános segítői*

A plébánosok legfontosabb segítőiről, a káplánokról már volt szó, itt azokat a világi segítőt igyekszem bemutatni, akik a plébánost lelkipásztori feladatainak elvégzésében, illetve a háttér biztosításában támogatták. Ilyen volt a tanító (*ludi magister*), az egyházfi (*aedituus*), valamint a plébánia gazdasági felügyelője (*oekonomus ecclesiae, curator*). Szerepüket Barkóczy Ferenc egri püspökként a következőképpen foglalta össze 1746-ban: „Mesterek, cantorok, s harangozók azok, kik (papi hivatalnak sokasága miatt egyházi dolgoknak mindennemű gondviselésére egy személy elégtelen lévén) plebanusok mellé segítségül adattanak, kik kisdedeknek, s gyermekornak istenes oktatásával, egyházi zsolozsmák ájtatos éneklésével, Isten házában és Oltáriszentségnek szolgáltatására kívántató eszközöknek, éjjelnappali díszes gondviselésével az Úr házában való szolgálatra köteleztetnek.”⁶¹⁵

A vasvári főesperesség területét érintő összeírásokkal kapcsolatban nem vagyunk olyan szerencsés helyzetben, mint akár a pécsi egyházmegyét,⁶¹⁶ akár a Jázságot⁶¹⁷ érintő források feldolgozói, mivel a vasi jegyzőkönyvek alig mutatnak érdeklődést a plébános munkáját segítő világiak iránt.

---

⁶¹³ Historia domus Ginsiensis seu Keuszeogh, Societatis Iesu. OSZK Kézirattár, Fol. lat. 4012. 73v.

⁶¹⁴ Mihalik B. V.: *A kétszer megváltott nép*. I. m. 182.

⁶¹⁵ Egri Főegyházmegyei Levéltár, Protocollumok, Nr. 3607. Protocollum dioecesanum 1745–1747. 270. 1746. június 4. Idézi: Mihalik B. V.: *A kétszer megváltott nép*. I. m. 145.

⁶¹⁶ Gözsy Zoltán–Varga Szabolcs: *Kontinuitás és reorganizáció a pécsi egyházmegye plébániahálózatában a 18. század első évtizedeiben*. Századok 143. (2009) 5. 1123–1163., különösen 1155–1160.

⁶¹⁷ Mihalik B. V.: *A kétszer megváltott nép*. I. m. 145–160.

Az 1748-as összeírás csak a segítő személyek szűk körére kérdez rá (*Quantum ad Servos ad Ecclesiae, et eorum proventus*). Feljegyzi a tanító (*ludi magister*) nevét, vallását, nyelvtudását, röviden jellemzi morális magaviseletét, a plébánossal való kapcsolatát. Feljegyzi a kántor nevét, ha van. Leírja a tanítómester lakásának állapotát, beosztását, majd részletesen felsorolja a tanítómestert illető bevételeket.

A Batthyány József által végzett egyházlátogatás jegyzőkönyve nagyobb egységet szentel az iskolamestert érintő kérdéseknek (*De Scholae Rectore, ejusque obligatione et proventibus*). Megadja a tanító nevét, vallását, erkölceit egy-két szóval jellemzi. Feljegyzi, ha az iskolamesternek az oktatáson kívül egyéb kötelezettségei is vannak (kántor, harangozó, etc.). Jellemzi a plébánossal való munkakapcsolatát (*obediens?*). Tétélesen feljegyzi az iskolamestert illető stóla- és egyéb jövedelmeket is. Valamint kitér az iskola épületére, állapotára, építőanyagára is. Az egyes plébániák ismertetését a bábák (*obstettrices*) és a halottvívők (*vespillones*) számának megadásával zárja, néven azonban egyiket sem nevezi. A bábákkal kapcsolatban leírja, hogy az milyen vallású, illetve, hogy ismeri-e a szükségkeresztelés módját. A plébános egyéb világi segítőjével a vizitátor nem foglalkozott.

A Szily János-féle egyházlátogatási jegyzőkönyvekben az iskolamester (*ludi magister*) személyét illetően valamivel több információ olvasható. Feljegyzi a nevét, hogy honnan származik, hány éves, milyen nyelveket ismer, korábban hol volt iskolamester, valamint, hogy van-e helyettese. Az őt megillető javadalmazást is pontosan számba vette a vizitátor, ismerteti a házat, ami általában egyúttal az iskola épülete is volt.

Itt is a bábák személyéről szóló egységgel zárul egy-egy plébánia ismertetése. Feljegyzi az adott településen működő bába vagy bábák nevét, életkorát, vallását, valamint hogy ismeri-e a szükségkeresztelés módját. A plébánia személyi állományára vonatkozó információk köre valamelyest bővült, a feljegyzendő személyek közé bekerült az egyházfi, sőt néhol a harangozóról, sekrestyésről is említést tesz a forrás.

V.7.1. Familia parochi

A plébános közvetlen háztartásáról, háznépéről (*familia parochi*) azonban semmiféle adattal nem rendelkezünk. Említésük is csak a plébániaház szoba-beosztásának ismertetésének apropóján kerül elő a fent említett források mindegyikében. Az egri egyházmegyében feljegyzettek alapján tudunk képet alkotni a *familia* mibenlétéről.

Az 1746-ban végzett egyházlátogatás során feljegyzett adatok alapján a plébánoson kívül átlagosan öt fő alkotta a plébániai háztartást. Köztük voltak általában a plébános rokonai, akik

nyilván segítettek is a ház körüli munkában, a háztartás vezetésében. Többször látjuk a plébános testvérét vagy sógornőjét szakácsnéként a plébánián. Előfordult azonban olyan is, hogy a plébános egyik alkalmazottja hozta magával egy vagy több rokonát, akik ugyancsak a háztartás részévé váltak. A szakácsné általában 40 év körüliek voltak, a szolgálóleányok viszont mindenhol jellemzően 14–22 év közötti hajadonok voltak. A háznéphez tartozó szolgálók fizetését a plébános biztosította.⁶¹⁸

Mint arra Mihalik Béla felhívja a figyelmet, az egri egyházmegyében a plébános háznépére vonatkozó normatív, átfogó szabályozás a 18. századból nem ismert. Az 1635. évi jászói zsinat is már a korábbi, 1611. évi esztergomi érseki tartományi és az 1629. évi esztergomi főegyházmegyes zsinatokra támaszkodott. Ezek még kiemelten foglalkoztak a nős papok kérdésével, az ágyas tartásával és a plébános körül feltűnő, gyanús nőszemélyekkel. Ezek a kérdések az 1734. évi egri zsinaton ugyan már egyáltalán nem kerültek elő, de az 1746. évi Barkóczy Ferenc-féle egyházlátogatás a háznép magaviseletére, az esetleges gyanús körülményekre is rákérdezett.⁶¹⁹ Valamiféle szabályozást majd csak a Barkóczy Ferenc püspök (1745–1761) által összeállított, és Eszterházy Károly püspök (1762–1799) által 1767-ben nyomtatásban is kiadott egyházmegyei statútumokban találunk. A plébánosoknak előírt tiszta és példamutató életvitelt házuk népére is kiterjesztették. Különösen a gyanús személyek és elsősorban nők befogadását tiltották, épp ezért a szakácsnőnek legalább 40 évesnek kellett lennie, továbbá megfelelő ajánlólevéllel kellett rendelkeznie.⁶²⁰

Zichy Ferenc *Epistola pastoralis*a is kitér a plébánosok gyanús nőszemélyekkel való együttélésének tiltására (*De cohabitatione cum suspectis mulieris*),⁶²¹ azonban a plébános háznépére vonatkozó szabályozást sem itt, sem pedig Szily János püspök *Instructio*jában nem találunk.

V.7.2. *Servi ecclesiae*

Az egyházi alkalmazottak (*servi ecclesiae*) körébe tartozott a kántor, az orgonista, az iskolamester, a sekrestyés és a harangozó, illetve rajtuk kívül még idesorolandóak a bábák is. A korszakban azonban ezek a funkciók – a bábaság kivételével – nem váltak el egymástól élesen.

---

⁶¹⁸ Uo. 147–149.

⁶¹⁹ Mihalik Béla Vilmos: *Mérföldkövek az egri egyházmegye megújulásában. Az 1635. évi jászói és az 1734. évi egri zsinatok*. In: *Katolikus zsinatok és nagygyűlések Magyarországon a 16–20. században*. Szerk. Balogh Margit – Varga Szabolcs – Vértesi Lázár. Budapest – Pécs 2014. 155–156.

⁶²⁰ Mihalik B. V.: *A kétszer megváltott nép*. I. m. 147.

⁶²¹ *Epistola pastoralis* § I. 6.

Az iskolamester gyakran kántor és orgonista is volt, míg a sekrestyés egy személyben gyakran harangozó is volt. Ráadásul az iskolamester a település „írástudójaként” gyakran ellátta a jegyzői feladatokat is, ami viszont sok helyen hátráltatta egyéb, az egyházi szolgálatban végzett tevékenységét, főként a gyermekek oktatását.⁶²²

Az egyházi elsősorban templomgondnok és sekrestyés volt, de a pécsi egyházmegyére vonatkozó források alapján sokszor a település szélén, vagy a külterületén álló kápolna gondozása is a feladatai közé tartozhatott.⁶²³

Az *Epistola pastoralis* külön nem foglalkozik az egyházi feladatkörének, sem fizetségének rögzítésével. Előírja azonban, hogy a plébánia különvagyont (*peculium Ecclesiae*) két kulccsal ellátott ládában őrizték, s az egyik kulcs legyen a plébánosnál, a másik pedig az egyházfinál (*Ecclesiae Adituum*).⁶²⁴

A pécsi egyházmegyében a 18. század elején még össze-összemosódott az *aedituus* és az *oeconomus* tisztség, később azonban egyértelműbbé váltak a határvonalak: az *aedituus* felelős a hitélet őrzéséért. Mely felelősséggel olykor az a kötelezettség is járt, hogy a tudomására jutott, keresztény erkölcsök elleni bűntettekről a plébánosnak beszámoljon. Míg az *oeconomus*, a település (elsősorban mezőváros, nagyobb falu, illetve az Esterházy-birtokok valamelyike) egy megbecsült, vagyonos és befolyásos polgára besegített a plébánia gazdálkodásába, illetve annak adminisztrációjába.⁶²⁵

A pécsi egyházmegyére vonatkozó források tanúsága szerint a helyi közösségek igyekeztek ezeket a tisztségeket ténylegesen betölteni, lehetőleg arra valóban alkalmas emberekkel. Mindkét tisztség komoly presztízst jelentett viselője számára, s gyakori volt az is, hogy ezek családon belül öröklődtek.⁶²⁶

A fentebb már említett forrás, a csehimindszenti hívek 1765-ből származó plébánoskérő levele enged kicsit mélyebb betekintést a plébánia körüli teendőkbe és azok felosztásába.⁶²⁷ A magyar nyelvű levél „*céhmester*”-nek nevezi a kiválasztandó személyeket, akiket az érkezendő plébános mellé rendelnek majd segítségül. Mint írják, céhmestereket minden faluban a leendő plébános egyetértésével rendelnek, akik a „templomok és falu dolgaiban teljes hatalommal

---

⁶²² Mihalik B. V.: „*Campus ad fidei catholicae insemminationem.*” *Katolikus megújulás az egri egyházmegyében a 17. század utolsó harmadában.* Doktori disszertáció, Kézirat, Bp. 2013. 95–96.

⁶²³ Gözsy Z.–Varga Sz.: Gözsy Zoltán–Varga Szabolcs: *Egyházlátogatási jegyzőkönyvek a pécsi egyházmegyében (1738–1742).* 1055–1056.

⁶²⁴ *Epistola pastoralis* § VIII. 6.

⁶²⁵ Gözsy Z.–Varga Sz.: Gözsy Zoltán–Varga Szabolcs: *Egyházlátogatási jegyzőkönyvek a pécsi egyházmegyében (1738–1742).* 1056.

⁶²⁶ Uo..

⁶²⁷ *Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 20.* Csehimindszentiek papkérése. Szombathely, 1764. december 10.

eljárjanak”. Az „*öreg céhmester*” leginkább a templom dolgaira vigyáz majd: jövedelmeire, adósságaira, költségeire kell ügyelnie, a plébánossal együtt felelős a két kulcsú pénzesláda (*gazophylacium*) tartalmáért. A „*kis céhmesterek*” pedig a plébánia dolgaiért felelnek majd: beszedik a plébános gabonáját, lélekpénzeit. Ehhez, ha a plébánosnak lesz szekere, akkor azt, ha nem lesz, a falu által biztosított szekeret használhatják majd. Ők felügyelik majd a szántást, az aratást, kaszálásokat, széna begyűjtéseket, gabona és széna behordásokat, valamint a templommal és plébánia házzal kapcsolatos építési vagy javítási munkálatokat. Az itt végzett munkájukért cserébe a falusi, illetve vármegyei kötelezettségek alól mentesülnek, a plébánosnak sem ígás robottal nem tartoznak, sem gabonát, sem lélekpénzt, sem stólát nem kell fizetniük, ez alól csak a *copulatio* képez kivételt. Ilyen „engedelmek” illetik az „öreg céhmestereket” is.⁶²⁸

Mind az *aedituus*, mind pedig az *oeconomus* tisztség betöltése általában bizonyos kiváltságok elnyerésével járt. A pécsi egyházmegyében például mentességet kaphattak az egyházi vagy úrbéri terhek, esetleg a porció kötelezettsége alól.⁶²⁹ A veszprémi egyházmegyében szintén sokan mentesültek a szolgáltatások különböző fajtái alól, nem kellett stólát fizetniük, vagy a hívektől tűzifát, gabonát kaptak. Sokan a levélhordás alól kaptak mentességet.⁶³⁰

Ugyanakkor valamiféle mentesség elnyerése nem volt törvényszerű, mindkét egyházmegyéből ismert olyan egyházfi is, aki ingyen teljesítette szolgálatát, semmilyen mentességet nem kapott.

V.7.2.a *Ludi magistri*

A korszakban az „*iskolamesterek*” fő feladata nem a mai értelemben vett tanítás, hanem a kántori teendők ellátása volt. Az 1651. évi fraknói egyházlátogatás világosan meghatározta az iskolamester fogalmát: ha valaki tanít, de nem kántorkodik, azt nem tekinthető iskolamesternek: „*az iskolamester csak praeceptornak nevezhető, mivel semmi más jövedelme nincsen, csak a tanítványaitól kapott negyedévi tandíj*”.⁶³¹

---

⁶²⁸ Uo.

⁶²⁹ Gözsy Z.–Varga Sz.: Gözsy Zoltán–Varga Szabolcs: *Egyházlátogatási jegyzőkönyvek a pécsi egyházmegyében (1738–1742)*. 1157.

⁶³⁰ Dénesi T.: *Alsópapság, pasztoráció és egyházi irányítás a 18. századi veszprémi egyházmegyében*. I. m. 93.

⁶³¹ Mészáros István: *Népoktatás Nyugat-Magyarországon a XII. században*. Soproni Szemle XXX (1976) 4. sz. 315.

Tanítottak viszont a *licenciátusok*, amit többször le is írnak a 17. századi vizitátorok, de több esetben is feltételezhető, hogy ha a falu egy távolról jött (általában gimnáziumot végzett) licenciátust fizetett, akkor a keresztelésen, temetésen, vasárnapi prédikáción kívül, a hétköznapokon – amennyiben képes volt rá – elvárta tőle a gyerekek oktatását is.⁶³² Ahogy pedig a 18. század első harmadában helyreállt a katolikus egyház szervezete, és egyre több plébániát vett át képzett, felszentelt pap, a licenciátusok általában iskolamesterként (kántorként) találtak új megélhetést.⁶³³ Ilyen volt például Nicholas Mikolics, tissinai iskolamester, aki korábban Szentmargiton volt licenciátus. A kántori tevékenységen kívül valóban tanított is.⁶³⁴

Az oktatás tartalmának vizsgálatához nem sok támpontunk van. A kántortanítók oktatási tevékenysége még egyértelműen kettős volt: az elemi ismeretek (írás, olvasás, számolás) mellett a hitoktatás, a katekizmus tanítása kiemelt fontossággal bírt, feltehetőleg a 18. század első felében inkább utóbbi volt a hangsúlyosabb. Az egri egyházmegyében tapasztaltak szerint a hitoktatás feladata általában megoszlott a plébános és az iskolamester között. Előbbi a vasárnapi szentmisét követően, utóbbi pedig leggyakrabban szombaton tartott katekézist.⁶³⁵

A 17. század végén, az 1697. évi egyházlátogatás jegyzőkönyveinek tanúsága szerint a vasvári főesperesség plébániának 46%-ában működött iskola. Ez az arány 1756-ra már 91%-ra emelkedett, s további 71 tanító működött a filiákban.⁶³⁶ A Szily János-féle egyházlátogatás 1778–81-ben már 238 tanítót írt össze Vasban.

Mint Piszker Olivér írja, Zichy Ferenc püspöknek „forró óhajtása” volt egyházmegyéjében az iskolaügyet felemelni és virágzóvá tenni. Egyik, az elemi oktatásra vonatkozó tervezetében azt ajánlotta, hogy minden falu, ahol 50 ház van, tartson el egy tanítót. Az iskolamesterek fizetését akkora összegre tervezte felemeltetni, hogy ne kelljen anyagiakkal küzdeniük. Azért a tanításért járó összegben felül még 80 forintnyi jövedelmet kellett volna nekik biztosítani akár készpénzben, akár pedig ennek megfelelő ellenértékben. Azon kívül az egyes földesurak, vagy községek legalább egy negyed telek földet kellett volna, hogy kihalásnak számukra, és azt ingyen megműveltessék nekik.”⁶³⁷

---

⁶³² A licenciátusokról bővebben: Juhász Kálmán: *A licenciátusi intézmény Magyarországon*. Bp. 1921.; Tóth István György: *Deákok (licenciátusok) a moldvai csángó magyar művelődésben a XVII. században*. In: *Értelmiség Magyarországon a 16–17. században*. Szerk. Zombori István. Szeged 1988. 139–148.; *Relationes missionariorum de Hungaria et Transilvania 1627–1707*. Ed. István György Tóth. Bp. 1994. 8–28.

⁶³³ Tóth István György: *A vasi kisiskolák társadalomtörténete a 17–18. században*. Századok 128. (1994) 3–4. sz. 582.

⁶³⁴ Batthyány vizitáció I. Tissina, 1756. szeptember 9.

⁶³⁵ Mihalik B. V.: *A kétszer megváltott nép*. I. m. 156.

⁶³⁶ Tóth I. Gy.: *A vasi kisiskolák társadalomtörténete*. I. m. 583.

⁶³⁷ Piszker O.: *Barokk világ Győregyházmegyében Zichy Ferenc gróf püspöksége idején*. I. m. 15.

Az *Epistola pastoralis* kitér a szülők és tanítók kötelelességeire, a szükséges könyvekre, a vizsga menetére. Mint írja, „*ut uniformitas per totam Dioecesim fervetur*”, az előző években jezsuita misszionárius atyák kis katekizmusokat osztottak szét a plébánosoknak, s ezekből a könyvekből a tanítók kötelesek minden nap kikérdezni a kisdiákokat.⁶³⁸

A *ludi magister* előolvasta a katekizmust, a tanulók pedig utána ismételték. Az *Epistola pastoralis* kiemeli, hogy a szükséges hittételeket gyakrabban ismételjék át, hogy azokat a lehető legalaposabban megtanulhassák a gyerekek. Zichy püspök a plébánosoktól elvárja, hogy igyekezzenek a szülőket meggyőzni (*ratione persuadere*) arról, hogy szükséges a gyermekek számára a kisiskolai írni-olvasni tanítás.⁶³⁹

Szily János püspök *Instructio*-jában rögzíti, hogy erkölcsös és megfelelően képzett (*probus et sufficienter doctus*) iskolamestert kell alkalmazni, akinek a kiválasztása a plébános, a földesúr és a helyi közösség közös megegyezésével történjék, amely egybecseng a csehimindszentiek 1765-ös instanciájával. Kiemeli, hogy olyan ludi magister alkalmazását javasolja, akinek igaz hitéről és becsületességéről megbizonyosodtak, aki becsületes (*honestus*), dolgozó (*laboriosus*), józan (*sobrius*), csendes (*pacatus*) életet él.⁶⁴⁰

Az iskolamesterekkel szembeni elvárásként megjelenik a rezidencia kötelezettség is. A gyermekek szorgalmas tanítása, valamint a szentmiséken való segédkezése mellett, minden héten szerdán és szombaton köteles katekizist tartani. Szily az *urgeo* igét használja, mikor arról beszél, hogy a szülők következetesen küldjék a gyermekeiket iskolába, hogy ott a katolikus hit, s az erkölcsös élet alapjait minél könnyebben és jobban (*facilius et melius*) elsajátíthassák.⁶⁴¹

Amennyiben protestáns gyermekeket is a katolikus iskolamester tanította, az iskolába sem saját katekizmusukat, sem más „*eretnek könyvet*” nem vihettek magukkal. A plébánosok, illetve a plébániai adminisztrátorok kötelesek rendszeresen látogatást tenni az iskolában, ellenőrizni az oktatás módját és a tanulók előrehaladását, ha pedig valami problémát észleltek, arról tájékoztatniuk kellett a püspököt, illetve a püspöki szentszéket.⁶⁴²

Padányi Biró Márton is foglalkozott az iskolamesterekkel. 1746 februárjában és 1749 júliusában kiadott körlevelében kérte a plébánosokat, hogy nagy gondjuk legyen az iskolára, a tanítóktól pedig szigorúan követeljék meg az előképzettséget és a szükséges ismereteket. Ellenőrizniük kellett liturgikus és hittani ismereteiket, valamint a hitvallást is le kellett tenniük.

---

⁶³⁸ *Epistola pastoralis* § IV. 4.

⁶³⁹ „*quo fere nihil efficacius excogitari potest ad propulsandam illam, tam perniciosam in rebus fidei ignorantiam.*”
Epistola pastoralis § IV. 4.

⁶⁴⁰ *Instructio* 119–120.

⁶⁴¹ Uo.

⁶⁴² *Instructio* 121.

Az iskolamesterek ellenőrzésének azonban már Padányi elődje, Acsády Ádám is megtalálta a módját. 1726-ban elrendelte, hogy a papi koronák válasszanak közülük két dékánt, akiknek feladata az iskolamesterek ellenőrzése lesz. Akiknek szintén össze kellett gyűlniük a papi koronák alkalmával, ahol a mesterek vizsgálata megtörtént.⁶⁴³

Az iskolamester a 18. században komoly szerepet kapott a hitélet szervezésében is, ha a plébános vagy a lelkész nem tudott a településen megjelenni. A pécsi egyházmegyében például volt olyan település, ahol az iskolamester házában tartotta az istentiszteleteket az evangélikus gyülekezet. Előfordult olyan is, hogy a fiatal plébánost a tapasztalt iskolamester segítette a munkájában.⁶⁴⁴ A vasvári főesperességben pedig újra és újra megjelenő panasz, amikor a plébános maga elhanyagolja a filiákban élő hívek lelkigondozását, a ludi magisternek mégis megtiltja, hogy bármiféle közös imádságot, ájtatosságot tartson.⁶⁴⁵

A Batthyány vizitációban az iskolamesterek bevételeinél a gyermekek oktatásáért (*instructione puerorum*) szerepel a temetésért, illetve harangozásért, esetenként orgonálásért kapott összeg is.⁶⁴⁶

Azonban ahogy az egyházlátogatási jegyzőkönyvek adatai nem alkalmasak a plébánosi jövedelmek összevetésére, úgy nem alkalmasak az iskolamesteri fizetések pontos megállapítására sem. Hiszen ehhez tudnunk kellene, hogy a falubeli mester évente átlagosan hány temetésre számíthatott, mennyit ért a kapott disznóláb vagy kántorkenyér, s milyen jövedelem volt várható a „*Mester földje*” parcellából.

Tóth István György kutatásaiból,⁶⁴⁷ illetve az 1733. évi lelkészpénztári összeírás alapján mégis képet tudunk alkotni az iskolamestert illető éves jövedelem nagyságrendjéről. Megjegyzendő azonban, hogy bár a *cassa parohorum* összeírás vizsgálta az iskolamesterek fizetését, nem választotta el tételszerűen, hogy mi jár a tanítói és mi a kántor-organista feladatokért.

---

⁶⁴³ Dénesi T.: *Alsópapság, pasztoráció és egyházi irányítás a 18. századi veszprémi egyházmegyében*. I. m. 92.

⁶⁴⁴ Gözsy Z.–Varga Sz.: Gözsy Zoltán–Varga Szabolcs: *Egyházlátogatási jegyzőkönyvek a pécsi egyházmegyében (1738–1742)*. I.m. 1158.

⁶⁴⁵ Lásd bővebben: V.4. fejezet.

⁶⁴⁶ Vö. Batthyány vizitáció I. Tissima, 1756. szeptember 9. 1128–1129.

⁶⁴⁷ Tóth I. Gy.: *A vasi kisiskolák társadalomtörténete* I. m. 595.

Kerület	Évi átlagjövedelem (forint)		
	1733 ⁶⁴⁸	1770	
		Mater tanítója	Filia tanítója
rohonci	28,7	69,1	28,4
szombathelyi	33,1	62,5	26,2
őrség-hegyháti	17,2	42,1	25,9
németújvári	20,7	36,2	22,6

22. Táblázat. A vasi iskolamesterek évi átlagjövedelme 1733, 1770⁶⁴⁹

A filiák tanítói a plébániás falvakban működő mesterek jövedelmének körülbelül 40–60%-át keresték. A falu közössége az iskolamesterrel ugyanolyan kontraktust kötött, mint a plébánossal. Kutatásom során ilyen kontraktussal nem találkoztam, azonban a már említett csehimindszenti plébánoskérés az iskolamesterrel megkötendő majdani kontraktus vállalásait is tartalmazza.

Mint írják, iskolamestereket a plébános egyetértésével fogadnak majd, olyanokat, akik nem csak éneklésre és a falu notariusságára alkalmasak, hanem „józanságra, ájtatosságra, jó példa mutatásra, gyermekek szorgalmatos taníttatására, és plébános urunk körül való forgolódásra is mind a templomban, mind más egyházi dolgokban alkalmatosak lesznek”.⁶⁵⁰ Ez jól mutatja a helyi közösség tanítójával szemben általánosan támasztott elvárásait.

A „fizetési ajánlattétel” részét képezte a *ludi magister* fizetsége is. A mindszenti mester a következő járandóságot fogja kapni: gabonából és lélekpénzből fele annyit, mint a plébánosnak ajánlottak, annyi változtatással, hogy az iskolamester csak rozsot kap. Halottért való éneklésért (nappali és éjjeliért egyaránt) 7 garast, halotti misén énekléséért 25 garast, harangozásért minden tavaszi és őszi termésből egy kévét, a szőlőhegyeken minden egy darab szőlőből egy „hegység iccójényi” bort kap. Hirdető cédulákért és magánemberek számára írt levelek után is hét-hét garas jár neki. Gyermekek tanításért „minden kántorra” öt garast, valamint egy szekér tűzre való fát kap majd. Minden évben egy hold földet háromszor megszántanak neki, amit aztán a mester vetőmagjával be is vetnek, boronálnak, learatják, a terményt pedig be is hordják. Továbbá ígéretet tettek arra is, hogy az iskolamester számára házat építenek. A szomszédos csipkerekiek, akikkel közösen kérték a plébánia megalapítását, hasonló módon járnak majd el

⁶⁴⁸ A forrás szerkezetéből adódóan nem lehet az 1770. évi adatokhoz hasonló distinkciót tenni.

⁶⁴⁹ Mivel Tóth nem az 1770-ben érvényben lévő kerületi beosztás szerint közli az adatokat, valódi összehasonlításra alkalmatlan a fenti táblázat. A fizetési nagyságrendek érzékeltetése céljából közlöm mégis.

⁶⁵⁰ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 20. Csehimindszentiekek papkérése. Szombathely, 1764. december 10.

az iskolamesterükkel. A csehieknek ekkor épp más megállapodás szerint volt iskolamesterük, de mint írták, „ha érdemes mesterünk találtatik, annak (...) mi hasonlóképpen mindeneket fogunk adni”. Ezen kívül a koledából, az új esztendő eleji házszentelésből is részesülni fognak.⁶⁵¹

Az iskolamester a közösség vagy a földesúr által kijelölt házban lakott, legtöbbször a tanítást is ebben végezte. Ritka az olyan *ludi magister*, aki külön iskolaépületben taníthatott.⁶⁵² Ha éppen nem volt plébános, a plébániaépületet is elfoglalhatta. Az épülethez az építőanyagot a földesúr biztosította, de a hívek építették fel a házat. Az épületet később is a hívek gondozták.⁶⁵³

A század utolsó harmadának állami iskolaügyi rendelkezései a következő évszázadra értek be. Az 1777-ben kiadott *Ratio Educationis* az írni-olvasni tanítás mellett előírta a számтан és – legalább néhány tanuló számára – a latin nyelv oktatását is a falusi iskolákban. A *Ratio Educationis* kiegészítéseként, 1778-ban kiadott *Projectum Budense* pedig általános iskolakötelezettséget írt elő. Azonban mint arra Tóth István György felhívja a figyelmet, a *Ratio Educationis*-nál nagyobb hatása lehetett a 18. század végén az iskolaügy fejlődésére II. József türelmi rendelete, amely megengedte, hogy a protestánsoknak mindenhol saját iskolája legyen, így pár év alatt ugrásszerűen megnőtt az iskolák száma a protestánsok-lakta vidékeken is.⁶⁵⁴

V.7.2.b *Obstetrices*

A bábák szintén részét képezték az egyházlátogatási jegyzőkönyvek kérdéssorának, mivel ők is a plébános segítői közé sorolhatók. Egyrészt egyházi, másrészt egészségügyi szempontból játszottak fontos szerepet.⁶⁵⁵ Ha erős és egészséges újszülött jött világra, akkor a bába feladata volt a híradás a gyermek érkezéséről, egyrészt az apának és a rokonoknak, másrészt a papnak. A keresztelő megszervezése szintén a bába feladata volt, erre egészséges csecsemő esetében is legkésőbb néhány napon belül sort kellett keríteni. Ugyancsak a bába feladata volt a

---

⁶⁵¹ Acta Parochialia Districtus Sabariensis, SZEL, Litera B Nr. 20. Csehimindszentiek papkérése. Szombathely, 1764. december 10.

⁶⁵² A témáról bővebben: Bíró Friderika – Káldy Mária: „*Serkenj fel és állíts alsó iskolákat...*” *Fejezetek Vas megye kisiskoláinak történetéből*. In: *Ház és ember*. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Évkönyve. Szerk? Szentendre 1994.

⁶⁵³ Dénesi T.: *Alsópapság, pasztoráció és egyházi irányítás a 18. századi veszprémi egyházmegyében*. I. m. 91.

⁶⁵⁴ Tóth I. Gy.: *A vasi kisiskolák társadalomtörténete* I. m. 625.

⁶⁵⁵ A témáról bővebben: Krász Lilla: *A bába történeti szerepváltozása a 18. századi Magyarországon*. Bp. 2003.; Deáky Zita–Krász Lilla: *Minden dolgok kezdete. A születés kultúrtörténete Magyarországon (XVI–XX. század)*. Bp. 2005.; Bárh D.: *Esküvő, keresztelő, avatás*. I. m. 160–165.

keresztzülők felkérése.⁶⁵⁶ Részt vett továbbá a szülés utáni asszonyavatás szertartásában is.⁶⁵⁷ Általában hat hétig tartott a gyermekágyas időszak, majd ezt követte az avatás szertartása, ahol a bába kísérté el a templomba az anyát, részt vett az ünnepségen, amelyet követően szűk körben, a keresztanyával és rokon asszonyokkal együtt megünnepelték az anyát, akit a bába köszöntött a *Boldogasszonypohár* körbeadásával, hogy Isten segedelmével túlesett a veszélyes szülésen és az asszonyi közösségbe is visszatért.⁶⁵⁸ A Szily János végezte egyházlátogatás tanúsága szerint ezen szolgálatukért cserébe bizonyos összeg illette a bábaasszonyokat.

Messze a 20. századra átnyúlva igen magas volt a magyarországi gyermekhalandóság, a csecsemők jelentős hányada meghalt egy éves koráig, s ezen belül is igen magas volt a halvaszületések száma. A halva született gyermekeket, akiket nem volt mód megkeresztelni, általában a bába vagy az apjuk egyedül, a közösség bevonása nélkül temette el. Általában a temető árkában, vagy azon kívül, mivel a kereszteleetlen lelkeknek nem járt a temető megszentelt földje. Ha azonban élő, de gyenge, életképtelennek tűnő gyermek született, akkor a család és a bábaasszony volt a felelős, hogy ne kereszteleetlenül haljon meg. Idő szűkében a bába részesítette a gyermeket a keresztség szentségében. Ez volt a szükségkeresztség intézménye, melyet nem csak a katolikus egyház előírása és elvárása tett szükségessé, hanem a kereszteleetlenül meghalt gyermekhez fűződő hiedelmek is.⁶⁵⁹ Ezek közül a legfontosabb, hogy a kereszteleetlenül meghalt gyermek nem üdvözülhet.

A szükségkeresztségről a legkorábbi rendelkezés a 6. századból való (gerundai zsinat, 5. kánonja), mely kimondja, hogy ha az újszülött beteg, s nem kívánkozik anyatej után, azonnal meg kell keresztelni. Szent Ágoston után az egyházi törvénykönyv úgy rendelkezett, hogy az anyaméhben senkit se kereszteljenek meg addig, amíg remény van arra, hogy születése után keresztelhető lesz.⁶⁶⁰ Ezen rendelkezések mintegy ezer évig meghatározták a szükségkeresztség intézményét.

Mária Terézia rendeletileg is szabályozta a kérdést, a bábák számára kötelezővé és kötelességgé téve a szükségkeresztelést, hogyha a gyermek életének megmentésére semmilyen remény nem volt. Azzal a megszorítással, hogy szükség esetén a nem katolikus gyermekeket is

---

⁶⁵⁶ Deáky Zita: *A bába a magyarországi népi társadalomban (18. század vége – 20. század közepe)*. Bp. 1996. 86–87.

⁶⁵⁷ A szüléshez kapcsolódó rítusoknak csupán egyike volt a tisztátalansági időszakot lezáró purifikációs szertartás, amely mind a keleti, mind a nyugati kereszténység gyakorlatában átöröklődött. Az asszonyok templomi bevezetése már a legkorábbi, 12-13. századi nyugat-európai rituálékban is helyet kapott, az első magyarországi szertartásleírást pedig a jászói premontrei prépostság 14. századi breviáriumban találjuk. Bárth D.: *Esküvő, keresztelő, avatás*. I. m. 212.

⁶⁵⁸ Deáky Z.: *A bába a magyarországi népi társadalomban* I. m. 90–91.

⁶⁵⁹ Uo. 92.

⁶⁶⁰ Deáky Z.–Krász L.: *Minden dolgok kezdete*. I. m. 275.

kereszteljék meg.⁶⁶¹ A szükségkereszttség ellen a reformátusok és a zsidók is tiltakoztak, a reformátusok a szükségkereszttség tilalmát híveik számára időről időre megismételték. Azonban az állam, majd később a katolikus egyház olyan erős kívánalmakat fogalmazott meg a szükségkereszttséggel kapcsolatban, hogy szinte minden, a bába tevékenységével foglalkozó rendeletben, utasításban, tankönyvben helyet kapott, még a 20. század első felében is.⁶⁶²

Hasonló értelmű rendelkezések a városi előljáróságok szabályzatai között is szerepeltek. A kecskeméti magisztrátus 1731. február 10-én kelt rendelete szerint például „A bába köteles az esküt a bíró előtt letenni. Ha észleltetik, hogy a született gyermek a keresztelést nem éri meg, azt a bába keresztelje meg akép mint Krisztus urunk Szent János által a Jordán vízében megkereszteltetett: az Atyának, Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében. Az egyházi személyeknek és bírácoknak engedelmeskedni tartoznak. Személyválogatás nélkül szegénynek úgy mint gazdagnak egyaránt szolgáljanak. A részegeskedéstől és bűbájosságoktól tartózkodjanak.” A bábákat a helyi papok tanították meg a keresztelés helyes módjára.⁶⁶³

A veszprémi egyházmegyében az első ismert rendelkezést Koller Ignác püspök (1762–1773) adta ki. Előírta, hogy a plébánosok tanítsák meg a bábákat a keresztelés helyes módjára, majd utána eskessék fel őket. Korábban nem volt egyértelmű, hogy a plébános vagy az iskolamester kötelessége-e a bábákkal való foglalkozás, a korábbi vizitációkban mindkét megoldásra akadt példa. A veszprémi egyházmegye vizitátorai szerint a bábák általában ismerték a keresztelés szertartását és az esküt is letették. Ha ez nem történt meg, a vizitáció alkalmat teremtett mindkettőre.⁶⁶⁴

Zichy Ferenc püspök *Epistola pastoralis*a rögzíti, hogy a bábának katolikusnak kell lennie, képzettnek kell lennie és eskütételi kötelezettsége van. A keresztelés helyes módjára a plébános köteles a bábákat megtanítani és levizsgáztatni őket.⁶⁶⁵ A plébánosnak el kell tiltania a nem katolikus vallású bábákat hivatásuk gyakorlásától. Ez a rendelkezés azonban a gyakorlatban nem tűnt megvalósíthatónak, hiszen még a Szily János-féle egyházlátogatási jegyzőkönyvek lapjain is számtalan protestáns bábával találkozunk.

---

⁶⁶¹ Deáky Z.: *A bába a magyarországi népi társadalomban* I. m. 93.

⁶⁶² Torkos Justus János 1745-ben az egész országra nézve kötelezően elfogadott Pozsonyi Taxájának 4. pontja így fogalmazott: „A gyöngye és már-már haldokló csecsemőket, akik már nem bírják ki a pap megérkezéig, mihelyt világra jöttek, vagy csak éppen születés közben vannak, de egy tagjuk már előbukkant, sima vízzel – és semmi más folyadékkal – egy két tanú vagy keresztstülő jelenlétében a Szentháromság, az Atya, Fiú és Szentlélek nevében kereszteljék meg. A meglett keresztstügről tájékoztassák a helyi papot.” Idézi: Deáky Z.– Krász L.: *Minden dolgok kezdete*. I.m. 276–277.

⁶⁶³ Bárth D.: *Esküivő, keresztelő, avatás*. I. m. 161–162.

⁶⁶⁴ Dénesi T.: *Alsópapság, pasztoráció és egyházi irányítás a 18. századi veszprémi egyházmegyében*. I. m. 94.

⁶⁶⁵ *Epistola pastoralis* § II. 2.

A Batthyány József-féle egyházlátogatási jegyzőkönyvben még elég gyakori megjegyzés, hogy az adott településen vannak bábák, de vallásuk bizonytalan, és nem biztos, hogy ismerik a keresztelés helyes módját.⁶⁶⁶ Ezek az esetek feltehetőleg azokat a protestáns bábákat rejtik, akik valamilyen módon ki tudtak térni a vizitátorral való találkozás elől. A jegyzőkönyvben találunk példát arra is, hogy a bába vagy bábák katolikusok, s bár még nem tették le az esküt, de a szükségkeresztelés módját jól ismerik.⁶⁶⁷ S arra is akad példa, hogy a településen nincs senki, aki kifejezetten bábaként működne, de többen vannak asszonyok, akik ismerik a szükségkeresztelés módját,⁶⁶⁸ és olyan település is, ahol kétséges, hogy az alkalmi bábaasszony valóban ismeri a módját a keresztség szentségének helyes kiszolgáltatásának.⁶⁶⁹

A pécsi egyházmegyét érintő kutatás arra jutott, hogy a 18. század elejétől megmutatkozik a kisebb közösségek igénye arra, hogy saját bábával rendelkezzenek. Esetükben általában tükröződnek a nemzetiségi viszonyok, homogén etnikumú településeken egy, heterogén etnikumú településeken két bábát láthatunk.⁶⁷⁰

A győri egyházmegye vasvári főesperességének településein, bár többségük vegyes nemzetiségű lakossággal rendelkezett, a bábák esetében mégis azt láthatjuk, hogy nem az etnikum, hanem a vallás volt a választóvonal. Ha több bába is működött az adott településen, a katolikus bába mellett protestáns bábát jelölnek az egyházlátogatási jegyzőkönyvek. A bábák nemzetiségére azonban legfeljebb a névalakokból lehet következtetni. A Szily-féle vizitációkor pedig már gyakori a két-három azonos vallású bába a nagyobb településeken.

---

⁶⁶⁶ Például: Batthyány vizitáció II. Mariasdorf, 1757. október 22. 631., Kerca, 1758. február 24. 1131–1132.

⁶⁶⁷ Például: Batthyány vizitáció II. Miske, 1757. szeptember 29. 945.

⁶⁶⁸ Például: Batthyány vizitáció II. Királyfalva, 1757. október 6. 979.

⁶⁶⁹ Például: Batthyány vizitáció II. Gerse, 1758. február 18. 1268.

⁶⁷⁰ Gözsy Z.–Varga Sz.: Gözsy Zoltán–Varga Szabolcs: *Egyházlátogatási jegyzőkönyvek a pécsi egyházmegyében (1738–1742)*. I.m. 1160.

VI. ÖSSZEGZÉS

A disszertáció anyagának érthetőségéhez szükséges háttérrel megrajzolando igyekeztem bemutatni a 18. századi győri egyházmegyét mint tágabb vonatkoztatási rendszert, az eddigi szakirodalmat meghaladó módon részleteiben végigkövetve az egyházszervezet és a plébániahálózat 18. században végbement változásait. A vasvári főesperesség vonatkozásában részletesen végigveszem a plébániahálózat gyarapodásának folyamatát. Az egyházmegyén belüli igazgatási egységek vizsgálatára a korábbi kutatás nem sok figyelmet fordított. Az első nyomtatott egyházmegyei sematizmust (1771) megelőző időszakot tekintve a rendelkezésre álló szeriális források alapján rekonstruáltam az egyházszervezet legalsó és középső szintjét jelentő igazgatási egységeket. Ezzel megtéve az első jelentős lépéseket abba az irányba, hogy a teljes győri egyházmegye 1777-es feldarabolása előtti igazgatásának feltárása megtörténjen.

Azt a kérdést, hogy milyen egyházi elvárásrend vonatkozott a korszak alsópapságára XIV. Benedek pápa *Ubi primum* kezdetű programadó enciklikája, Zichy Ferenc püspök *Epistola pastoralisa*, valamint Szily János püspök *Instructio venerabili cleri Sabariensis...* című munkája alapján igyekeztem megválaszolni.

A feltárt életrajzi adatok alapján a vasvári főesperesség alsópapságának *személyi állományának vizsgálatát* is elvégeztem és ismertettem mindazt, ami a klerikusok életkoráról, származásáról, tanulmányairól, nyelvtudásáról és könyvkultúrájáról a források alapján megismerhetővé vált. Mindezek alapján a 18. századi papság személyi állományának száma növekvő, átlagéletkora pedig „fiatalodó” tendenciát mutat. Míg 1748-ban az adatfelvétel időpontjában a papok 40%-a nem töltötte még be 40. életévét, addig az 1770-es évek végi összeírásakor ez az arány már 48%. Származási adatok csak az 1778-81-es adatfelvételtől ismertek. Ez alapján a század utolsó harmadában a Vas vármegyében szolgálatot teljesítő papok közül a magyarországi születésűek szinte kizárólag a győri egyházmegye területéről származtak. Kiemelten Vas vármegyéből (41%) és Sopron vármegyéből (21%). A Magyar Királyságon kívülről érkezők aránya – különösen a 17. században tapasztaltakhoz képest – csekélynek mondható, mindössze 8% körüli.

A szemináriumi képzés átalakításával, minőségének növelésével párhuzamosan növekedett az egyházmegye püspöki székhelyének, Győrnek mint képzési központnak a jelentősége. Szerepének felértékelődését mutatja, hogy a 18. század derekán a klerikusok 66%-a végezte felsőfokú tanulmányait Győrött, a század utolsó harmadára ez az arány azonban már 85%. Megjegyzendő azonban, hogy azok a klerikusok, akik tovább tudtak lépni az egyházi

középréteg pozícióinak valamelyikébe, néhány esetben kimutatható, hogy más, külföldi képzési helyen is megfordultak és valószínű, hogy spekulatív teológia mellett kánonjogot is hallgattak, illetve teológiai vagy kánonjogi doktorátust szereztek. Ezek a személyek azonban eleve igen kis valószínűséggel érkeztek a társadalom alsóbb, szegényebb rétegeiből, túlnyomó részüknél legalább mezővárosi polgári származás feltételezhető.

Igyekeztem bemutatni a paptartás szabályozását, a lokális közösségek és plébánosuk között kötött contractusok világát, és amennyire a források engedték, körüljártam a *plébániai jövedelmek* kérdéskörét is. Ehhez két összeírás adatait használtam, pontos és teljes kép azonban egyik alapján sem rajzolható meg. Az 1733-ban a vasvári főesperességről is elkészült a Cassa parochorum-összeírásból a kemenesaljai kerület nagy részének, illetve a szombathelyi és tótsági kerület több plébániájának adatai hiányoznak. Az 1767-es, Zichy Ferenc püspöknek megküldött esperesi beszámoló pedig a vasvári főesperesség plébániahálózatának nagyjából 60%-ának éves összbevételét ismerhetjük csupán meg. Ezen adatok alapján valódi tendenciák nem mutathatóak ki. 1733-ban az ismert plébániák 58%-ának éves bevétele nem érte el a 150 forintot, tehát jogosult volt lelkészpénztári kifizetésre. Ez az arány azonban biztosan magasabb lenne, ha ismernénk a teljes kemenesaljai és tótsági espereskerületi viszonyokat, hiszen egyéb források azt mutatják, hogy ezek a plébániák a vármegye legszegényebb vidékein feküdtek. Az 1767-ben (szintén nem teljes összesítések alapján) a plébániák 45%-ának éves bevétele még mindig nem érte el a 150 forintot. Mivel ebben az esetben épp a kemenesaljai espereskerületben fekvő települések (36%) adatai ismertek, joggal feltételezhetjük, hogy a forrásadottságok okozta szelekció ezúttal a negatív irányba torzít. A Lelkészpénztártól érkező segítség sokkal nagyobb jelentőségű lehetett a vasvári főesperesség plébánosai számára, mint azt ezen adatokból elsőre gondolhatnánk, mértékének megállapítása azonban további források feltárása nélkül pusztán spekuláció volna.

Ezek után vizsgálatom három alapkérdéséhez érve a következőkben egyfelől arra a kérdésre kerestem a választ, hogy egy átlagos alsópap számára milyen *pályáiv* állt rendelkezésre, volt-e valamiféle egyházmegyén belüli és azon kívüli átjárás, s ha igen, az ilyen irányú mozgásoknak mi lehetett a motivációja, egy-egy plébániaváltás milyen előnyökkel járhatott? Másfelől arra a kérdésre is keresem a választ, hogy az alsópapság számára milyen egyházmegyén belüli *előrelépési lehetőségek* voltak nyitottak a 18. században.

Az 1748-as, 1754–58-as és az 1778–81-es adatfelvétel alapján összeállított névsor vizsgálata azt mutatta, hogy az összesen feltárt 303 klerikusnak a vizitációk időpontjában mindössze 7%-a volt valamilyen cím birtokában, s további 5%-uk kapott a későbbiek folyamán valamilyen javadalom nélküli vagy javadalommal járó címet. Összességében a 18. század

második felében a vasvári főesperesség területén lelkipásztori szolgálatot teljesítő ismert klerikusok 12%-a jutott a plébánosi kinevezése mellett további javadalomhoz vagy címhez. Kanonoki stallumokhoz egyértelműen a vármegye tehetős (mező)városi plébániáin keresztül vezethetett az út, ha nem a káptalan látóterében működő klerikusról volt szó. Ebből arra következtethetünk, hogy a káptalanok társadalmi szempontból aluról mérsékeltén nyitott intézmények voltak. Figyelemreméltó továbbá, hogy a kanonokok, tehát az egyházi középréteghez tartozó személyek milyen nagy mértékben vettek még részt a pasztorációs tevékenységben a 18. század folyamán.

A klasszikus alsópapi életpálya azonban az esetek 7/8-ában a falusi egyházközségek szolgálatában telt, statikusnak egyáltalán nem mondható rendszerben mozogva. Az 1754-58-as adatfelvételkor még 11%, az 1778-81-es adatok alapján már csupán 6% volt azon klerikusok száma, akik csak egy plébánián szolgáltak (a kápláni időszakot nem számítva) az adatfelvétel időpontjáig. A plébánosi életutakat vizsgálva legjellemzőbb a két vagy három plébánosi szolgálati hely egy pálya során. Ezzel párhuzamosan a 18. század utolsó harmadára egyre inkább jellemző lesz a több, gyakran három-négy különböző plébánián eltöltött, néhány hónapig tartó kápláni szolgálat. Az egyértelműen látszik ugyanakkor a szolgálati helyek felsorolásaiból, hogy – amint az egyébként várható volt – sem a vármegye, sem a főesperesség, sem pedig az egyházmegye határa nem jelentett valódi akadályt a plébániaváltásokban.

Dolgozatomban külön figyelmet szenteltem annak a *plébánosképnek*, amely a forrásokból kibontakozik. Az egyházlátogatási jegyzőkönyvek plébánosképe meglehetősen sematikus, egydimenziós. A vizitátorok megjegyzéseiből kirajzolódó ideális pap távol áll a konkubinátus gyanújától, tartózkodik az alkoholtól, híveivel egyetértésben él, jó gazda, de az anyagi javak nem kötik le minden figyelmét és energiáját. Engedelmes: ordináriusa engedélyével tölti be a plébániát és annak engedélyével hagyja el azt, de csak a feljebbvalók által meghatározott ideig. Rendszeresen mutat be szentmisét, azon prédikál, a szentségeket az egyházi előírások szerint szolgáltatja ki. A 18. század második felének vizitációiból ehhez az eszményhez igen közel álló klerikusok vonásai bontakoznak ki.

Az 1748-as esperesi összeírások plébánosképe azonban sokkal plasztikusabb ennél. Ezek a források sokkal inkább nyújtanak valós képet, hiszen egészen biztosan nem szolgáltak reprezentációs célokat, mint az egyházlátogatási jegyzőkönyvek tették. A plébánosok jellemzésének szempontjából legértékesebb forrásnak azonban nem is maga az 1748-as conscriptio tekinthető, hanem az elvétve fennmaradt esperesi levelek és kiegészítések, melyek a legpontosabb képet nyújtják az egyházmegye alsópapságának pontosabb megismeréséhez.

Ezek alapján sikerült felvázolni a korszak plébánosai és káplánjai által elkövetett *normaszegéseket és kihágásokat*. Neuralgikus pontokként megmaradt a plébános nőkhöz és az alkoholhoz fűződő viszonya, továbbá a kapzsi, fősvény viselkedés és goromba természet, valamint az istenkáromlás. Nagyon súlyos bűnt követett el az a pap, aki hanyagságból, nemtörődömségből nem adta fel az utolsó kenetet, vagy bármilyen okból megtagadta a haldoklótól a szentségek kiszolgáltatását. Ebben a kérdésben Zichy püspök rendkívül szigorú álláspontot képviselt. Azok a papok, akik a haldoklóktól vagy az újszülöttektől megtagadták a szentségek kiszolgáltatását, megfosztatnak plébániájuktól és az egyházmegyéből is elbocsátották őket.

Míg az 1740-es évek konfliktusaiban, illetve a plébánosok ellen emelt panaszokban inkább a súlyos pénzügyi visszaélések, az erkölcstelen életvitel vagy magatartásbeli problémák merültek fel, addig az 1750-es évek végére tanúi lehetünk egyfajta finomhangolásnak az egyházkormányzat részéről. A papokra vonatkozó elvárásrendszerben – s így az ellenük tett panaszokban – megjelennek új szempontok is, s az esperesi beszámolókból már helyet kap az elmarasztaló megjegyzés, ha a plébános többször is elmulasztott részt venni a kötelező lelki gyakorlati alkalmon, ha nem prédikál megfelelően, vagy ha rendszertelenül, vagy sohasem tart plébániáján katekézist.

A dolgozat mellékletében helyet kapott a győri egyházmegye vasvári főesperességének 18. század közepi helységnévtára, valamint papi történeti névtára. Mindkét adattár első lépése egy átfogó, a teljes győri egyházmegyét magába foglaló kutatásnak.

Jelen dolgozat egyúttal nemcsak igyekezett lefektetni az alapjait az egyházmegye 18. századi igazgatását feldolgozó munkának, de szervesen illeszkedik a Győri Egyházmegyei Levéltár folyamatban lévő papi történeti névtár összeállításával kapcsolatos munkálataihoz.

VII. Névtár

KATEGÓRIAMAGYARÁZAT:

- a) név (forrásban szereplő névalak)
- b) összeírás, amelyben adott személy szerepel
- c) forrásban feltüntetettek szerint adminisztrátor, káplán vagy plébános az adott plébánián
- d) kanonoki stallum, egyéb hivatal vagy javadalom
- e) szerzetesrend (amennyiben releváns)
- f) származás
- g) tanulmányok
- h) tanulmányok helyszíne
- i) nyelvtudás
- j) forrásban feltüntetett életkor
- k) forrásban feltüntetett összes papi szolgálati idő
- l) szentelés kori életkor
- m) az adatfelvételkor betöltött szolgálati hely
- n) adatfelvétel kori szolgálati helyen eltöltött összes szolgálati idő
- o) az adatfelvételt megelőzően végzett kápláni szolgálat helyszíne és időtartama
- p) az adatfelvételt megelőzően végzett plébánosi szolgálat helyszíne és időtartama

- A) **ÁCS JOANNES**
- b) 1756
c) plébános
d) –
e) –
f) [n. a.]
g) spekulatív teológia
h) Győr
i) magyar, német
j) [n. a.]
k) [n. a.]
l) [n. a.]
m) Ják
n) [n. a.]
o) [n. a.]
p) Dozmat (7 év)
- A) **ANDREICS MICHAEL**
- b) 1778
c) káplán
d) –
e) –
f) [n. a.]
g) [n. a.]
h) Győr
i) [n. a.]
j) 28
k) 4
l) [n. a.]
m) Szentgyörgy in Vizlendva
n) 3
o) SS. Trinitatis (6 hónap)
p) [n. a.]
- A) **ATZLER FRANCISCUS**
- b) 1748
c) plébános
d) –
e) –
f) [n. a.]
g) spekulatív teológia
h) [n. a.]
i) német
j) 58
k) 24
- l) 34
m) Királyfalva
n) [n. a.]
o) csak itt
p) [n. a.]
- A) **AUER JOANNES MATHIAS**
- b) 1748
c) plébános
d) –
e) –
f) [n. a.]
g) spekulatív teológia
h) Bécs
i) német, horvát
j) 75
k) 48
l) 27
m) Kukmér
n) 38
o) Kismarton (1 év), Neusiedl
p) [n. a.]
- A) **BAIRER JOSEPHUS SIGISMUNDUS**
- b) 1748
c) plébános
d) –
e) –
f) [n. a.]
g) filozófia, teológia
h) Graz
i) német
j) 33
k) 8
l) 25
m) Vörösvár
n) 8
o) [n. a.]
p) [n. a.]
- A) **BALY ALANUS**
- b) 1778
c) adminisztrátor
d) vikárius

- e) domonkos
- f) Szenyér
- g) [n. a.]
- h) Bécs, Pest
- i) magyar, német, lengyel
- j) 50
- k) 22
- l) [n. a.]
- m) Vasvár
- n) 1
- o) [n. a.]
- p) Szombathely (1 év),
hadi lelkész (15 év)

A) BARANYAI JOSEPHUS

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) szentszéki ülnök
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 36
- k) 11
- l) 25
- m) Vép
- n) 3
- o) [n. a.]
- p) Ják (7 év)

A) BARBACSI STEPHANUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Győr
- i) magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Külsővat
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]

- p) Kerca (3 év), Kóny (6 év),
Kisbér (9 év)

A) BARBÉLY NICOLAUS

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) vasvári kanonok
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Graz, Bécs, Győr
- i) német, magyar, szlovén
- j) 44
- k) 19
- l) 25
- m) Felsőszölnök
- n) 7
- o) [n. a.]
- p) Martyánc (2 év),
Szentbenedek (9 év)

A) BARONYAI JOANNES

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Nagykámond
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 35
- k) 8
- l) [n. a.]
- m) Szőce
- n) 7
- o) [n. a.]
- p) Vámoscsalád, Szombathely

A) BARTA STEPHANUS

- b) 1756
- c) káplán
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]

- g) teológia 2 év
- h) [n. a.]
- i) magyar, német
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Szombathely
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) BARTHA STEPHANUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) teológia 2 év
- h) Győr
- i) magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Szentlőrinc
- n) [n. a.]
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) BATTYÁNI GABRIEL

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Dercsika
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) latin, magyar, német
- j) 45
- k) 20
- l) [n. a.]
- m) Szécsény
- n) 9
- o) Szentmiklós (10 év)
- p) Lébény (2 év), Vámoscsalád (4 év), Szombathely (4 év)

A) BATYUK GEORGIUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Gutaháza
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 31
- k) 7
- l) [n. a.]
- m) Egervár
- n) 3 év 9 hónap
- o) Egervár (1 év 3 hónap)
- p) Szombathely (2 év)

A) BECHOVCSICS MATHIAS

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, morálteológia
- h) Bécs, Győr
- i) német, horvát
- j) 44
- k) 19
- l) 25
- m) Poksdorf
- n) 4
- o) [n. a.]
- p) Incéd (15 év)

A) BEJCSI PAULUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]

- l) [n. a.]
- m) Oszkó
- n) [n. a.]
- o) Szombathely (3 hónap)
- p) [n. a.]

A) BERTA FRANCISCUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Bécs, Győr
- i) magyar, német
- j) 36
- k) 8
- l) 28
- m) Rum
- n) 3 hónap
- o) Tata (2 év)
- p) Velemér (2 év)

A) BERTZKÓ XAVERIUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) ferences guardián
- e) ferences
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) [n. a.]
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Németújvár
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) BEZERÉDY FRANCISCUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –

- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Bécs
- i) magyar
- j) 41
- k) 15
- l) 26
- m) Vámoscsalád
- n) 10
- o) [n. a.]
- p) Vaszar (3 év), Beled (3 év)

A) BILISICS PAULUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) horvát, vend, magyar, német
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Hidegkút
- n) [n. a.]
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) BLÁSOVICS NICOLAUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, horvát, német
- j) 32
- k) 7
- l) 25
- m) Szilvágy
- n) 6
- o) Szighendorf
- p) [n. a.]

- A) BÓCZ JOANNES**
- b) 1748
  - c) plébános
  - d) –
  - e) –
  - f) [n. a.]
  - g) filozófia, teológia
  - h) Nagyszombat, Győr
  - i) magyar, szlovén
  - j) 51
  - k) 24
  - l) 27
  - m) Győrvár
  - n) [n. a.]
  - o) csak itt
  - p) [n. a.]

A) BOGNÁR MICHAEL

- b) 1756
- c) plébános
- d) vasvári kanonok
- e) –
- f) [n. a.]
- g) teológia
- h) Győr
- i) német, horvát, magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Hanersdorf
- n) 18
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) BOKOR JOSEPHUS

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 29
- k) 5

- l) 24
- m) Szentkirály
- n) 4
- o) Szombathely (8 hónap)
- p) [n. a.]

A) BOROSS ADAMUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) teológia 2 év
- h) Győr
- i) magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Szilvágy
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) BOSICKÓ PAULUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, teológia
- h) Zágráb, Bécs
- i) [n. a.]
- j) 58
- k) 35
- l) 23
- m) Ivánc
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) BOSOVICS PAULUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –

- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Győr
- i) magyar
- j) 38
- k) 14
- l) 24
- m) Oszkó
- n) 1
- o) Kethely (3 hónap)
- p) [n. a.]

A) BOSSÁNYI FRANCISCUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Szombathely
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 27
- k) 3
- l) [n. a.]
- m) Ivánc
- n) 16 hónap
- o) Kőszeg (15 hónap)
- p) [n. a.]

A) BOZOLI MARTINUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Vasvár
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) [n. a.]
- j) 39
- k) 13
- l) [n. a.]
- m) Pecöl
- n) 8
- o) Császárszék (2 év),
Jánosháza (6 hónap), Kőszeg (2 év)

- p) [n. a.]

A) BÖCKH MICHAEL

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) német, magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Királyfalva
- n) 4
- o) Pinkafeld (3 év)
- p) [n. a.]

A) BÖCSFÖLDI LADISLAUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 24
- k) 1
- l) 23
- m) Szentmárton
- n) 1
- o) Medgyesegyházszeg (6 hónap)
- p) [n. a.]

A) BŐLE FRANCISCUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Szarvaskend
- g) [n. a.]
- h) Győr

- i) [n. a.]
- j) 30
- k) 6
- l) [n. a.]
- m) Kerca
- n) 2
- o) Szentjános (1 év), Ivánc (5 hónap)
- p) [n. a.]

A) BUKLETITS GEORGIUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Kópház
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) horvát, német
- j) 43
- k) 19
- l) [n. a.]
- m) Szentelek
- n) 15 év 5 hónap
- o) Manerstorf (2 év 4 hónap)
- p) [n. a.]

A) BROTTMAN CASPARUS

- b) 1756
- c) adminisztrátor
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) [n. a.]
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Németújvár
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) CERNÁNCZKY STEPHANUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 36
- k) 13
- l) 23
- m) Ikervár
- n) 7
- o) [n. a.]
- p) Szőce (4 év),
Szentgyörgy (6 hónap)

A) CLAUDINI ANDREAS

- b) 1778
- c) adminisztrátor
- d) –
- e) –
- f) Nógrád
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, szlovén, német
- j) 35
- k) 2 év 7 hónap
- l) [n. a.]
- m) Kám
- n) 2
- o) Szentpéter (1 év 5 hónap)
- p) [n. a.]

A) CZAKÓ MICHAEL

- b) 1756
- c) adminisztrátor
- d) –
- e) ciszterci
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) német
- j) [n. a.]

- k) [n. a.]
 l) [n. a.]
 m) Szentgotthárd
 n) [n. a.]
 o) [n. a.]
 p) [n. a.]
- A) CZECHMEISTER MICHAEL**
- b) 1756
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) [n. a.]
 g) spekulatív teológia
 h) Bécs
 i) német
 j) [n. a.]
 k) [n. a.]
 l) [n. a.]
 m) Dobra
 n) [n. a.]
 o) [n. a.]
 p) Kukmér (6 hónap)
- A) CZIPOTH MATHIAS**
- b) 1778
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) Mladetinec
 g) [n. a.]
 h) Győr
 i) vend, magyar, német
 j) 48
 k) 20
 l) [n. a.]
 m) Martyánc
 n) 17
 o) Vizlendva (1 év)
 p) Fölsőszölnök (2 év)
- A) CZOPEK GEORGIUS**
- b) 1756, 1778
 c) plébános
- d) –
 e) –
 f) Csöpin
 g) spekulatív teológia
 h) Győr
 i) magyar, vend
 j) 55
 k) 31
 l) [n. a.]
 m) Rábahídvég
 n) 27
 o) Kerca (3,5 év)
 p) [n. a.]
- A) CZVETÁN MATHIAS**
- b) 1778
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) Dalmatia
 g) [n. a.]
 h) [n. a.]
 i) horvát, vend
 j) 55
 k) 28
 l) [n. a.]
 m) Felsőszölnök
 n) 3
 o) Biszák (7 év), Németen (3 év),
 Szentgyörgy ad Vizlendva (10 év)
 p) [n. a.]
- A) CSENÁR MICHAEL**
- b) 1756, 1778
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) Alsópulya
 g) spekulatív teológia
 h) Győr
 i) német, horvát, vend, magyar
 j) 49
 k) 25
 l) [n. a.]
 m) Németszentmárton
 n) 5

- o) [n. a.]
- p) Felsőlendván (20 év)

A) CSÓDY PAULUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) szentszéki ülnök
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Körmend
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) CSUPO STEPHANUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Nagyszombat
- i) magyar, német
- j) 44
- k) 20
- l) 24
- m) Nagypőse
- n) 19
- o) Szombathely (11 hónap)
- p) [n. a.]

A) DÉKÁNY JOSEPHUS

- b) 1756, 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Győr
- g) spekulatív teológia

- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 53
- k) 30
- l) [n. a.]
- m) Rum
- n) 15
- o) Szombathelyen
- p) Csénye (8,5 év), Hőgyész (5,5 év)

A) DERZANICS PAULUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr, Bécs
- i) magyar, német
- j) 40
- k) 16
- l) 24
- m) Rábahídvég
- n) 9
- o) Szentivány (5év), Kapuvár (1 év)
- p) [n. a.]

A) DICSKÓ JOANNES

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia, kánonjog (1 év)
- h) Bécs
- i) horvát, német
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Tömörd
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

- A) DÓMÉNYI ANTONIUS**
- b) 1756
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) [n. a.]
 g) spekulatív teológia
 h) Győr
 i) magyar, német
 j) [n. a.]
 k) [n. a.]
 l) [n. a.]
 m) Belsőrákos
 n) 3
 o) Répceszemere (7 év),
 Gyömöre (3,5 év)
 p) [n. a.]

- A) DUGOVICS JOANNES BAPTISTA**
- b) 1756
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) [n. a.]
 g) teológia 4 év
 h) Győr
 i) magyar, német
 j) [n. a.]
 k) [n. a.]
 l) [n. a.]
 m) Nagyölbő
 n) [n. a.]
 o) [n. a.]
 p) [n. a.]

- A) EBERLL GOTTHARDUS**
- b) 1756
 c) adminisztrátor
 d) –
 e) ciszterci
 f) [n. a.]
 g) [n. a.]
 h) [n. a.]
 i) magyar
 j) [n. a.]

- k) [n. a.]
 l) [n. a.]
 m) Szentgotthárd
 n) [n. a.]
 o) [n. a.]
 p) [n. a.]

- A) EHRENBACHER CAMILLUS**
- b) 1778
 c) adminisztrátor
 d) –
 e) ágostonos
 f) Bécs
 g) [n. a.]
 h) [n. a.]
 i) német
 j) 41
 k) 18
 l) [n. a.]
 m) Rőt
 n) 5
 o) Baden (Ausztria)
 p) [n. a.]

- A) ELEK ALEXANDER**
- b) 1778
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) Szentmiklós
 g) [n. a.]
 h) Győr
 i) magyar, német
 j) 47
 k) 23
 l) [n. a.]
 m) Csénye
 n) 14 év 10 hónap
 o) Sárvár (2 év)
 p) Rum (5,5 év)

- A) ERBARD IODOCUS**
- b) 1748
 c) plébános

- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) [n. a.]
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Léka
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) FARKAS GEORGIUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 30
- k) 5
- l) 25
- m) Egervár
- n) 4
- o) Nagycenk, Szilsárkány, Kőszeg
- p) [n. a.]

A) FARKAS GEORGIUS

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) kanonok
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Kőszeg
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]

- p) Nagymihály (6 év),
Miske (10 hónap)

A) FÁSZL JOANNES

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, morálteológia
- h) Buda, Győr
- i) német, magyar
- j) 34
- k) 8
- l) 26
- m) Dobra
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) FAZOKAS MICHAEL

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Bécs
- i) horvát, magyar, német
- j) 46
- k) 20
- l) 26
- m) Tömörd
- n) 17
- o) Kapuvár (1 év)
- p) [n. a.]

A) FEJÉR GEORGIUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Boba
- g) spekulatív teológia

- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 50
- k) 23
- l) [n. a.]
- m) Szilvagy
- n) 20
- o) Surány (3 év 4 hónap)
- p) [n. a.]

A) FELKISS JOANNES

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) [n. a.]
- i) magyar, német
- j) 33
- k) 7
- l) 26
- m) Ják
- n) 3
- o) [n. a.]
- p) Miske (3,5 év)

A) FERBER JOANNES

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Szombathely
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 26
- k) 3
- l) [n. a.]
- m) Rábaszentmihály
- n) 2 hónap
- o) Jánosháza (1,5 év)
- p) [n. a.]

A) FODRÓCZI JOSEPHUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 31
- k) 7
- l) 24
- m) Szentgyörgy
- n) 6
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) FRANER JOSEPHUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, spekulatív teológia
- h) Graz
- i) német, magyar
- j) 43
- k) 18
- l) 25
- m) Szentmárton
- n) 12
- o) Stíria (4 év)
- p) [n. a.]

A) FRAUER MARTINUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Graz
- i) német, magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]

- l) 21
- m) Szentmárton
- n) [n. a.]
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) FRICS ALBERICUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) apát
- e) ciszterci
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) [n. a.]
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Szentgotthárd
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) FÜZI PIUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) teológia
- h) Bécs
- i) német, magyar, héber
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Vasvár
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) GAAL FRANCISCUS

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –

- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar
- j) 32
- k) 7
- l) 25
- m) Mihályfa
- n) [n. a.]
- o) Sárvár (2 év)
- p) [n. a.]

A) GALAMBOS FRANCISCUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Szentkirály
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) GARBASITS STEPHANUS

- b) 1756, 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Szentmiklós
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 61
- k) 34
- l) [n. a.]
- m) Pápóc
- n) 33 év 4 hónap
- o) Csepreg (1 év)
- p) [n. a.]

- A) GARNER ANTONIUS**
- b) 1778
c) adminisztrátor
d) –
e) ciszterci
f) Austriacus
g) [n. a.]
h) [n. a.]
i) német
j) 30
k) 4
l) [n. a.]
m) Szentgotthárd
n) 2
o) bécsi egyházmegyében 1,5 év
p) [n. a.]
- A) GATOVICH MATHIAS**
- b) 1778
c) plébános
d) –
e) –
f) Pozsony
g) [n. a.]
h) [n. a.]
i) német, magyar
j) 35
k) 11
l) [n. a.]
m) Rohonc
n) 2
o) Rohonc (2 év)
p) Vörösvár (8 év)
- A) GÁTSI JOSEPHUS**
- b) 1778
c) káplán
d) –
e) –
f) [n. a.]
g) [n. a.]
h) Győr
i) [n. a.]
j) 28
k) 4
- l) [n. a.]
m) Mihályfa
n) 7 hónap
o) Peresztteg (1 év), Salomvár (2 év)
p) [n. a.]
- A) GERENTSÉR NICOLAUS**
- b) 1778
c) plébános
d) –
e) –
f) Lipóc
g) [n. a.]
h) Győr
i) horvát, német, magyar
j) 41
k) 16 év 8 hónap
l) [n. a.]
m) Németsic
n) 1
o) Körmenten (2 hónap)
p) Szentpéterfalva (15 év)
- A) GLASZER GEORGIUS**
- b) 1778
c) káplán
d) –
e) –
f) Bécs
g) [n. a.]
h) Győr
i) német
j) 53
k) 27
l) [n. a.]
m) Rohonc
n) [n. a.]
o) Győr (7 év), Szany (2 év),
Nagyfalva (4 év),
Királyfalva (8 hónap),
Bándoly, Dobra (2 hónap)
p) Galla (8 év)
- A) GODÁNY JOANNES**

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Alsótéjed
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 48
- k) 24
- l) [n. a.]
- m) Sárvár
- n) 2
- o) Szentjános (18 hónap)
- p) Tótkeresztúr (5 év), Beled (12,5 év)

A) GOMBOSY LADISLAUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) teológia 3 év
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Németgencs
- n) [n. a.]
- o) Kőszeg (9 hónap)
- p) [n. a.]

A) GOTTER SAMUEL

- b) 1778
- c) káplán
- d) –
- e) minorita ferences
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) németül, magyarul
- j) 47
- k) 28 éve szerzetes, 25 éve pap
- l) [n. a.]
- m) Németszentmárton

- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) GRACZHOSY STEPHANUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 29
- k) 7
- l) 22
- m) Meszleny
- n) 4
- o) Kőszeg (3 év)
- p) [n. a.]

A) GRÁCZOL STEPHANUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) teológia 3 év
- h) Győr
- i) magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Meszleny
- n) [n. a.]
- o) Kőszeg (3 év)
- p) [n. a.]

A) GROSS PETRUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]

- g) teológia
- h) Győr
- i) német, horvát
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Szentelek
- n) 11 hónap
- o) Rohonc (2 év)
- p) [n. a.]

A) GRUEBER JOANNES BAPTISTA

- b) 1778
- c) káplán
- d) –
- e) –
- f) Pinkafeld
- g) [n. a.]
- h) Graz
- i) német, magyar
- j) 45
- k) 19
- l) [n. a.]
- m) Pinkafeld
- n) 15
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) GUSÁLLY JOANNES

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar
- j) 34
- k) 11
- l) 23
- m) Nári
- n) 4
- o) Szombathely (4 hónap), Hodos
- p) [n. a.]

A) HACZL JOSEPHUS IGNATIUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, morálteológia
- h) Buda, Győr
- i) német, magyar
- j) 45
- k) 20
- l) 25
- m) Szentkút
- n) 9
- o) [n. a.]
- p) Sövényháza (10 év)

A) HAGER GOTTHARDUS

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –
- e) ágostonos
- f) [n. a.]
- g) filozófia, teológia
- h) Bécs, Graz
- i) német
- j) 34
- k) 11
- l) 23
- m) Pölgersdorf
- n) 8
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) HAJGATHÓ PETRUS

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Nagyszombat
- i) német, magyar
- j) 46
- k) 19

- l) 27
m) Jánosháza
n) 11
o) [n. a.]
p) Ugod (7 év)
- A) HAN XAVERIUS**
- b) 1756
c) plébános
d) –
e) –
f) [n. a.]
g) spekulatív teológia
h) Graz
i) német, horvát
j) [n. a.]
k) [n. a.]
l) [n. a.]
m) Kiclád
n) 6 hónap
o) Naidau (6 hónap)
p) Sancta Helena (4 év),
Kukmér (4 év)
- A) HANSEK JOANNES**
- b) 1756, 1778
c) adminisztrátor
d) –
e) –
f) Fölsőszölnök
g) [n. a.]
h) Győr
i) magyar, vend, német
j) 55
k) 28
l) [n. a.]
m) Óriszentpéter
n) 3
o) [n. a.]
p) Kethely (17 év),
Fölsőszölnök (8 év)
- A) HARTTAN ALOYSIUS**
- b) 1756
- c) adminisztrátor
d) –
e) –
f) [n. a.]
g) [n. a.]
h) rend kötelékében
i) német
j) [n. a.]
k) [n. a.]
l) [n. a.]
m) Léka
n) [n. a.]
o) [n. a.]
p) [n. a.]
- A) HATYL JOSEPHUS**
- b) 1756
c) plébános
d) –
e) –
f) [n. a.]
g) spekulatív teológia
h) Győr
i) német, magyar
j) [n. a.]
k) [n. a.]
l) [n. a.]
m) Keresztúr
n) 2
o) [n. a.]
p) Sövényház (8 év), Szentkút (15 év)
- A) HEGEDŰS JOANNES**
- b) 1756
c) plébános
d) –
e) –
f) [n. a.]
g) spekulatív teológia
h) Győr
i) magyar, német
j) [n. a.]
k) [n. a.]
l) [n. a.]
m) Dozmat
n) [n. a.]

- o) [n. a.]
 p) [n. a.]
- A) HEMECZPERGER ANTONIUS**
- b) 1778
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) Berki
 g) [n. a.]
 h) Győr
 i) magyar, német
 j) 34
 k) 8
 l) [n. a.]
 m) Belsőrákos
 n) 1
 o) Mocsá (1 év 2 hónap)
 p) Sárvár (1 év 3 hónap),
 Pázmánd (2 év), Tata (1 év),
 Devecser (10 hónap)
- A) HERICS MATHIAS**
- b) 1748
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) [n. a.]
 g) morálteológia
 h) Győr
 i) horvát, magyar, német
 j) 41
 k) 18,5
 l) 22,5
 m) Csém
 n) 18
 o) Nagynarda
 p) [n. a.]
- A) HERKOVITS STEPHANUS**
- b) 1756, 1778
 c) plébános
 d) apát
 e) ferences

- f) Viss
 g) spekulatív teológia
 h) Győr
 i) magyar, német
 j) 50
 k) 27
 l) [n. a.]
 m) Vép
 n) 20
 o) [n. a.]
 p) Pecölön (3 év)
- A) HERSICS FRANCISCUS**
- b) 1778
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) Csepreg
 g) [n. a.]
 h) Győr
 i) magyar, német
 j) 32
 k) 8
 l) [n. a.]
 m) Ják
 n) 3
 o) Szany (4 év 7 hónap)
 p) [n. a.]
- A) HERZER MICHAEL**
- b) 1756
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) [n. a.]
 g) spekulatív teológia
 h) Győr
 i) magyar, német
 j) [n. a.]
 k) [n. a.]
 l) [n. a.]
 m) Mindszent
 n) [n. a.]
 o) [n. a.]
 p) [n. a.]

A) HIMBERG NICOLAUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, spekulatív teológia
- h) Salzburg
- i) német
- j) 54
- k) 28
- l) 26
- m) Pinkafeld
- n) 12
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) HINLANG JOSEPHUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) teológia, kánonjog
- h) Salzburg
- i) német
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Pinkafeld
- n) 23
- o) [n. a.]
- p) Német-szentmihály (2,5 év)

A) HORVÁTH LADISLAUS

- b) 1748
- c) káplán
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]

- l) [n. a.]
- m) Sár
- n) 3
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) HORVÁTH GEORGIUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 46
- k) 18
- l) 28
- m) Nagyölbő
- n) 10
- o) [n. a.]
- p) Röiök (8 év)

A) HORVÁTH GEORGIUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, horvát, német
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Szerdahely
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) HORVÁTH PAULUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –

- e) –
- f) [n. a.]
- g) 3 év teológia
- h) Győr
- i) német, horvát, magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Szentmárton
- n) 3
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) HORVÁTH JOANNES

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Nyőgér
- n) [n. a.]
- o) Viss (7 év)
- p) Újkér (3 év)

A) HORVÁTH FRANCISCUS

- b) 1756, 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Szentmiklós
- g) spekulatív teológia
- h) Nagyszombat
- i) magyar
- j) 61
- k) 33
- l) [n. a.]
- m) Szentpéter
- n) 28 év 5 hónap
- o) Szombathelyen (1 év)
- p) Gerse (4 év 7 hónap)

A) HORVÁTH LADISLAUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Szentkirály
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) magyar
- j) 35
- k) 12
- l) [n. a.]
- m) Szentkirály
- n) 7 év 8 hónap
- o) Jánosháza (2 év 4 hónap)
- p) Szőce (2 év)

A) HUTTER MARTINUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Alsópulya
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) horvát, német, magyar
- j) 28
- k) 3 év 10 hónap
- l) [n. a.]
- m) Kukmér
- n) 2 év 9 hónap
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) HÜLL JOANNES

- b) 1756, 1778
- c) plébános
- d) tiszteletbeli kanonok
- e) –
- f) Pecsanoc
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, vend
- j) 64
- k) 40

- l) [n. a.]
 m) SS. Trinitatis
 n) 40
 o) csak itt
 p) [n. a.]
- A) HÜLL JOANNES**
- b) 1778
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) Kropkonik
 g) [n. a.]
 h) győr
 i) vend, magyar, német
 j) 39
 k) 14
 l) [n. a.]
 m) Hidegkút
 n) 13
 o) Szentgyörgy (5 hónap)
 p) [n. a.]
- A) ILLYÉS JOSEPHUS**
- b) 1756, 1778
 c) plébános
 d) kemenesaljai kerület esperese
 e) –
 f) Vid
 g) spekulatív teológia
 h) Győr
 i) magyar, német
 j) 48
 k) 25
 l) [n. a.]
 m) Nagysitke
 n) 22
 o) Szombathely (2 év 9 hónap)
 p) [n. a.]
- A) ISIDOR JOSEPHUS**
- b) 1778
 c) plébános
 d) –
- e) –
 f) Nedakonice
 g) spekulatív teológia, kánonjog
 h) Bécs
 i) cseh, német
 j) 37
 k) 13
 l) [n. a.]
 m) Mariasdorf
 n) 2
 o) Borostyánkő (5 év)
 p) [n. a.]
- A) JAHN MICHAEL**
- b) 1778
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) Győr
 g) [n. a.]
 h) Győr
 i) magyar, német
 j) 42
 k) 17
 l) [n. a.]
 m) Szentgyörgy
 n) 13
 o) Sárvár (4 év)
 p) [n. a.]
- A) JOZAN ADOLPHUS**
- b) 1778
 c) káplán
 d) –
 e) ferences
 f) [n. a.]
 g) [n. a.]
 h) [n. a.]
 i) [n. a.]
 j) [n. a.]
 k) [n. a.]
 l) [n. a.]
 m) Vép
 n) 2
 o) [n. a.]
 p) Szentpéteren (3 év)

- A) **KÁLMÁNY FRANCISCUS**
- b) 1756
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) [n. a.]
 g) spekulatív teológia
 h) Győr
 i) magyar
 j) [n. a.]
 k) [n. a.]
 l) [n. a.]
 m) Nick
 n) [n. a.]
 o) [n. a.]
 p) [n. a.]

- A) **KAPRONTZAI MICHAEL**
- b) 1778
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) Győr
 g) [n. a.]
 h) Győr
 i) magyar, német
 j) 37
 k) 14
 l) [n. a.]
 m) Szombathely
 n) 11 hónap
 o) Sárvár (1 év)
 p) Dozmat (3 év 3 hónap),
 Győrvár (8 év 9 hónap)

- A) **KARDOSS FRANCISCUS**
- b) 1778
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) Lós
 g) [n. a.]
 h) Győr
 i) magyar, német
 j) 32

- k) 7
 l) [n. a.]
 m) Győrvár
 n) 3 év 2 hónap
 o) Sárvár (2 év 3 hónap)
 p) [n. a.]

- A) **KÁRMÁN MICHAEL**
- b) 1756
 c) káplán
 d) –
 e) –
 f) [n. a.]
 g) [n. a.]
 h) [n. a.]
 i) [n. a.]
 j) [n. a.]
 k) [n. a.]
 l) [n. a.]
 m) Baltavár
 n) [n. a.]
 o) [n. a.]
 p) [n. a.]

- A) **KARZELICS VITUS**
- b) 1748
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) [n. a.]
 g) morálteológia
 h) Bécs
 i) német, horvát
 j) 68
 k) 38
 l) 30
 m) Szentelek
 n) [n. a.]
 o) nem volt
 p) Gyirót (10 év)

- A) **KASZONICS JOANNES**
- b) 1748
 c) plébános

- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, spekulatív teológia, kánonjog
- h) Zágráb, Prága
- i) horvát, magyar, német
- j) 65
- k) 40
- l) 25
- m) Rohonc
- n) 25
- o) [n. a.]
- p) Szentpéterfalva (5 év), Csém (10 év)

A) KEFFER JOANNES GEORGIUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia, kánonjog
- h) Bécs
- i) német, horvát
- j) 36
- k) 12
- l) 24
- m) Németsic
- n) 4
- o) Feketeváros (2 év)
- p) Wallense (6 év)

A) KERBAVACZ SIMON

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, morálteológia
- h) Bologna, Bécs
- i) német, horvát
- j) 35
- k) 12
- l) 23
- m) Kethely

- n) 9
- o) Look (1 év)
- p) [n. a.]

A) KERCZANICZ GEORGIUS

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, morálteológia
- h) Neostadt, Győr
- i) német, horvát
- j) 39
- k) 13
- l) 26
- m) Szentpéterfalva
- n) 11
- o) Sziget (2 év)
- p) [n. a.]

A) KERENICS JOANNES

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Győr
- i) horvát, német
- j) 32
- k) 8
- l) 24
- m) Szentmárton ad Vörösvár
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) KERTÉSZ LAURENTIUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Szentmiklós ad Libeng

- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 44
- k) 18
- l) [n. a.]
- m) Ikervár
- n) 12
- o) Felsősurány (4 év), Szombathely (3 év)
- p) [n. a.]

A) KESZNERICS CAPIYSTRANUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) ferences
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) német
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Németújvár
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) KISMONITS MICHAEL

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Füles
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) horvát, német, magyar
- j) 40
- k) 15
- l) [n. a.]
- m) Incéd
- n) 8
- o) Rohonc (7 év)
- p) [n. a.]

- A) KISS FRANCISCUS**
- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) [n. a.]
- i) magyar, német
- j) 30
- k) 6
- l) 24
- m) Egyházasszezsöd
- n) 4
- o) Csepreg (9 hónap)
- p) [n. a.]

A) KISS FRANCISCUS

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 33
- k) 9
- l) 24
- m) Rábaszenthimihály
- n) 8
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) KISS ADAMUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, teológia
- h) Nagyszombat, Győr
- i) magyar
- j) 31
- k) 5

- l) 26
  - m) Nádasd
  - n) [n. a.]
  - o) csak itt
  - p) [n. a.]
- A) KISS FRANCISCUS**
- b) 1756
  - c) plébános
  - d) –
  - e) –
  - f) [n. a.]
  - g) spekulatív teológia
  - h) Győr
  - i) magyar, német
  - j) 43
  - k) 19
  - l) 24
  - m) Győrvár
  - n) 9 hónap
  - o) [n. a.]
  - p) Rábaszentmihály (18 év)

A) KISS ADAMUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Baltavár
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) KISS FRANCISCUS

- b) 1778
- c) adminisztrátor
- d) –

- e) –
- f) Fölsőszakony
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 32
- k) 8
- l) [n. a.]
- m) Salfa
- n) 4
- o) Németpereszteg (1 év),
Kőszeg (3 év)
- p) [n. a.]

A) KISS JOSEPHUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Ikervár
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 35
- k) 9
- l) [n. a.]
- m) Nyőgér
- n) 5
- o) Kissenye (1 év), Egervár (1 év),
Szombathely (1 év)
- p) [n. a.]

A) KISSKOSS MICHAEL

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) szentszéki ülnök
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) 24
- m) Köveskút
- n) [n. a.]

- o) csak itt
p) [n. a.]
- A) KISSOVICS STEPHANUS**
- b) 1756
c) plébános
d) –
e) –
f) [n. a.]
g) teológia 3 év
h) Győr
i) magyar, német
j) [n. a.]
k) [n. a.]
l) [n. a.]
m) Vámoscsalád
n) [n. a.]
o) [n. a.]
p) Iványon (13 év)
- A) KLARIGER JOANNES**
- b) 1756
c) plébános
d) –
e) –
f) [n. a.]
g) spekulatív teológia
h) Győr
i) magyar
j) [n. a.]
k) [n. a.]
l) [n. a.]
m) Hosszúpereszteg
n) [n. a.]
o) Győr (1 év 5 hónap)
p) [n. a.]
- A) KLEMENTSITS FRANCISCUS**
- b) 1778
c) káplán
d) –
e) –
f) Kópház
g) [n. a.]
- h) Győr
i) német, horvát
j) 26
k) 2
l) [n. a.]
m) Körmend
n) 6 hónap
o) [n. a.]
p) [n. a.]
- A) KLIBENSTAIN GEORGIUS**
- b) 1748
c) plébános
d) –
e) –
f) [n. a.]
g) spekulatív teológia
h) Győr
i) német
j) 33
k) 10
l) 23
m) Kertes
n) 3
o) Ruszt (3 év), Joisz (6 hónap),
Prakot (4 év)
p) [n. a.]
- A) KOLLÁR FRANCISCUS**
- b) 1756
c) adminisztrátor
d) –
e) –
f) [n. a.]
g) [n. a.]
h) Győr
i) magyar, német
j) [n. a.]
k) [n. a.]
l) [n. a.]
m) Óriszentpéter
n) [n. a.]
o) Mezőörs
p) [n. a.]

A) KONCZ JOANNES

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) győr
- i) magyar
- j) 33
- k) 8
- l) 25
- m) Kisunyom
- n) 3
- o) [n. a.]
- p) Kerca (4 év)

A) KONCZ JOANNES

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Nagyszombat
- i) magyar
- j) 44
- k) 20
- l) 24
- m) Nick
- n) 19
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) KORENICH JOANNES

- b) 1756, 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Győr
- i) németül, horvátul, szlovén
- j) 68
- k) 40

- l) [n. a.]
- m) Pinkamiske
- n) 26
- o) Szentmárton (3 év)
- p) [n. a.]

A) KORKOVÁNYI ANDREAS

- b) 1756, 1778
- c) plébános
- d) tiszteletbeli kanonok, kemenesaljai (inferior) kerület esperese
- e) –
- f) Győr
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 55
- k) 32
- l) [n. a.]
- m) Miske
- n) 32
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) KOVÁCS JOANNES

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 40
- k) 15
- l) 25
- m) Szentléránt
- n) 14
- o) Sárvár (6 hónap)
- p) [n. a.]

A) KOVÁCS JOSEPHUS

- b) 1778
- c) plébános

- d) –
- e) –
- f) Simonyi
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 38
- k) 12
- l) [n. a.]
- m) Baltavár
- n) 9
- o) Egervár (1 év 8 hónap)
- p) Szombathely (4 hónap)
- a) Kováts Georgius
- b) 1778
- c) káplán
- d) –
- e) –
- f) Szepetnek
- g) [n. a.]
- h) Veszprém
- i) magyar, horvát
- j) 33
- k) 9
- l) [n. a.]
- m) Szentpéter
- n) 10 hónap
- o) Marcali (2 év), Kaposvár (6 hónap),
Novaj (3 év), Jánosháza (1 év)
- p) [n. a.]

A) KOVÁTS SOLANUS

- b) 1778
- c) káplán
- d) –
- e) ferences
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) [n. a.]
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Káld
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) KOZMA JOANNES

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Felsőőr
- n) 2
- o) [n. a.]
- p) Hodászi (6 év)

A) KÖRMENDI MICHAEL

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Győr
- i) magyar
- j) 45
- k) 21
- l) 24
- m) Hosszúpereszteg
- n) 20
- o) Sárvár (1 év)
- p) [n. a.]

A) KÖVESDI BALTHASAR

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]

- l) [n. a.]
- m) Nádasd
- n) 2
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) KULTSÁR MARCELLUS

- b) 1778
- c) káplán
- d) –
- e) ferences
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) [n. a.]
- j) 52
- k) 29
- l) [n. a.]
- m) Ostfiasszonyfa
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) KUTI DIONYSIUS

- b) 1748
- c) adminisztrátor
- d) –
- e) bencés
- f) [n. a.]
- g) teológiai doktorátus,
professor emeritus
- h) [n. a.]
- i) magyar, német
- j) [n. a.]
- k) 15
- l) [n. a.]
- m) Ság
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) Dömölk (3 év)

A) KUTSY JOSEPHUS

- b) 1778
- c) plébános

- d) –
- e) –
- f) Rőt
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) német, magyar
- j) 39
- k) 14
- l) [n. a.]
- m) Borostyánkő
- n) 12
- o) Rohonc
- p) [n. a.]

A) KUTSY JOANNES ALOYSIUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Rőt
- g) spekulatív teológia
- h) Róma, Győr
- i) német, magyar
- j) 46
- k) 19
- l) [n. a.]
- m) Bollfau
- n) 17
- o) Pinkafő (2 év)
- p) [n. a.]

A) KUZMICS NICOLAUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Alsószlavecsa
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, vend
- j) 40
- k) 15
- l) [n. a.]
- m) Szentbenedek
- n) 15
- o) Fölsőlendva (3 hónap)

- p) [n. a.]
- A) LANCSICS MICHAEL**
- b) 1778
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) Torony
 g) spekulatív teológia
 h) Győr
 i) magyar, német
 j) 36
 k) 13
 l) [n. a.]
 m) Jánosháza
 n) 10
 o) Ivánc (1 év 1 hónap),
 Kőszeg (2 hónap), Sárvár (4 hónap)
 p) [n. a.]

A) LANCSICS GABRIEL

- b) 1778
 c) adminisztrátor
 d) –
 e) ciszterci
 f) Torony
 g) [n. a.]
 h) [n. a.]
 i) magyar, német
 j) 37
 k) 11
 l) [n. a.]
 m) Gyarmat
 n) 3
 o) [n. a.]
 p) Szentgothárd (9 év)

A) LÁSZLÓ JOANNES

- b) 1748, 1756
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) [n. a.]
 g) filozófia, spekulatív teológia

- h) Győr
 i) magyar, német
 j) 27
 k) 3
 l) 24
 m) Óriszentpéter
 n) 2
 o) Cenk (6 hónap)
 p) [n. a.]

A) LATZKOVITS BERNARDINUS

- b) 1778
 c) káplán
 d) –
 e) ferences
 f) [n. a.]
 g) [n. a.]
 h) [n. a.]
 i) [n. a.]
 j) [n. a.]
 k) [n. a.]
 l) [n. a.]
 m) Hosszúpereszteg
 n) [n. a.]
 o) [n. a.]
 p) [n. a.]

A) LEGATH GEORGIUS

- b) 1778
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) Némethásos
 g) [n. a.]
 h) Győr
 i) német, magyar, horvátul
 j) 34
 k) 8
 l) [n. a.]
 m) Kertes
 n) 1 év 7 hónap
 o) Hodász (1 év 10 hónap)
 p) Pochlistorf (3 év 6 hónap)

A) LEISSER CORNELIUS

- b) 1778
- c) concionator festivus
- d) –
- e) ágostonos
- f) Bécs
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) [n. a.]
- j) 28
- k) 4
- l) [n. a.]
- m) Léka
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) LEKOVICS STEPHANUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Győr
- i) szlovén, magyar, német
- j) 42
- k) 15
- l) 27
- m) Martyánc
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) LOKNER JOANNES

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, morálteológia
- h) Graz
- i) német, magyar
- j) 61
- k) 37

- l) 24
- m) Németkeresztes
- n) 29
- o) [n. a.]
- p) Szentkereszt (2 év), Bollfau (3 év)

A) MADICS JOANNES

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Pinkamiske
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) horvát, német, magyar
- j) 32
- k) 7 év, 11 hónap
- l) [n. a.]
- m) Pusztaszentmihály
- n) 6
- o) Horgac (5 hónap)
- p) [n. a.]

A) MAGYAR FRANCISCUS

- b) 1756, 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Szombathely
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 50
- k) 26
- l) [n. a.]
- m) Szentléránt
- n) 10
- o) Kapuvár (1,5 év),
Velemér (9 hónap)
- p) Szőce (14 év)

A) MAJER JOANNES

- b) 1748
- c) plébános

- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 26
- k) 3
- l) 23
- m) Kerca
- n) 5 hónap
- o) Kőszeg (2 év)
- p) [n. a.]

A) MÁJZIK NICOLAUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Jászárokszállás
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar
- j) 33
- k) 8
- l) [n. a.]
- m) Szentmárton
- n) 6
- o) Óriszentpéter (1 év 7 hónap),
Ivác (9 hónap)
- p) [n. a.]

A) MAKÁRI GEORGIUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Ikervár
- n) [n. a.]

- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) MALEGGER ROMANUS

- b) 1748, 1756
- c) adminisztrátor
- d) –
- e) ágostonos
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Graz
- i) német
- j) 33
- k) 9
- l) 24
- m) Rőt
- n) 9
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) MALLRICS JOANNES

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, morálteológia
- h) Bécs
- i) német
- j) 36
- k) 11
- l) 25
- m) Borostyánkő
- n) 8
- o) Kethely (2 év), Morestorf (3 hónap)
- p) [n. a.]

A) MARICS AUGUSTINUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) domonkos
- f) [n. a.]
- g) filozófia, teológia

- h) rend kötelékében
- i) magyar, német
- j) 43
- k) 16
- l) 27
- m) Vasvár
- n) 6
- o) diversis dioecibus
- p) [n. a.]

A) MARINICS MICHAEL

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Győr
- i) német, horvát, magyar
- j) 39
- k) 16
- l) 23
- m) Incéd
- n) 4
- o) [n. a.]
- p) Poksdorf (9 év), Szölnök (2 év)

A) MARKÓ ANDREAS

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, teológia
- h) Győr
- i) magyar
- j) 27
- k) 3
- l) 24
- m) Hodos
- n) [n. a.]
- o) Egervár (7 hét), Csepreg (8 hét)
- p) [n. a.]

A) MAROSI MARTINUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Egervár
- n) 2
- o) [n. a.]
- p) Nádasd (2 év)

A) MÁRTON PAULUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Rönök
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 43
- k) 19
- l) [n. a.]
- m) Ság
- n) 15 év 7 hónap
- o) Molnári (2 év 2 hónap), Szombathely (1 év)
- p) [n. a.]

A) MATUSKA GABRIEL

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Gyöngyöstarján
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar
- j) 33

- k) 8
- l) [n. a.]
- m) Högyész
- n) 5
- o) Szombathely (1 év 3 hónap)
- p) [n. a.]

A) MAZRONITZ MARTINUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Nyögér
- g) spekulatív teológia
- h) [n. a.]
- i) magyar
- j) 46,5
- k) 17,5
- l) [n. a.]
- m) Hetye
- n) 9
- o) Rábakovácsi (1 év),
Ivác (4 év 8 hónap),
Szombathely (1 év 8 hónap)
- p) [n. a.]

A) MEDGÁZI STEPHANUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Győr
- i) magyar
- j) 49
- k) 25
- l) 24
- m) Baltavár
- n) 24
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) MELIESSING JOSEPHUS

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, spekulatív teológia,
kánonjog
- h) Klagenfurt, Bécs
- i) német
- j) 48
- k) 24
- l) 24
- m) Rohonc
- n) 8
- o) Pinkafő (1 év)
- p) Szentmárton (5 év)

A) MENGEL JOANNES

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Csákány
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) német, magyar
- j) 38
- k) 13
- l) [n. a.]
- m) Rábakeresztúr
- n) 9
- o) Poksdorf (4 év)
- p) [n. a.]

A) MERSITS JACOBUS

- b) 1778
- c) káplán
- d) –
- e) ferences
- f) Fraknó
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, német, horvát
- j) 35

- k) 12
- l) [n. a.]
- m) Rohonc
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) MIELL MICHAEL

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, spekulatív teológia
- h) Buda, Győr
- i) német, magyar, horvát
- j) 33
- k) 10
- l) 23
- m) Németszentmihály
- n) 8
- o) [n. a.]
- p) Vörösvár (1 év)

A) MILKOVICH GEORGIUS

- b) 1778
- c) adminisztrátor
- d) –
- e) minorita ferences
- f) Zillingthall ad Kismarton
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) horvát, német, magyar
- j) 39
- k) 20 éve szerzetes, 15 éve pap
- l) [n. a.]
- m) Szentmiklós
- n) 2
- o) Rohonc (3 év)
- p) [n. a.]

A) MINCZKER MATHIAS

- b) 1778
- c) plébános

- d) –
- e) –
- f) Rohonc
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) csak német
- j) 43
- k) 16
- l) [n. a.]
- m) Kiclád
- n) 2
- o) Rohonc (5 év), Incéd (7 hónap),
Körmend (5 év), Hegyeshalom,
Szentmárton (3 év)
- p) [n. a.]

A) MOLNÁR LADISLAUS

- b) 1756, 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Kisdomonfa
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar
- j) 60
- k) 35
- l) [n. a.]
- m) Mihályfa
- n) 32
- o) Sár (2 év)
- p) [n. a.]

A) MURAY FRANCISCUS

- b) 1756, 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Permesse
- g) morálteológia
- h) Győr
- i) vend, magyar, német
- j) 81
- k) 48
- l) [n. a.]
- m) Szentgyörgy in Vizlendva

- n) 48
- o) Fölsőlendva (3 hónap)
- p) [n. a.]

A) MUSICS MATHIAS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Misály
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 27
- k) 4
- l) [n. a.]
- m) Nick
- n) 4
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) NAGY FRANCISCUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, teológia
- h) Győr
- i) magyar
- j) 34
- k) 9
- l) 25
- m) Szőce
- n) 7,5
- o) Szombathely (10 hónap)
- p) [n. a.]

A) NAGY FRANCISCUS

- b) 1778
- c) káplán
- d) –
- e) –
- f) Csapod

- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) magyar, német
- j) 31
- k) 5 év 8 hónap
- l) [n. a.]
- m) Vámoscsalád
- n) 3 év 8 hónap
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) NAGY STEPHANUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Osli
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 35
- k) 9
- l) [n. a.]
- m) Dozmat
- n) 7 hónap
- o) [n. a.]
- p) Marcaltón (8,5 év)

A) NAGY MICHAEL

- b) 1778
- c) adminisztrátor
- d) –
- e) –
- f) Szombathely
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) magyar, német
- j) 33
- k) 8 év 10 hónap
- l) [n. a.]
- m) Szentlőrinc
- n) 3 év 4 hónap
- o) Sárvár (1 év 4 hónap),
Felsőőr (3 év 4 hónap)
- p) [n. a.]

A) NÉMETH GEORGIUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Sál
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar
- j) 44
- k) 20
- l) [n. a.]
- m) Szarvaskend
- n) 18
- o) Ivánc (2 év)
- p) [n. a.]

A) NÉMETH JOANNES

- b) 1778
- c) káplán
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) [n. a.]
- j) 28
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Kőszeg
- n) 2 év 6 hónap
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) NÉMETH LADISLAUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Zsid
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 35
- k) 9

- l) [n. a.]
- m) Egyházszeg
- n) 6
- o) Egyházszeg
- p) [n. a.]

A) NÉMETH IGNATIUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Szombathely
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) magyar, német
- j) 28
- k) 5
- l) [n. a.]
- m) Kisunyom
- n) 3 év 6 hónap
- o) Ják (1 év), Szombathely (6 hónap)
- p) [n. a.]

A) NÉMETH JOANNES

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Szopor
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) magyar, német
- j) 29
- k) 5
- l) [n. a.]
- m) Oszkó
- n) 1
- o) Kőszeg (3 év)
- p) [n. a.]

A) NÉMETHI GEORGIUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –

e)	–		Keresztes (6 év)
f)	[n. a.]		
g)	spekulatív teológia		
h)	Győr, Nagyszombat	A)	NOVOHÁDI JOANNES
i)	magyar, horvát		
j)	56	b)	1748
k)	25	c)	káplán
l)	31	d)	–
m)	Egyházsrádóc	e)	–
n)	[n. a.]	f)	[n. a.]
o)	csak itt	g)	spekulatív teológia
p)	[n. a.]	h)	[n. a.]
		i)	magyar, német
A)	NÉMETHY GEORGIUS	j)	[n. a.]
		k)	6 hónap
b)	1756	l)	[n. a.]
c)	plébános	m)	Kőszeg
d)	–	n)	3 hét
e)	–	o)	[n. a.]
f)	[n. a.]	p)	[n. a.]
g)	morálteológia		
h)	Győr	A)	OBERSIMER PAULUS
i)	magyar, horvát		
j)	[n. a.]	b)	1778
k)	[n. a.]	c)	plébános
l)	[n. a.]	d)	–
m)	Kölked	e)	–
n)	[n. a.]	f)	Keresztúr
o)	csak itt	g)	[n. a.]
p)	[n. a.]	h)	Győr
		i)	német, magyar
A)	NEYHAUSER LADISLAUS	j)	26
		k)	2
b)	1748, 1756, 1778	l)	[n. a.]
c)	plébános	m)	Vörösvár
d)	–	n)	2
e)	–	o)	Szepetnek (2 hónap)
f)	Mogyorókerék	p)	[n. a.]
g)	spekulatív teológia		
h)	Győr	A)	KOPTIK ODO
i)	német, magyar		
j)	65	b)	1748
k)	39	c)	plébános
l)	27	d)	apát
m)	Alsó-Beled	e)	bencés
n)	22	f)	[n. a.]
o)	Németkeresztes (1 év)	g)	teológiai doktorátus
p)	Pinkamindszent (9 év),	h)	[n. a.]

- i) cseh, német
- j) 57
- k) 33
- l) 24
- m) Ság
- n) 2
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) OFFNER MATHIAS

- b) 1756
- c) káplán
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) [n. a.]
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Pinkafeld
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) PAAR JOSEPHUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Szombathely
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 45
- k) 22
- l) [n. a.]
- m) Nádasd
- n) [n. a.]
- o) Baltavár, Kőszeg
- p) Szombathelyen (20 év)

A) PAIRICS JOANNES

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Kópház
- g) teológia
- h) Győr
- i) német, horvát
- j) 48
- k) 25
- l) [n. a.]
- m) Őriszentmárton
- n) 21
- o) Nagybajom (1 év), Pinkafő (4 hónap)
- p) [n. a.]

A) PALASICS JOSEPHUS

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 44
- k) 14
- l) 30
- m) Csénye
- n) 3
- o) [n. a.]
- p) Újbér (11 év)

A) PÁLFI JOANNES

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Iván
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 35

- k) 10
- l) [n. a.]
- m) Hosszúpereszteg
- n) 5
- o) Pinkaminszent (1 év), Szany (3 hónap), Jánosháza (10 hónap), Szombathely (2 év)
- p) [n. a.]

A) PALKOVICS GODEFRIDUS

- b) 1748
- c) adminisztrátor
- d) –
- e) ferences
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) [n. a.]
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Németújvár
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) PANLINOVICS FRANCISCUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Győr
- i) magyar
- j) 48
- k) 25
- l) 23
- m) Pecöl
- n) 22
- o) nem volt
- p) Geszt (2 év)

A) PAP ADAMUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, morálteológia
- h) Nagyszombat, Győr
- i) magyar
- j) 41
- k) 15
- l) 26
- m) Szentlőrinc
- n) 14
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) PÁRÁICZ BENEDICTUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Vaszar
- g) spekulatív teológia
- h) [n. a.]
- i) magyar, német
- j) 55
- k) 30
- l) [n. a.]
- m) Káld
- n) 29
- o) Pereszteg (1 év)
- p) [n. a.]

A) PÉM JOSEPHUS

- b) 1748, 1756
- c) káplán (1748), plébános (1756)
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Buda
- i) német
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Németkeresztes

- n) 6 hónap
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) PERKONICS FRANCISCUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) német, vend, magyar, horvát
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Sancta Helena
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) PERLICS GEORGIUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) teológia
- h) Bécs
- i) német, magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Beled
- n) 8
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) PETROCZY STEPHANUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Petrőcsa

- g) [n. a.]
- h) győr
- i) vend, magyar, német
- j) 40
- k) 11
- l) [n. a.]
- m) Tissina
- n) 5 év 6 hónap
- o) Muraiszombat (4 év)
- p) [n. a.]

A) PILVAX FRANCISCUS

- b) 1778
- c) káplán
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) [n. a.]
- j) 28
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Kőszeg
- n) 1 év 6 hónap
- o) Incéd (6 hónap)
- p) [n. a.]

A) PIMPEL CHRISTIANUS JACOBUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) Graz
- i) német, magyar
- j) 48
- k) 19
- l) 29
- m) Szentkereszt
- n) 15
- o) Naidau
- p) [n. a.]

A) PINTÉR HIERONYMUS

- b) 1778
- c) adminisztrátor
- d) –
- e) minorita ferences
- f) Schadendorf
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) német
- j) 29
- k) 6
- l) [n. a.]
- m) Királyfalva
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) PLUM JOANNES

- b) 1748
- c) káplán
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) német, magyar
- j) [n. a.]
- k) 2
- l) [n. a.]
- m) Vörösvár
- n) 1
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) PODER MICHAEL

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Bécs
- i) német, horvát, magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]

- l) [n. a.]
- m) Németsic
- n) 6
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) POGÁNY PETRUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) teológia 2 év
- h) Győr
- i) magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Szécsény
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) POLLYAK MATHIAS

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Győr
- i) horvát, német
- j) 40
- k) 15
- l) 25
- m) Szerdahely
- n) 7
- o) Sárvár (2 év)
- p) Narda (6 év)

A) POPOVICS GEORGIUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –

- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Graz
- i) német, horvát, magyar
- j) 38
- k) 13
- l) 25
- m) Miske
- n) 12
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) POSGAY JOANNES

- b) 1756
- c) plébános
- d) tótsági kerület esperese
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) vend, magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Szentbenedek
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) POSGAY GEORGIUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Muraiszombat
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, vend
- j) 49
- k) 21
- l) [n. a.]
- m) Dolinc
- n) 21
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) PÖHM JOSEPHUS

- b) 1778
- c) káplán
- d) –
- e) –
- f) Németkeresztes
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) [n. a.]
- j) 26
- k) 2
- l) [n. a.]
- m) Incéd
- n) 2
- o) Szentmárton (Győr vm) (6 hónap)
- p) [n. a.]

A) PÖLTINGER ANTONIUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Klagenfurt
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) német
- j) 28
- k) 5
- l) [n. a.]
- m) Dobra
- n) 6 hónap
- o) Szalonakon (4 hónap)
- p) [n. a.]

A) PRÁJCZ BENEDICTUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]

- l) [n. a.]
- m) Káld
- n) [n. a.]
- o) Hosszúpereszteg (1,5 év)
- p) [n. a.]

A) PRIBÁNICS GEORGIUS

- b) 1756, 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) dalmát
- g) [n. a.]
- h) Zágráb
- i) horvát, német
- j) 55
- k) 28
- l) [n. a.]
- m) Nagynarda
- n) 24
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) PRUKKER JOANNES

- b) 1756, 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Körmend
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 51
- k) 27
- l) [n. a.]
- m) Egyházasszecsőd
- n) 26 év 6 hónap
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) PUNCZ PAULUS

- b) 1756
- c) káplán
- d) –

- e) –
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) [n. a.]
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Rohonc
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) PUSSOK GEORGIUS

- b) 1778
- c) káplán
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) [n. a.]
- j) 27
- k) 3
- l) [n. a.]
- m) Jánosháza
- n) 3 hét
- o) Pereszteg (3 hónap), Bagod (1,5 év)
- p) [n. a.]

A) QUINCZER FRANCISCUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 30
- k) 7
- l) 23
- m) Szécsény
- n) 6
- o) Egyed (7 hónap)
- p) [n. a.]

- A) **RAFFAY GEORGIUS**
- b) 1778
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) Kölesvölgye
 g) [n. a.]
 h) Győr
 i) vend, magyar, német
 j) 52
 k) 28
 l) [n. a.]
 m) Muraiszombat
 n) 5
 o) Muraiszombat (5 év)
 p) Martyánc (5 év), Tissina (13 év)

- A) **ROGÁN GEORGIUS**
- b) 1748, 1756
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) [n. a.]
 g) filozófia, morálteológia
 h) Győr
 i) magyar, német
 j) 45
 k) 14
 l) 31
 m) Gyarmat
 n) [n. a.]
 o) nem volt
 p) Gyömörő (3 év), Rákos (2 év), Gyarmat (9 év)

- A) **ROHR GASPAR**
- b) 1756
 c) káplán
 d) –
 e) –
 f) [n. a.]
 g) [n. a.]
 h) [n. a.]
 i) [n. a.]
 j) [n. a.]

- k) [n. a.]
 l) [n. a.]
 m) Rohonc
 n) [n. a.]
 o) [n. a.]
 p) [n. a.]

- A) **ROSTY ANTONIUS**
- b) 1748
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) [n. a.]
 g) spekulatív teológia
 h) Győr
 i) magyar, német
 j) 30
 k) 5
 l) 25
 m) Högyész
 n) 10 hónap
 o) Szentjános (2 év)
 p) Szentmárton (2 év)

- A) **ROSZT GASPARUS**
- b) 1778
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) Rohonc
 g) morálteológia, kánonjog
 h) Buda
 i) német, magyar
 j) 52
 k) 26
 l) [n. a.]
 m) Hanersdorf
 n) 19
 o) [n. a.]
 p) Szentgotthárd (4 hónap)

- A) **ROZMÁN JOSEPHUS**
- b) 1778
 c) plébános

- d) –
- e) –
- f) Bü
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 33
- k) 9
- l) [n. a.]
- m) Ostfiasszonyfa
- n) 7
- o) Vámoscsalád (1 év)
- p) [n. a.]

A) RUCHIETL ANTONIUS

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Győr
- i) német
- j) 37
- k) 13
- l) 24
- m) Mariasdorf
- n) 8
- o) Derfl (4 év)
- p) [n. a.]

A) RUMER ANTONIUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Pozsony
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) magyar, német
- j) 41
- k) 13
- l) [n. a.]
- m) Pinkaminszent
- n) 3
- o) csak itt

- p) [n. a.]

A) RUST FRANCISCUS ANDREAS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, spekulatív teológia
- h) Bécs
- i) német
- j) 55
- k) 32
- l) 23
- m) Nagyfalva
- n) 17
- o) Stíria (14 év)
- p) [n. a.]

A) SAÁGHY MICHAEL

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 45
- k) 20
- l) 25
- m) Sárvár
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) Megyesegyházszeg

A) SÁGHI JOANNES

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, morálteológia
- h) Nagyszombat, Győr

- i) magyar
- j) 51
- k) 27
- l) 24
- m) Sitke
- n) 10
- o) [n. a.]
- p) Szentlőrinc (11 év), Hodos (5,5 év)

A) SALAMON STEPHANUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Rum
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) SALLIET NICOLAUS

- b) 1748
- c) káplán
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) [n. a.]
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Léka
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) SALNETER OTHMARUS

- b) 1778
- c) concionator dominicalis
- d) –
- e) ágostonos
- f) Bécs
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) [n. a.]
- j) 37
- k) 11
- l) [n. a.]
- m) Léka
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) SALLY GEORGIUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Kenyeri
- n) [n. a.]
- o) Söjtör (2 év)
- p) [n. a.]

A) SCHENAUER DANIEL

- b) 1778
- c) adminisztrátor
- d) –
- e) ágostonos
- f) Bécs
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) német
- j) 42
- k) 19

- l) [n. a.]
- m) Pölgersdorf
- n) 3 év 6 hónap
- o) [n. a.]
- p) Karintia (14 év)

A) SCHLEGER GEORGIUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Csém
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) horvát, német, magyar
- j) 27
- k) 3
- l) [n. a.]
- m) Szentpéterfa
- n) 1
- o) Körmend (1 év)
- p) [n. a.]

A) SCHREINER ANDREAS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Alsópulya
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) horvát, német, magyar
- j) 49
- k) 23
- l) [n. a.]
- m) Tömörd
- n) 4
- o) Bezenye (7 év), Körmend (5 hónap)
- p) Hidegség (18 év)

A) SEPTÉY ANDREAS

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –

- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) [n. a.]
- i) magyar
- j) 50
- k) 20
- l) 30
- m) Fölsőpaty
- n) 16
- o) [n. a.]
- p) rábaközi kerületben (2 év)

A) SIMONYI JOSEPHUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Bécs
- i) magyar, német
- j) 52
- k) 28
- l) 24
- m) Kenyeri
- n) 12
- o) [n. a.]
- p) Mihályi (12 év), Szentmárton (3 év)

A) SISKAI JOANNES

- b) 1748
- c) plébános
- d) kanonok
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Nagyszombat
- i) magyar, horvát
- j) 50
- k) 33
- l) 17
- m) Dozmat
- n) 32
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

- A) SMÁRIK LADISLAUS**
- b) 1778
  - c) plébános
  - d) –
  - e) –
  - f) Tata
  - g) spekulatív teológia
  - h) Győr
  - i) magyar, német
  - j) 48
  - k) 23
  - l) [n. a.]
  - m) Meszleny
  - n) 20
  - o) Vámoscsalád (7 hónap)
  - p) [n. a.]

A) SOHÁR ALEXANDER

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Baksa
- g) [n. a.]
- h) Bologna
- i) magyar, horvát, olasz, német
- j) 38
- k) 14
- l) [n. a.]
- m) Szerdahely
- n) 6 hónap
- o) Kapronca (1 év), Légrád (1 év), Pottornya (8 év), Alsólendva (1,5 év)
- p) [n. a.]

A) SOMLAI STEPHANUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, teológia
- h) Győr
- i) magyar

- j) 35
- k) 6
- l) 29
- m) Szarvaskend
- n) [n. a.]
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) SUMLIG JACOBUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) teológia
- h) Bécs
- i) német, magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Szentkút
- n) 6 hónap
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) SVORCZBAUER MATHIAS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, morálteológia
- h) Buda
- i) német, magyar
- j) 43
- k) 18
- l) 25
- m) Beled
- n) 12
- o) Kismarton (6 év)
- p) [n. a.]

A) SZABÓ LADISLAUS

- b) 1778

- c) káplán
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) Vasvár
- i) [n. a.]
- j) 38
- k) 14
- l) [n. a.]
- m) Vasvár
- n) 1
- o) [n. a.]
- p) Bécs, Szombathely, Pécs

A) SZABÓ EMERICUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Csepreg
- g) [n. a.]
- h) Nagyszombat, Róma
- i) magyar, német, olasz
- j) 32
- k) 9
- l) [n. a.]
- m) Körmend
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) SZAKAJ JOANNES

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 42
- k) 11
- l) 31
- m) Felsőőr
- n) 10

- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) SZALAI STEPHANUS

- b) 1778
- c) káplán
- d) –
- e) –
- f) Bali
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) magyar
- j) 43
- k) 17
- l) [n. a.]
- m) Sárvár
- n) 2 év 8 hónap
- o) Baltaváron (2 év), Szombathely (1 év)
- p) Baltaváron (6 év 3 hónap), Köveskúton (4 év)

A) SZALAY JOSEPHUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Berzence
- g) teológia
- h) Graz
- i) magyar, horvát, német
- j) 33
- k) 8
- l) [n. a.]
- m) Kethely
- n) 3 hónap
- o) Szepetnek (15 hónap), Légrad (21 hónap), Lenti (14 hónap), Lendva (3 hónap)
- p) [n. a.]

A) SZALAY GEORGIUS

- b) 1778

- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Pordán
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 46
- k) 22
- l) [n. a.]
- m) Nagypőse
- n) 16 év 6 hónap
- o) Szentjános (5 év 2 hónap),
Kőszeg (5 hónap)
- p) [n. a.]

A) SZALAY JOANNES

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Győr
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 46
- k) 21
- l) [n. a.]
- m) Vámoscsalád
- n) 5 év 3 hónap
- o) Szany (3,5 év)
- p) Rábapatona (1 év),
Egyházszeg (10 év 7 hónap)

A) SZALÓPEK SIMON

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) horvát, német
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]

- m) Tissina
- n) [n. a.]
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) SZEDLACSEK THOMAS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Příbor
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) német, cseh
- j) 29
- k) 6
- l) [n. a.]
- m) Németkeresztes
- n) 2 év 3 hónap
- o) Incéd (1 év 8 hónap)
- p) [n. a.]

A) SZÉPLAKY JOANNES

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Peresznye
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, horvát, német
- j) 50
- k) 24
- l) [n. a.]
- m) Gerse
- n) 10
- o) Táp (6 hónap)
- p) Rádóc (11 év)

A) SZIFLER STEPHANUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –

- f) [n. a.]
g) filozófia, teológia
h) Bécs, Győr
i) német, magyar
j) 43
k) 17
l) 26
m) Velemér
n) 9
o) Óvár (7 év)
p) Lieben (6 év)
- A) SZOKOLY JOANNES CAROLUS**
- b) 1778
c) adminisztrátor
d) –
e) –
f) Óvár
g) [n. a.]
h) Győr
i) német, magyar
j) 38
k) 15
l) [n. a.]
m) Baksafalva
n) 1 éve 5 hónap
o) Szigeten (2,5 év), Rajka (1,5 év),
Rohonc (3 év)
p) Németjahnrdorf (4 év),
Felsőőr (6 hónap), Szőce (6 hónap)
- A) SZRÁK GEORGIUS**
- b) 1778
c) plébános
d) –
e) –
f) Krásics
g) [n. a.]
h) [n. a.]
i) vend, magyar, német
j) 41
k) 14
l) [n. a.]
m) Sancta Helena
n) 6 hónap
o) Bellatinc (7 év), Szepetnek (3,5 év),
- Dobronok (1,5 év)
p) [n. a.]
- A) SZUKICS FRANCISCUS**
- b) 1778
c) plébános
d) –
e) –
f) Martinya
g) [n. a.]
h) Győr
i) magyar, vend, német
j) 34
k) 4
l) [n. a.]
m) Fölsőlendva
n) 3
o) csak itt
p) [n. a.]
- A) SZŰCS FRANCISCUS**
- b) 1756
c) plébános
d) –
e) –
f) [n. a.]
g) spekulatív teológia
h) Győr
i) magyar, német
j) [n. a.]
k) [n. a.]
l) [n. a.]
m) Ság
n) [n. a.]
o) Baltavár (20 hónap),
Jánosháza (4 hónap)
p) [n. a.]
- A) SZŰCS ANTONIUS**
- b) 1778
c) plébános
d) tiszteletbeli kanonok,
szentszéki ülnök
e) –

- f) Keszthely
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 43
- k) 18
- l) [n. a.]
- m) Kőszeg
- n) 16
- o) Kőszeg (1 év 10 hónap)
- p) [n. a.]

A) TARRÓDI GEORGIUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Pósfalva
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 35
- k) 10
- l) [n. a.]
- m) Nagyölbő
- n) 1 év 6 hónap
- o) Vámoscsalád
- p) [n. a.]

A) TENGLER JOSEPHUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) német, magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Németszentmihály
- n) 3
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) TÉRAI JOANNES

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Kerca
- n) 3 hónap
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) TEVELIN GEORGIUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 39
- k) 15
- l) 24
- m) Nyőgér
- n) 7
- o) [n. a.]
- p) Rum (4 év)

A) TÓTH JOANNES

- b) 1748
- c) plébános
- d) kanonok
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Nagyszombat
- i) magyar, német
- j) 44
- k) 20

- l) 24
- m) Németgencs
- n) 10
- o) Kőszeg (4 hónap)
- p) Felsőőr (9 év)

A) TÓTH JOANNES

- b) 1748
- c) káplán
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) [n. a.]
- i) magyar, német, horvát
- j) [n. a.]
- k) 1
- l) [n. a.]
- m) Sárvár
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) TÓTH JOANNES

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, német, horvát
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Hetye
- n) [n. a.]
- o) Győr (3 hónap)
- p) Kovácsi, Sár (10 hónap)

A) TÓTH JOSEPHUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –

- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) [n. a.]
- i) magyar, német
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Högyész
- n) [n. a.]
- o) Csengőn (4 év)
- p) [n. a.]

A) TRAIRCS PAULUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia, kánonjog
- h) Klagenfurt
- i) német
- j) 57
- k) 32
- l) 25
- m) Kiclád
- n) 19
- o) salzburgi esperesi kerület (11 év)
- p) [n. a.]

A) UJ PETRUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) morálteológia
- h) Győr
- i) magyar, német
- j) 45
- k) 19
- l) 26
- m) Hetye
- n) 18
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) UJVÁRI PETRUS

- b) 1748
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) filozófia, teológia
- h) Győr
- i) magyar, horvát
- j) 37
- k) 8
- l) 29
- m) Rákos
- n) [n. a.]
- o) csak itt
- p) [n. a.]

A) ÜBEL ANTONIUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Buda
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) német, magyar
- j) 31
- k) 8
- l) [n. a.]
- m) Pinkafeld
- n) 7
- o) Kóhalom (1,5 év)
- p) [n. a.]

A) VAGNER MICHAEL

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Kertes
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) német, magyar, horvát
- j) 43
- k) 18

- l) [n. a.]
- m) Szentkút
- n) 13
- o) Szigeten (5 hét), Sopron (3 év),
Körmend (2 év)
- p) [n. a.]

A) VAMOS GEORGIUS

- b) 1778
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) Nagykölked
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) magyar, horvát, német
- j) 46
- k) 18
- l) [n. a.]
- m) Csém
- n) 13
- o) Szentpéterfa (2,5 év)
- p) Tömörd (2,5 év)

A) VÁRADY JOANNES

- b) 1778
- c) káplán
- d) –
- e) –
- f) Verebály
- g) [n. a.]
- h) Győr
- i) [n. a.]
- j) 27
- k) 3,5
- l) [n. a.]
- m) Szombathely
- n) 2
- o) Zalaegerszeg (1 év)
- p) [n. a.]

A) VARSICS JOSEPHUS

- b) 1748
- c) plébános

- d) –
e) –
f) [n. a.]
g) spekulatív teológia
h) Nagyszombat, Győr
i) magyar, német
j) 38
k) 14
l) 24
m) Körmend
n) 10
o) Tata (2 év)
p) [n. a.]
- A) VASVÁRI JOSEPHUS**
- b) 1756
c) plébános
d) hegyháti és órségi kerület esperese
e) –
f) [n. a.]
g) spekulatív teológia
h) Győr
i) magyar, vend, német
j) [n. a.]
k) [n. a.]
l) [n. a.]
m) Ivánc
n) 9
o) [n. a.]
p) [n. a.]
- A) VEGH JOANNES**
- b) 1778
c) plébános
d) –
e) –
f) Újfalu
g) [n. a.]
h) Győr, Zágráb
i) [n. a.]
j) 34
k) 9
l) [n. a.]
m) Felsőőr
n) 2
o) Csurgó (5 év 3 hónap),
- Big (2 év 8 hónap)
[n. a.]
- p)
- A) VIZI ADAMUS**
- b) 1756
c) plébános
d) –
e) –
f) [n. a.]
g) teológia 3 év
h) Győr
i) magyar, német
j) [n. a.]
k) [n. a.]
l) [n. a.]
m) Szentgyörgy
n) [n. a.]
o) [n. a.]
p) [n. a.]
- A) VONDERAICH JOANNES PETRUS**
- b) 1748
c) plébános
d) –
e) –
f) [n. a.]
g) morálteológia
h) Bécs
i) német, horvát
j) 56
k) 33
l) 23
m) Pusztaszentmihály
n) [n. a.]
o) Ruszt (7 év)
p) [n. a.]
- A) VUKETICS NICOLAUS**
- b) 1756
c) plébános
d) –
e) –
f) [n. a.]
g) 4 év teológia

- h) Bécs
- i) horvát, német
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Incéd
- n) 2
- o) [n. a.]
- p) Narda (3 év)

A) VUKOVICS MATHIAS

- b) 1748, 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Bécs
- i) német, horvát
- j) 42
- k) 18
- l) 24
- m) Bollfau
- n) 8
- o) Lök (1 év)
- p) Kethely (7 év)

A) VUKOVICS MATHIAS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) német, horvát, magyar
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Pusztaszentmihály
- n) 9
- o) Győr (4 év), Sancta Helena (1 év)
- p) [n. a.]

A) WAGNER FERDINANDUS

- b) 1756
- c) plébános
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) spekulatív teológia
- h) Győr
- i) német, magyar, horvát
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Kukmér
- n) [n. a.]
- o) Körmend (1,5 év)
- p) [n. a.]

A) WAGNER FERDINANDUS

- b) 1756
- c) káplán
- d) –
- e) –
- f) [n. a.]
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) német, magyar, horvát
- j) [n. a.]
- k) [n. a.]
- l) [n. a.]
- m) Körmend
- n) [n. a.]
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

A) WEIZER RAYMUNDUS

- b) 1778
- c) adminisztrátor
- d) –
- e) ágostonos
- f) Stíria
- g) [n. a.]
- h) [n. a.]
- i) német
- j) 42
- k) 19

- l) [n. a.]
 m) Léka
 n) [n. a.]
 o) [n. a.]
 p) [n. a.]
- A) WLASICS JOANNES**
- b) 1756, 1778
 c) plébános
 d) tiszteletbeli kanonok, szombathelyi kerület esperese
 e) –
 f) Horvátszidány
 g) spekulatív teológia
 h) Kőszeg, Győr
 i) magyar, német, horvát
 j) 50
 k) 26
 l) [n. a.]
 m) Németgencs
 n) [n. a.]
 o) [n. a.]
 p) [n. a.]
- A) WLASZATI JOANNES**
- b) 1778
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) Győr
 g) [n. a.]
 h) Győr
 i) magyar, német
 j) 44
 k) 21
 l) [n. a.]
 m) Náriai
 n) 2 hónap
 o) Sárvár (1 év), Baltavár (2 év), Szombathely (3 év)
 p) Mindszent (14 év)
- A) ZIMITS JOANNES**
- b) 1778
- c) plébános
 d) –
 e) –
 f) Monyorókerék
 g) [n. a.]
 h) Győr
 i) magyar, horvát, német
 j) 45,5
 k) 22
 l) [n. a.]
 m) Egyházasrádóc
 n) 7
 o) Körmend (4 év)
 p) Csém (3 év), Tömörd (8 év)
- A) [PATER] FRANCISCUS**
- b) 1748
 c) plébános
 d) –
 e) –
 f) [n. a.]
 g) spekulatív teológia
 h) Győr
 i) magyar
 j) 36
 k) 15
 l) 21
 m) Miske
 n) 3
 o) [n. a.]
 p) Náriai (4 év), Szentmárton (10 hónap)
- A) [PATER] LAMBERTUS**
- b) 1778
 c) adminisztrátor
 d) –
 e) minorita ferences
 f) Sopron vm Szaiding
 g) [n. a.]
 h) [n. a.]
 i) magyar, német
 j) 44
 k) 19
 l) [n. a.]
 m) Németújvár

- n) 1
- o) [n. a.]
- p) [n. a.]

VIII. Helységnévtár⁶⁷¹

Település	Mater/Filia	Espereskerület
Rohonc	mater	rohonci
Csajta	filia	rohonci
Nagynarda	mater	rohonci
Csatár	filia	rohonci
Csém	mater	rohonci
Kisnarda	filia	rohonci
Szerdahely	mater	rohonci
Velem	filia	rohonci
Cák	filia	rohonci
Dorszló	filia	rohonci
Bozsók	filia	rohonci
Incéd	mater	rohonci
Hodász	filia	rohonci
Óhodász	filia	rohonci
Szabar	filia	rohonci
Sámfalu	mater	rohonci
Kisszentmihály	filia	rohonci
Óvár	filia	rohonci
Cséke	filia	rohonci
Pössön/Pödersdorf	filia	rohonci
Velege	filia	rohonci
Voppendorf	filia	rohonci
Németszentmihály	mater	rohonci
Szalónak	filia	rohonci
Jobbágyi	filia	rohonci
Mérem	filia	rohonci
Ószalónak	filia	rohonci
Drumling	filia	rohonci
Schenau	filia	rohonci
Vörösvár	mater	rohonci
Lődös	filia	rohonci
Oberdorff	filia	rohonci
Németcikin	filia	rohonci
Felsőőr	mater	rohonci
Alsóőr	filia	rohonci
Őrsziget	filia	rohonci
Jobbágyi	filia	rohonci
Szentmárton	mater	rohonci

⁶⁷¹ A Batthyány József-féle egyházlátogatási jegyzőkönyv (1754–1758) alapján.

Település	Mater/Filia	Espereskerület
Németcikin	filia	rohonci
Oláhciklin	filia	rohonci
Tarcsa	filia	rohonci
Kéthely	mater	rohonci
Bándolly	filia	rohonci
Rumpath	filia	rohonci
Padler	filia	rohonci
Mini-Márhoff	filia	rohonci
Raurigh	filia	rohonci
Sirokány	filia	rohonci
Kucsárfalu	filia	rohonci
Parapatics	filia	rohonci
Hunzberg	filia	rohonci
Pinkafő	mater	rohonci
Reitringstorff	filia	rohonci
Untervaldbaum	filia	rohonci
Unterschützen	filia	rohonci
Obersützen	filia	rohonci
Jormonstorff	filia	rohonci
Wissflek	filia	rohonci
Sinderstorff	nincs adat	rohonci
Máriafava	mater	rohonci
Viellerstorff	filia	rohonci
Althau	filia	rohonci
Goberling	filia	rohonci
Schmierath	filia	rohonci
Thauen	filia	rohonci
Neustift	filia	rohonci
Pergverk	filia	rohonci
Grodnau	filia	rohonci
Glashütten	filia	rohonci
Borostyánkő	mater	rohonci
Rettenbach	filia	rohonci
Trahütten	filia	rohonci
Stubna	filia	rohonci
Grinsek	filia	rohonci
Riedschlag	filia	rohonci
Holczschlag	filia	rohonci
Németújvár	mater	németújvári
Németcsenc	filia	németújvári
Glasing	filia	németújvári
Urbánfalu	filia	németújvári
Neustift	filia	németújvári

Település	Mater/Filia	Espereskerület
Langezail	filia	németújvári
Rosemberg	filia	németújvári
Tobaj	filia	németújvári
Szentmiklós	mater	németújvári
Nagymedves	filia	németújvári
Kissmedves	filia	németújvári
Horvátfalu	filia	németújvári
Zaichfalu	filia	németújvári
Horvátsencs	filia	németújvári
Tudorcsencs	filia	németújvári
Punitz	filia	németújvári
Pusztaszentmihály	mater	németújvári
Ujhegy	filia	németújvári
Rauchovár	filia	németújvári
Gamerstorff	filia	németújvári
Solcdorff	filia	németújvári
Kukmér	mater	németújvári
Neusidl	filia	németújvári
Gerestorff	filia	németújvári
Limpach	filia	németújvári
Einsenlink	filia	németújvári
Rusgroben	filia	németújvári
Steimpach	filia	németújvári
Tizalc	filia	németújvári
Pokstorf	mater	németújvári
Olbendorf	filia	németújvári
Haigroben	filia	németújvári
Rohr	filia	németújvári
Keresztúr	mater	németújvári
Fölsörönök	filia	németújvári
Popendorff	filia	németújvári
Jakabház	filia	németújvári
Füzes	filia	németújvári
Inzendorff	filia	németújvári
Szentkút	mater	németújvári
Karácsfa	filia	németújvári
Sterm	filia	németújvári
Szombathfa	filia	németújvári
Németsajnánd	filia	németújvári
Horvátsajnánd	filia	németújvári
Pieling	filia	németújvári
Bucsing	filia	németújvári
Mindszent	mater	németújvári

Település	Mater/Filia	Espereskerület
Szentkirály	filia	németújvári
Vasallya	filia	németújvári
Magyarnádallya	filia	németújvári
Besfa	filia	németújvári
Toródfa	filia	németújvári
Kemesmal	filia	németújvári
Kertes	mater	németújvári
Sároslak	filia	németújvári
Lipóc	filia	németújvári
Némethásos	filia	németújvári
Szabar	filia	németújvári
Szentpéterfalva	mater	németújvári
Magyarókerék	filia	németújvári
Golom	filia	németújvári
Tóthfalu	filia	németújvári
Szentkatalin	filia	németújvári
Habdalóc	filia	németújvári
Hovárdos	filia	németújvári
Horváthásos	filia	németújvári
Miske	mater	németújvári
Kierfides	filia	németújvári
Füged	filia	németújvári
Posseltem	filia	németújvári
Rorba	filia	németújvári
Dobrava	filia	németújvári
Kleinciklen	filia	németújvári
Kochciklen	filia	németújvári
Királyfalva	mater	németújvári
Ekendorff	filia	németújvári
Doberstorff	filia	németújvári
Cáling	filia	németújvári
Wolfau	mater	németújvári
Kemeten	filia	németújvári
Ollhau	filia	németújvári
Szentelek	mater	németújvári
Ollerstarff	filia	németújvári
Stynác	filia	németújvári
Kiclád	mater	németújvári
Grobensachten	filia	németújvári
Puichsatz	filia	németújvári
Neustifft	filia	németújvári
Lüperstorff	filia	németújvári
Németsic	mater	németújvári

Település	Mater/Filia	Espereskerület
Horvátsic	filia	németújvári
Németkeresztes	mater	németújvári
Magyarkeresztes	filia	németújvári
Beled	mater	németújvári
Pornó	nincs adat	németújvári
Pokoly	filia	németújvári
Felsőbeled	filia	németújvári
Dobra	mater	hegyháti
Mülgraben	filia	hegyháti
Libaháza	filia	hegyháti
Tanka	filia	hegyháti
Vonenstarff	filia	hegyháti
Krottendorff	filia	hegyháti
Khalgh	filia	hegyháti
Szentmárton	mater	hegyháti
Velika	filia	hegyháti
Gricz	filia	hegyháti
Dober	filia	hegyháti
Minichoff	filia	hegyháti
Fölsőstrázsa	filia	hegyháti
Alsóstrázsa	filia	hegyháti
Farkasdifalva	filia	hegyháti
Vagyhegy	filia	hegyháti
Alsószölnök	filia	hegyháti
Egervár	mater	hegyháti
Boldogasszonyfa	filia	hegyháti
Szentlőrinc	filia	hegyháti
Kutas	filia	hegyháti
Páli	filia	hegyháti
Dénesfa	filia	hegyháti
Gősfá	filia	hegyháti
Lakhegy	filia	hegyháti
Vasvár	mater	hegyháti
Nagymákfa	filia	hegyháti
Kismákfa	filia	hegyháti
Győrvár	mater	hegyháti
Szentpéterfa	filia	hegyháti
Andrásfa	filia	hegyháti
Petőmihályfa	filia	hegyháti
Pácson	filia	hegyháti
Gerse	mater	hegyháti
Telekes	filia	hegyháti
Karátfölde	filia	hegyháti

Település	Mater/Filia	Espereskerület
Sárfimizdó	filia	hegyháti
Szarvaskend	mater	hegyháti
Nagymizdó	filia	hegyháti
Dereske	filia	hegyháti
Halastó	filia	hegyháti
Deberhely	filia	hegyháti
Nádasd	mater	hegyháti
Sáál	filia	hegyháti
Katafa	filia	hegyháti
Hadász	filia	hegyháti
Halogy	filia	hegyháti
Szóce	mater	hegyháti
Magyarosd	filia	hegyháti
Szentjakab	filia	hegyháti
Szaknyér	filia	hegyháti
Jánosfa	filia	hegyháti
Belsőrákos	mater	őrségi kerület
Kisrákos	filia	őrségi kerület
Kerkáskápolna	filia	őrségi kerület
Pankasz	filia	őrségi kerület
Ispánk	filia	őrségi kerület
Szata	filia	őrségi kerület
Ivác	mater	hegyháti
Csákány	filia	hegyháti
Szentmárton	filia	hegyháti
Marác	filia	hegyháti
Viszák	filia	hegyháti
Tóthfalu	filia	hegyháti
Rábadoroszló	filia	hegyháti
Őriszentpéter	mater	őrségi kerület
Senyeháza	filia	őrségi kerület
Szalafő	filia	őrségi kerület
Őrs	filia	őrségi kerület
Dávidháza	filia	őrségi kerület
Kerca	mater	őrségi kerület
Fölsőszombatfa	filia	őrségi kerület
Szerdahely	filia	őrségi kerület
Bükallya	filia	őrségi kerület
Szomorócz	filia	őrségi kerület
Bajháza	filia	őrségi kerület
Velemér	mater	őrségi kerület
Gödörháza	filia	őrségi kerület
Septemdomus	filia	őrségi kerület

Település	Mater/Filia	Espereskerület
Szombathely	mater	szombathelyi
Zanat	filia	szombathelyi
Herény	filia	szombathelyi
Olad	filia	szombathelyi
Szóllós	filia	szombathelyi
Szentmárton	filia	szombathelyi
Perént	filia	szombathelyi
Kámon	filia	szombathelyi
Kissé	filia	szombathelyi
Léka	mater	szombathelyi
Hamar	filia	szombathelyi
Teich	filia	szombathelyi
Kolstetten	filia	szombathelyi
Pölgersdorff	mater	szombathelyi
Rhogel	filia	szombathelyi
Steinbach	filia	szombathelyi
Szalmansdorf	filia	szombathelyi
Gerstorff	filia	szombathelyi
Puemdorff	filia	szombathelyi
Rót	mater	szombathelyi
Rendek	filia	szombathelyi
Kőszeg	mater	szombathelyi
Nemescsó	filia	szombathelyi
Svábfalu	filia	szombathelyi
Tömörd	mater	szombathelyi
Meszleny	mater	szombathelyi
Paty	filia	szombathelyi
Acsád	filia	szombathelyi
Pusztacsó	filia	szombathelyi
Benkeháza	filia	szombathelyi
Kispaty	filia	szombathelyi
Köveskút	mater	szombathelyi
Salfa	filia	szombathelyi
Söpte	filia	szombathelyi
Nagyasszonyfalva	filia	szombathelyi
Kisasszonyfalva	filia	szombathelyi
Fölsősurány	filia	szombathelyi
Alsósurány	filia	szombathelyi
Szilvág	mater	szombathelyi
Vát	filia	szombathelyi
Bőd	filia	szombathelyi
Vép	mater	szombathelyi
Szécsény	mater	szombathelyi

Település	Mater/Filia	Espereskerület
Lipárc	filia	szombathelyi
Kajd	filia	szombathelyi
Tana	filia	szombathelyi
Bárdos	filia	szombathelyi
Szentlőrinc	mater	szombathelyi
Szentkereszt	filia	szombathelyi
Táplánfa	filia	szombathelyi
Timafa	filia	szombathelyi
Bakófa	filia	szombathelyi
Tiborcszeg	filia	szombathelyi
Péteri	filia	szombathelyi
Kiskajd	filia	szombathelyi
Borotszeg	filia	szombathelyi
Szentkirály	mater	szombathelyi
Hermány	filia	szombathelyi
Kisszőlős	filia	szombathelyi
Szarkaháza	filia	szombathelyi
Bádonfa	filia	szombathelyi
Őreg	filia	szombathelyi
Kisbogád	filia	szombathelyi
Németgencs	mater	szombathelyi
Perenye	filia	szombathelyi
Apáti	filia	szombathelyi
Póse	mater	szombathelyi
Nagycsömöte	filia	szombathelyi
Kiscsömöte	filia	szombathelyi
Szakácsháza	filia	szombathelyi
Kispóse	filia	szombathelyi
Ludad	filia	szombathelyi
Seregélyháza	filia	szombathelyi
Besenye	filia	szombathelyi
Dozmat	mater	szombathelyi
Bucusu	filia	szombathelyi
Nagysé	filia	szombathelyi
Torony	filia	szombathelyi
Pölöske	filia	szombathelyi
Nárai	mater	szombathelyi
Ják	mater	szombathelyi
Körmend	mater	szombathelyi
Horvátnádallya	filia	szombathelyi
Alsóberkifalu	filia	szombathelyi
Felsőberkifalu	filia	szombathelyi
Kölked	mater	szombathelyi

Település	Mater/Filia	Espereskerület
Harasztifalu	filia	szombathelyi
Egyházasrádóc	filia	szombathelyi
Kisújfalu	filia	szombathelyi
Nagykölked	filia	szombathelyi
Pusztarádóc	filia	szombathelyi
Sároslak	filia	szombathelyi
Mátéfa	filia	szombathelyi
Kisunyom	mater	szombathelyi
Nagyunyom	filia	szombathelyi
Polány	filia	szombathelyi
Balogfa	filia	szombathelyi
Héraháza	filia	szombathelyi
Sorkiújfalu	filia	szombathelyi
Kápolna	filia	szombathelyi
Tótfalu	filia	szombathelyi
Szentléránt	mater	szombathelyi
Kolta	filia	szombathelyi
Kisfalud	filia	szombathelyi
Dömötöri	filia	szombathelyi
Gyánó	filia	szombathelyi
Tarodfa	filia	szombathelyi
Gerenye	filia	szombathelyi
Rábahídvég	mater	szombathelyi
Szenttamás	filia	szombathelyi
Molnári	filia	szombathelyi
Püspöki	filia	szombathelyi
Egyházasszecsőd	mater	szombathelyi
Egyházashollós	filia	szombathelyi
Hidashollós	filia	szombathelyi
Rempehollós	filia	szombathelyi
Nemeshollós	filia	szombathelyi
Németszecsőd	filia	szombathelyi
Terestyénszecsőd	filia	szombathelyi
Molnasszecsőd	filia	szombathelyi
Rábaszentmihály	mater	szombathelyi
Rönök	filia	szombathelyi
Kismedves	filia	szombathelyi
Szentgothárd	mater	
Gyarmat	mater	hegyháti
Kondorfa	filia	hegyháti
Cseretnek	filia	hegyháti
Muraszombat	mater	tótsági
Rakucsán	filia	tótsági

Település	Mater/Filia	Espereskerület
Vezicsa	filia	tótsági
Bárkocs	filia	tótsági
Korong	filia	tótsági
Svetakóc	filia	tótsági
Csernec	filia	tótsági
Csernelóc	filia	tótsági
Borhida	filia	tótsági
Polána	filia	tótsági
Lukacsóc	filia	tótsági
Tissina	mater	tótsági
Gradica	filia	tótsági
Tropóc	filia	tótsági
Szodissinc	filia	tótsági
Gederóc	filia	tótsági
Kupsinc	filia	tótsági
Frankóc	filia	tótsági
Vancsavéc	filia	tótsági
Krajna	filia	tótsági
Alsópetánc	filia	tótsági
Fölsőpetánc	filia	tótsági
Középsőpetánc	filia	tótsági
Hidegkút	mater	tótsági
Krosec	filia	tótsági
Domjanec	filia	tótsági
Topolóc	filia	tótsági
Beznóc	filia	tótsági
Kázkoc	filia	tótsági
Strukoc	filia	tótsági
Martyánc	mater	tótsági
Szentsebestyén	filia	tótsági
Pecseróc	filia	tótsági
Szentmargit	filia	tótsági
Markusoc	filia	tótsági
Szembiborc	filia	tótsági
Puzonc	filia	tótsági
Goricsa	filia	tótsági
Gradánoc	filia	tótsági
Czuber	filia	tótsági
Szározhegy	filia	tótsági
Zidahegy	filia	tótsági
Marác	filia	tótsági
Tessanec	filia	tótsági
Mladetinc	filia	tótsági

Település	Mater/Filia	Espereskerület
Norsinc	filia	tótsági
Nemzóc	filia	tótsági
Szentbenedek	mater	tótsági
Kancsáz	filia	tótsági
Lak	filia	tótsági
Kustanóc	filia	tótsági
Ivánoc	filia	tótsági
Andrec	filia	tótsági
Dolina	filia	tótsági
Bokrács	filia	tótsági
Kernec	filia	tótsági
Kukécs	filia	tótsági
Kozárháza	filia	tótsági
Pananóc	filia	tótsági
Tátkoc	filia	tótsági
Berkeháza	filia	tótsági
Prosnyákfa	filia	tótsági
Csekefa	filia	tótsági
Falkóc	filia	tótsági
Zsidahegy	filia	tótsági
S. Trinitas	mater	tótsági
Dolnic	filia	tótsági
Borecsa	filia	tótsági
Tótkeresztúr	filia	tótsági
Petróc	filia	tótsági
Adriánc	filia	tótsági
Sztányóc	filia	tótsági
Peszkóc	filia	tótsági
Lucova	filia	tótsági
Sál	filia	tótsági
Ritkaróc	filia	tótsági
Büdinc	filia	tótsági
Gyanavla	filia	tótsági
Sülnic	filia	tótsági
Szentanna	filia	tótsági
Szentkereszt	filia	tótsági
Fölsószölnök	mater	tótsági
Csopinc	filia	tótsági
Márkoc	filia	tótsági
Tirke	filia	tótsági
Martinya	filia	tótsági
Szentilona	mater	tótsági
Pertócsa	filia	tótsági

Település	Mater/Filia	Espereskerület
Raprócs	filia	tótsági
Füzlinc	filia	tótsági
Sinnerforf	filia	tótsági
Szentgyörgy	mater	tótsági
Rogácsóc	filia	tótsági
Sotina	filia	tótsági
Szerdica	filia	tótsági
Noszkova	filia	tótsági
Vecsiclavec	filia	tótsági
Csernec	filia	tótsági
Győrlinc	filia	tótsági
Krasics	filia	tótsági
Fölsőszlavicsa	filia	tótsági
Alsószlaveca	filia	tótsági
Mottovülc	filia	tótsági
Fölsőlendva	mater	tótsági
Kisdoblon	filia	tótsági
Bodonc	filia	tótsági
Mattyasoffc	filia	tótsági
Alsódolic	filia	tótsági
Fölsődolic	filia	tótsági
Vidonc	filia	tótsági
Pecnaróc	filia	tótsági
Kovácsoc	filia	tótsági
Kölesvölgy	filia	tótsági
Pecnánoc	filia	tótsági
Radóc	filia	tótsági
Kroplivnik	filia	tótsági
Ottóc	filia	tótsági
Zenkóc	filia	tótsági
Tivodorc	filia	tótsági
Nick	mater	sárvári
Csánig	filia	sárvári
Lak	filia	sárvári
Sárvár	mater	sárvári
Fölsőpaty	mater	sárvári
Jákfalva	filia	sárvári
Alsópaty	filia	sárvári
Terestyénfa	filia	sárvári
Rábakövesd	filia	sárvári
Rábabogyoszló	filia	sárvári
Szentgyörgy	mater	sárvári
Fölsőszeleste	filia	sárvári

Település	Mater/Filia	Espereskerület
Pósfalva	filia	sárvári
Zsédény	filia	sárvári
Damonya	filia	sárvári
Csernelyháza	filia	sárvári
Pecöl	mater	sárvári
Kenéz	filia	sárvári
Bozzaj	filia	sárvári
Megyehida	filia	sárvári
Zuggó	filia	sárvári
Ikervár	mater	sárvári
Péterfa	filia	sárvári
Csénye	mater	sárvári
Bögöt	filia	sárvári
Füsztü	filia	sárvári
Darásporpác	filia	sárvári
Rábakovácsi	mater	sárvári
Megyés	filia	sárvári
Balosaj	filia	sárvári
Csomaháza	filia	sárvári
Egyházszeg	nincs adat	sárvári
Vámoscsalád	mater	sárvári
Hegyfalu	filia	sárvári
Szentistvánfa	filia	sárvári
Ivánegerszeg	filia	sárvári
Uraiújfalu	filia	sárvári
Keményegerszeg	filia	sárvári
Nagyölbő	mater	sárvári
Rábasömjén	filia	sárvári
Alsószeleste	filia	sárvári
Kisölbő	filia	sárvári
Rum	mater	sárvári
Töttös	filia	sárvári
Kopács	filia	sárvári
Nagysenye	filia	sárvári
Kissenye	filia	sárvári
Gutaháza	filia	sárvári
Csempesz	filia	sárvári
Sitke	mater	kemenesaljai
Simonyi	filia	kemenesaljai
Kenyeri	mater	kemenesaljai
Ostffyasszonyfa	filia	kemenesaljai
Boldogasszonyfa	filia	kemenesaljai
Csenge	filia	kemenesaljai

Település	Mater/Filia	Espereskerület
Kecskéd	filia	kemenesaljai
Högyész	mater	kemenesaljai
Gencs	filia	kemenesaljai
Szergény	filia	kemenesaljai
Hosszúpereszteg	mater	kemenesaljai
Hosszúfalu	filia	kemenesaljai
Bögöte	filia	kemenesaljai
Nyavalád	filia	kemenesaljai
Miske	mater	kemenesaljai
Gérce	filia	kemenesaljai
Fölsőmesteri	filia	kemenesaljai
Alsómesteri	filia	kemenesaljai
Kápolna	filia	kemenesaljai
Nyögér	mater	kemenesaljai
Sótony	filia	kemenesaljai
Beic	filia	kemenesaljai
Pápoc	mater	kemenesaljai
Szentmiklósfa	filia	kemenesaljai
Külsővat	mater	kemenesaljai
Vinar	filia	kemenesaljai
Belsővát	filia	kemenesaljai
Merse	filia	kemenesaljai
Gergőlyi	filia	kemenesaljai
Nemesszalók	filia	kemenesaljai
Pórszalók	filia	kemenesaljai
Szentpéter	mater	kemenesaljai
Sebes	filia	kemenesaljai
Jánosháza	mater	kemenesaljai
Karakó	filia	kemenesaljai
Keresztur	filia	kemenesaljai
Martonfalva	filia	kemenesaljai
Pálfa	filia	kemenesaljai
Bocsor	filia	kemenesaljai
Szentmárton	mater	kemenesaljai
Magasi	filia	kemenesaljai
Vönöck	filia	kemenesaljai
Oszkó	mater	kemenesaljai
Oloszka	filia	kemenesaljai
Kám	filia	kemenesaljai
Újfalva	filia	kemenesaljai
Ság	mater	kemenesaljai
Kocs	filia	kemenesaljai
Baba	filia	kemenesaljai

Település	Mater/Filia	Espereskerület
Isályfalva	filia	kemenesaljai
Baltavár	mater	kemenesaljai
Széplak	filia	kemenesaljai
Mindszent	filia	kemenesaljai
Kisbér	filia	kemenesaljai
Hetye	mater	kemenesaljai
Kissomlyó	filia	kemenesaljai
Duka	filia	kemenesaljai
Káld	mater	kemenesaljai
Nagyköcsk	filia	kemenesaljai
Kisköcsk	filia	kemenesaljai
Borgáta	filia	kemenesaljai
Mihályfa	mater	kemenesaljai
Sömgyén	filia	kemenesaljai
Tokorcs	filia	kemenesaljai

IX. Bibliográfia

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

ELTE EGYETEMI KÖNYVTÁR ÉS LEVÉLTÁR

Album studiosorum theologiae et philosophiae cleri dioeceseos Jaurinensis et seclarium, in seminario assumptae virginis Szécsenyiano Jaurinensi studiis operam impendentium. Facultatum moderatoribus patribus clericis regularibus scholarum piarum. Ab anno salutis 1735 ad a. 1779. ELTE Egyetemi Könyvtár, AB 54.

GYÓRI EGYHÁZMEGYEI LEVÉLTÁR

Gyóri Püspöki Levéltár

Almae Dioecesis Jaurinensis Parochiae, et filiales, una cum Parochis, et Capellanis conscriptae anno 1760.

Acta parochialia

Conscriptio proventum

Egyházlátogatási jegyzőkönyvek. Canonica Visitatio 8/a, b, c kötet (E-kutatás, utolsó elérés: 2020. augusztus 26.)

Protocollum consistoriale 1735–1756.

Protocollum vicariatus generalis 1733–1754.

Néhai Zichy Ferenc püspöki körleveleinek másolata 1745–1783.

SZOMBATHELYI EGYHÁZMEGYEI LEVÉLTÁR

Acta Parochialia Districtus Sabariensis, Littera B1 Nr. 1–6. Conscriptio Districtus Sabariensis (1733)

Acta Parochialia Districtus Sabariensis, Littera B1 Nr. 12. Variæ Informationes Parochorum, et Parochiarum Districtus Sabariensis (1767, 1769, 1770)

Acta Parochialia Districtus Sabariensis, Littera B1 Nr. 16. Pro Ecclesia, et Parochia S. Leonardi ex Cassa Parochorum nihil resolvitur (1774)

Acta Parochialia Districtus Rohonciensis, Littera C Nr. 3. Conscriptio parochiarum Districtus Rohonciensis de anno 1752

Acta Parochialia Districtus Rohonciensis, Littera C Nr. 7. Variæ Informationes Parochorum, et Parochiarum Districtus Rohonciensis

Acta Parochialia Districtus Rohonciensis, Littera C Nr. 9. Specificatio Dit. Roh. desolatorum parochiarum, et neo-erectarum in Dominio Németh Ujvár (1746)

Acta Parochialia Districtus Németh Ujváriensis, Littera D Nr. 5. Variæ Informationes Parochorum, et Parochiarum Districtus Németh Ujváriensis

Acta Parochialia Districtus Tótságiensis, Littera E Nr. 7. Conscriptio Parochiarum neo-erigendam in Dist. Tótság.

Acta Parochialia Districtus Tótságiensis, Littera E Nr. 8. De erigenda Parochia Dolincziensis in Districtu Tótság.

Acta Parochialia Districtus Tótságiensis, Littera E Nr. 10. Variæ Informationes Parochorum et Parochiarum Districtus Tótság.

Acta Parochialia Districtus Sárváriensis, Littera F Nr. 11. Variæ Informationes Parochorum et Parochiarum Districtus Sárváriensis.

Acta Parochialia Districtus Kemeness Allensis, Littera G Nr. 9. Variæ Informationes Parochorum et Parochiarum Districtus Kemeness Allensis.

Acta Parochialia Districtus Eőrség et Hegyhát, Littera H Nr. 6-9, 11-12. Informatio Parochorum Districtus Eőrség et Hegyhát. 1753, 1764, 1767, 1769, 1770, 1772.

Acta de Religione et Religiosis, aluque materiis, Littera I Nr. 20. Controversiæ inter Dominicanos, et Franciscanos Sabarienses

Ex Concilio Regio I-II. Új plébániák iratai, 1794–1799; 1779–1788.

Ex Concilio Regio III. Regulatio parochiarum, 1783–1821.

Protocollum consistoriale 1753–1756.

Visitatio Canonica Batthyaniensis I-III.

Visitatio Canonica Sziliana 2–15.

OSZK KÉZIRATTÁR

Historia domus Ginsiensis seu Keuszeogh, Societatis Iesu. OSZK Kézirattár, Fol. lat. 4012.

MNL OL

Helytartótanácsi Levéltár Acta Regulationis Parochiarum (C 40) Pfarrtopographie

KIADOTT FORRÁSOK

Az első magyarországi népszámlálás (1784–1787). Szerk. Dányi Dezső-Dávid Zoltán. Budapest, 1960.

A reformációtól napjainkig. Evangélikus gyülekezetek, egyházmegyék, kerületek a Dunántúlon 1-2. Győr 2011.

A Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Csoportjának Forráskiadványai VII. Acta Cassae Parochorum. 3. füzet. Budapest 1971.

Calendarium Dioecesanum V. Cleri Jaurinensis ad annum Jesu Christi M. DCC. L. XXI. Jaurinum. 1771.

Conscriptio Ecclesiarum et Parochiarum comitatus Baranyiensis et comitatus Tolnensis anno 1733. A bevezető tanulmányt írta és a forrásokat közreadja: Gózszy Zoltán. Pécs 2012.

Dunántúli egyházleírások a XVIII. századból: A Dunántúli Református Egyházkerület 1774-ben. Szerk. Hudi József et al. Pápa 2002.

Gróf Zichy család idősb ágának okmánytára X-XI. Magyar Történelmi Társulat. Budapest 1907–1915.

Házi Jenő: Die kanonische Visitation der Stefan Kazo Archidiakon von Eisenburg-Vasvár in Burgenland Teil des Komitates Eisenburg in den Jahren 1697-98. (Burgenländische Forschungen 37.) Eisenstadt, 1961.

Házi Jenő: Kanonische Visitation der Dioezese Raab aus dem Jahre 1713. (Burgenländische Forschungen 69.) Eisenstadt, 1980.

Instructio v. cleri Sabariensis quam ... in primo ad episcopatum suum recens erectum aditu edidit anno 1777. Vindobonae, typ. Joan. Th. nob. de Trattnern.

Isten Anyaszentegyházának emlékeztire... Református egyházlátogatás a Borsod-Gömör-Kishonti Egyházmegyében 1753–1759, 1764. Szerk. Dienes Dénes. Sárospatak 2001.

Kanonische Visitationen der Diözese Raab aus dem 17. Jahrhundert. Teil I–IV. Burgenländische Forschungen. Hg. Josef Buzás. Eisenstadt 1966–1969.

Kanonische Visitationen der Diözese Raab aus dem Jahre 1713. Burgenländische Forschungen. Hg. Josef Buzás. Eisenstadt 1981.

Katolikus Intézményi Könyvtárak Magyarországon. 1526–1726. Jegyzékszerű források. Sajtó alá rendezte: Zvara Edina. Szeged 2001.

Katolikus Intézményi Könyvtárak Magyarországon. Ferences Könyvtárak 1681–1750. Sajtó alá rendezte: Zvara Edina. Szerk. Monok István. Budapest, OSZK, 2008. 230–259.

Lexikon universorum Regni Hungariae locorum populorum. Magyarország helységeinek 1773-ban készült hivatalos összeírása. Kiadja a magyar békeküldöttség. Budapest, 1920. 79–98.

Novi Ecclesiastico-scholastici annales Evangelicorum August. et Helveticae confessionis in terris Austriacis. Tomus prior. Schemnicii. MDCCXCV.

Processus Visitationis”: Torkos Jakab egyházlátogatása 1747-ben. Szerk. Köblös József. Pápa 2011.

Relationes missionariorum de Hungaria et Transilvania 1627–1707. Ed. István György Tóth. Budapest, 1994.

Schematismus historicus venerabilis dioecesis Magno-Varadiensis latinorum pro anno domini et millenarii MDCCCXCVI. Nagyvárad, 1896. 148.

Tomisa Ilona: Katolikus egyházlátogatási jegyzőkönyvek 16–17. század. Budapest 2002.

Visitatio Canonica Dioecesis Quinqueecclesiensis 1738–1742. A bevezető tanulmányt írta és a forrásokat közreadta: Gózszy Zoltán – Varga Szabolcs. *Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis V.* Pécs, 2009.

Visitatio Ecclesiae. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek Batthyány József esztergomi érsek idejéből 1776–1779. Válogatta, sajtó alá rendezte és bevezette: Tomisa Ilona. Budapest 1997.

Visitatio Parochiarum Dioecesis Quinqueecclesiensis 1753 – 1757. A bevezető tanulmányt írta és a forrásokat közreadja: Gózszy Zoltán. Pécs 2016.

SZAKIRODALOM

A római Collegium Germanicum et Hungaricum magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai. Közrebocsátja Veress Endre. Budapest, 1917.

A 200 éves szombathelyi egyházmegye emlékkönyve 1777–1977. Szerk. Tóth Imre–Sill Ferenc. Szombathely 1977.

A Batthyány József-féle egyházlátogatási jegyzőkönyv (1754–1758) alapján.

A katolikus papság és a protestáns lelkészek könyvtáiról. In: Madas Edit – Monok István: A könyvkultúra Magyarországon a kezdetektől 1800-ig. Bp. 2003. 164–169.

A Szent Domonkos-rend múltjából és jelenéből. Szerk. Horváth Sándor. Bp. 1916.

A szombathelyi egyházmegye története (1777–1935). I–III. Szerk. Géfin Gyula. Szombathely, 1929–1935.

Bahlcke, Joachim: A magyar püspöki kar és a Habsburg Monarchia. Együttműködéstől a konfrontációig (1686–1790). Bp., 2013.

Balázs Mihály: Az alkalmazás dilemmái. A német konfesszionalizációs modell és az erdélyi reformáció. *Korall – Társadalomtörténeti Folyóirat.* 57. (2014) 5–26.

Bálint Sándor: Népünk ünnepei. Az egyházi év néprajza. Bp., 1938.

Bárth Dániel (szerk.): Alsópapság, lokális társadalom és népi kultúra a 18–20. századi Magyarországon. Budapest, 2013.

Bárth Dániel: Esküvő, keresztelő, avatás. Egyház és népi kultúra Magyarországon. Bp., 2005.

Bárth Dániel: Statua Generalia (1738). Vallásosság és mindennapi élet Patachich Gábor kalocsai érsek általános rendelkezéseinek tükrében. In: Cumania. A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezetének Évkönyve. Kecskemét, 2005. 141–173.

Bárth János: Paptartás a kalocsai főegyházmegyében (1738–1849). Bp., 2019.

Beck, Rainer: Der Pfarrer und das Dorf. Konformismus und Eigensinn im katholischen Bayern des 17/18. Jahrhunderts. In: Armut, Liebe, Ehre. Studien zur historischen Kulturforschung. Hg.: Richard van Dülmen. Frankfurt am Main 1988. 107–143.

Beck, Rainer: Népi vallásosság és társadalomtörténet (Megjegyzések egy kutatási koncepcióhoz kora újkori példán). In: A német társadalomtörténet új útjai. Szerk.: Vári András. Bp., 1990. 38–57.

Bedy Vince: A győregyházmegyei papnevelés története. Győr, 1937.

Bedy Vince: A győri székeskáptalan története. Győr, 1938.

Bedy Vince: A pápóci prépostság és perjelség története. Győr, 1939.

Beke Margit: Az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár Batthyány-gyűjteményének katalógusa. Bp., 1991.

Borovi József: Az esztergomi érseki egyházmegye felosztása. Bp., 2000.

C. Tóth Norbert: A „Mályuszi modell” érvényessége: vissza az alapokhoz? In: Varga Szabolcs–Vértesi Lázár: Egyházi társadalom a Magyar Királyságban a 16. században. Pécs, 2017. 11–34.

Czékli Béla: Batthyány I. József. In: Szerk. Beke Margit: Esztergomi érsekek (1001–2003). Bp., 2003. 347–349.

Csóka Lajos: Sopron vármegye katolikus egyházi és tanügyi viszonyai III. Károly és Mária Terézia korában. Pannonhalma, 1929.

Deáky Zita: A bába a magyarországi népi társadalomban (18. század vége – 20. század közepe). Bp., 1996.

Deáky Zita–Krász Lilla: Minden dolgok kezdete. A születés kultúrtörténete Magyarországon (XVI–XX. század). Bp., 2005.

Delumeau, Jean: Le catholicisme entre Luther et Voltaire. Paris, 1971.

Dénesi Tamás: Alsópapság, pasztoráció és egyházi irányítás a 18. századi veszprémi egyházmegyében. Doktori disszertáció. ELTE BTK. Bp., 2006. (<http://doktori.btk.elte.hu/hist/denesitamás/diss.pdf>, elérés: 2018. március 20.)

Dénesi Tamás: Plébániaszervezés Somogyban a 18. század első felében. In: Katolikus megújulás Magyarországon. Különös tekintettel a Dél-Dunántúlra. Szerk. Gózszy Zoltán–Varga Szabolcs–Vértesi Lázár. Pécs, 2009. 197–225.

Desics Ignác: A vasvár-szombathelyi székeskáptalan története főbb vonásaiban. In: Géfin Gy.: A szombathelyi egyházmegye története II.I. m. 301–304.

Die reformierte Konfessionalisierung in Deutschland – Das Problem der „Zweiten Reformation“. (Schriften des Vereins für Reformationsgeschichte 195.) Hg.: Schilling, Heinz. Gütersloh, 1986.

Dóka Klára: A Győri Egyházmegye területi változásai. In: A Győri Egyházmegye ezer éve. Szerk. Kiss Tamás. Győr, 2000. 9–11.

Dóka Klára: Egyházlátogatási jegyzőkönyvek katalógusa 6. Győri Egyházmegye. Bp., 1998.

Dominique, Julia: La clergé paroissial dans le diocese de Reims a la fin du XVIIIe siecle. Revue d'histoire moderne et contemporaine 13 (1966) 195–216.

Ember Győző: A Magyar Királyi Helytartótanács ügyintézésének rendje. 1724–1848. Bp., 1940.

Emödi András: A nagyváradai egyházmegye alsópapságának könyvkultúrája a korai újkor végén. 18. századi plébániai könyvjegyzékek, személyi gyűjtemények fennmaradt kötetei. Adattár a XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 19/4. Bp. – Szeged – Nagyvárad, 2014.

Erdélyi Gabriella: Egyházi társadalom Magyarországon a reformáció korában. Az alsópapság helyzete Magyarországon a reformáció megjelenése idején. In: Egyházi társadalom a Magyar Királyságban a 16. században. Szerk. Varga Szabolcs–Vértesi Lázár. Pécs, 2017. 35–49.

Fazekas István: A bécsi Pazmaneum magyarországi hallgatói 1623–1918 (1951). Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban. 8. Bp., 2003.

Fazekas István: A reform útján. A katolikus megújulás Nyugat-Magyarországon. Győr, 2014.

Fazekas István: Adalékok a fraknoi uradalom és a kismartoni grófság rekatolizációjához. In: A Ráday Gyűjtemény Évkönyve VII. Budapest, 1994. 126–145.

Fazekas István: Falusi közösségek hitváltoztatása a 17. században. Vigilia 64. (1999) 7. 521–527.

Fedeles Tamás: A pécsi káptalan és tagjai Klimó püspök idejében. Jelenkor 54 (2011) 5. 515–523.

Fehér Mátyás: A hétszázados vasvári Szent Domonkos-rendi kolostor története 1241–1941. Bp. 1942.

Felhő Ibolya–Vörös Antal: A helytartótanácsi levéltár. Levéltári Leltárak 3. Bp., 1961.

Ferté, Jeanne: La vie religieuse dans les campagnes parisiennes (1622–1695). Paris, 1962.

Forgó András: A kései konfesszionizáció magyarországi jellegzetességeiről. *Korall – Társadalomtörténeti Folyóirat*. 57. (2015) 92–109.

Forgó András–Gözy Zoltán (szerk.): *Katolikus egyházi társadalom Magyarországon a 18. században*. Pécs, 2019.

Freitag, Werner: *Pfarrer, Kirche und ländliche Gemeinschaft. Das Dekanat Vechta 1400–1803. Studien zur Regionalgeschichte* 11. Bielefeld, 1998.

Freitag, Werner: *Tridentinische Pfarrer und die Kirche im Dorf. Ein Plädoyer für die Beibehaltung der etatischen Perspektive*. In: *Ländliche Frömmigkeit. Konfessionskulturen und Lebenswelten 1500–1850*. Hg.: Norbert Haag–Sabine Holtz–Wolfgang Zimmermann in Verbindung mit Dieter R. Bauer. Stuttgart, 2002. 83–114.

Freitag, Werner: *Volks- und Elitenfrömmigkeit in der frühen Neuzeit. Marienwallfahrten im Fürstbistum*. Münster-Paderborn, 1991.

Gaith Rudolf–Patzner István: *Lelkipásztori lexikon rövid egybefoglalása a főbb lelkipásztori, plébánia-hivatali, liturgiai, egyház- és házassági, adó- és pénzügyi teendőknél. A katolikus magyar lelkipásztorok használatára*. Temesvár, 1892.

Gárdonyi Máté: A 18. századi „egyházi társadalom” vizsgálatának lehetőségei. In: Forgó András–Gözy Zoltán: *A katolikus egyházi társadalom Magyarországon a 18. században*. Pécs, 2019.

Gárdonyi Máté: *A katolikus egyház tridenti reformja*. In: *Katolikus megújulás és a barokk Magyarországon. Különös tekintettel a Dél-Dunántúlra (1700–1740)*. Szerk. Gözy Zoltán–Varga Szabolcs–Vértesi Lázár. Pécs, 2009. 29–53.

Géfin Gyula: *Felsőszopori Szily János*. In: *A Szombathelyi Egyházmegye története I*. Szerk.: Uő. Szombathely, 1929. 27–158.

Gözy Zoltán – Varga Szabolcs: *Kontinuitás és reorganizáció a pécsi egyházmegye plébániahálózatában a 18. század első évtizedeiben*. *Századok* 143. (2009) 5. 1123–1161.

Gözy Zoltán – Varga Szabolcs: *Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis V*. Pécs, 2009.

Gözy Zoltán: *A katolikus egyház normakommunikációs és mediátori szerepe a 18. században*. In: *Alsópapság, lokális társadalom és népi kultúra a 18–20. századi Magyarországon*. Bp., 2013. 53–84.

Gözy Zoltán: *Az alsópapság helyzete a 18. században a pécsi egyházmegyében*. In: Forgó András–Gözy Zoltán (szerk.): *Katolikus egyházi társadalom Magyarországon a 18. században*. Pécs, 2019. 211–258.

Gözy Zoltán: *Exemplo praelucere. XIV. Benedek pápa egyházigazgatási programja*. In: *Sed intelligere. Tanulmányok a hatvanöt éves Gyarmati György tiszteletére*. Szerk. Slachta Krisztina–Bánkúti Gábor–Vonyó József. Pécs, 2016. 81–95.

Gözy Zoltán: *Szemponctok az 1733. évi Cassa parochorum összeírások vizsgálatához Baranya és Tolna megye példáján*. *Levéltári Közlemények* 84. (2013) 113–144.

Gőzsy Zoltán–Varga Szabolcs: A pécsi egyházmegye plébániahálózatának újjászervezése a 18. század első felében. In: *Katolikus megújulás és barokk Magyarországon. Különös tekintettel a Dél-Dunántúlra (1700–1740)*. Szerk.: Gőzsy Zoltán–Varga Szabolcs–Vértesi Lázár. Pécs, 2009. 225–264.

Gőzsy Zoltán–Varga Szabolcs: *Egyházlátogatási jegyzőkönyvek a pécsi egyházmegyében (1738–1742)*. Pécs, 2009.

Gőzsy Zoltán–Varga Szabolcs: *Kontinuitás és reorganizáció a pécsi egyházmegye plébániahálózatában a 18. század első évtizedeiben*. *Századok* 143. (2009) 5. 1123–1163.

Gőzsy Zoltán–Varga Szabolcs: *Papi műveltség a pécsi egyházmegyében a 18. század első felében*. *Jelenkor: Irodalmi és Művészeti Folyóirat*. LIV. (5.) 2011. 509–515.

Gyöngyössy Orsolya: *Plébánia és társadalom. A római katolikus alsópapság és a laikus templomszolgák társadalmi szerepe Csongrádon a 19. század második felében*. Doktori értekezés. Szeged, 2014.

Hegedűs András – Tóth Krisztina: *Esztergomi Főegyházmegye. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek katalógusa* 9. III. Esztergom, 2000.

Hermann Egyed: *A magyar katolikus papság az osztrák katonai diktatúra és az abszolutizmus idejében*. Gödöllő, 1932.

Hermann István: *A veszprémi egyházmegye igazgatása a 18. században, 1700–1777*. Veszprém, 2015.

Hermann István: *A veszprémi székeskáptalan személyi összetétele 1700 és 1777 között*. In: *Megyetörténet. Egyház- és igazgatástörténeti tanulmányok a veszprémi püspökség 1009. évi adománylevele tiszteletére*. Szerk. Hermann István–Karlinszky Balázs. Veszprém, 2010. 187–192.

Hermann István: *Plosszer Ferenc káplán feljegyzései 1848–1849-ről a pápai Szent István Római Katolikus Plébánia Historia Domusában*. Pápa, 1998.

Holl Béla: *A teológiai gondolkodásmód alakulása a kora felvilágosodás-kori magyar katolikus papság könyvkultúrája tükrében*. In: *Uő: Laus librorum. Válogatott tanulmányok*. Bp. 2000. 169–180.

Holl Béla: *A veszprémi püspökség alsópapságának könyvkultúrája az egyházlátogatások tükrében*. In: *Hermann Egyed – Eberhardt Béla: A veszprémi egyházmegye papságának könyvkultúrája és könyvállománya a XIX. század elején. A Veszprémi Egyházmegye Múltjából* 8. Veszprém, 1942. 172-364.

Jánosi Gyula: *Barokk hitélet Magyarországon a XVIII. század közepén a jezsuiták működése nyomán*. Pannonhalma, 1935.

Jedin, Hubert: *Catholic Reformation or Counter-Reformation?* In: *The Counter-Reformation. The Essential Readings*. Ed. David M. Luecke. Malden, 1999. 21–45.

Johann Karall: Az espereskerületek kialakulása a győri egyházmegye területén. In: *Primus inter omnes. Tanulmányok Bedy Vince születésének 150. évfordulójára.* Szerk. Arató György–Nemes Gábor–Vajk Ádám. Győr, 2016. 109–114.

Juhász Kálmán: *A licenciátusi intézmény Magyarországon.* Bp. 1921.

Juhász Réka Ibolya: *A Győri felsőoktatási intézmények hallgatói 1719–1852.* Bp. 2017.

Julia, Dominique: Az olvasás és az ellenreformáció. In: *Az olvasás kultúrtörténete a nyugati világban.* Szerk. Guglielmo Cavallo–Roger Cartier. Bp., 2000. 268–304.

Kármán Gábor: A konfesszionalizáció hasznáról és káráról. Egy paradigma margójára. In: *Felekezeti társadalom – felekezeti műveltség: A Hajnal István Kör 2011. évi győri konferenciájának kötete.* Bp., 2013. 27–40.

Kelemen Atanáz: *Keresztély Ágost herceg katolikus restaurációs tevékenysége a győri egyházmegyében.* Pannonhalma, 1931.

Kiss Tamás: Gróf Zichy Ferenc győri püspök könyvkatalógusa 1752-ből. In: *Primus inter omnes. Tanulmányok Bedy Vince születésének 150. évfordulójára.* I. m. 367–381.

Kollányi Ferenc: *Esztergomi kanonokok 1100–1900.* Esztergom, 1900.

Koloman Juhász: *Ein Beitrag zur Laienseelsorge in der Diözese Raab.* Burgenländische Heimatblätter 21 (1959) 262–271.

Koloman Juhász: *Laien im Dienst der Seelsorge während der Türkenherrschaft in Ungarn.* Münster, 1960.

Kovács Béla: *Plébániai könyvtárak Heves megyében 1767–1769.* In: *Kétszáz éves az Egri Főegyházmegyei Könyvtár 1793–1993. Emlékkönyv.* Szerk. Antalóczy Lajos. Eger, 1993. 93–57.

Kökényesi Zsolt: *Mise és presztízs. A magyar főpapok jelenléte és reprezentációja a bécsi udvarban 1711 és 1765 között.* Századok 149 (2015) 4. 912–915.

Krász Lilla: *A bába történeti szerepváltozása a 18. századi Magyarországon.* Bp. 2003.

Ladislaus Lukács: *Catalogi personarum et officiorum Provinciae Austriae Societatis Iesu. X. 1761–1769.* Romae, 1995.

Ladislaus Lukács: *Catalogi personarum et officiorum Provinciae Austriae Societatis Iesu. XI. 1770–1773.* Romae, 1995.

Ladislaus Lukács: *Catalogus generalis seu Nomenclator biographicus personarum Provinciae Austriae Societatis Iesu (1551–1773). I–III.* Róma 1987–1988.

Lelkes György: *Magyarország történeti helységnévtára (1773–1808). Vas vármegye.* Bp., 2015.

Lexikon universorum Regni Hungariae locorum populorum. Magyarország helységeinek 1773-ban készült hivatalos összeírása. Kiadja a magyar békeküldöttség. Bp., 1920.

Macfarlane, Alan D. J.: *The Family Life of Ralph Josselin. A Seventeenth-Century Clergyman. An Essay in Historical Anthropology.* Cambridge, 1970.

Mályusz Elemér: Az ágostonrend a középkori Magyarországon. In: *Egyháztörténet 1* (1943) 427–440.

Mészáros István: Népoktatás Nyugat-Magyarországon a XII. században. *Soproni Szemle 30* (1976) 4. 306-328.

Mészáros István: Papnevelés a Győri Egyházmegyében. In: *A Győri Egyházmegye ezer éve.* Szerk. Kiss Tamás. Győr, 2000. 50-68.

Mészáros István: XVI. századi városi iskoláink és a „studia humanitatis”. Bp. 1981.

Meszlényi Antal: A magyar katolikus egyház és állam 1848–49-ben. *Szent István könyvek 58.* Bp., 1928.

Mihalik Béla Vilmos: A kétszer megváltott nép. *Katolikus egyház a Jászkunságban (1689–1746).* Bp., 2020.

Mihalik Béla Vilmos: Mérföldkövek az egri egyházmegye megújulásában. Az 1635. évi jászói és az 1734. évi egri zsinatok. In: *Katolikus zsinatok és nagygyűlések Magyarországon a 16–20. században.* Szerk. Balogh Margit – Varga Szabolcs – Vértesi Lázár. Budapest – Pécs 2014. 149–165.

Mihalik Béla Vilmos: Papok, polgárok, konveriták. *Katolikus megújulás az egri egyházmegyében (1670–1699).* Bp., 2017.

Mihályfi Ákos: *A papnevelés története és elmélete.* Bp. 1896.

Mohl Adolf: *Tata plébánia története.* Győr, 1909.

Mohl Antal: *Győregyházmegyei jeles papok.* Győr, 1933.

Molnár Antal: *Mezőváros és katolicizmus. Katolikus egyház az egri püspökség hódoltsági területein a 17. században.* Bp., 2005.

Monok István: Az egyházlátogatási jegyzőkönyvek olvasmánytörténeti forrásértékéről. In: *Folklorisztika 2000-ben. Folklor – irodalom – szemiotika. Tanulmányok Voigt Vilmos 60. születésnapjára. I-II.* Szerk.: Balázs Géza et al. Bp., 2000., 661–670.

Nagy István: *A Magyar Kamara 1686–1848.* Bp., 1971.

Nagy István–F. Kiss Erzsébet: *A Magyar Kamara és egyéb kincstári szervek.* Bp., 1995.

Nagy J. Győző–Klekner Tibor: *A két Althann váci püspöksége. (Vácegyházmegye Múltjából 1.)* 1718–1756. Vác, 1941.

Németh Ambrus: *A Győri Tudomány Akadémia története keletkezésétől 1785-ig. I. kötet.* Győr, 1897.

Ortvay Tivadar: *Magyarországi földleírása a XIV. század elején. I.* Bp., 1892.

- Pacher Donát: A dömölki apátság története. Bp., 1912.
- Perouas, Louis: Le diocese de La Rochelle de 1648 a 1724. (Sociologie et pastorale). Paris, 1964.
- Péterffy, Carolus: Santa Concilia Ecclesiae Romano-catholicae in Regno Hungariae I–III. Posonii, 1741–1742.
- Pfeiffer János: A veszprémi egyházmegye legrégebbi egyházlátogatásai (1554–1760). Veszprém, 1947.
- Piszker Olivér: Barokk világ Győregyházmegyében Zichy Ferenc gróf püspöksége idején. Pannonhalma, 1933.
- Relationes missionariorum de Hungaria et Transilvania 1627–1707. Ed. István György Tóth. Bp. 1994. 8–28.
- Ruschek Antal: Győr jubiláris püspökei. Bp., 1896.
- Russo, Carla: Studi recenti di storia sociale e religiosa in Francia: problemi e metodi. Rivista Storica Italiana 84 (1972) 625–682.
- Schilling, Heinz: Das konfessionelle Europa: Die Konfessionalisierung der europäischen Länder seit Mitte des 16. Jahrhunderts und ihren Folgen für Kirche, Staat, Gesellschaft und Kultur. In: Konfessionalisierung in Ostmitteleuropa: Wirkungen des religiösen Wandels im 16. und 17. Jahrhundert in Staat, Gesellschaft und Kultur. Hg.: Bahlcke, Joachim – Strohmeyer, Arno. Stuttgart, 1999. 13–62.
- Schilling, Heinz: Konfessionskonflikt und Staatsbildung: Eine Fallstudie über das Verhältnis von religiösem und sozialem Wandel in der Frühneuzeit am Beispiel der Grafschaft Lippe. Gütersloh, 1981.
- Schilling, Heinz: Confessionalisation and the Rise of Religious and Cultural Frontiers in Early Modern Europe. In: Frontiers of Faith: Religious Exchange and the Constitution of Religious Identities 1400–1750. (Cultural Exchange in Europe, 1400–1750 1.) Eds.: Andor Eszter–Tóth István György. Bp., 2001. 21–35.
- Sill Ferenc: A vasvár-szombathelyi székeskáptalan történetének vázlatja. In: A 200 éves szombathelyi egyházmegye emlékkönyve 1777–1977. Szerk. Tóth Imre–Sill Ferenc. Szombathely, 1977. 173–242.
- Soós István: Egy adománylevél margójára. A szentgotthárdi apátság betagolása 1734-ben az alsó-ausztriai heiligenkreuzi ciszterci apátságba. Vasi Honismereti Közlemények 29 (2013) 2. 18–37.
- Spaeth, Donald A.: The Church in an Age of Danger: Parsons and Parishioners, 1660–1740. Cambridge, 2000.
- Stephanus Schönvisner: Antiquitatum et historiae Sabariensis ab origine usque ad praesens tempus libri novem studio et opera Stephani Schoenvisner AA. LL. et Phil. Doct. in Reg. Univ. Hung. Antiquit. et rei Num. Prof. publ. Bibl. Cust. Presb. Archidioecis. Strigon. Pestini Anno salutis MDCCXCI.

- Száraz Orsolya: Paolo Segneri (1624–1694) és magyarországi recepciója. Debrecen, 2012.
- Szelestei Nagy László: Bél Mátyás kéziratos hagyatékának katalógusa. Bp, 1984.
- Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. I-XIV. köt. Bp. 1891–1914.
- Szuly Rita: Adalékok a győregyházmegyei laikus vallásos társulatok történetéhez. A soproni Congregatio Agoniae Christi (1661–1778). In: Primus inter omnes. Tanulmányok Bedy Vince születésének 150. évfordulójára. Szerk. Arató György–Nemes Gábor–Vajk Ádám. Győr 2016. 495–520.
- Tangl Balázs: A Vasvár-Szombathelyi Székeskáptalan Magánlevéltára. Repertórium. Szombathely, 2019.
- Timon Ákos: A párbér Magyarországon. Bp., 1885.
- Tomisa Ilona: Katolikus egyház-látogatási jegyzőkönyvek, 16–17. század. Bp., 2002.
- Tomisa Ilona: Visitatio Canonica. Az Esztergomi Főegyházmegye Barsi Főesperességének egyházlátogatási jegyzőkönyvei. Bp., 2002.
- Tomisa Ilona: Visitatio Canonica. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek Batthyány József esztergomi érsek idejéből 1776–1779. Bp., 1997.
- Tóth István György: A vasi kisiskolák társadalomtörténete a 17–18. században. Századok 128. (1994) 3-4. 579-633.
- Tóth István György: Deákok (licenciátusok) a moldvai csángó magyar művelődésben a XVII. században. In: Értelmiség Magyarországon a 16–17. században. Szerk. Zombori István. Szeged 1988. 139–148.
- Tóth Tamás: A Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye 18. századi megújulása Patachich Gábor és Patachich Ádám érsekségének idején (1733–1784). Bp. – Kalocsa, 2014.
- Tusor Péter: Felekezetszerveződés a kora újkorban. Vigilia 73. (2008) 1. 12–18.
- Tüskés Gábor–Knapp Éva: A barokk és felvilágosodás között: Koptik Odó (1692–1755). Történelmi Szemle (1995) 1. 69–81.
- Vanyó Tihamér: A bécsi pápai követség levéltárának iratai Magyarországról 1611–1786. Bp., 1986.
- Vanyó Tihamér: A falu papja. Bp. 1941.
- Vanyó Tihamér: A katolikus restauráció Nyugatmagyarországon. Pannonhalma, 1928.
- Vanyó Tihamér: Hogyan írjuk meg egy egyházmegye történetét? Pannonhalma, 1937.
- Vanyó Tihamér: Püspöki jelentések a Magyar Szentkorona országainak egyházmegyéiről. 1600–1850. Pannonhalma, 1933.
- Varga Imre: A canonica visitatio (Fogalma, rövid története, jelentősége). Vigilia (1977) 2. 104–105.

Varga Imre–Reichardt Gyula: A győri székesegyházi főesperesség alsó esperes-kerületi plébániáinak összeírása 1748-ban. *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok*. 2 (1990) 2. 117–200.

Varga Szabolcs–Vértesi Lázár: *Egyházi társadalom a Magyar Királyságban a 16. században*. Pécs, 2017.

Varga Szabolcs–Vértesi Lázár: *Katolikus egyházi társadalom a Magyar Királyságban a 17. században*. Pécs, 2018.

Viczián János: Batthyány József. In: Diós István (főszerk.): *Magyar Katolikus Lexikon I.* Bp., 1993.

Visitatio canonica Dioecesis Quinqueecclesiensis 1738–1742. Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis V. A bevezető tanulmányt írta és a forrásokat közreadja: Gözsy Zoltán–Varga Szabolcs. Pécs, 2009.

Walz, Angelus Maria: *Compendium Historiae Ordinis Praedicatorum, Pontificium Athenaeum „Angelicum”*. Romae, 1948.

Zágorhidi Czigány Balázs: A domonkos rend meglepedése Vasváron I–II. rész. *Vasi Honismereti Szemle* (1999) 1. sz. 61–70.; 2. sz. 42–51.

Zakar Péter: *A magyarhadsereg tábori lelkészei 1848–1849-ben*. Bp., 1999.

Zeeden, Ernst Walter: *Grundlagen und Wege der Konfessionsbildung im Zeitalter der Glaubenskämpfe*. *Historische Zeitschrift* 185. (1958) 249–299.

Zeldin, Theodore (ed.): *Conflicts in French Society: Anti-clericalism, Education, and Morals in the Nineteenth Century*. Oxford, 1970.